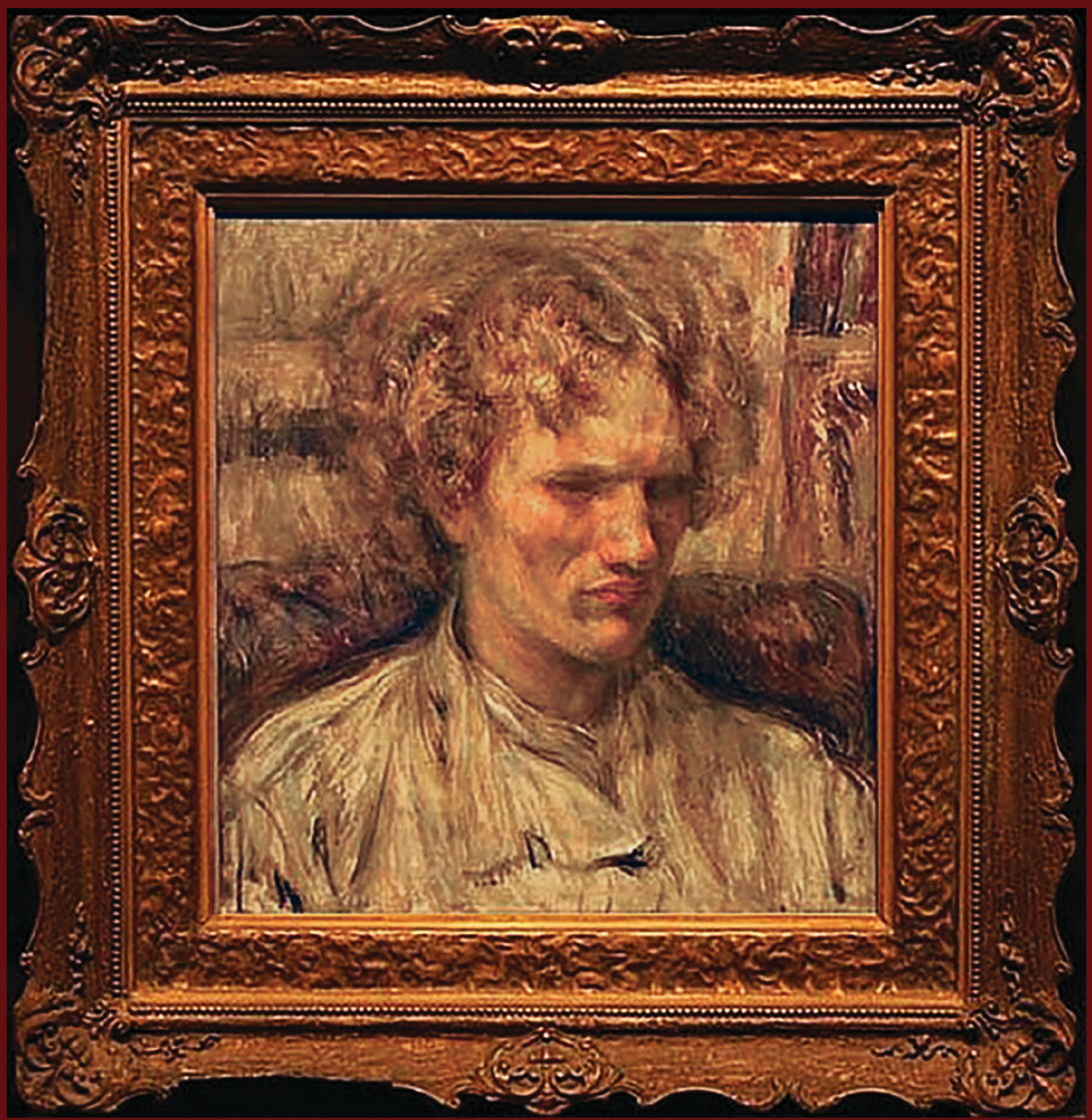

VYTAUTAS GUDONIS

AKLASIS, NUSTEBINĘS PASAULĮ

Vasilijus Jerošenka

VYTAUTAS GUDONIS

AKLASIS, NUSTEBINĘS PASAULĮ

Vasilijus Jerošenka

Vasilijus Jerošenka
(aut. N. Blažkovas)

VYTAUTAS GUDONIS

AKLASIS, NUSTEBINĘS PASAULĮ

Vasilijus Jerošenka

2024, Šiauliai

ISBN 978-609-8167-97-9

Ši knyga yra išleista bendradarbiaujant su
Lietuvos esperantininkų sąjunga

Viršelyje Nakamuros Tsune (Nakamura Tsune, 中村彝, 1887–1924)
paveikslas *Pono Vasilijaus Jerošenkos portretas*, 1920 (Tokijo šiuolaikinio
Japonijos meno muziejus, prieiga internete: https://gubkin.city/news/culture/9306/).

© Vytautas Gudonis, 2024
© Variantą esperanto kalba vertė esperantininkė Gražina Opulskienė, 2024

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno
Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Skiriu savo žmonai Liudmilai ir dukrai Liudai

Knygos rėmėjai

- *UAB „SDG“ generalinis direktorius Eduardas Jasas*
- *Romas Cibas*
- *Rolandas Malaiška*
- *Povilas Jegorovas*
- *Zenonas Eimutis Sabalys*
- *Vytenis Povilas Andriukaitis*
- *Adomas Skiezgėlas*
- *Paulo Meliz*
- *Rožė Aukštikalnytė*
- *Virginija Gurskienė*
- *Arimantas Račkauskas*
- *Antanas Visockas*
- *Palmira Lukoševičienė*
- *Audronė Maksimaitenė*
- *Nijolė Žambaitė*
- *Sigita Barniškienė*
- *Vincentas Stanevičius*
- *Olga Ramenskaja*
- *Nijolė Stakėnienė*
- *Sergej Popov*

PADĖKOS

Šeimai

Reiškiu padėką šeimai – žmonai Liudmilai ir dukrai Liudai už moralinį palaikymą ir palankias darbo sąlygas.

Nuotraukos iš asmeninio autoriaus archyvo

Kolegoms

Zenonas Sabalys (dešinėje), inicijavęs šios knygos vertimą ir publikavimą esperanto kalba, teikęs pagalbą rengiant šią knygą, su autoriumi. Petro Kaminsko nuotr.

Dr. Algirdas Mažuika (kairėje), gausinęs mūsų kolekciją „Aklųjų įvaizdis vaizduojamajame mene“ ir teikęs kitą pagalbą rengiant šią knygą, su autoriumi. Algirdo Mažuikos nuotr.

Profesorei habil. dr. Marijai Barkauskaitei, profesorei dr. Renatai Bilbokaitei, profesoriui habil. dr. Vytautui Bikulčiui, Egidijui Elijošiui, akademikui Algirdui Gaižučiui, doc. Renatai Geležinienei, žurnalistui Ričardui Jakučiui, profesoriui Vaidotui Januliui, Lietuvos esperantininkų sąjungos Valdybos pirmininkui Povilui Jegorovui, profesorei habil. dr. Palmirai Jucevičienei, profesoriui habil. dr. Robertui Jucevičiui, dr. Margaritai Jurevičienei, kolekcininkui Petrui Kaminskui, doc. Irenai Kaffemanienei, Ukrainos labdaros ir paramos fondo „Espero“ vadovui, esperantininkui Evgenui Kovtonjukui, profesoriui dr. Romualdui Malinauskui, profesoriui dr. Broniui Maskuliūnui, kolekcininkui dr. Algirdui Mažuikai, kultūrologui Jonui Nekrašiui, esperantininkei, šios knygos vertėjai Gražinai Opulskienei, lietuvių kalbos redaktorei Ligitai Mikolaitienei, ukrainietei esperantininkei, vertėjai, tarptautinės tyrėjų grupės „Vasilijus Jerošenka ir jo laikmetis“ narei Julijai Patlan, šviesios atminties Šiaulių miesto Garbės piliečiui, profesoriui habil. dr. Vyteniui Rimkui, šios knygos variantą esperanto kalba redagavusiam škotų esperantininkui Ed Robertsonui, esperantininkui, Šiaulių miesto garbės piliečiui Zenonui Sabaliui, grafikei, dizainerei Vaivai Kovieraitei-Trumpei, doc. Laimai Tomėnienei, Lietuvos Respublikos Seimo Kultūros komiteto nariui dr. Stasiui Tumėnui, Tadui Šerpetauskui, Fridai Šifrisovai, laikraščio „Šiaulių kraštas“ vyr. redaktoriui Vladui Verteliui, profesoriui dr. Audroniui Vilkui, Šiaulių miesto Garbės piliečiui, profesoriui habil. dr. Kazimierui Župerkai, **bibliotekoms, muziejams, paveikslų galerijoms, privačių kokekcijų savininkams** už galimybę naudotis internete pateikta medžiaga, meno kūrinių reprodukcijomis ir kito kultūros paveldo nuotraukomis.

TURINYS

Knyga apie žmogų, nustebinusį pasaulį 11
Įvadas 14
Vasilijaus vaikystė. Pakeliui su aklais elgetomis? 15
Esperanto kalba – lyg Aladino lempa 24
Anglijoje: „Sužinojau, kad *chuliganas* – anglų kalbos žodis“ 30
Tekančios Saulės šalis: pilnakraujo gyvenimo pradžia 38
Šlapias žvirblis 44
Žmonija yra viena šeima 49
„Paaukočiau vienus savo gyvenimo metus, kad galėčiau pamatyti šį portretą“ 51
Meilės istorija, arba meilės keturkampis 59
Visuomeninis aktyvumas ir kelionių aistra 65
Ginčas su Rabindranatu Tagore 72
Kinija: draugystė su kinų literatūros klasiku Lu Siniu 75
Buvusioje Tarybų Sąjungoje: gulago dvelksmas 83
„Čiukotkoje“, arba ėjimas žirgu 86
Esperanto kalbos propaguotojas 89
Šachmatai 96
Turkmėnija: aklų našlaičių vaikų namai 100
Tėviškėje: svetimas tarp savų 106
Pavėluotas kūrybos įvertinimas 112
Vasilijaus Jerošenkos biografijos ir kūrybinio paveldo tyrinėjimai 125
Baltos dėmės biografijoje 132

Literatūra 148
Priedai:
1 priedas. Dokumentiniai filmai ir televizijos programos apie Vasilijų Jerošenką 162
2 priedas. Vasilijaus Jerošenkos autorinių knygų ir apie jį išleistų knygų pavyzdžiai 163
Apie autorių 172

Knyga apie žmogų, nustebinusį pasaulį

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiaus kavalierius profesorius Vytautas Gudonis – žinomas Lietuvos pedagogas ir psichologas, apie 900 mokslinių ir publicistinių straipsnių, 7 monografijų, 6 žodynų, išleistų Lietuvoje ir užsienyje, autorius ir bendraautoris.

Šios knygos autorius puikiai išmano aklųjų ugdymo, psichologines ir socializacijos problemas. Studijuodamas įgijo specialiojo pedagogo ir logopedo, vėliau – aklųjų mokyklos pradinių klasių mokytojo specialybes. Su aklaisiais bendravo tiesiogiai, nes, baigęs studijas, tuometinėje Lietuvos aklųjų draugijos Šiaulių gamybos mokymo įmonėje ėjo metodininko, gamybos meistro ir vyriausiojo inžinieriaus gamybos mokymui pareigas. Vėliau, 1975 m., trejiems metams išvyko studijuoti į Sankt Peterburgo A. Gerceno valstybinio pedagoginio instituto stacionarią aspirantūrą, kur 1979 m. sėkmingai apgynė pedagogikos daktaro disertaciją „Sutrikusio regėjimo dirbančio jaunimo ir suaugusiųjų mokymosi motyvai“. Remdamasis disertacija išleido pirmąją mokslinę monografiją Brailio raštu. Grįžęs į Lietuvą pradėjo dirbti Šiaulių pedagoginiame institute tuometinės Lietuvos aklųjų draugijos finansuojamoje Specialiosios pedagogikos mokslinio tyrimo laboratorijoje vyresniuoju moksliniu bendradarbiu. Šioje laboratorijoje dirbo du aklieji mokslo darbuotojai. Vytautas Gudonis su kolegomis nagrinėjo įvairias aklųjų ir silpnaregių vaikų ugdymo, profesinio orientavimo, aklų suaugusiųjų integracijos į visuomenę problemas. 1995 m. Maskvos korekcinės pedagogikos mokslinio tyrimo institute apgynė savarankiškai parengtą psichologijos habilituoto daktaro disertaciją „Socialinė, psichologinė ir pedagoginė aklųjų ir silpnaregių integracija“. Disertacijos tema išleistos mokslinės monografijos Lietuvoje ir užsienyje. Dirbdamas Šiaulių universitete padėjo rengti mokytojus, dirbsiančius su aklais ir silpnaregiais mokiniais.

Vytautas Gudonis turi didelę praktinio darbo su įvairaus amžiaus aklaisiais patirtį. Knygos autorius dirbo tuometiniame Kauno suaugusiųjų aklųjų mokyklos Šiaulių skyriuje, mokė akluosius Brailio rašto, teikė psichologinę pagalbą ikimokyklinio amžiaus vaikams, turintiems regėjimo negalią Petro Avižonio ir Panevėžio „Linelio“ ugdymo centruose, Klaipėdoje teikė psichologinę pagalbą suaugusiems žmonėms, staiga netekusiems regėjimo dėl traumos arba netenkantiems regėjimo dėl įvairių ligų. Stebėdamas savo ugdytinių raidą Šiaulių Petro Avižonio ugdymo centre, profesorius sukūrė dokumentinį filmą „Irmutė – Irma“, kuriame kelis dešimtmečius, įvairiais amžiaus tarpsniais, filmavo aklą mergaitę nuo trejų iki trisdešimties metų ir atskleidė jos socialinę raidą.

Siekdamas geriau suprasti psichologines ir socialines aklųjų problemas, profesorius stažavosi Londone Karališkajame aklųjų institute (*The Royal National Institute of Blind People*), kur kažkada mokėsi Vasilijus Jerošenka, Šefildo aklųjų mokykloje

(Jungtinė Karalystė), Ukrainos mokslų akademijos akademiko V. Filatovo Odesos akių ligų ir audinių transplantacijos mokslinių tyrimų institute (Ukraina) ir kituose institutuose, universitetuose, specialiosiose mokyklose, neįgaliųjų reabilitacijos centruose Prancūzijoje, Kanadoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Lenkijoje. Todėl regėjimą praradusio Vasilijaus Jerošenkos problemos šios knygos autoriui yra artimos ir suprantamos.

Nuo septyniolikos metų Vytautas Gudonis rinko meno kūrinių reprodukcijas aklumo ir aklųjų tema. Šią knygą puošia iliustracijos iš asmeninės profesoriaus kolekcijos „Aklųjų įvaizdis vaizduojamajame mene“. Kolekciją, kurią sudaro daugiau nei 6 tūkst. reprodukcijų, autorius sėkmingai panaudoja savo knygose iliustruodamas aklųjų socializaciją ir visuomenės požiūrį į juos. Analizuodamas savo tyrimo rezultatus, profesorius pasiūlė novatorišką tarpdisciplininį požiūrį į aklųjų socializacijos raidą ir visuomenės požiūrį į akluosius žvelgdamas per meno kūrinių prizmę, kas ypač gerai atsispindėjo dviejų tomų monografijoje „Negalia visuomenėje ir vaizduojamajame mene“ (2020) ir „Negalia visuomenėje, literatūroje ir vaizduojamajame mene“ (2022). Ši dvitomė monografija sulaukė pozityvaus įvertinimo: teigiamos recenzijos publikuotos žurnaluose „Santara“, „Pedagogika“, „Tiltai“, „Metai“, „Akademija“ (Tartu, Estija), atsiliepimai laikraščiuose „Mokslo Lietuva“, „Respublika“, „Šiaulių naujienos“, „Šiaulių kraštas“, „Tauragės žinios“.

Monografijos recenzijoje prof. habil. dr. Palmira Jucevičienė pažymėjo, kad „esminė monografijos medžiaga baigiasi išvadomis, kurios neabejotinai gali būti laikomos naujomis mokslo žiniomis, pasižyminčiomis tarpdisciplininėmis ir reikšmingomis socialiniams ir humanitariniams mokslams, ypač antropologijai, sociologijai, psichologijai, pedagogikai, istorijai, kultūros mokslams, meno studijoms. Gaila, kad užsienio mokslininkai ir kiti skaitytojai šiuo metu gali susipažinti tik su monografijos santrauka (anglų ir rusų kalbomis). Manau, kad ši monografija nusipelno plačios sklaidos dėl savo mokslinės, kultūrinės, o ypač humanitarinės vertės, todėl būtų tikslinga ją išversti į anglų kalbą. Tai būtų dar vienas žingsnis, informuojant pasaulį apie Lietuvoje atliekamus pasaulinio lygio mokslo darbus“. Šioje knygoje Vytautas Gudonis, reaguodamas į anksčiau išsakytą profesorės Palmiros Jucevičienės pastabą, pateikia knygos skaitytojams tekstą keliomis kalbomis.

Naujoji Vytauto Gudonio knyga, kaip teigia pats autorius, nepretenduoja į mokslo studiją. Jos tikslas – papasakoti skaitytojams apie esperantininką, rašytoją simbolistą, aklųjų mokytoją, muzikantą, poliglotą Vasilijų Jerošenką (1890–1952), atskleisti visuomenei aklo žmogaus galimybes.

Profesoriui Vytautui Gudoniui ne naujas biografijos žanras. Dar 2001 m. jis sudarė ir išleido 599 puslapių „Tiflologijos vardų žodyną“, kuriame pateiktos 1 135 garsių pasaulio aklųjų pavardės, vardai, trumpos jų biografijos. Knygos autoriui Vasilijaus Jerošenkos tema irgi nesvetima. Nuo 1985 m. profesorius Vytautas Gudonis

laikraščiuose, žurnaluose, kituose leidiniuose paskelbė straipsnių ar knygų skyrių apie Vasilijų Jerošenką. 2023 m. dešimt šios knygos ištraukų lietuvių kalba publikuotos laikraštyje „Šiaulių kraštas“ (žr. bibliografiją).

Įvairių autorių publikacijose informacija apie Vasilijų Jerošenką yra nepakankama ir kartais net prieštaringa. Tuo įsitikino šios knygos autorius rinkdamas medžiagą apie Vasilijų Jerošenką. Todėl autorius knygoje kartais pateikia kelias datų ar faktų versijas. Tačiau turimų faktų visuma sudaro tokią fantastišką aklo žmogaus gyvenimo istoriją, kad jos neįmanoma būtų sugalvoti.

Iki šiol Vasilijaus Jerošenkos, to meto valdžios požiūriu, nepatikimo asmens, byla Rusijos saugumo archyvuose tebėra įslaptinta. Knygos autorius tiki, kad šiuose dokumentuose esančios kada nors būsiančios paviešintos žinios padės papildyti ir patikslinti rašytojo biografiją. Tačiau labiausiai laukiami tyrėjų grupės „Vasilijus Jerošenka ir laikmetis“ tyrimo rezultatai.

Skaitant knygą galima suprasti, kad ją parengė kruopštus mokslininkas, kuriam svarbu ne tik suteikti naujų žinių skaitytojui, bet ir, remiantis pateiktomis iliustracijomis, patikslinti ar sudaryti reginčiam skaitytojui Brailio abėcėlės, aklųjų rašto priemonių, aklųjų šachmatų ir kitus su aklumu susijusius vaizdinius. Knygą praturtina iliustracijos iš autoriaus meno kūrinių, vaizduojančių akluosius, reprodukcijų kolekcijos. Ši profesoriaus Vytauto Gudonio knyga dar kartą atskleidžia didžiules aklų žmonių potencines galimybes, todėl norisi tikėti, kad ji padės ne tik Lietuvoje, bet ir kitose šalyse gerinti visuomenės požiūrį į neįgaliuosius.

Lietuvos Respublikos Seimo Kultūros komiteto narys dr. Stasys Tumėnas

Įvadas

Vienas iš pirmųjų apie Vasilijų Jerošenką sužinojo žurnalistas ir sinologas Vladimiras Rogovas (*Рогов Владимир Николаевич*, 1906–1988), 1939 m. dirbęs Kinijoje ir studijavęs rašytojo, kinų klasiko Lu Sinio kūrybą. Būtent Vladimiras Rogovas Lu Sinio „Ančių istorijoje“ aptiko minimą rusą Ailosianke. Japonijoje Vladimiras Rogovas, susitikęs su japonų rašytoju Akita Udziaku, Somos Kokos šeimos nariais, žurnalistu Fukuoka Seiti, pažinojusiais šį žmogų, suprato, kad Vasilijus Jerošenka yra geriau žinomas Japonijoje nei Rusijoje. Nors Vasilijaus Jerošenkos vardas įtrauktas į japonų ir esperanto enciklopedijas, tačiau jis mažai žinomas ir Amerikoje. Amerikiečių autorius knygoje apie įžymius buvusios Tarybų Sąjungos akluosius nurodė tik du tokius žmones: mokslų daktarę Olgą Skorochodovą (*Ольга Ивановна Скороходова,* 1911–1982), kuri, kaip ir amerikietė Helen Keller (*Helen Adams Keller*, 1880–1968), buvo akla ir kurčia, ir rašytoją Nikolajų Ostrovskį (*Николай Алексеевич Островский*, 1904–1936).

Tėvynėje tik nedaugelis buvo girdėję Vasilijaus Jerošenkos vardą. Manoma, jog to priežastis – nepaprastas jo siekių ir dvasinių interesų įvairiapusiškumas, ilgus metus prieštaravęs skelbiamoms oficialioms pažiūroms. Vasilijaus Jerošenkos pasaulėžiūros formavimuisi įtakos turėjo aktyvus dalyvavimas esperantininkų judėjime, Levo Tolstojaus (*Лев Николаевич Толстой*, 1828–1910), Piotro Kropotkino (*Пётр Алексеевич Кропоткин*, 1842–1921) kūrybos, bahaizmo, budizmo, Rytų šalių tradicijų studijos. Yra ir kita rašytojo užmaršties priežastis: pasikartojantis tiek jam esant gyvam, tiek ir po jo mirties tyčinis archyvų naikinimas. Pirmosios jo gyvenimo ir kūrybos studijos buvusioje Tarybų Sąjungoje prasidėjo tik praėjus penkeriems metams po rašytojo mirties. Dar viena šios užmaršties priežastis – tyrėjams neišvengiamai kylantys kalbiniai barjerai, kuriuos Vasilijus Jerošenka savo gyvenime taip lengvai įveikė. Jo kūriniai parašyti esperanto ir japonų kalbomis, kai kurie išversti į kinų kalbą. Tėvynėje vis dar neišleistas visų rašytojo kūrinių rinkinys (*Патлань*, 2003).

Kas XX a. pirmoje pusėje galėjo patikėti, kad neregys gali gyventi ir mokytis Maskvoje, Londone, Tokijuje, Paryžiuje, Leipcige, vienas keliauti po Indiją, Birmą, Japoniją, Kiniją, Tailandą, o vėliau ir po Turkmėniją ir, jo paties žodžiais tariant, matyti pasaulį?

Keista, bet apie Vasilijų Jerošenką, aklą esprantininką, keliautoją ir rašytoją, jo tautiečiai sužinojo iš japonų ir kinų. Keista dar ir dėl to, kad iš pragyventų šešiasdešimt trejų metų apie dešimtmetį Jerošenka praleido Rytų šalyse. Jis diskutavo su Rabindranatu Tagore, draugavo su kinų rašytoju Lu Siniu, gyveno jo namuose, dėstė Pekino ir Tokijo universitetuose.

Vasilijus Jerošenka nebuvo pripažįstamas dėl įvairių priežasčių: įtakos galėjo turėti ir jo politinės pažiūros – buvo laikomas anarchistu, bahajumi – musulmonų religinio lyderio Bahá′u′lláh pasekėju, jis palaikė Lenkijos žydo gydytojo Liudviko Zamenhofo kosmopolitiškumą, propagavo jo sukurtą tarptautinę esperanto kalbą.

Autorius atsiprašo skaitytojų už galimus netikslumus rašant pavardes.

N. Malinka. Sielos šviesa
(nuotrauka iš asmeninio autoriaus archyvo)

Vasilijaus vaikystė. Pakeliui su aklais elgetomis?

Vasilijus Jerošenka į šį pasaulį atėjo Naujųjų Metų išvakarėse – 1890 m. gruodžio 31 d. (senuoju stiliumi) pasiturinčių valstiečių Jakovo (1866–1942 (1948?) ir Jevdokijos (*Семыкина*, 1866–1942), imigrantų iš Ukrainos, šeimoje Obuchovkos kaime, Kursko gubernijoje, netoli nuo senovinio Rusijos Staryj Oskolo miesto. Šeimoje gimė:

Neonila (1887-10-02–1972),
Aleksandras (1888-11-31–1942-11-02),
Vasilijus (1889-12-31–1952-12-24),
tikriausiai Jekaterina (1890?–1896?),
Pelagėja (1891-09-20–1947-02-24),
Stefanas (1893-08-02–?),
Marija (1897-02-23–1979-09-13),
Ana (1898-06-23–1900-10-16),
Borisas (1899–1901-10-12),
Ivanas (1901-02-23–?),
Antonina (1902-08-04–1980 ar vėliau),
Jelisaveta (1906-04-23–1906-05-22) (Patlan, 2015a).

Būsimojo rašytojo tėvas nuomojo žemę iš grafo Aleksejaus Orlovo-Davydovo (*Алексей Анатольевич Орлов-Давыдов,* 1871–1935), prekiavo mediena. Obuchovkos kaimo gyventoja F. Soldatova prisimena, kad „jo tėvas Jakovas Jerošenka buvo smulkus pirklys, turėjo apie 200–300 hektarų Bondarevskio miško ir parduotuvę. Nuomojo ne tik žemę, bet ir sodus. Jakovas Jerošenka buvo malonus ir simpatiškas žmogus. Gerbė vargšus žmones ir jiems padėjo. Mūsų šeima gyveno skurde. Jis dažnai mums padėdavo, gerai mokėjo tėvui už dailidės darbus“ (Iš F. Soldatovos atsiminimų, Obuchovka, 1972, prieiga internete: http://eroshenko.org.ru/eroshenko-glazami-ego-sovremennikov).

Kaip ir daugelis to meto tikinčiųjų, Vasilijaus tėvas savo vaiko aklumą priėmė kaip Dievo bausmę: „Ir pirmoji bedugnė jo gerai sutvarkytame gyvenime buvo netikėtas mažojo sūnaus apakimas. Žinodamas, kaip likti ramiam ir džiaugsmo, ir liūdesio

Vasilijaus tėvai – Jevdokija Vasiljevna (Siomykina) ir Jakovas Vasiljevičius Jerošenkos, 1939 m. (nuotrauka iš asmeninio B. Osykovo archyvo, prieiga internete: http://www.belgorodbiblioteka.ru/Files/foto.html)

akimirkomis, tėvas, kai nebeliko abejonių dėl jį ištikusios nelaimės negrįžtamumo, ne vieną naktį, lenkdamasis prieš ikonas, stengėsi ne melstis už savo kaltę Viešpačiui Dievui, bet išsiaiškinti, <...> kodėl jis kaltas, už ką yra baudžiamas“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000). Čia išryškėja vaikų aklumo, kaip Dievo bausmės, supratimas, išlikęs kai kurių tikinčiųjų sąmonėje iki šių dienų.

Apie Vasilijaus Jerošenkos aklumo priežastis kalbama įvairiai. Pasak vienų šaltinių, Vasilijus, būdamas ketverių, susirgo tymais, bet tėvai į medikus nesikreipė. Pamaldi teta slapta nuo tėvų mažąjį Vasilioką per didžiulį šaltį nunešė į cerkvę, kur jis buvo šlakstomas šventintu vandeniu. Paskui tokiu pat oru teta su vaiku grįžo namo. Prie tymų prisidėjo dar ir plaučių uždegimas. Liga komplikavosi, vaikas apako. Vasilijaus atmintyje visam gyvenimui išliko keturi vaizdiniai: mėlynas dangus, balandžiai, kaimo cerkvė ir motinos veidas.

Vėliau Vasilijus Jerošenka pasakojo, kad iš pradžių jis buvo panašus į įvarytą į kampą vilko jauniklį. Tūnojo tolimiausiame nuo žmonių kambario kampe, dėl menkiausios priežasties kalbėdavo šiurkščiai ir ištisas dienas verkė. Darbščioje ir draugiškoje šeimoje berniuku buvo rūpinamasi ir, atsiradus galimybei, jis net būdavo lepinamas. Tėvai, broliai, seserys padėjo Vasilijui, kiek galėjo.

Pirmuosius žingsnius vaikui padėjo žengti mama: atvesdavo sūnų į kambario vidurį, iš kur jis pats turėjo pasiekti savo kampą. Vėliau ir į kiemą išsivesdavo. Taip Vasilijus įgijo pirmuosius orientavimosi erdvėje įgūdžius. Netrukus vaikas išmoko orientuotis kaime, miške, laukuose ne blogiau nei savo tėvų namuose. Tėvai, pastebėję gerą Vasilijaus klausą, mokė jį groti gitara ir smuiku, vėliau ir skambinti pianinu.

Obuchovkos kaime, kur tarp vyšnių sodų taikiai sugyveno baltos ukrainietiškos trobelės su tamsiais rąstiniais rusiškais nameliais, žmonės greitai priprato prie jauno neregio ir nustojo stebėtis, kad jis vaikšto be lazdos. Motina jį išmokė naudotis ugnimi,

Jerošenkos šeima (prieiga internete: http://www.belgorodbiblioteka.ru/Files/foto.html)

Jerošenkos šeima (prieiga internete: http://www.belgorodbiblioteka.ru/Files/foto.html)

namų apyvokos daiktais. Jos švelnūs, bet ryžtingi veiksmai lėmė, kad Vasilijus visą likusį gyvenimą pasitikėjo savo orientacija erdvėje. Matyt, jis išnaudodavo visas įmanomas aklųjų orientavimosi erdvėje galimybes: atstumo nustatymą pagal raumenų nuovargį, garso aidą, temperatūros pokyčius, saulę. Motina, išmokiusi orientuotis erdvėje, įdiegė ir pasitikėjimo savo jėgomis jausmą, padėjo savarankiškumo pagrindus.

Neregys berniukas atkakliai mokėsi reginčiojo eisenos, tačiau buvę žaidimų draugai bijojo net priartėti prie jo. Kaimiečiai berniuką vadino Tamsiuoju (*Темный*). Žinoma, niekas tyčia nenorėjo įskaudinti, vis dėlto vaikas buvo ignoruojamas.

Gyvenimo perspektyva nebuvo viliojanti. XIX a. pabaigoje aklieji Rusijos ir Ukrainos kaimuose galėjo prisijungti prie elgetaujančių ar keliaujančių neregių kobzarių. Kito varianto tuo metu nebuvo (*Мурашковска, Мурашковский*, 1986–1987). Bulgarų etnografė Katia Michailova nurodo, kad nuo viduramžių iki XX a. trečiojo ar ketvirtojo dešimtmečių aklas keliaujantis muzikantas buvo žinomas daugelyje šalių. Rusai tokius žmones vadino aklais elgetomis (*слепые нищие*), ukrainiečiai – kobzariais, lyrininkais, bandūrininkais (*кобзарі, лірники, бандуристи*), baltarusiai – senoliais (*старцi*), lenkai – senoliais (*дзяды*), slovakai – elgetomis (*žobracy*), serbai – aklais kanklininkais (*слепи гуслари*), bulgarai – aklais dūdoriais (*слепи гъдулаи*), makedoniečiai – elgetomis (*питачи*) (*Михайлова*, 2004). Neretai Rusijoje ir Ukrainoje gimusį aklą vaiką atiduodavo neregiui lyrininkui, kad už tam tikrą mokestį šis mokytų vaiką muzikos (*Боржковский*, 1889). Žinoma, jog **vaikus net apakindavo, kad jie taptų elgetomis muzikantais. Galicijos huculai iš kartos į kartą perduodavo šią „profesiją“, specialiai apakindami vyriausią šeimos sūnų** (*Василевский*, 1900). **XX a. pradžioje Bulgarijoje beturtė motina neretai apakindavo vieną iš savo vaikų ir parduodavo jį akliems elgetoms, kad tokiu būdu galėtų išmaitinti šeimą** (*Каравелов*, 1930). Panašūs atvejai žinomi ir serbų kraštuose (Murko, 1951; *Михайлова*, 2004). Tai atsispindi ir tų šalių folklore:

Выколю твои черные очи,
Дам тебе гусли яворовые,
И пойдешь ты от города к городу...

Išdursiu tavo akis juodąsias,
Duosiu tau kankles skambiąsias,
Ir eisi tu iš miesto į miestą...

(Матић, 1964, 291)

Kadangi Vasilijaus Jerošenkos šeima gyveno pasiturinčiai, jam negrėsė keliaujančio muzikanto likimas. O aklų kobzarių dainavimą, kaip ir ukrainiečių poetas, dailininkas Tarasas Ševčenka (*Тарас Григорьевич Шевченко*, 1814–1861), mažasis Vasilijus buvo girdėjęs, kai tėvas nuveždavo į Staryj Oskolo mieste vykusias muges.

M. Deregus. Mažasis Tarasas (Ševčenka) klausosi kobzariaus (nuotrauka iš asmeninio autoriaus archyvo)

G. Toma. Neregių mezgėjų mokykla (nuotrauka iš asmeninio autoriaus archyvo)

Pastebėję berniuko išskirtinę muzikinę klausą, tėvai, nupirkę pianiną, mokė jį muzikos namuose. Dvarininkas grafas Aleksejus Orlovas-Davydovas, iš kurio Vasilijaus tėvas nuomojo žemę, pasirūpino, kad devynerių metų berniukas pradėtų mokytis. Tėvas jau seniai galvojo, kaip išmokslinti sūnų. Aklas žmogus Rusijoje neturėjo didelio pasirinkimo: arba į prieglaudą (kur nebuvo lengva patekti), arba į aklųjų mokyklą, kurių šalyje tebuvo kelios: 1806 m. prancūzo Valentino Hajuji (Valentin Haüy, 1745–1822) Sankt Peterburge įkurta mokykla kilmingiesiems ir Maskvoje veikianti paprastiems žmonėms skirta mokykla (*Харьковский*, 1978).

1899 m. liepos 15 d. Vasilijus Jerošenka buvo priimtas į švietimo įstaigą, kuruojamą Maskvos aklųjų vaikų labdaros ir švietimo draugijos ir globojamą imperatorienės Marijos Fiodorovnos. Šią aklųjų ugdymo įstaigą 1882 m. įkūrė liuteronų bažnyčios pastorius Heinrichas Dikhofas (Heinrich von Dieckhoff, 1833–1911). Švietimo įstaiga, kurioje Vasilijus mokėsi 1899–1908 m., buvo įsikūrusi Antrojoje Meščanskajos gatvėje Maskvoje.

Iš kaimo vaikinas atsidūrė vaikų kareivinių pasaulyje. Didžiulis mokyklos namas, aklina tvora, nedidelis kiemas, vaikų vadinamas keptuve. Čia buvo leidžiama vaikščioti tik valandą per dieną atskirai mergaitėms ir berniukams. Dieną ir naktį mokyklos direktoriaus, atsargos pulkininko A. Witte botagas švilpė vaikams virš galvų – jie buvo negailestingai baudžiami už menkiausią nusižengimą (*Харьковский*, 1978). **Brokhauzo ir Jefrono žodyno straipsnyje „Aklieji“ pažymima, kad, išvykus ugdymo įstaigos įkūrėjui Valentinui Hajujui, naujojo direktoriaus M. Pileckio** (*Мартын Степанович Пилецкий-Урбанович*, 1780–1859) **prašymu 1824 m.**

Rašymo Brailio raštu lentelė

Rašymo Brailio raštu rašikliai
(nenustatyto fotografo nuotraukos)

mokykloje buvo įvestos fizinės bausmės – kaip nepaklusnių aklų mokinių tramdymo priemonė. Matyt, šią „pedagoginę“ patirtį iš Sankt Peterburgo aklųjų ugdymo įstaigos buvo perėmusi ir analogiška Maskvos įstaiga.

Tai buvo keista, nuo viso pasaulio atskirta mokymo įstaiga. Mokiniams nebuvo leidžiama po pamokų palikti mokyklos teritorijos, nebuvo galima atostogų metu vykti į namus (*Пашнев*, 1971).

Ugdymo įstaigą išlaikė pirklių aukos, o metinėse ataskaitose pirmiausia būdavo pažymima, kas iš pirklių ir kiek paaukojo mokyklai. Iš 24 mokymui skirtų valandų, 4 valandos buvo skiriamos Dievo įstatymo mokymams. Teigiamai vertintina tai, kad šioje mokymo įstaigoje didelis dėmesys buvo skiriamas estetiniam mokinių ugdymui. Be tradicinių mokomųjų dalykų, vaikai nedidelėje mokyklos cerkvėje mokėsi bažnytinio giedojimo. Buvo mokoma ir pasaulietinio dainavimo. Imperatoriškųjų teatrų artistai mokė vaikus groti įvairiais muzikos instrumentais. Pradžioje buvusiam mokyklos, vėliau tapusiam profesionaliu aklųjų orkestru, be atlygio vadovavo A. Jeromolovas ir F. Švingas. Gabesni vyresniųjų klasių mokiniai buvo kviečiami dainuoti tuo metu garsiame bažnytinio giedojimo chore. Žymus to meto aktorius ir režisierius Konstantinas Stanislavskis (*Константин Сергеевич Станиславский*, 1863–1938), išgirdęs giedantį aklųjų chorą Bajorų asamblėjos Kolonų salėje, buvo taip juo sužavėtas, kad leido visiems akliesiems Maskvoje nemokamai lankyti teatro spektaklius. Tuo metu Maskvos akademinio teatro repertuare buvo A. Čechovo „Trys seserys“, „Mėlynoji paukštė“, A. Gribojedovo „Vargas dėl proto“, F. Dostojevskio „Dugne“ ir kiti spektakliai (*Поляковский*, 2002). Mokykloje dar buvo įkurtas styginių ir pučiamųjų orkestras, kurio muzikantai vasaros metu koncertuodavo atvirose miesto estradose, o žiemą miesto restoranuose.

Profesionaliam mokyklos chorui vadovavo imperatoriškojo teatro artistas J. Sorokinas. Mokykloje akliesiems jis dėstė muzikos istorijos ir teorijos kursą pagal N. Rimskio-Korsakovo vadovėlį – tai rodo gerą muzikinio parengimo lygį. Išlaikius keturių klasių pirmosios pakopos egzaminus mokiniams būdavo suteikiamas vyresniųjų mokinių statusas ir galimybė patiems rinktis amatą. Pasirinkimas nebuvo gausus: berniukams – šepečių arba pynimo iš vytelių amatas, merginoms – mezgimas arba siuvinėjimas (*Патлань*, 2020a).

Mokydamasis šioje ugdymo įstaigoje Vasilijus Jerošenka, padedamas vyresnių pažangių mokinių, mokėsi anglų kalbos. Čia susipažino su reljefine šešiataške Brailio rašto abėcėle, kurią sukūrė neregys prancūzų pedagogas, vargonininkas Luisas Brailis (Louis Braille, 1809–1852). Brailis neteko regėjimo būdamas trejų metų po to, kai tėvo dirbtuvėse yla susižeidė akį. Luisas mokėsi Paryžiaus aklųjų institute (taip tuo metu buvo vadinamos aklųjų mokyklos Europoje). 1821 m. institutą aplankė buvęs kariškis Šarlis Barbjė (*Charles Barbier*) ir pasidalijo savo 1815 m. išradimu – naktiniu raštu (*ecriture nosturne*). Tai buvo dvylikos iškilių taškų kodas, įgalinantis karius be žodžių dalytis itin slapta informacija apie mūšio eigą. Deja, šis kodas buvo per sunkus kariams, bet ne dvylikamečiui Luisas, kuris iš dvylikos taškų paliko šešis. 1829 m. šiuo raštu Brailis išleido pirmąją knygą (prieiga internete: https://louisbraillebio.weebly.com/biography.html). Brailis kiek patobulinęs pritaikė Šarlio Barbjė išrastas rašymo priemones kurdamas taškinį reljefinį raštą.

Tankus, taškuotas popierius kalbėjo, skambėjo Vasilijui Puškino pasakų, Nekrasovo ir Ševčenkos poemų veikėjų balsais. Naktimis, kai mokykloje būdavo tylu, jis, pasiėmęs knygą, pirštais braukdavo per taškelius ir skaitydavo, skaitydavo. Kai buvo perskaitytos visos Brailio raštu bibliotekoje esančios knygos, mintyse Vasilijus kūrė savus knygų variantus, vėliau pradėjo juos užrašinėti. Taip atsirado pirmieji apsakymai. Mokykloje Vasilijus turėjo Jerolėjaus pravardę (*Панков*, 2017).

Vasilijus turėjo ne tik gerą klausą, bet ir puikų balsą. Jis dainavo mokyklos chore, išsikovojo teisę lankyti pianino klasę, nors tuo metu šiuo instrumentu groti buvo mokomos tik mergaitės. Išmoko groti smuiku ir skambinti gitara. Mokytojai jam pranašavo muzikanto karjerą.

Esė „Mano mokyklinio gyvenimo puslapiai“ jis vaizdžiai aprašė kinų diplomato Li Chun-čžan (1823–1901) apsilankymą mokykloje. Vasilijus Jerošenka prisiminė, kad mokytojai akliems vaikams sakydavę, jog baltoji rasė yra pranašesnė, o visų kitų rasių atstovai yra prastesni, tačiau ponas Li, nors ir priklausydamas „prastesnei“ rasei, maloniai leisdavo vaikams paliesti savo drabužius, net kasą ant galvos. Vaikams jo elgesys atrodė kur kas malonesnis nei grubaus mokyklos sargo, priklausančio „geresnei“ rasei. Galbūt šis pirmas susitikimas su kinu prisidėjo prie jaunojo Vasilijaus susidomėjimo Rytų šalimis, jų kultūra.

1908 m. gegužės 15 d., išlaikęs baigiamuosius egzaminus, Vasilijus įgijo pradinį ketverių metų ir pradinį muzikinį išsilavinimą, įgavo šepečių ir krepšių gaminimo

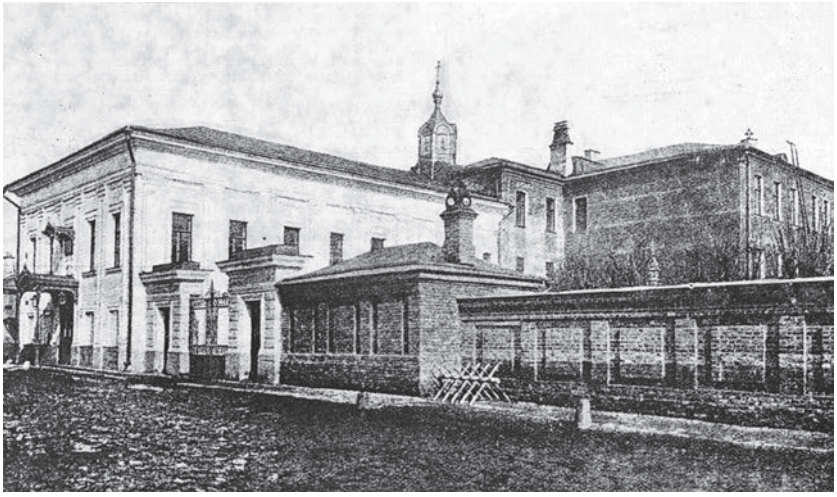

Maskvos aklų vaikų globos, auklėjimo ir mokymo draugijos namai, kuriuose 1908 m. mokėsi Vasilijus Jerošenka (nuotrauka iš knygos „Rašytojas ir publicistas V. J. Jerošenka“, sudarytoja A. I. Sizova, 1990)

Šventųjų Adriano ir Natalijos cerkvė Maskvoje, kurioje giedojo aklų mokinių choras (nuotrauka iš knygos „Rašytojas ir publicistas V. J. Jerošenka“, sudarytoja A. I. Sizova, 1990)

įgūdžių. Be to, jis išmoko skaityti ir rašyti Brailio raštu, įrišti knygas, klijuoti dėžutes, skambinti gitara, balalaika, groti smuiku, įgijo grojimo pianinu pagrindų. Atskleisti gabumai muzikai vėliau jam labai pravertė.

Laimėjęs konkursą, Vasilijus Jerošenka buvo priimtas į Maskvos aklųjų simfoninį orkestrą antruoju smuikininku. Globėjai padėjo Vasilijui surasti gyvenamąjį plotą. Jis buvo apgyvendintas garsiame ir pigiame Maskvos Salodovnikovo daugiabutyje, vienišų gyventojų korpuse. Restoranas „Jakor“ („Inkaras“), kuriame orkestras grodavo vakarais, buvo visai netoli, todėl Vasilijus dažniausiai į darbą ir iš jo eidavo pėsčiomis (*Патлань*, 2012c). Neregiai muzikantai grojo dviejose šio restorano salėse, o jų repertuarą sudarė beveik penki šimtai kūrinių (*Панков*, 2017).

Ant iki šiol išlikusio savotiškos architektūros mokyklos pastato fasado (dabar V. Giliarovskio g. 6) įrengta memorialinė lenta su rašytojo Vasilijaus Jerošenkos pavarde.

Esperanto kalba – lyg Aladino lempa

1908 m. pavasarį kas vakarą Sukharevskajos aikštėje esančio restorano „Jakor“ scenoje pasirodydavo aukštas jaunuolis. Liūdna šypsena nušviesdavo švelnų, net šiek tiek moterišką veidą. Jis atmesdavo banguotus lino spalvos plaukus, krentančius jam ant pečių, ir pradėdavo dainuoti. Dažniausiai lankytojai prašydavo „čigonų“ dainų, už kurias gerai atsilygindavo. Orkestro veteranas M. Velikanovas vėliau ne sykį prisiminė labai keistą muzikantą, kuris negėrė alkoholinių gėrimų, nerūkė, nesidomėjo merginomis, maitinosi duonos džiūvėsiais. „Oi kaip mes erzindavome Vasią, – rašė jis, – netgi vadinome jį vienuoliu. Šis tylėdamas klausėsi, šypsojosi, atkakliai lenkė galvą ir toliau elgėsi kaip anksčiau. Jis buvo savotiškai liūdnas“ (cit. pagal *Мурашковска, Мурашковский*, 1986–1987).

Taip prasidėjo gana nuobodus restorano aklo muzikanto Vasilijaus Jerošenkos gyvenimas. Paryčiais Vasilijus grįždavo į savo Maskvos daugiabutį neregiams Meščanskajos gatvėje, kur mažame kambarėlyje buvo jo gultas. Uždirbtus pinigus jis dažnai atiduodavo bedarbiui aktoriui, už tai jam skaičiusiam Puškiną, Anderseną, Šekspyrą. O vakare vėl restorano dūmai, tvankus oras, girtos kalbos. „Kiek kartų man norėjosi užmigti ir niekada nepabusti“ (cit. pagal *Харьковский*, 1978, 35) – taip šį laikotarpį vėliau prisiminė rašytojas Vasilijus Jerošenka.

Amžininkai Vasilijų prisiminė tokį: naivoka, beveik vaikiška veido išraiška, banguotos lininės plaukų sruogos, ilgi virš kelnių išleisti marškiniai, platus diržas su sagtimi, galva visada šiek tiek pasvirusi į dešinę – visa jo išvaizda buvo persmelkta kažkokio meniško orumo. Ypač gražus buvo jo tylus balsas, bylojęs apie aistringą ir svajingą prigimtį. Veide – liūdna šypsena, kurią vėliau kinų literatūros klasikas Lu Sinis pavadins kančios šypsena. Anot A. Poliakovskio, Vasilijus priklausė ypatingai aklųjų grupei, nes turėjo gyvenimiškos patirties ir per ilgus klajonių metus įgytų žinių, kurios vargiai tuomet buvo prieinamos neregiams. Aklojo lazdelė – jautrus jo kūno ir nervų pratęsimas, ne ką prastesnis už minų detektoriaus zondą, įspėjantį jo savininką laikytis nuolatinio budrumo. Savisaugos jausmas retai išduodavo Vasilijų Jerošenką (*Поляковский*, 2000).

Gyvenimas talentingą jaunuolį suvedė su vertėja, esperantininke Ana Nikolajevna Šarapova (1863–1923). Tai ji Vasilijui papasakojo apie dirbtinę tarptautinio bendravimo kalbą – esperanto kalbą, kurią 1887 m. sukūrė žydų kilmės lenkų gydytojas okulistas Liudvikas Leizeris Zamenhofas, papasakojo apie Peterburgo esperantininkų draugiją, kurios narys buvo ir rašytojas Levas Tolstojus. Ana Šarapova į esperanto kalbą buvo išvertusi ne vieną Levo Tolstojaus kūrinį. Energingoji esperantininkė šia kalba sudomino rašytoją Levą Tolstojų, kuris, kaip ir Vasilijus Jerošenka, išmoko ją per du mėnesius (*Панков*, 2017). Užsienio kalbos mokymo vadovėlių akliesiems tuo metu nebuvo. Vasilijų mokyti esperanto kalbos Anai Šarapovai padėjo penkiolikmetis jos sūnėnas (*Ауэрбах*, 1961).

Teigiama, kad esperanto kalbai būdingos dvi svarbios ypatybės: ją lengva išmokti dėl nesudėtingos gramatikos ir taisyklių išimčių nebuvimo ir ji yra absoliučiai neutrali, t. y. nesusijusi su jokia valstybe ar tauta.

Liudvikas Leizeris Zamenhofas (Ludwik Lejzer, Ludwik Łazarz, 1859–1917) gimė Balstogėje (Lenkijoje, tada dar buvusioje Rusijos imperijos sudėtyje), užsienio kalbų mokytojo šeimoje. Gimnazijoje stropiai mokėsi svetimų kalbų. Baigęs medicinos studijas Maskvoje ir Varšuvoje, 1885 m. Liudvikas atvyko pas sesers vyrą į Lietuvą, į Veisiejus. Čia L. L. Zamenhofas atliko gydytojo praktiką ir atkūrė esperanto kalbos rankraštį.

Lietuvoje garsiausio pasaulio litvako Liudviko Zamenhofo atminimas yra tinkamai įamžintas. Veisiejuose jam pastatyti du paminklai, jo vardu yra pavadintos gatvės Veisiejuose, Kaune ir Vilniuje. Kazlų Rūdoje viena gatvė yra pavadinta Esperanto vardu. Lietuvių kalba apie šį didį humanistą yra išleista daug biografinių knygų (Jegorovas, 2019).

Ana Šarapova (1863–1923) – aktyvi esperanto kalbos propaguotoja (nuotrauka iš knygos „Rašytojas ir publicistas V. J. Jerošenka“, sudarytoja A. I. Sizova, 1990)

Todėl Veisiejus lietuviai vadina esperanto kalbos gimtine, kur dvaro parke 1998 m. pastatytas lietuvių skulptoriaus Juliaus Narušio L. L. Zamenhofui skirtas biustas. Pagerbiant L. L. Zamenhofo atminimą, su jo atvaizdu buvo kaldinami atminimo medaliai, leidžiami simboliniai banknotai, pašto ženklai. Yra žinių, kad L. L. Zamenhofas kasmet leisdavo esperantininkų adresų knygas „Adresario“ (Bernhard Struc, 2021).

Taigi, Ana Šarapova paskatino būsimąjį rašytoją Vasilijų Jerošenką lankyti esperanto kalbos kursus. Mokytis nebuvo lengva, bet po kelių mėnesių jaunuolis prakalbo esperantiškai. Ar tai lėmė esperanto kalbos mokymosi lengvumas, ar nepaprasti aklo jaunuolio kalbiniai gebėjimai? Kaip ten bebūtų, bet jau 1911 m. Vasilijus Jerošenka lankė Maskvos esperantininkų klubą, kur greitai pasijuto kaip namie. Į šį klubą rinkosi dailininkai, rašytojai, poetai, dažnai jame svečiuodavosi ir užsieniečiai.

Esperanto kalba išplėtė Vasilijaus pažinčių ratą, kas vėliau jam labai pravertė kelionėse. Apie tai Vasilijus Jerošenka rašė: „Tikrai galiu pasakyti, kad Aladino lempa man negalėjo padėti daugiau nei žalia žvaigždutė – esperanto kalbos simbolis. Esu tikras: joks arabų pasakų džinas nebūtų galėjęs padėti man daugiau nei genijus Zamenhofas, esperanto kalbos kūrėjas“ (cit. pagal *Харьковский*, 1978, 37). Rusijoje esperanto kalba įvairiu metu buvo vertinama nevienodai. Ikirevoliucinėje Rusijoje esperantininkai šios kalbos vadovėlius platino net kalėjimuose ir tremties vietose.

Paminklinis akmuo Veisėjuose (Lietuva), ant kurio esperanto kalba parašyta*: Šioje vietoje buvo namas, kuriame 1886–1887 m. gyveno ir dirbo esperanto kalbos kūrėjas Liudvikas Zamenhofas* (Lietuvos Esperantininkų sąjungos nuotrauka)

Esperanto kalbos kūrėjo Liudviko Leizerio Zamenhofo biustas Veisiejų dvaro parke (prieiga internete: https://tyt.lt/picture/33045/category/2150-veisieju-dvaro-parkas-2019-vasara)

Yra likę žinių, kad vienu metu Stalinas, būdamas tremtyje, norėjo mokytis esperanto kalbos (vienas iš politinių tremtinių atsinešė vadovėlį), bet greitai atsisakė šios minties. 1917 m. gegužės 1 d. Maskvoje vyko esperantininkų eisena su raudona vėliava, ant kurios baltame kvadrate buvo nupiešta penkiakampė žalia žvaigždė ir šūkis „Visų šalių proletarai, vienykitės!“. Organizatoriai tikėjo, kad tarptautinė esperanto kalba sustiprins tarptautinę vienybę. Panašios esperantininkų demonstracijos vyko ir Petrograde, kituose Rusijos miestuose. 1917 m. Petrograde per susitikimą Činizelio cirke esperantininkė Kalinina įteikė esperanto kalbos vadovėlius socialistų ministrui Aleksandrui Kerenskiui, ponams Grigorijui Zinovjevui, Isaakui Livšicui ir kitiems to meto Darbininkų ir karių deputatų tarybos nariams (*Сидоров*, 2012) (prieiga internete: http://historio.ru/antaurev-movado-ru.php).

Galima daryti prielaidą, kad esperanto kalba vėliau padėjo Vasilijui Jerošenkai išmokti ir kitas kalbas. Jaunuoliui kalbų mokytis padėjo motyvacija ir daugeliui aklųjų būdinga puiki atmintis. Yra likę žinių, kad Japonijoje aklųjų mokymo įstaigose buvo specialiai lavinama mokinių atmintis. Negaudami vizualinės informacijos, aklieji yra priversti daugiau įsiminti, o tai irgi lavina atmintį. Knygos autoriui teko dirbti mokslinį tiriamąjį darbą su kolegomis neregiais. Tuo laiku netekdavo vargintis ieškant reikiamo telefono numerio: jei kolegos aklieji nors kartą buvo skambinę tuo numeriu, iš karto jį neklysdami pasakydavo. Turbūt gera atmintis Vasilijui Jerošenkai padėjo tapti ir geru šachmatininku. Kai kurie neregiai geba tarpusavyje žaisti šį žaidimą net be šachmatų lentos.

Atminimo medaliai ir monetos su L. L. Zamenhofo atvaizdu (nenustatytų autorių nuotraukos)

Pašto ženklai ir N. Blažkovo bareljefas su L. L. Zamenhofo atvaizdu (nenustatytų autorių nuotraukos)

Tuo metu jaunuolis pradėjo taupyti pinigus pirmajai kelionei į užsienį. 1911 m. būsimasis rašytojas ir keliautojas su orkestru išvyko į Kaukazą. Nežinia, kokiose vietose jis ten lankėsi, kas klausėsi jo liūdnų dainų, tačiau į kelionę Vasilijus pasiėmė esperanto kalbos vadovėlį ir kiekvieną laisvą minutę mokėsi šios kalbos (*Пашнев*, 1971). Nors kalbą išmoko per kelis mėnesius, bet vėliau ją nuolatos tobulino.

1937 m. buvusioje Tarybų Sąjungoje esperanto kalba uždraudžiama, o kai kurie esperanto kalbos propaguotojai apkaltinami šnipinėjimu, kontrrevoliucine veikla, dėl ko vėliau buvo sušaudyti arba išsiųsti į lagerius. Taip atsitiko Lenino komjaunimo teatro aktoriui Nikolajui Rytkovui. 1938 m. jis buvo iškviestas į Lubianką (pastatas Maskvoje, 1920–1991 m. Rusijos specialiųjų tarnybų centrinis kalėjimas), kur ėjo, manydamas, kad reikalinga vertėjo iš esperanto kalbos pagalba. Atėjęs buvo areštuotas ir nuteistas aštuoneriems metams lagerio. Atlikęs bausmę Nikolajus nenurimo: 1948 m., prašydamas atkurti esperantininkų sąjungą, parašė laišką Stalinui. Pasakojama, kad Stalinas pašėlo: „Numesiu Maskvai nuo kaklo šiuos nešvarius karolius“ (cit. pagal *Дашевский*, 2022). Nikolajus Rytkovas buvo nubaustas dar 25 metams lagerio, bet, laimei, po Stalino mirties iš ten paleistas. Gal Stalinas nekentė esperanto kalbos, nes pats kažkada jos neįveikė? Vasilijus Jerošenka, gindamas esperanto kalbą ir esperantininkus, taip pat rašė Stalinui. Galima daryti prielaidą, kad jo laiškai nepasiekė „didžiojo vado“, bet kaip nepatikimas asmuo vietos saugumiečių jis buvo nuolatos sekamas. Neapykantą šiai kalbai plačiai aprašė Ulrichas Linsas leidinyje „Pavojinga kalba. Knyga apie esperanto persekiojimą“ (1999).

Negalima sakyti, kad esperanto kalbos iniciatoriai dėjo per mažai pastangų, jog ši kalba būtų pripažinta pasaulyje. Kinų autorius Zhao Jianpingas straipsnyje „Esperanto ir Jungtinės Tautos“ rašo, kad po Antrojo pasaulinio karo, siekdama skatinti esperantininkų judėjimą, Tarptautinė esperanto asociacija nusprendė 1946 m. pradėti rinkti tarptautinių organizacijų ir privačių asmenų parašus esperanto kalbai paremti ir tam, kad 1949 m. būtų pradėta pasaulinė esperanto kalbos sklaida. Peticijoje dėl parašų teigiama, kad tarptautinės kalbos problemos sprendimas turi didelę praktinę reikšmę visam pasauliui, todėl Jungtinės Tautos turėtų tai rimtai apsvarstyti. Tarptautinė kalba nemenkina nacionalinių kalbų – ji yra kaip kalba pagalbininkė,

labai prisidedanti prie viso pasaulio žmonių santykių gerinimo ir socialinės pažangos pokyčių. Esperanto yra vienintelė tarptautinė kalba, sulaukusi tokios didelės sėkmės, todėl Jungtinių Tautų prašoma panaudoti visas turimas priemones didinant šios kalbos vaidmenį. Prašymas buvo išverstas į 25 pagrindines kalbas ir išsiųstas į įvairias šalis. Iki 1949 m. pabaigos šį prašymą pasirašė 492 tarptautinės ir nacionalinės organizacijos, iš viso turinčios 15,45 mln. narių. Atskirai buvo pateikti 895 tūkst. žmonių iš 76 šalių parašai, kuriais jie įrodė pritariantys šiai iniciatyvai. Po dvejų metų visa tai buvo sudėta į keturis tomus ir 1950 m. pateikta Jungtinėms Tautoms. Tuometis generalinio sekretoriaus pavaduotojas Benjaminas A. Cohenas perdavė dokumentus UNESCO. 1953 m. UNESCO pateikė dokumentus valstybėms narėms. 1954 m. UNESCO surengė visuotinę konferenciją Montevidėjuje, Urugvajuje, kurioje priimta rezoliucija skelbė, kad esperanto kalba suartina pasaulio tautas, kas atitinka UNESCO tikslus ir idealus, pažymėjo, kad kai kurios valstybės narės informuoja apie pasirengimą švietimo institucijose pradėti esperanto kalbos mokymą. Rezoliucijoje prašoma šių valstybių narių pranešti generaliniam direktoriui apie pasiektus rezultatus, pavedama generaliniam direktoriui stebėti esperanto kalbos taikymo įvairiose srityse pažangą. Tai pirmas kartas, kai UNESCO oficialiai pripažino esperanto kalbos šviečiamąją, mokslinę ir kultūrinę vertę. Šioje konferencijoje UNESCO esperanto kalbos įkūrėją L. L. Zamenhofą pripažino kaip nusipelniusį pasaulio kultūrai asmenį (Zhao Jianpingas, prieiga internete: http://www.elerno.cn/movado/movado183.htm). Pasaulis, deja, neišgirdo racionalių UNESCO siūlymų. Daugelis žmonių iš įvairių šalių pamėgo šią dirbtinę kalbą, suteikiančią galimybę bendrauti, padėti vieni kitiems, rinktis į esperanto kalbos kongresus. Vasilijus Jerošenka buvo trijų tokių kongresų delegatas. Kelionė į Kaukazą pažadino klajonių aistrą, o noras toliau mokytis, tobulėti jo niekada neapleido.

Lietuvių žurnalistė Jolanta Miškinytė, dalindamasi kelionės po Ispaniją įspūdžiais, rašo, kad žymieji Alhambros rūmai Granados mieste yra ne tik svarbiausias senųjų Granados meistrų kūrinys, bet ir visos Andalūzijos simbolis. Vien žvelgdamas į jį gali suprasti skaudų aklojo elgetos atodūsį, įrašytą prie Alhambros vartų, kur jis kitados esą stovėdavo ištiesęs ranką: „Paaukokite man, dėl Dievo, juk nėra nieko baisiau kaip būti aklam Granadoje...“ (Miškinytė, 2018). Čia išryškėja reginčiųjų stereotipas: kam aklam keliauti, jei vis tiek grožio aplink save nemato. Mano buvusi ugdytinė, dabar kolegė neregė Irma Jokštytė, apie kurią esu sukūręs dokumentinį filmą „Irmutė – Irma“, apkeliavusi ne vieną šalį, pažymi, kad stovėdama kalno viršukalnėje ji girdi keliautojų pasakojimus apie tai, ką jie mato ir jaučia. Ji perima jų emocijas ir, remdamasi draugų pasakojimais, kuria savo vaizdą.

Tikiu, kad šios knygos skaitytojams nekils klausimas, kodėl Vasilijus Jerošenka mėgo keliauti, nors buvo aklas.

Anglijoje: „Sužinojau, kad *chuliganas* – anglų kalbos žodis“

Ana Šarapova patarė Vasilijui toliau mokytis muzikos, bet Rusijoje neregiai nebuvo priimami į konservatoriją. Geradarė Vasilijui papasakojo, kad Londono priemiestyje veikia Karališkoji muzikos akademija, kurioje mokosi aklieji, ir pasiūlė Vasilijui ten studijuoti. Vasilijus toliau mokėsi anglų kalbos, o Ana pateikė prašymą, kad Vasilijus Jerošenka būtų priimtas į šią akademiją. Netrukus iš Londono juos pasiekė teigiamas atsakymas. Rusijos esperantininkų draugija komandiravo Vasilijų Jerošenką į Londoną. Susitaupęs pinigų ir gavęs atostogų orkestre, Vasilijus pasirengė kelionei, į kurią vyko be palydovo.

Ana Šarapova su jai būdinga energija ėmė ruošti Vasilijų Jerošenką į kelionę per keturias valstybes. Greitai ji sulaukė atsakymų į savo laiškus užsienio esperantininkams. Iš Varšuvos, Berlyno, Kelno, Briuselio, Kalė ir Londono buvo pranešama, kad esperantininkai mielai padės aklam jaunuoliui patekti į Angliją: perduos jį iš rankų į rankas, surengs „žaliąją estafetę“ (*Харьковский*, 1978). Vasilijus visą gyvenimą buvo dėkingas šiai moteriai, tačiau, kaip ir dažnas iš mūsų, tinkamai tai įvertino tik netekęs Anos: „Koks būtų mano gyvenimas, jei nebūčiau sutikęs balandėlės Anos Nikolajevnos? – <...> pagalvojo jis, palikdamas negausią žmonių grupę kapinėse ir žingsniuodamas stoties link. Šį kartą varna tylėjo, netrukdė atsisveikinti su moterimi, kurios svarbą savo likime Vasilijus vertino <...> be galo aukštai. Nei motina, nei tėvas – niekas žemėje nesukūrė to, ką pažadino ši mažutė moteris, nepasiturinti mokytoja, <...> mentorė, dvasinga motina, buvusi jam kelrode žvaigžde“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000). Rašytojas Vasilijus Jerošenka esperanto kalbą yra palyginęs su Artimųjų Rytų pasakose minima stebuklinga Aladino lempa, atvėrusia jam kelią į pasaulį.

1912 m. vasarį neregys muzikantas, nusipirkęs trečios klasės bilietą, vienas leidosi į pirmąją užsienio kelionę – į Didžiąją Britaniją. Julija Patlan rekonstravo šios Vasilijaus Jerošenkos kelionės maršrutą: Maskva–Varšuva–Berlynas–Kelnas–Briuselis–Kalė–Doveris–Kentas–Londonas–Sautvikas–Braitonas–Sent Leonardas–Hastingsas–Rytų Saseksas–Londonas–Sankt Peterburgas–Maskva (*Патлань*, 2014b).

Varšuvoje Vasilijų turėjo sutikti lenkų esperantininkai, bet, atvažiavus Maskvos traukiniui, perone Vasilijaus niekas nepasitiko. Padėti jam pasisiūlė nepažįstamas prekeivis iš Vilniaus: ir į reikiamą stotį palydėjo, ir bilietą į Berlyną nupirko, ir kava bei bandele pavaišino. Kiti šaltiniai teigia, kad neregį esperantininką stotyje pasitiko, tik pasitinkantieji vėlavo.

Vėliau kitose kelionės vietose – Kelne, Briuselyje, Kalė, Berlyne – draugai esperantininkai visur padėjo neregiui. Taip Vasilijus Jerošenka sėkmingai pasiekė Londoną.

Londono „Charing Cross“ stotyje aklą jaunuolį iš Maskvos sutiko vyras ir žmona esperantininkai Paulas (1880–?) ir Margareta Lily (1878–1935) Blaisai. Paulas Blaisas buvo Belgijos prekybos rūmų Londone sekretorius. Margareta – žymi esperantininkė,

knygų „Esperanto vadovas“ (1908), „Esperanto kalbos nauda“ (1909) ir ypač populiarios „Pasaulio kalba: kodėl gi ne esperanto?“ (1916) autorė. Vasilijus šioje šeimoje išbuvo dešimt dienų. Savo prisiminimuose vėliau jis rašė: „Dešimt dienų praleidau su ponu ir ponia Blaisais ir šios dienos buvo laimingiausios mano gyvenime Anglijoje. Ponia Blais, kaip gera mama, pradėjo mane mokyti gerų manierų“ (cit. pagal Kerziouk, 2010). Beje, gerų manierų jaunuoliui trūks ir Japonijoje. Nors daugumą elgesio taisyklių vaikai išmoksta mėgdžiodami suaugusiuosius, šio trūkumo visiškai negalima sieti su aklumu. Jei Vasilijus ir būtų regintis, jis tiek Britanijoje, tiek Japonijoje būtų susidūręs su tinkamo elgesio, etiketo neišmanymu. Esminė priežastis – aplinka. Vaikinas iš Rusijos kaimo ir gana uždaros Maskvos ugdymo įstaigos, skirtos ne kilmingiesiems, negalėjo išmanyti rafinuoto britų ar specifinio japonų etiketo. Blaisų šeima, pasitikusi Vasilijų Londone ir vėliau jį globojusi, suvokė, kad su tuometiniu jaunuolio anglų kalbos mokėjimo lygiu jis nebus priimtas į akademiją. Nenorėdami traumuoti Vasilijaus, jie suorganizavo tarsi kelių mėnesių parengiamuosius kursus, taip siekdami patobulinti jo kalbą, išmokyti tinkamo elgesio.

Londone Vasilijus Jerošenka susirado daug draugų ir bendraminčių, tačiau ypač artimai bendravo su aklu britų esperantininku, folkloristu, aklųjų esperantininkų konsulu Viljamu Meriku (William Percy Merrick, 1868–1956) ir esperantininku, jo anglų kalbos mokytoju, Viljamu Filimoru (William Phillimore, 1844–1934). Viljamas Filimoras, tuo metu buvęs 67-erių metų, dar 1905 m. savarankiškai išmoko Brailio raštą ir perrašė reljefiniu šriftu daug knygų akliesiems. Norėdamas, kad Vasilijus turėtų daugiau galimybių tobulinti anglų kalbą, Viljamas jam surado kambarį ne esperantininkų šeimoje. Viljamas, tapęs geriausiu draugu, per visą buvimo Anglijoje laiką tvarkė Vasilijaus finansinius reikalus. Vasilijus Jerošenka su savo naujaisiais draugais lankė Londono esperantininkų klubą, intensyviai mokėsi anglų kalbos. Po trijų mėnesių ponai Blaisai ir Viljamas Filimoras nuvežė savo svečią į Norvudą, kur veikė Karališkasis aklųjų koledžas ir 1871 m. įkurta Aklųjų muzikos akademija. Šios ugdymo istaigos įkūrėjai buvo du akli žmonės – anglas Tomas Armitedžas (Thomas R. Armitage, 1824–1890) ir amerikietis lordas Francis Kampbellas (Francis Josef Campbell, 1832–1914). Vasilijus Jerošenka buvo pristatytas ledi Kampbell, įstaigos įkūrėjo žmonai. Šioje ugdymo įstaigoje ypatingas dėmesys buvo skiriamas aklųjų mokymui ir fiziniam pasirengimui, plaukimui, gimnastikai, irklavimui, dviračių sportui, jodinėjimui (*Патлань*, 2020). Vasilijus Jerošenka akademijoje studijavo nuo 1912 m. gegužės 20 d. iki liepos 23 d. (Kerziouk, 2010).

Įstojęs į Karališkajam aklųjų institutui priklausančią Aklųjų muzikos akademiją (*Royal Normal College and Academy of Music for Blind*) Norvude (*Розов*, 1958), jaunuolis turėjo galimybę palyginti ugdymą Norvudo akademijoje ir mokymąsi uždaroje Maskvos aklųjų mokykloje, kur mokiniams buvo draudžiama palikti mokyklos teritoriją, o už nusižengimus taikomos fizinės bausmės. Vasilijų ypač stebino, jog Anglijos mokykloje visas

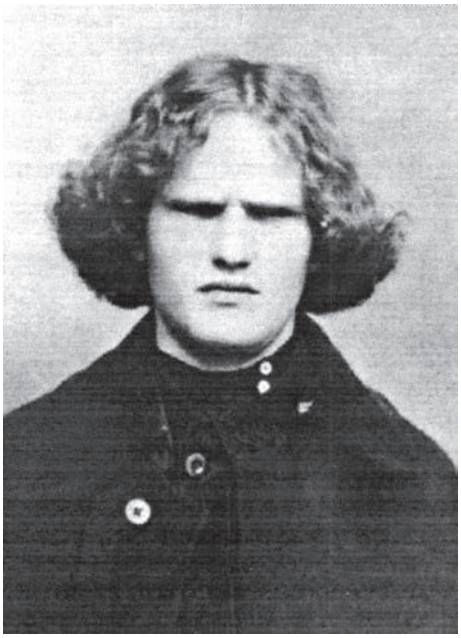

Vasilijus Jerošenka, 1912 m.
(prieiga internete: https://uramdb.ru/writters/writter/5257443-vasilij-eroshenko.html)

ugdymas buvo orientuojamas į tai, kad aklieji jaustųsi visaverčiais žmonėmis: mokyklos baseine juos mokė ne tik plaukti, bet ir gelbėti skęstančiuosius, mokykloje buvo įrengti takeliai važinėti riedučiais, puikus stadionas neregiams.

Anglijos ugdymo įstaigoje koncertuodavo žymūs atlikėjai, pasirodydavo ir patys mokiniai. Čia Vasilijus turėjo galimybę klausytis L. van Bethoveno, J. S. Bacho, G. F. Hendelio ir kitų klasikų kūrinių, daug skaitė. Tuo metu pasirodo pirmieji Vasilijaus Jerošenkos eilėraščiai, prasidedantys žodžiais: „Nėra laimingesnio žmogaus pasaulyje, / Matau saulę, matau šviesą...“

Jaunuolis greitai suvokė kad, norint tapti geru muzikantu, pradėti šito mokytis sulaukus 22 metų – per vėlu. Vidutiniu muzikantu būti Vasilijus nenorėjo. Tokios versijos laikosi dalis autorių, bandydami paaiškinti, kodėl Norvudo muzikos akademijoje Vasilijus Jerošenka mokėsi tik kelis mėnesius.

Kai kurie autoriai nurodo, kad jaunuolis iš šios ugdymo įstaigos buvo pašalintas už jodinėjimą Norvudo parko alėjomis: „– Pone Jerošenka, kaip išdrįsote? Galėjote sužaloti žmogų – esate aklas. – Taip, aš nematau, bet arklys mato! – Bet jūs pažeidėte privačios nuosavybės teisę – atsisėdote ant svetimo žirgo“ (cit. pagal *Харьковский*, 1978, 44). Buvo ir daugiau nesusipratimų: „<...> tą pačią savaitę sumaniau naktį išsimaudyti artimiausiame tvenkinyje. Ir vėl kilo šurmulys, och, ach, ir griežtas papeikimas. Tada sužinojau, kad žodis *chuliganas* yra anglų kilmės. Dėl šios stigmos buvau pašalintas iš Karališkojo aklųjų instituto“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000).

Egzistuoja dar viena pašalinimo iš šios garbingos įstaigos versija – dėl ryšio su emigrantais anarchistais. Manoma, kad pašalinimas iš ugdymo įstaigos jaunuolio nenuliūdino: savo tikslą jis pasiekė – susipažino su pažangiausiais to meto aklųjų mokymo metodais. Rašytojo biografijos tyrinėtojai ateityje galbūt patvirtins arba paneigs čia pateiktas versijas, galbūt nurodys ir kitą priežastį, kodėl Vasilijus Jerošenka paliko akademiją.

Palikęs akademiją Vasilijus Jerošenka gyveno Londone ir mokėsi savarankiškai. Tuo metu dar ir dirbo Britų muziejaus bibliotekos Brailio rašto skyriuje. Išryškėja esperantininkų altruizmas ir empatija aklųjų atžvilgiu. Kai kurioms aklųjų bibliotekoms, be spausdintinių, priklausė ir ranka reljefu rašytos knygos esperanto kalba. Jau 1910 m. daugiausia dėl kolegos esperantininko A. J. Adamso įdarbinimo regintieji esperantininkai pradėjo Brailio raštu ranka perrašinėti knygas akliesiems. Tokių savanorių perrašinėtojų skaičius nacionalinėje aklųjų bibliotekoje Londone kasmet didėjo (*Historio de la Esperanto-movado inter la blinduloj* 1888–2015, Keuruskopio Oy, 2016).

Vasilijus Jerošenka Londono bibliotekose studijavo filosofiją, religiją, ypač budizmą, pramoko sakralinę budistų vienuolių šventųjų knygų kalbą – pali. Kartu su draugais pasisamdė bedarbį aktorių, kad jis jiems garsiai skaitytų knygas. Anglų kalba pradėjo rašyti pasakas vaikams. Kartu su draugu prancūzu Marceliu Simonet, jį mokiusiu prancūzų kalbos, lankė muziejus, bibliotekas. Gyvendamas Anglijoje Vasilijus lankėsi Rusijos politinių emigrantų draugijos klube, susitiko su kunigaikščiu, geografu ir geologu, anarchizmo teoretiku Piotru Kropotkinu (1842–1921), klausėsi jo paskaitų ir net viešėjo jo namuose. Viešnagės metu jis tarp svečių sutiko grafą Aleksejų Orlovą-Davydovą, iš kurio Vasilijaus tėvas nuomojo žemę. P. Kropotkino idėjos vėliau atsispindėjo daugelyje pasakų, kurias Japonijoje ir Kinijoje sukūrė Vasilijus Jerošenka. Esperanto kalba kartu su anarchizmo idėjomis tuo metu buvo itin populiari apraiška Rytų šalyse. Paryžiuje tuo metu leidžiamame Kinijos anarchistų žurnale „Xinshiji“ buvo siūloma kinų kalbą keisti esperanto kalba, kad Kinija galėtų žengti koja kojon su civilizacija (*Кучер*, 2016).

Anglijoje Vasilijus Jerošenka neužsibuvo. Londono rūką jis suvokė kaip tamsą, veidu jaučiama saulės šiluma neregiams labai padeda orientuotis erdvėje – tai yra tarsi kompasas regintiesiems. Londone ne tik orientuotis Vasilijui buvo sunku – jį traukė Rytai, kur danguje karaliavo saulė. Vėliau Eduardas Pašniovas, rašydamas apysaką apie Vasilijų Jerošenką, ją taip ir pavadins: „Saulė – jo vedlys“ (*Пашнев*, 1971).

Po mokslų aklųjų akademijoje ir savarankiškų studijų Londone jaunuolis nusprendė grįžti namo. Rugsėjo pabaigoje jo anglų kalbos mokytojas Viljamas Filimoras, pas kurį paskutiniu metu Vasilijus ir gyveno, įsodino jį į garlaivį, plaukiantį į Hamburgą. Vokietijoje Vasilijų Jerošenką pasitiko vietos esperantininkai. Estafetė tęsėsi. Galima daryti prielaidą, kad Viljamo ir Vasilijaus draugystė paskatino britų esperantininką parašyti knygelę apie esperanto kalbos svarbą žmonėms, turintiems regėjimo negalią.

Vasilijus Jerošenka su anglų esperantininku ir jo anglų kalbos mokytoju Viljamu Filimoru (prieiga internete: http://www.belgorodbiblioteka.ru/Files/foto.html)

Vasilijus ypač džiaugėsi ir labai vertino Viljamo Meriko jam dovanotą Brailio rašto spausdinimo mašinėlę. Spausdinimo mašinėlės Brailio raštu atsirado tik XIX a. pabaigoje ir labai palengvino akliesiems rašymo procesą. Įgudęs aklasis per minutę galėjo parašyti 30–50 žodžių.

1912–1913 m. spaudoje pasirodo keletas žinučių apie šią Vasilijaus Jerošenkos kelionę: Londono esperantininkų klubo sekretoriaus publikacija dienraštyje „The Daily Herald“ („Žinių dienraštis“), publikacijos rusų žurnaluose „Aklasis“ („Слепец“), „Aplink pasaulį“ („Вокруг света“), 1913 m. pasirodė A. Šarapovos straipsnis žurnale „Esperanto banga“ („La Ondo de Esperanto“) ir kt. Savarankiška aklojo kelionė į kitą šalį tuo metu buvo sensacija.

Julija Patlan, cituodama Viktorą Peršiną, pažymi, kad žurnalo „Esperanto banga“ („La Ondo de Esperanto“) 1912 m. balandžio numeryje išspausdintoje Anos Šarapovos informacijoje „Esperantininkų pagalba“ rašoma: „Ponas Vasilijus Jerošenka, Maskvos aklas esperantininkas, įvaldęs anglų ir tarptautinę esperanto kalbą, nusprendė toliau tobulinti abi kalbas. Tuo tikslu jis vasario 9 d. visiškai vienas, be

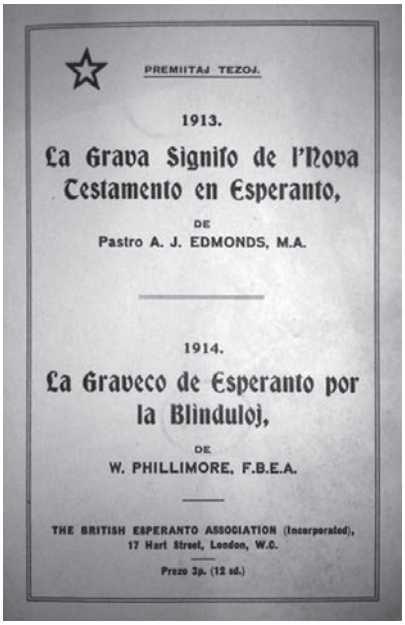

PREMIITAJ TEZOJ.

1913.

La Grava Signifo de l'Nova Testamento en Esperanto,

DE

Pastro A. J. EDMONDS, M.A.

1914.

La Graveco de Esperanto por la Blinduloj,

DE

W. PHILLIMORE, F.B.E.A.

THE BRITISH ESPERANTO ASSOCIATION (Incorporated), 17 Hart Street, London, W.C.

Prezo 3p. (12 sd.)

Viljamo Filimoro knygos „Esperanto kalbos svarba akliesiems“, išleistos 1914 m., viršelis (prieiga internete: https://blogs.bl.uk/european/2014/12/i-raised-a-fire-in-my-heart-remembering-eroshenko.html)

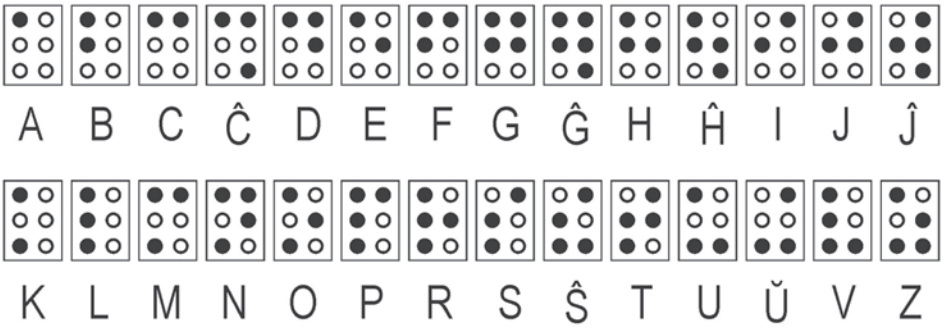

Esperanta Brajla Alfabeto

Esperanto kalbos Brailio abėcėlė (prieiga internete: https://www.transnationalhistory.net/esperanto/en/2021/12/10/vasilij-eroschenko)

V. Jerošenkos Brailio spausdinimo mašinėlė (prieiga internete: http://ngosbs.info/chelovek-novoj-epohi/)

Šiuolaikinė Brailio spausdinimo mašinėlė (prieiga internete: https://www.elitagroup.ru/pages/prod-TatraPoint.php)

palydovo, išvyko į savo pirmąją kelionę – iš Maskvos į Londoną. Visos kelionės metu esperantininkai iš įvairių šalių savanoriškai siūlėsi jam padėti. Du kartus į stotį poną Jerošenką ėjo sutikti publicistas ponas Hiršovskis iš Varšuvos, tačiau susitikti jiems nepavyko. Pasak ponios Sophie Matard, esperantininkai Berlyne ne tik sutiko poną Jerošenką geležinkelio stotyje, bet ir kartu su juo aplankė Karališkąją aklųjų draugiją. Ponas Jerošenka maloniai praleido vakarą Visuotinės esperantininkų asociacijos Kelno skyriuje – prie to daug prisidėjo vietos telegrafo pareigūnas ponas Maksas Koblenzeris. Poną Jerošenką Paryžiuje šiltai sutiko žinomi aklieji esperantininkai, sutuoktiniai ponas ir ponia Zapater-de-Chalmont, ispanas ir vokietė. Kalė jį sutiko leitenantas ponas Léelancher ir leidėjas, teisininkas ponas Perrin, kurie nupirko ponui Jerošenkai bilietą į Londoną ir palydėjo jį iki garlaivio, pasirūpino bagažu ir kelionės dokumentais. Ponas Finez iš Doverio pasitiko jį prieplaukoje, palydėjo į traukinį, vykstantį į Londoną, ir telegrafu apie tai informavo kolegą Londone. Londone sutuoktiniai ponas ir ponia Blaisai poną Jerošenką sutiko kaip giminę. Esperantininkų asociacijos atstovų gailestingumas ir kilnumas turėtų būti geras pavyzdys kitiems. A. Š-a“ (cit. pagal *Патлань*, 2020, prieiga internete: https://tiflo.info/tag/viktor-pershin/). Žinutė patvirtina prielaidą, kad šią „estafetę“ organizavo Ana Šarapova, nes ji tiksliausiai žinojo visų geradarių, padėjusių jos globotiniui, pavardes. Esperantininkų pavardžių pagarsinimas žurnale buvo oficiali padėka jiems. Išties žavi to laikmečio esperantininkų vienybė ir altruizmas.

Be visų kitų kelionės tikslų, Vasilijus turėjo dar vieną tikslą, suprantamą kiekvienam aklajam: „Argi būčiau leidęsis į tokią kelionę ir nesitikėjęs susitikti su garsiais Anglijos oftalmologais?! <...> aš nesu mažas vaikas, kad nesuprasčiau: vargu ar kas nors atšauks tai, kas likimo lemta <...>“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000). Galima daryti prielaidą, kad savo akis Vasilijus Jerošenka Londone pasitikrino. Ši kelionė yra

pakankamai gerai dokumentuota – apie ją rašoma maždaug penkiolikoje publikacijų (*Патлань*, 2014). Rusijos aklojo kelionė į užsienį buvo propagandinės kampanijos, skirtos esperanto kalbos sukūrimo 25-mečiui paminėti, dalis, tačiau drauge Jerošenkos pavyzdžiu visiems buvo įrodyta, kad aklasis gali keliauti savarankiškai, pasinaudodamas pažįstamų ir nepažįstamų žmonių jam teikiama pagalba (*Патлань*, 2020). Kelionės į Angliją prisiminimai, publikuoti Rusijos žurnale „Esperanto banga“ („La Ondo de Esperanto“), tapo pirmąja Vasilijaus Jerošenkos publikacija (*Бронштейн*, 2020). Iš Anglijos jaunuolis grįžo gerokai labiau išpruseęs, drąsos ir smalsumo įgavęs, tobulėti norintis žmogus.

Tekančios Saulės šalis: pilnakraujo gyvenimo pradžia

Grįžęs iš Anglijos Vasilijus Jerošenka pradėjo ruoštis kelionei į Japoniją. Į kelionę jį vėl komandiravo Rusijos esperantininkų draugija. Manoma, kad Rytų šalimis Vasilijus susidomėjo dar besimokydamas Maskvos aklųjų mokykloje, o vėliau Londone.

Jaunuolis buvo pažįstamas su keliautojo ir rašytojo Vladimiro Obručiovo (*Владимир Афанасьевич Обручев*, 1863–1956), garsiosios „Sanikovo žemės“ autoriaus, sūnumi Sergejumi, svečiavosi Obručiovų namuose. Vieną dieną klausydamasis mokslininko pasakojimų apie keliones po Kiniją, Vasilijus pasiteiravo: „Ar jūs į keliones ten pasiimtumėte neregį?“ (*Pepux*, 1998, 38). Cituojamas epizodas rodo, kad Vasilijaus Jerošenkos planai Rytuose buvo kur kas rimtesni – ne vien Japonija.

Viljamas Merikas, kurio namuose kurį laiką gyveno Vasilijus Jerošenka, tikino, kad Japonija yra vienintelė šalis, labai gerbianti akluosius. Iš tiesų Japonijoje aklieji gerbiami, nes nuo seno jie vieninteliai grodavo tradiciniais japonų muzikos instrumentais koto ir šamisenu, atlikdavo masažą. Šių neregių profesijų monopolis turi seną istoriją, atsispindinčią ir japonų vaizduojamajame mene.

Japonijoje 858 m., mirus neregiui princui Chitojasui, pagerbiant jo atminimą buvo renkami mokesčiai, skirti akliems žmonėms. Šioje šalyje aklieji galėjo domėtis literatūra, muzika, galėjo muzikuoti, būti puikūs masažo specialistai, gydyti akupunktūra (Jan, Reger, Freman, Scott, 1977). Iki šių dienų Japonijoje populiarūs akli masažuotojai, šiamiseno ir koto instrumentais grojantys muzikantai.

Ana Šarapova supažindino Vasilijų Jerošenką su Japonijos konsulato Maskvoje darbuotojais, kurie surado ne per daug už savo darbą prašantį mokytoją – po šešių mėnesių Vasilijus Jerošenka mokėjo kalbėti ne tik angliškai, bet jau šiek

Nishikava Sukenobu. Aklasis, grojantis šamisenu (nuotrauka iš asmeninio autoriaus archyvo)

Vasilijus Jerošenka, 1914 m. (prieiga internete: http://pmu.in.ua/nogroup/eroshenko)

tiek ir japoniškai. Vasilijus susirašinėjo su esperantininkais Japonijoje, Korėjoje, Birmoje. 1914 m. vasario 15 d. Tokijo aklųjų mokyklos direktorius Machida Noribumi (町田 則文, 1856–1929) gavo iš Vasilijaus Jerošenkos prašymą studijuoti šioje ugdymo institucijoje ir kreipėsi į ministeriją leidimo (*Патлань*, 2016).

1914 m. Maskvos esperantininkų žurnale „Esperanto banga“ buvo rašoma: „Aklas Maskvos esperantininkas ponas Jerošenka, praėjusiais metais išvykęs į Angliją, dabar vyksta į Tokiją (Japonija). Ponas Jerošenka keliauja be gido. Jis gerai kalba esperanto kalba ir ketina naudotis Universaliosios esperanto asociacijos paslaugomis“ (cit. pagal *Харьковский*, 1978, 48).

Siunčiamas esperantininkų draugijos, 1914 m. balandžio mėnesį Vasilijus Jerošenka susiruošė keliauti į Tekančios Saulės šalį. Į kelionmaišį įsidėjęs Brailio raštu esperanto kalbos žodyną, gitarą, geradario brito Viljamo Meriko dovanotą spausdinimo Brailio raštu mašinėlę, sėdo į traukinį ir pradėjo savo ilgą kelionę. Balandžio mėnesį laivu „Amūras“ Vasilijus Jerošenka iš Vladivostoko išplaukė į Japoniją. Į Tokiją jis atvyko 1914 m. balandžio 27 d., t. y. likus trims mėnesiams iki Pirmojo pasaulinio karo pradžios.

Šiandien sunku pasakyti, ar Rusijos esperantininkų draugija priskyrė, ar Vasilijus susirašinėdamas esperanto kalba pats susipažino su Tokijo universiteto profesoriumi, Japonijos centrinės meteorologinės observatorijos direktoriumi ir esperantininku Nakamura Kijo (Nakamura Kiyoo, 中村 精男, 1855–1930). 1879 m. Nakamura Kijo baigė Tokijo imperatoriškąjį universitetą ir įgijo fiziko specialybę. 1886–1889 m. mokėsi Vokietijoje, Berlyno universitete baigė meteorologijos studijas, dirbo Hamburgo jūrų meteorologijos observatorijoje. 1890 m. jis tapo Japonijos centrinės meteorologijos observatorijos inžinieriumi, o 1895 m. – observatorijos direktoriumi. 1902 m. jam suteiktas mokslo daktaro laipsnis, nuo 1908 m. – Japonijos imperatoriškosios akademijos narys. Be oficialių pareigų, profesorius daug prisidėjo prie esperanto kalbos populiarinimo, buvo vienas iš Japonijos esperanto draugijos vadovų.

Profesorius Nakamura Kijo
(Nakamura Kiyoo, 中村 精男)
(prieiga internete: https://www.vastalto.com/librejo/VeDNa/VeDNa.html)

Profesorius Nakamura Kijo su Vasilijumi susitiko Tokijuje ir apgyvendino jį savo namuose. Pirmomis dienomis Vasilijus profesoriui pasakojo apie savo gyvenimą – nuo vaikystės iki atvykimo į Japoniją. Nakamura draugiškai bendravo su neregiu. Beveik kiekvieną vakarą jie praleisdavo kartu. Profesorius Vasilijų vežiojo po Tokiją, jie dažnai automobiliu išvažiuodavo ir už miesto. To meto jaunuolio įspūdžius iliustruoja ištrauka iš Vasilijaus Jerošenkos dienoraščio: „<...> Šiandien septintą ryto gimiau iš naujo. Kaimei (vardo

Tokijo aklųjų masažistų mokyklos pastatas (nuotrauka iš knygos „Rašytojas ir publicistas V. J. Jerošenka“, sudarytoja A. I. Sizova, 1990)

keitimo tradicija) dar neįvyko, todėl vardo dar neturiu. Vis dar nemoku japonų kalbos. Mūsų šeima – tėtis, mama ir septyni vaikai, tarp jų ir aš. Aš – antras sūnus. Vyresnysis brolis yra profesoriaus Nakamuros įpėdinis. Turėtume visi jį gerbti ir vadinti *niisan*, t. y. ponu vyresniuoju broliu <...> Pirmą dieną po atvykimo profesorius mokė mane etiketo, kai aš netyčia vos neįžeidžiau jo žmonos: bandžiau su batais įeiti į namus – juk lauke buvo sausa, be to, atvažiavome automobiliu. Nakamura mane sustabdė, kad aš prie durų batus pakeisčiau į šlepetes. Nors profesorius išsilavinimą įgijo Europoje, jis, kaip ir dauguma japonų, gyveno vieno aukšto mediniame name. Tas pats kambarys buvo ir svetainė, ir valgomasis, ir miegamasis. Naktį stalas, prie kurio vakarieniavome, buvo nukeltas ir man paruošta lova: ant grindų paklojo tatamius – maždaug dviejų metrų ilgio ir metro pločio demblius, juos uždengė storomis lovatiesėmis – futonais. Apsivilkau medvilniniu, chalatą primenančiu drabužiu jukatu ir užmigau“ (cit. pagal *Харьковский*, 1978, 53–53). Japonijoje Vasilijus nesijautė svetimas, nes greitai perprato ir priėmė artimas jam šios šalies tradicijas. Netrukus su nuostaba suprato, kad išmokti nusilenkti ir deramai sėdėti yra tikras menas. Turbūt prieš atvykdamas Vasilijus nebuvo gerai susipažinęs su Tekančios Saulės šalies tradicijomis.

Kaip profesoriaus Nakamuros svečias ir globotinis, Vasilijus aklųjų mokykloje naudojosi išskirtinėmis sąlygomis: turėjo atskirą kambarį, į kurį ateidavo masažo mokytojai, o japonų literatūros kursą dėstė rusų kalbą mokantis profesorius. Vasilijui

Vasilijus Jerošenka su gitara tarp draugų japonų (prieiga internete: http://ngosbs.info/chelovek-novoj-epohi/)

Vasilijus Jerošenka su balalaika tarp draugų japonų (prieiga internete: https://www.jp-club.ru/vasilij-eroshenko-koncert-v-mito-okonchen/)

Baigetsu (XIX a.) Aklas masažuotojas su savo klientu. Netsuke

Baigetsu (XIX a.) Aklas masažuotojas su savo klientu. Netsuke

Okimino (XIX a.) Aklas masažuotojas su klientu ir šunimi. Netsuke

(Nuotraukos iš asmeninio autoriaus archyvo)

buvo leista pasirinkti, ką jis nori studijuoti. Dvidešimt ketverių metų jaunuolis pasirinko keturis mokomuosius dalykus: psichologiją, mediciną, muziką, japonų kalbą ir literatūrą. Kituose šaltiniuose teigiama, kad jis studijavo japonų kalbą, mediciną, filosofiją, istoriją, psichologiją, japonų liaudies muziką. Vasilijus Jerošenka įvaldė tradicinį masažą ir akupunktūrą, išmoko muzikuoti koto ir šiamisenu. Jis turėjo susipažinti vos ne su dviem šimtais muzikinių kūrinių, sudarančių tradicinį šiamiseno repertuarą, perduodamą mokytojo mokiniui iš klausos, nesinaudojant natomis. Dėl to aklieji visada buvo ir lieka geriausiais japonų liaudies muzikos žinovais.

Tarsi norėdamas atsilyginti už mokslą šioje įstaigoje, Vasilijus Jerošenka organizavo esperanto kalbos mokymosi kursus bendramoksliams. Jis net planavo vykti į JAV kartu su keliais aklais studentais – taip informavo ten gyvenančius esperantininkus, tačiau šių planų įgyvendinti nepavyko dėl lėšų stygiaus. Vasilijus niekada nebuvo be veiklos: muzikavo, lipdė iš molio, su bendramoksliais diskutavo meno klausimais, dainavo jiems ukrainiečių ir rusų dainas.

Gyvenant pas profesorių Nakamurą japonų kalbos žodyną Vasilijui padėjo plėsti profesoriaus aštuonerių metų dukra Toschiko: „Tai ji darė labai atsakingai, lyg būtų suaugusi. Vos tik paliesdavau kokį nors daiktą, ji iš karto pasakydavo jo pavadinimą. Aš kartojau paskui ją, o ji, nepaisydama mano barbariško rusiško akcento, nesijuokia iš manęs, bet taiso mane. Žodžių tarimą kortelėse užsirašau Brailio raštu – naktimis čiupinėsiu juos ir bandysiu įsiminti“ (cit. pagal *Шагинян*, 1985, 116).

1915 m. vasarą Vasilijus Jerošenka kartu su Kataki Noburu, kuris trejus metus ruošėsi vykti į Maskvą studijuoti rusų literatūros, iškeliavo į Hokaido salą. Manoma, kad jaunuolis ten mokėsi japonų liaudies medicinos, akupunktūros, japonų gimnastikos. Vėliau tas žinias ir praktinę patirtį pritaikė mokydamas akluosius. Apie kai kurias japonų medicinos ypatybes Vasilijus Jerošenka vėliau rašė esė „Vakarų ir Rytų aklieji“: „Japonų masažas (hari), kaip savotiškas gydymo metodas auksine ar

sidabrine adata (kiu), bei gydymas prideginimu tapo išskirtine aklųjų monopolija. Anot senovės Rytų medicinos, ant žmogaus kūno yra 628 taškai, nematomi paprasta akimi. Įsmeigus auksinę adatą į kūną per šiuos taškus arba ant jų deginant rutuliukus, pagamintus iš specialios žolės, galima išgydyti įvairias raumenų, liaukų ir vidaus organų ligas. Norint nustatyti šių taškų vietą ant žmogaus kūno, reikia atlikti sudėtingus matavimus ir turėti subtilų lytėjimo jausmą, todėl net matantis gydytojas dažnai kreipdavosi į aklą specialistą, kad šis pažymėtų būtinas vietas kreida“ (*Єрошенко*, 1969, 212–213).

Vasilijus Jerošenka Japonijoje nuo 1914 m. balandžio 27 d. iki 1916 m. gegužės 12 d. laisvo klausytojo teisėmis išklausė dvejų metų kursą Tokijo aklųjų mokykloje. Remiantis Rusijos ambasados rekomendaciniu laišku mokyklos direktoriui paaiškėja, kad Vasilijus Jerošenka turėjo pats sumokėti už mokslą, tačiau susimokėti jam padėjo Nakamura Kijo, dalį reikiamos sumos iš Rusijos atsiuntė tėvas. Nuo 1915 m. vidurio jį finansiškai rėmė ir Agnesė Aleksander. Kursų pabaigoje jis gavo „sėkmingai baigusio masažo kursą pažymėjimą“ (*Патлань*, 2016).

Šlapias žvirblis

Vasilijus Jerošenka bendravo su žymiais japonų rašytojais ir kitais meno žmonėmis. 1915 m. vasarį, kai Vasilijus ilsėjosi Tokijo Naros parke, prie jo priėjo japonas. Galbūt jį sudomino neregys europietis, nes paties nepažįstamojo tėvas irgi buvo aklas. Pasirodo, kad tai buvo žymus japonų rašytojas, kritikas ir visuomenės veikėjas Akita Udziaku (*Akita Ujaku*, 1883–1962; tikrasis vardas Tokuzo). Akita buvo vienas iš šiuolaikinio japonų teatro „Shingeki" įkūrėjų. 1907 m. jis pradėjo publikuoti savo kūrinius. Pirmieji darbai buvo antikarinio pobūdžio (apsakymas „Pirmoji aušra" ir kt.). 1919 m. prisijungė prie proletarinės literatūros rašytojų grupės. Rašė trumpas dramas, persmelktas anarchizmo idėjų. Mėgo indų filosofiją (mistinė drama „Buda ir vaiko mirtis", 1920 m.). 1920 m. pradžioje prisijungė prie socialistų judėjimo. 1927–1928 m. lankėsi buvusioje SSRS ir paskelbė esė „Jaunoji Sovietų Rusija" (1929). Šią knygą parašyti padėjo Vasilijus Jerošenka. 1928–1934 m. dirbo Proletarinio mokslo instituto vadovu. Žinomas kaip vaikų literatūros autorius (*Аникеев, Такеда*, 2017). Įdomu tai, kad Akitos Udziaku tėvas buvo toks garsus akušeris Kuroišio mieste, Honšiu saloje, kad netgi buvo vadinamas naujagimių dievu. Apako jis dar prieš gimstant sūnui. Taigi Akita turėjo bendravimo su aklaisiais įgūdžių (*Патлань*, 2020). Galima daryti prielaidą, kad Akita mokėjo ir Brailio raštą: „Jaučiu nostalgiją savo tėvui, kuris išmokė mane rašyti prispaudus delną prie delno" (citata pagal https://kuroishi.or.jp/english/ujaku-akita-memorial-hall).

Vasilijui Jerošenkai darė įspūdį šio žmogaus kuklumas: „Dažnai prisimenu, kaip jis man aiškino, kodėl pasirinko tokį nerimtą pseudonimą. Tiesą sakant, buvau visiškai sutrikęs, kai sužinojau, kad Udziaku verčiamas kaip Šlapias žvirblis. Štai kur tuštybe nė kiek nekvepėjo! Kitas su savo, kaip rašytojo, šlove jau seniai būtų pasivadinęs Ereliu, Sakalu arba, blogiausiu atveju, Vieversiu. Jis liko Žvirbliu, kuris kadaise jam atrodė mielas, šiltas, jaudinantis nepelnytai įžeistos, silpnos būtybės simbolis. Udziaku nepavargo sakydamas, kad tarnavo vienai idėjai – padorių, malonių, silpnų žmonių vienybei, žmonių, negalinčių pasikliauti niekuo kitu, tik vienybės stiprybe. Ir skundėsi, kad daug ko nepajėgia padaryti: neturi daugiau jėgų nei žvirblis" (cit. pagal *Поляковский*, 2000). Yra ir kita šio vardo pasirinkimo interpretacija. Savo dienoraštyje Akita rašė, kad vaikystėje jis buvo ligotas ir nedrąsus berniukas, save vadinęs Udziaku (弱い žodžių žaismas, reiškiantis japonų žodį silpnas), o vėliau šį vardą priėmė kaip pseudonimą (prieiga internete: https://kuroishi.or.jp/english/ujaku-akita-memorial-hall).

Akita Vasilijų Jerošenką supažindino su savo draugais, besidominčiais rusų kalba. Viena iš tokių buvo parduotuvės ir kavinės „Nakamuraja" savininkė, žurnalistė, rašytoja, rusų literatūros žinovė Soma Kokko (1877–1955). Į šią kavinę rinkosi „Raudonkepurių draugija" – draugijos nariai dėvėjo raudonas kepuraites. Tai buvo

Vasilijus Jerošenka ir japonų dramaturgas Akita Udziaku (prieiga internete: http//eroshenko.org.ru/eroshenko-glazami-ego-sovremennikov)

Vasilijus Jerošenka Japonijoje prieš kelionę į Siamą, 1916 m. (nenustatyto fotografo nuotrauka)

Akita Udziaku (prieiga internete: https://chinchiko.blog.ss-blog.jp)

Akita Udziaku (nenustatyto fotografo nuotr.)

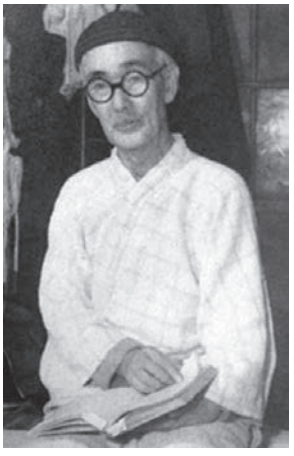

Akita Udziaku (prieiga internete: https://en.wikipedia.org/wiki/Ujaku_Akita)

savotiškas debatų klubas, kuriame dažnai būdavo diskutuojama politikos ir meno klausimais. Soma Kokko pasiūlė Vasilijui Jerošenkai gyventi savo namuose, kuriuose šeimininkę ir kitus šios draugijos narius Vasilijus Jerošenka mokė rusų kalbos. Soma Kokko Vasilijumi rūpinosi kaip savo vaiku ir net mokėjo jam už rusų kalbos pamokas. Drauge Vasilijus Jerošenka turėjo puikias sąlygas mokytis japonų kalbos. V. Rogovas pasakojo, kad Soma mokėjo rusų kalbą ir, kalbėdama su Vasilijumi rusiškai, sėkmingai ją tobulino, o Vasilijus diktavo jai pirmąsias savo sukurtas istorijas, gimusias jo galvoje greičiausiai rusiškai, – Soma jas vertė į japonų kalbą. Čia galima kalbėti apie savotišką bendradarbiavimą. Vasilijus Jerošenka pamažu išmoko japonų kalbą. Silpnaregis rašytojas Fokuoka Seichi minėjo, kad Vasilijus iš savo Brailio rašto užrašų diktuodavęs istorijas ir pasakas japonų kalba (*Панков*, 2017).

Vasilijaus Jerošenkos ir Akitos Udziaku draugystė buvo abipusiškai naudinga. Vasilijus Udziaku supažindino su savo draugais, o svarbiausia – sudomino esperanto kalba. „Autobiografijoje“ Akita rašė: „Kai visiškai nusivyliau gyvenimu ir pasiekiau kraštutinį nihilizmo laipsnį, mano regėjimo lauke atsirado Vasilijus Jerošenka. Sužinojau, kad Jerošenka, būdamas aklas, su dideliu entuziazmu dirbo pasaulinio esperantininkų judėjimo labui. Iš karto pradėjau mokytis esperanto kalbos“ (cit. pagal *Харьковский*, 1978, 61).

Žinomas aktorius Sasaki Takamaru prisiminė, kad tuo metu Somos Kokko namuose susikūrė būrelis „Tsutino kai“ („Žemė“), kuriam vadovavo Akita. Iš šio būrelio gimė garsusis „Senkuza“ – „Pažangusis teatras“. Spektakliuose dalyvavo ponia Soma Kokko ir jos dukra Chikako. Vasilijaus Jerošenkos kritika būdavusi labai kategoriška, kartais net aštri, kas kontrastavo su gana vaikiška jo išvaizda: „Šviesūs, banguoti <...>, pečius siekiantys plaukai, švelnus, kiek moteriškas veidas, tvirtai užmerktos akys, šviesūs baltiniai, platus su sagtimi diržas, kiek į dešinę pakreipta galva – visa išvaizda, persmelkta nenusakomo aristokratiško orumo, man sukelia neapsakomai šiltą jausmą“, – taip Vasilijaus Jerošenkos išvaizdą apibūdino japonų rašytojas Eguti Kijesi (*Kuecu*, 1962, 167). Kiti su Jerošenka bendravusieji akcentuoja jam, kaip ir daugeliui neregių, būdingą kiek atgal atloštą galvą (*Бурцева*, 1962, 199). Matyt, tuo metu Japonijoje ne tiek daug buvo europiečių, o vienas ir be palydovo keliaujantis neregys, be abejonės, traukė praeivių dėmesį.

Vasilijaus Jerošenkos lingvistiniai gebėjimai tiesiog stebino – po metų jis kalbėjo japoniškai! Japonijoje Vasilijus pradėjo rašyti prozą. 1916 m. sausį žurnalas „Kibo“ („Skalė“) publikavo „Popierinio žibinto istoriją“ („Chochin no hanasi“), kurią po pusantrų metų gyvenimo šioje šalyje Vasilijus Jerošenka jau rašė japonų kalba. **Paskelbus šį kūrinį Vasilijus Jerošenka Japonijoje pradėtas vadinti poetu. Pradedantysis rašytojas sugebėjo subtiliai pajusti Rytų dvasią, todėl greitai tapo savu tarp japonų ir kinų. Japonijoje praleisti metai neregiui rašytojui tapo vieni laimingiausių gyvenime. Draugai japonai juo rūpinosi, skyrė jam daug dėmesio.**

Vasilijus Jerošenka „Nakamuraja“ salone griežia smuiku, jam akompanuoja Soma Kokko. Masahiro Gonoji nuomone, fotografas yra rašytojas Shibusawa Seika (1889–1983) (prieiga internete: https://kulturologia.ru/blogs/240818/40220)

Vasilijus Jerošenka (trečias iš dešinės) literatūros būrelio „Tsuti no kai“ susitikime. Tokijas, 1921 m. (prieiga internete: https://persons-info.com/persons/EROSHENKO_Vasilii_IAkovlevich)

Tuo pačiu metu buvo išleistas ir antrasis Jerošenkos kūrinys „Lyja“ („Ame ga huru“). Kaip teigia Mine Yoshitaka, istorija pirmiausia parašyta esperanto kalba, o tada į japonų kalbą ją išvertė Akita Udziaku.

1927 m. rudenį Vasilijus Jerošenka vėl buvo Maskvoje, o lapkričio 7 d. – Raudonojoje aikštėje, kur buvo iškilmingai paminėtas Spalio revoliucijos dešimtmetis. Tarp užsienio svečių jis sutiko savo draugą Akitą Udziaku. Abiem tai buvo didelis džiaugsmas. Draugai neišsiskyrė beveik metus. Akita panoro plačiau pažinti šalį, kad vėliau galėtų aprašyti savo įspūdžius. Kartu jie aplankė Leningradą, Nižnij Novgorodą, Minską ir Kazanę (*Панков*, 2017).

1962 m. ir 1972 m. dviejose Akitos Udziaku gimtojo Kiroišio (黒石市, *Kuroishi*-shi) miesto šventyklose jam buvo pastatyti paminklai (prieiga internete: https://kuroishi.or.jp/english/ujaku-akita-memorial-hall).

Žmonija yra viena šeima

Vasilijų Jerošenką su bahajų idėjomis supažindino Agnesė Aleksander (Agnes Baldwin Alexander, 1875–1971), esperantininkė, pirmoji bahajų tikėjimo pasekėja Havajuose, gyvenusi Japonijoje 1914–1938 ir 1950–1967 metais. Vasilijus Jerošenka visada stebėjosi savo gyvenimo nuotykiais, tačiau vieną iš jų vadino stebuklu: „Ženevoje esperantininkų susitikime Šarapova sutiko Agnesę Aleksander, amerikietę, garsaus mokslininko dukrą. Negaliu paaiškinti, kodėl būtent Ženevoje amerikietė atsidūrė, kai keliavo į Japoniją iš Havajų salų, kur gyveno su tėvu, iki paskutinių savo gyvenimo dienų vadovavusiu Honolulu universitetui. A. Šarapova paprašė jos surasti mane Tokijuje, paieškoti esperantininkų. Taip atsidūriau triukšmingame Agnesės bute, kurį ji išsinuomojo name prie Kudanzakos kalno. Bahajai kas savaitę susitikdavo su ponia Aleksander. Ji buvo stiprios valios moteris, pasitikinti savimi, turėjo nemenką įtikinėjimo galią. Jos pamoksluose buvo daug patrauklių idėjų, kurių žinomiausia – žmonija yra viena šeima“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000).

Agnesė savo salone svečius supažindindavo su bahaizmu, atsiradusiu Irane XIX a. viduryje. Šios religijos sekėjai, pabėgę nuo Irano šacho režimo persekiojimo, propagavo demokratines idėjas apie žmonių lygybę, karų panaikinimą, visuotinio švietimo siekį. Tikriausiai dėl šios priežasties bahaizmas išpopuliarėjo už Irako ribų, ypač tarp pažangios japonų inteligentijos, ieškojusios būdų, kaip tobulinti savo visuomenę. Vasilijus Jerošenka neišvengė šios įtakos ir tapo bahajų religijos šalininku (*Харьковский*, 1978). Diktuojant Agnesei, Vasilijus Jerošenka išvertė į esperanto kalbą ištraukas iš bahajų tikėjimo pradininkų darbų. 1916 m. Tokijuje buvo išleistas mistinio bahajų kūrinio „Paslėpti žodžiai“ Jerošenkos vertimas iš anglų į esperanto

Vasilijus Jerošenka ir Agnesė Aleksander. Tokijas, 1915 m.
(prieiga internete http://miresperanto.com/pri_esperantistoj/jeroshenko.htm)

Vasilijus Jerošenka (trečias iš kairės) tarp japonų draugų, 1914 m.
(prieiga internete: http://www.belgorodbiblioteka.ru/Files/osikov.html)

kalbą. Susitikimuose su Japonijos esperantininkais rašytojas skelbdavo daug bahajų idėjų, ypač jų daug skambėjo trečiajame esperantininkų kongrese, po ilgos pertraukos įvykusiame 1916 m. gegužės mėnesį (*Усова*, 2020). Akita Udziaku, Kamichika Ichiko ir Torii Tokujiro taip pat buvo bahajų religijos pasekėjai. Bahajų idėjos atsispindėjo Jerošenkos pasakose.

Agnesės Aleksander ir Vasilijaus Jerošenkos draugystė buvo naudinga abiem. Energingoji Agnesė įtraukė Vasilijų į japonų esperantininkų būrį, supažindino su bahajų tikėjimu. Vasilijus Jerošenka padėjo Agnesei išmokti anglų ir esperanto Brailio rašto abėcėles, supažindino su Japonijos aklaisiais ir žurnalistu Akita Udziaku, kuris vienas iš pirmųjų per spaudą japonus informavo apie bahajų tikėjimą. Galima daryti prielaidą, kad bahaizmas tam tikru mastu paveikė Vasilijaus Jerošenkos pasaulėžiūrą.

Japonų literatūroje Vasilijus Jerošenka pasireiškė kaip subrendęs rašytojas. Akita Udziaku, redaguodamas Jerošenkos pjesę-pasaką „Persiko spalvos debesys“, autoriui rašė: „Taisyti teko tik kelias vietas, parašytas senovės japonų kalba. Visa kita išsiliejo iš Jūsų lūpų kaip neišsenkantis kūrybos šaltinis“ (*Удзяку*, 1962, 175). Pasaka „Lyja“ Rusijoje nebuvo nei išversta, nei publikuota, nes joje autorius kalba apie „visų religijų bendruomenę“, apie tai, kad, priklausomai nuo žmonių suvokimo, pasaulinę dvasią gali įkūnyti ir Kristus, ir Mahometas, ir Buda (*Харьковский*, 1978, 70).

„Paaukočiau vienus savo gyvenimo metus, kad galėčiau pamatyti šį portretą“

Jaunąjį rašytoją Vasilijų Jerošenką išgarsino japonų menininkų Nakamuros Tsune ir jo mokinio Tsurutos Goro portretai, tapyti vienu metu 1920 metais.

Pasakojama, kad Vasilijų Jerošenką vienoje geležinkelio stotyje 1920 m. atpažino japonų tapytojas, grafikas, keliautojas Tsuruta Goro (Gorō Tsuruta, 鶴田 吾郎, 1890–1969). Iki 1920 m. Tsuruta Goro keliavo ir dirbo Korėjoje, Mandžiūrijoje. Dailininkas paprašė Vasilijaus sutikimo pozuoti tapant jo portretą. Rašytojas sutiko. Sužinojęs apie tai, jo mokytojas dailininkas Nakamura Tsune (Nakamura Tsune, 中村彝, 1887–1924), tapęs europietiška tapybos maniera, irgi panoro sukurti jau spėjusio išgarsėti rašytojo portretą. Buvo patenkinti abiejų dailininkų norai – Vasilijus Jerošenka pozavo abiem dailininkams Nakamuros Tsune dirbtuvėje. Kiti amžininkai teigia, kad Vasilijaus portretai buvo tapomi „Nakamurajos“ salone: „Jis atėjo ne vienas. Susipažinau su jo draugu. Nenuostabu, kad šis taip pat buvo menininkas. Kitaip nei Goro, Tsune Nakamura turėjo dirbtuvę, į kurią mane ir nusivedė. Taip iš karto gimė du portretai. Na, kam, Laumžirgi, sapnavosi tokia garbė? Jie mane kankino lygiai savaitę, diena iš dienos aš įtvirtindavau savo reikšmingumą. Tuo metu negalėjau suprasti, kodėl Nakamura dirbo su tokiu užsidegimu, beveik iki išsekimo. Goro kaskart įspėdavo: sakydavo, palik rytojui, portretas jau nutapytas, sugadinsi pertekliumi... Imperatoriškoje parodoje tik ir buvo kalbama apie mano portretą, jei ne karčios žinios, kad tai buvo paskutinis Nakamuros San paveikslas. Jo gyvenimo žvakė ištirpo, jis žinojo, kad teptukus ima paskutinį kartą“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000).

Nakamuros Tsune autoportretai (prieiga internete: https://ja.m.wikipedia.org/wiki/AB:Nakamura_Tsune_-_Self-Portrait_-_Google_Art_Project.jpg)

N. Tsune. Pono Jerošenkos portretas, 1920 m.
(prieiga internete: https://tiflo.info/blogs/zhil-puteshestvoval-pisal/)

T. Goro. Aklasis Jerošenka, 1920 m.
(prieiga internete: https://belstory.ru/goroda/belgorod/zhizny-i-deyatelynosty-v-ya-eroshenko-v-issledovaniyah-ego-sovremennikov-i-utchenikov.html)

Parodos „Pasakiškos svajonės belaisvis“, skirtos Jerošenkos 130-osioms gimimo metinėms, afiša, kurioje panaudota N. Tsune tapyto portreto reprodukcija (prieiga internete: https://afishka31.ru//img/actions/ico/29598.jpg)

N. Tsune tapytas V. Jerošenkos portretas 2D formatu, kurį, liesdami rankomis, gali pamatyti aklieji (Olego Ševcovo nuotrauka, prieiga internete: https://www.belpressa.ru/culture/iskusstvo/30291.html)

Šių dviejų japonų dailininkų darbą – Vasilijaus Jerošenkos portretų kūrimą – aprašė ir Eduardas Pašniovas: „Tsuruto Goro ne viskas pavyko taip, kaip jis norėjo. Jis netgi turėjo ištrinti pirmąjį eskizą ir pradėti darbą iš naujo. Nakamurai Tsune tai buvo reikšmingas meninis atradimas. Portrete svarbiausia yra žmogaus akys, žvilgsnis, perteikiantis protą ir nuotaiką, prigimties dvasingumą, o Vasilijus Jerošenka yra aklas, bet būtent tai tapo portreto esme. Nakamura Tsune nupiešė laisvą valstietiškų marškinių apykaklę, aukštą surauktą Jerošenkos kaktą, skruostus, į kuriuos liūdnais randais įsirėžė gilios raukšlės, ir vešlius, garbanotus kaip apyniai, kažkur skraidančius plaukus, tarsi tai būtų ne plaukai, o debesys. Bet debesys nepaprasti – nerimą keliantys, tarsi įspėjantys apie audrą. Įspūdį sustiprino tai, kad fonas susiliejo su plaukais ir buvo tarsi jų tąsa. Atrodo, jei žmogus pažiūrės iš po šių debesų – tai bus ne žvilgsnis, o žaibas, bus perkūnija. Bet žmogus negali pažvelgti, nes yra aklas“ (*Пашнев*, 1971).

Vėliau Nakamuros Tsune „Pono Jerošenkos portretas“ ir Tsurutos Goro paveikslas „Aklas Jerošenka“ buvo eksponuojami imperatoriaus rūmų dailės parodoje (Горо, 1962). Nakamuros Tsune tapytas Vasilijaus Jerošenkos portretas buvo eksponuojamas antrojoje Dailės akademijos pavasario parodoje Tokijuje, 1922 m. – japonų meno parodoje Paryžiuje (*Панков*, 2017).

Viktoras Peršinas, vienas iš Vasilijaus Jerošenkos mokinių ir jo veiklos tyrinėtojų, šį portretą aprašo taip: „Žvilgsnį nevalingai traukia aukšta mąstytojo kakta. Veide amžinojo liūdesio atspindys dėl beveik nuo gimimo užmerktų nematančių akių. Kiek mažiau išraiškinga apatinė veido dalis – užčiaupta burna, o apie valingumą bylojantys smakro kontūrai iškyla lyg iš besisklaidančio rūko, nutvieksto vidinės liepsnos šviesos. Neklusnių šviesių garbanų gijos įrėmina poeto veido bruožus. Tokį Vasilijų Jerošenką pavaizdavo japonų Renuaras Nakamura Tsune“ (*Першин*, 1991).

Eguchi Kiyoshi rašė, kad Nakamuros Tsune „Pono Jerošenkos portretas“ yra žymiausias jo darbas, pripažintas geriausiu aliejiniu paveikslu nuo Vakarų tapybos mokyklos darbų paplitimo Japonijoje (cit. pagal *Харьковский*, 2012). Nakamuros Tsune aliejumi nutapytas Vasilijaus Jerošenkos portretas yra laikomas geriausiu ir paskutiniu šio menininko darbu. Jis saugomas Valstybiniame šiuolaikinio japonų meno muziejuje Tokijuje tarp daugiau nei 13 tūkst. įvairių žanrų kūrinių. **Vasilijus Jerošenka yra sakęs, jog paaukotų vienus savo gyvenimo metus, kad galėtų pamatyti šį portretą**. 1974 m., minint Nakamuros Tsune penkiasdešimtąsias mirties metines, Japonijoje masiniu tiražu buvo buvo išleista šio portreto spalvota litografija. Minima, kad portretas išleistas ir atviruko formatu (*Панков*, 2017).

2020 m. balandžio 22 d. Belgorode vykusioje parodoje, skirtoje Vasilijaus Jerošenkos 130-osioms gimimo metinėms, pristatytas Nakamuros Tsune „Pono Jerošenkos portretas“ 2D formatu, kurį gali rankomis pamatyti ir aklieji parodos lankytojai. Vasilijaus Jerošenkos namo-muziejaus vadovė Tatjana Novikova sakė, kad idėja sukurti lytėjimu suvokiamą Vasilijaus Jerošenkos portreto versiją muziejininkams kilo prieš keletą metų: „Savo name-muziejuje turime aukštos kokybės skaitmeninę Jerošenkos portreto kopiją ant drobės. Tačiau norėjome, kad Jerošenkos svajonę pamatyti portretą išpildytų šių dienų aklieji. Mūsų užsakymu portretas 2D technika buvo atliktas tiflocentre, kurio specializacija – gaminiai silpnaregiams ir akliesiems“ (cit. pagal *Шевцов*, 2020). Pasak Tatjanos Novikovos, paveikslą galima pamatyti liečiant reljefinius jo kontūrus. Tenka tik apgailestauti, kad Vasilijus neturėjo galimybės susipažinti su taktiliniu savo portreto variantu.

Vasilijaus Jerošenkos portretus kūrė dailininkai A. P. Biriukovas, V. V. Golyševas ir P. S. Šliapnikovas, M. Kuprejevas, V. Kuzminas, A. I. Mamontovas, E. A. Kacman, R. Rudolph, E. Sachatova bei skulptoriai N. Blažkovas, E. V. Dzindra, V. I. Dudnikas, T. Fiodorovas, V. Kolesnikovas, E. Medatova, A. Pokotiuk, kiti menininkai.

Vieną įdomiausių Vasilijaus Jerošenkos portretų 1990 m. sukūrė tapytojai Valerijus Golyševas ir Pavlas Šliapnikovas specialiai rajoninei parodai, skirtai rašytojo 100-mečiui. Aprašydama šį paveikslą menotyrininkė Irina Šapovalova pažymi, jog tai jauno vyro banguotais plaukais portretas su gitara rankose. Figūra vaizduojama apskritime, tamsiai žaliame fone. Paveikslo kampuose pavaizduota: nulūžusi gėlė, ugnis, žydinti sakuros šakelė, kaimo vaizdelis. Iš pirmo žvilgsnio viskas įprasta ir

E. Kacman. Vasilijus Jerošenka, 1930 m. (prieiga internete: www.belgorodbiblioteka.ru)

M. Kuprejev. Vasilijus Jerošenka (prieiga internete: https://homsk.com/martin/svetlyj-put-vasiliya-eroshenko-v-polnoj-temnote)

Mamontov. Vasilijus Jerošenka (prieiga internete: www.belgorodbiblioteka.ru)

V. Golyševas, P. Šliapnokovas. V. Jerošenkos portreto fragmentas, 1990 m. (nenustatyto fotografo nuotrauka)

E. Medatovas. Vasilijus Jerošenka, 1989 m. (nenustatyto fotografo nuotrauka)

V. Jerošenkos ir L. Zamenhofo biustai, sukurti Vasilijaus Jerošenkos fondo „Espero“ pastangomis. Įžymių žmonių galerija Juodosios jūros dugne (nenustatyto fotografo nuotrauka)

V. Jerošenkos ir L. Zamenhofo biustai, sukurti skulptoriaus T. Fiodorovo (Vasilijaus Jerošenkos fondo „Espero“ iniciatyva, nenustatyto fotografo nuotrauka)

Nenustatyto autoriaus iliustracija A. Poliakovskio apysakai „Aklas piligrimas“ (prieiga internete: https://www.smartaids.ru/catalog/product/polyakovskiy-a-slepoy-piligrim-o-v-ya-eroshenko-v-7-knigakh/)

paprasta. Tačiau kiekviena paveikslo detalė pasakoja apie Vasilijaus Jerošenkos gyvenimą. Apskritimas reiškia visą gyvenimo ciklą: jis prasideda vaikystėje ir baigiasi paskutiniais gyvenimo metais. Naudodami šiuos simbolius menininkai pasakoja lemtingus poeto gyvenimo įvykius. Apatiniame kairiajame kampe – nulūžusi gėlė, simbolizuojanti vaikystę ir regėjimo praradimą – vieną pirmųjų skaudžiausių likimo smūgių. Viršutiniame kairiajame kampe – ugnies atvaizdas, primenantis sunkius mokslo metus Maskvos aklųjų mokykloje, asmenybės formavimosi ir gyvenimo kelio pasirinkimo laikotarpį. Viršutiniame dešiniajame kampe, šviesaus dangaus fone, dailininkai pavaizdavo žydinčios sakuros šaką su ant jos tupinčiais paukščiais. Tai kitas Vasilijaus Jerošenkos gyvenimo etapas – viešnagė Japonijoje. Sakuros šakelė portrete tapo šio rašytojo laimingo gyvenimo laikotarpio simboliu. Apatiniame dešiniajame kampe pavaizduotas kaimo peizažas: palinkusi tvora, užliejamos pievos, kuriomis garsėjo Obuchovkos žemė, horizontas su nerimą keliančiais saulėlydžio atspindžiais, vieniša karvė – tai tarsi sveikinimas iš vaikystės. Taip užsidaro ratas... Kompozicijos centre – rašytojo portretas. Prieš mus – jaunas, kūrybingas žmogus. Vasilijus rankose laiko gitarą, kuria mėgo skambinti. Dailininkai subtilią rašytojo dvasinę būklę perteikė vaizduodami švelnius, šiek tiek pailgintus pirštus, kuriais jis liečia gitaros stygas. Lengvai draikomi vėjuje banguoti plaukai ir dvasingas veidas. Ne iš karto suprantame, kad menininkai pavaizdavo aklą žmogų. Aklumą tapytojai pateikė labai subtiliai: akis paslėpė šešėlyje, tokiu būdu atitraukdami žiūrovo dėmesį nuo negalios, akcentuodami jo didingą figūrą, asmenybę ir meilę gyvenimui. Vienas iš pagrindinių paslėptų paveikslo simbolių – tamsiai žalia spalva, apgaubianti visą kompoziciją. Žalia spalva pasirinkta neatsitiktinai. Vasilijus buvo esperantininkas, o esperanto kalbos simbolis – žalia penkiakampė žvaigždė, padėjusi jam keliauti po pasaulį, sutikti įdomių žmonių ir gerų draugų, kurie jį palaikė visą gyvenimą. Todėl portrete dominuoja žalia spalva, sujungianti kompoziciją į visumą (*Шаповалова*,

2020). Šis portretas 1991 m. perduotas Staryj Oskolo dailės muziejui. Keletą metų paveikslas buvo saugomas Vasilijaus Jerošenkos name-muziejuje Obuchovkoje. Vėliau šis meno kūrinys grįžo į Stary Oskolo (Rusija) dailės muziejų ir yra eksponuojamas teminėse parodose.

Be minėtų autorių, Vasilijaus Jerošenkos portretus tapė ir kiti dailininkai. Deja, ne visi šie darbai rado vietą Obuchovkos rašytojo name-muziejuje. 2000 m., minint 110-ąsias Vasilijaus Jerošenkos gimimo metines, Viktoras Peršinas perdavė muziejui esė iš savo dar nepublikuotos knygos „Portretas ant šilko“. Šioje knygoje jis mini nežinomo kinų menininko apie 1923 m. tapytą Vasilijaus Jerošenkos portretą, dingusį XX a. devintojo dešimtmečio viduryje. Portretas sukurtas pagal senąsias kinų tradicijas, naudojant tapybos ant šilko techniką. Portretas vertingas ir todėl, kad, laikantis kinų tapybos tradicijų, be menininko vardo, ant kūrinio įprasta nurodyti tapymo vietą ir datą. Kitaip tariant, dingęs portretas galėtų atskleisti keletą nežinomų rašytojo gyvenimo Kinijoje puslapių (*Пискаль*, 2012).

H. Ekaku. Trys neregiai eina per tiltą (nuotrauka iš asmeninio autoriaus archyvo)

Meilės istorija, arba meilės keturkampis

Apie žymius žmones, jų asmeninį gyvenimą paprastai sklando daug kalbų. Apie Vasilijų Jerošenką šiuo aspektu žinoma itin mažai. Vasilijus pažinojo daug garsių to meto Japonijos kultūros, meno, politikos veikėjų. Galima papasakoti ne apie klasikinį meilės trikampį, bet apie Vasilijaus Jerošenkos gyvenime atsiradusį meilės keturkampį: Vasilijus įsimylėjo Ichiko Kamichiką, ji mylėjo Osugį Sakae, o šis mylėjo Noe Ito. Kad skaitytojai geriau suprastų, kokie žmonės dalyvavo šiame meilės keturkampyje, pateikiamos trumpos jų biografijos.

Ichiko Kamichika (神近 市子, 1888–1981) – japonų žurnalistė, feministė, rašytoja, vertėja ir kritikė. Gimė Nagasakyje, studijavo universitete, dalyvavo „Mėlynųjų kojinių“ (*Bluestockings*) draugijos veikloje. „Mėlynosios kojinės“ – feministinė organizacija, vienijusi išsilavinusias, intelektualias moteris. Judėjimo ištakos siekia XVIII a., kada buvo įkurta „Mėlynųjų kojinių“ draugija Anglijoje. Šiai draugijai vadovavo kritikė Elizabeth Montagu (1718–1800). Baigusi studijas Kamichika dirbo mokytoja Aomorio prefektūros mergaičių mokykloje, tačiau buvo atleista dėl dalyvavimo šios draugijos veikloje. 1914 m. ji tapo laikraščio „Kasdieninės Tokijo naujienos“ žurnaliste. Ichiko Kamichika suartėjo su anarchistu Osugiu Sakae. **1915 m. konflikto metu ji peiliu sužeidė Osugį Sakae ir buvo nuteista ketverių metų laisvės atėmimu, tačiau po apeliacijos kalėjo tik dvejus metus.** 1919 m. paleista iš kalėjimo Kamichika dirbo žurnale „Nyonin Geijutsu“. 1920 m. ištekėjo už Atsushio Suzuki, susilaukė trijų vaikų. 1935 m. su savo vyru pradėjo leisti literatūros žurnalą „Fujin Bungei“. Tai buvo leidinys, kuriame savo kūrinius publikavo rašytojos moterys. Po karo Ichiko Kamichika pradėjo aktyviai dalyvauti politinių organizacijų veikloje. 1953 m. išrinkta į Atstovų Rūmus, kur pradžioje atstovavo Japonijos kairiųjų socialistų, vėliau socialdemokratų partijai. Dėjo daug pastangų, kad Japonijoje būtų priimtas Prostitucijos prevencijos įstatymas. 1969 m. išėjo į pensiją. Sulaukusi 87 metų Ichiko Kamichika mirė 1981 m. rugpjūčio 1 d. Per savo gyvenimą ji išvertė daug knygų, parašė knygas „Šiuolaikinė moteris skaitytoja“, (1930), „Seksualinių problemų kritika ir sprendimai“, (1933), „Apie santuoką“ (1948), „Moteriškos minties istorija“ (1951), „Autobiografija: mano meilė ir

mano mūšiai“ (1972) ir kt. (prieiga internete: https://www.lib.city.minato.tokyo.jp/yukari/e/man-detail.cgi?id=30).

Ito Noe (伊藤 野枝, 1895–1923) – japonų anarchistė, socialinė kritikė, rašytoja ir feministė. Ito gimė 1895 m. aristokratų šeimoje pietinėje Kiusiu saloje. Baigusi Ueno mergaičių vidurinę mokyklą, prieš savo valią buvo priversta sudaryti santuoką gimtajame kaime. Netrukus ji pabėgo į Tokiją. Tokijuje nuo 1870 m. veikė Hiratsukos Raicho įkurta „Mėlynųjų kojinių“ draugija, leidusi žurnalą „Mėlynosios kojinės“, kuriame moterims buvo suteikta erdvė plėtoti savo literatūrinius, estetinius ir politinius gebėjimus. Ito prie šios grupės prisijungė 1913 m., būdama 18 metų, o 1915–1916 m. tapo viena iš žurnalo redaktorių. Mokėjo kelias kalbas, tarp jų ir anglų, vertė anarchistės Emmos Goldman straipsnius apie moterų padėtį. Vėliau Ito ištekėjo už rašytojo Tsuji Jun (辻 潤, 1884–1944), kuris 1912 m. ją mokė mokykloje, tačiau 1916 m. paliko jį dėl aistringo meilės romano su charizmatiškuoju anarchistu Osugiu Sakae. Ito ir Osugis vadovavosi laisvos meilės taisyklėmis. Osugis tuo metu užmezgė romaną su anarchiste Ichiko Kamichika. **Deja, teorinės laisvos meilės sampratos susidūrė su žmogiškuoju pavydu: Kamichika puolė Osugį peiliu ir sunkiai jį sužeidė.** Žiniasklaida pasinaudojo šiuo incidentu, kad pasmerktų Ito, Osugį ir Kamichiką už jų amoralius poelgius ir anarchistinį judėjimą (*Heathas*, 2006).

Ōsugis Sakae (大杉 栄, 1885–1923) – radikalus japonų anarchistas, paskelbęs daugybę straipsnių periodiniuose leidiniuose, padėjęs išversti Vakarų anarchistų kūrinius į japonų kalbą. 1906 m. jis sukūrė pirmąją Japonijoje esperanto mokyklą. Jis, Ito Noe ir sūnėnas Soichis Tachibanas žuvo vadinamajame Amakasu incidente. Režisierius Kiju Yoshida 1969 m. sukūrė nespalvotą meninį filmą „Erosas + žudynės“ apie Osugio gyvenimą (prieiga internete: https://en.wikipedia.org/wiki/%C5%8Csugi_Sakae).

Ichiko Kamichika (1888–1981), žurnalistė, feministė, rašytoja, vertėja ir kritikė (prieiga internete: https://www.lib.city.minato.tokyo.jp/yukari/e/man-detail.cgi?id=30)

Amerikietės esperantininkės Agnesės Aleksander namuose Vasilijus susipažino su dvidešimt septynerių metų Ichiko Kamichika. Tarp jos ir Vasilijaus užsimezgė nuoširdi draugystė. Žinodama, kad jaunuolis stokoja pinigų, ji paprašė pasekti pasaką, kurią vėliau užrašė japonų kalba ir pasiūlė vienam žurnalui. Taip prasidėjo Vasilijaus Jerošenkos kūrybinė veikla Japonijoje. Vėliau panašios pagalbos jis sulaukė ir iš Akitos Udziaku. **Galimas dalykas, kad Kamichikos dėmesį, užuojautą ir nuoširdžią pagalbą Vasilijus įvertino kaip meilę ir pats ją įsimylėjo.** Savo slaptąją meilę Vasilijus vadino Laumžirgiu ir neretai su ja kalbėdavosi mintyse: „Iš tiesų buvo

teisus išminčius, sakydamas, kad negalima norėti daugiau, nei tau lemta likimo. Likimas man tą dieną davė Tombo. Tu labai nustebai, kad žinau šį žodį, kuris reiškia laumžirgį. Tačiau žinojau ir tai, kad niekuo nesiskiriu nuo japonų, tikinčių, kad laumžirgis ant skaidrių sparnų atneša žmonėms sėkmę. Mano nuostabus draugas Udziaku pasakojo, ką išgirdo iš savo aklojo tėvo: pasirodo, kažkada Japonija buvo vadinama laumžirgio šalimi, o laimę nešantis Tombo buvo suvokiamas kaip nacionalinis simbolis“ (cit. pagal *Поляковский*, 2002). Rašytojas visada buvo draugų apsuptyje: „Dėkoju likimui, kad niekada netrūko draugų. Tačiau net ir draugystėje yra tam tikras atvirumo ir artumo laipsnis. Kas žinojo viską apie mane, Laumžirgi? Žinoma, Akita Udziaku. Iki paskutinio atodūsio būsiu jam dėkingas ir atsidavęs už jo požiūrį į mane. Aš pradėjau vadinti tave Laumžirgiu. Atrodo, kad tai įkūnija drąsą ir tautinę dvasią... Taip atsidūriau triukšmingame Agnesės bute <...> Man patiko jos svetingumas, sužavėjo jos balsas, o jei jos bute nebūtų kartą pasirodžiusi Tokijo laikraščio žurnalistė, tikrai būčiau likęs žavingos bahajų misionierės nelaisvėje. Dieve mano, kaip šaunus gyvenimas gali pasikeisti vos per vieną minutę, Laumžirgi! Tu ėjai pas Agnesę, bet atėjai pas mane, ir aš pamečiau galvą“ (cit. pagal *Поляковский*, 2001).

Japonijoje 1911 m. įkurtas literatūros žurnalas „Mėlynosios kojinės“ („Seitō“) veikė iki 1916 m. ir suteikė Japonijos feministėms kūrybinę ir politinę platformą net ir tuo metu, kai susidūrė su visuomenės pasipiktinimu ir vyriausybės cenzūra.

Vasilijui atrodė, kad Kamichika atsako į jo jausmus, nes jie visur eidavo kartu. Neaišku, ar Vasilijus suprato, kad taip ji elgėsi norėdama sužadinti savo tikrojo mylimojo Osugio Sakae pavydą, dėl jos jau palikusio šeimą. Kad padėtų Osugiui, Kamichika buvo įkeitusi savo turtą ir net asmeninius daiktus. Sensacinga istorija – užpuolimas peiliu – nutiko, kai Vasilijaus Jerošenkos jau nebuvo Japonijoje, tačiau grįžęs iš Pietryčių Azijos jis lankė Kamichiką kalėjime, o tai buvo tikras iššūkis tradicinei viešajai nuomonei. Po to kurį laiką jie gyveno kartu. Vasilijus mylėjo šią moterį. Giliai širdyje turėjo viltį sukurti šeimą: „Kartą netikėtai Udziaku manęs paklausė: „Pasakyk man, Ero San, <...> ar ketini vesti Laumžirgį?“ Kalbėdamas su savimi bandžiau išvengti šio klausimo, tačiau tą akimirką turėjau atsakyti. Sumurmėjau atsiprašymą ir pasakiau, kad tokia mintis man niekada neatėjo į galvą. Jis, kiek sutrikęs dėl mano melo, kostelėjo. Pridūriau: „Udziaku, pagalvok pats! Kokia santuoka? Kokią teisę turiu pasmerkti moterį? Būti aklojo žmona – tragiškas likimas, ne kiekvienas tam gali ryžtis... Jei tavęs nebūtų šalia, Laumžirgi, vargu ar mano vardas atsirastų spausdintuose puslapiuose Japonijoje. Nežinau, ar literatūrinėje praktikoje yra dar vienas pavyzdys, kai autorius rašo viena kalba, po to padiktuoja vertimą kita kalba, o draugai, įrašę tekstą iš balso, suredagavę neša jį į redakciją. Dar pridėkime, kad pats rašytojas yra aklas ir tik pirštų galiukais mato ypatingą, išgaubtą taškuotą šriftą“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000).

Meno žmonėms labai svarbus yra jų kūrybos pripažinimas. Stogo ir maisto reikia kasdien, todėl galima įsivaizduoti Vasilijaus džiaugsmą gavus pirmąjį honorarą

Ichiko Kamichika, Osugis Sakae ir Noe Ito
(prieiga internete: http://bukvoid.com.ua/digest/2013/10/14/220544.html)

iš žurnalo „Viltis“ už „Popierinio žibinto pasakojimą“. Kaip sakoma, „Viltis“ suteikė viltį, kuri tuo metu Vasilijui buvo svarbesnė už pinigus.

„Tu (Ichiko – V. G.) aplankei mane prieš pat man išvykstant į Siamą. Tu pirmą kartą pamatei, kad aš lipdau. Norėjau nulipdyti tavo galvą, bet, matyt, blogai pavyko, jei neatpažinai savęs. Udziaku tylėjo – jis žinojo, kieno įvaizdis mane domina... Kažkada su orkestru lankiausi prie Juodosios jūros, o ten, viešbutyje, architektas man parodė gražią seną skulptūrą. Po kelerių metų turėjau galimybę paliesti Rodeno skulptūrą „Galva“. Jei pavyksta paliesti, galiu kažką apie tai pasakyti. Kai pradėjau lipdyti iš molio, supratau: su juo reikia elgtis pagarbiai, jis atgyja rankoje“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000). Panašiu metu lipdyti pradėjo ir Vasilijaus Jerošenkos bendraamžė, regėjimo netekusi balerina Lina Po (tikr. *Полина Михайловна Гореншейн*, 1899–1948), vėliau tapusi žinoma skulptore. Štai kaip žurnalistas Georgijus Kustovas aprašo apakusios balerinos kūrybos procesą. Pasirinkusi gyvenimo pasiūlytą siužetą, Lina Michailovna ilgai jį puoselėdavo, apgalvodama visas vaizdo detales. Tada, jos žodžiais tariant, prasidėdavo skausmingiausias lipdymo mintyse procesas. Paprastai naktimis mintyse ji lipdydavo figūrą, portretą ar kompoziciją ta pačia seka, kaip vėliau bus daroma rankomis. Taip ji, neliesdama medžiagos, sukurdavo daugybę eskizų. Lina Michailovna sakė, kad tomis dienomis ji pavargdavo labiau nei lipdydama (*Кустов*, 1978, c..71).

Vasilijaus meilės istoriją lankytojams pasakoja ir Staryj Oskolo Aleksandro Puškino muziejaus Kraštotyrinės literatūros sektoriaus vadovė Jevgenija Usova. Leidinyje „Jei ne mano draugai“ ji pažymėjo, kad Vasilijus Jerošenka visose šalyse draugavo su puikiais žmonėmis. Kamichika buvo viena įdomiausių XX a. japonių moterų. Drąsi, tikinti šviesesne ateitimi, vėliau tapusi parlamentare, šeštajame dešimtmetyje pasiekė, kad prostitucija būtų uždrausta. 1916 m. ji buvo jauna, aistringa, mylėjo ne aklą pradedantį rašytoją, o gražuolį anarchistą, Japonijos esperantininkų asociacijos

įkūrėją Sakae Osugį, mylėjusį kitą merginą – taip pat anarchistę Noe Ito. Meilės keturkampis nieko gero nedavė. Sakae Osugiui grįžus pas Ito Noe, Kamichika sužeidė jį peiliu ir pateko į kalėjimą. Po kelerių metų Sakae Osugį ir Noe Ito nužudė žandarai.

Kamichikai patekus į kalėjimą, visi nuo jos nusisuko, tik aklas poetas ją lankė kalėjime, nešė maisto. Vėliau, kai ji buvo paleista, Vasilijus Jerošenka prisimena: „Bet aš laukiau laimingos dienos. Tai buvo pirmos spalio savaitės pabaigoje. Kaip buvo sutarta, Udziaku atėjo pas mane anksti ryte. Greitai pavalgę nuėjome į Hačiodži kalėjimą susitikti su tavimi, Ichika, kai baigėsi tavo dvejų metų bausmė. Mūsų draugas išsinuomojo automobilį. Lijo. Kelias atrodė begalinis. Važiavome tylėdami. Nėra žodžių išreikšti, kaip labai troškau ir bijojau šio susitikimo su tavimi. Bet tu, mano gražuole kaline, ir čia buvai geriausia, buvai natūrali ir nuoširdi, lyg nieko nebūtų nutikę, jokio išsiskyrimo, nebuvo tų baisių dvejų metų už grotų. Žinojau, kad japonų požiūris į chrizantemas yra ypatingas, todėl atnešiau tau raudonų ir violetinių gėlių puokštę. Tikėjausi, kad chrizantemų kalba suprasi mano meilės paraišką iki gyvenimo pabaigos. Džiaugeisi gėlėmis, bet ištarei frazę, kurios prasmės ilgai nesupratau. Sakei: „Kai žydės chrizantemos, pasaulyje nieko neliks, vadinasi, atėjo žiema.“ Udziaku, tai išgirdęs, nusijuokė patenkintas: Tombo, tu esi ištikima sau, kaip ir anksčiau prikimšta patarlių. Surask ne tokią liūdną, Ichiko. Tu laisvėje!“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000).

Nedrįsdamas savo jausmų išsakyti žodžiais, rašytojas juos išreiškė gimtadienio proga Kamichikai dovanotoje novelėje japonų kalba „Popierinio žibinto istorija“. Šis kūrinys buvo paskelbtas 1916 m. sausio mėnesį „Vaseda Bungaku“ žurnale. Matyt, Kamichika į Vasilijų nedėjo vilčių: „Niekas neturi teisės tavęs smerkti už tavo veiksmus, Laumžirgi. Tu pati esi savo teisėja. Tai pasakiau praėjus metams po to, kai išėjai iš kalėjimo, kai nusprendei susituokti. Rudeninis dangus apraudojo mūsų meilę, visą naktį lietus beldė į langą ir staiga liovėsi tą priešrytinę minutę, kai tu, glostydama man galvą, tarsi guosdama vaiką, paprašei leidimo tekėti už Atsushio Suzuki. Tik vėliau supratau, kad lašai nenustojo belsti į stiklą: žinia buvo kurtinanti. Ką aš galėčiau pasakyti? Kažkodėl buvau tikras, kad ši mums priklausanti paskutinė naktis buvo naujo gyvenimo pradžia“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000).

„<...> Svajonės sugrąžino Jerošenką į praeitį, ten, kur jis labiausiai norėtų būti dabar – į mažą namelį prie kelio, netoli nuo Aojamos mergaičių mokyklos, kur gyveno Ichiko Kamichika. Su ja jis buvo neseniai – likus vos trims dienoms iki arešto. Ji gulėjo lovoje: dar nespėjo atsigauti po gimdymo. Kamichika parodė jam savo dukrą. Vasilijus pirštais perbraukė naujagimei per galvą, o mergytė sugriebė jo pirštą.

– Matai, – linksmai tarė jis, – maža mergaitė iškart atspėjo, kad aš tave myliu. Kaip pavadinai mergaitę?

Ji dar neturėjo vardo.

– Vadink ją Nina, – pasakė jis ir garsiai nusijuokė. Šiuo vardu, mielu širdžiai, jis vadino ir savo Kamichiką“ (cit. pagal *Харьковский*, 1978).

Vasilijus Jerošenka dar prieš visus šiuos liūdnus įvykius sudaužyta širdimi paliko Japoniją. **Apie Japoniją jis sakys: „Per mažai žemės ir per daug laimės“** (cit. pagal *Усова*, 2020).

Vasilijaus Jerošenkos meilės istoriją patvirtina ir išlikęs žurnalisto Aleksandro Charkovskio pasakojimas: „Kartą žurnalo „Aplink pasaulį“ („Вокруг света“) redakcijoje, kur aš tada dirbau, suskambo telefonas: „Kalba Ichiko Kamichika. Pažinojau Vasilijų. Taip, gana artimai. Ar galėtume susitikti? Aš jo ieškau.“

Reto grožio, nors ir ne pirmos jaunystės moteris Ichiko Kamichika kalbėjo apie Jerošenkos gyvenimą Japonijoje, užsiminė, kad jis yra jos dukters, gavusios rusišką Ninos vardą, tėvas. Ji paprašė manęs surasti Jerošenką, gyvą ar mirusį, o tada padovanojo jo parašytas knygas japonų ir esperanto kalbomis. Viskas prasidėjo nuo šių knygų. Viena iš jų vadinosi „Vienišos sielos aimana“, kita – biografinis apsakymas „Puslapis iš mano mokyklos gyvenimo“ (*Харьковский*, 2012). Kiti Jerošenką pažinoję žmonės teigia, kad Vasilijus neturėjo vaikų. Iš mums prieinamų publikacijų lieka neaišku, ar Vasilijus Jerošenka žinojo, kad turi dukrą. Jei žinojo, tai galima įsivaizduoti žmogaus, priversto palikti mylimą moterį ir dukterį už tūkstančio kilometrų, širdies skausmą.

Žinoma, kad rašytojas savo kūrinių autorines teises paliko Ichiko Kamichikai. Sužinojusi, kad Vasilijui reikia pinigų, Kamichika siuntė jam pinigus, gautus už honorarus.

„Jerošenka, kaip teigė japonų rašytoja Hirabayashi Taiko, įsimylėjo Ichiko Kamichiką. Tačiau šis jausmas neatrodė kaip įprasta aistra, greičiau tai buvo slaptas sielos karštis. Kalbant apie Ichiko Kamichiką, ji, draugiškai bendraudama su aklu jaunuoliu, jautė greičiau užuojautą, tai nebuvo jausmas, kurį būtų galima vadinti meile“ (cit. pagal *Харьковский*, 1978, 65). Gal ir gerai, kad to nesuprato neregys jaunuolis, labiausiai nemėgęs užuojautos.

Vasilijus Jerošenka visą gyvenimą liko dėkingas japonams už jų nuoširdumą ir altruizmą. Vasilijus rašė: „Prisimindamas turiu pasakyti, kad japonų draugai mane gelbėjo ne kartą ir ne du. Ir nors Konfucijus savo nemirtinguose „Pokalbiuose ir teismuose“ sakė, kad kilnus vyras galvoja apie teisingą kelią ir negalvoja apie maistą... Bet daug daug kartų, kai buvo bėda, tu, mano gimtoji Japonija, puolei į pagalbą kaip kalnų dvasia Okami, sauganti nuo šimto nelaimių. Dieve mano, kaip dažnai aš jūsų pasiilgstu, gailestingieji žmonės! Tu gyveni mano širdyje, ir aš geriau jaučiuosi nuo minties, kad jai sustojus bent viename japonų name naktį per Dievo šventę bus uždegta atminimo ugnis“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000). Galima daryti drąsią prielaidą, kad Kamichika, beveik trimis dešimtmečiais pergyvenusi Vasilijų, prisimindama jį per Dievo šventę uždegdavo atminimo ugnelę.

Vasilijaus meilė Kamichikai primena japonų dailininko, kaligrafo, poeto, budistų vienuolio Hakuino Ekaku (白隠 慧鶴, 1686–1769) paveikslą „Neregiai eina per tiltą“, kuriame vaizduojami aklieji, atsargiai einantys tiltu per tarpeklį, kurio kitas galas į nieką nesiremia.

Visuomeninis aktyvumas ir kelionių aistra

Vasilijus Jerošenka pradėjo skaityti paskaitas Tokijo ir Vasedos universitetuose. Studentus jis supažindino su rusų literatūra, analizavo Leonido Andrejevo kūrybą, moterų įvaizdį rusų literatūrije. 1916 m. vasarą žurnale „Vaseda Bungaku“ pasirodė jo straipsnis „Moters įvaizdis šiuolaikinėje rusų literatūroje“. Daug profesionalių patarimų gavo iš savo draugo, japonų žurnalisto Fukuoka Seiti.

Dar po kurio laiko Vasilijus Jerošenka Japonijoje pradeda skaityti paskaitas ir politinėmis temomis. Šioje šalyje išbuvęs kiek daugiau nei dvejus metus, 1916 m. liepos mėnesį jis išvyksta į Siamą (dabar Tailandas).

Į Tokiją Vasilijus grįžo 1919 m. birželio 3 d. Tuo metu daugelis Vasilijaus draugų aktyviai dalyvavo šalies politiniame gyvenime, kūrė Socialistų lygą. Tais pačiais metais Vasilijus Jerošenka įstojo į Japonijos socialistų lygą. Šioje šalyje Vasilijus Jerošenka tapo revoliucinio judėjimo nariu, sakė kalbas draugijos susirinkimuose, dalyvavo Socialistų lygos II suvažiavime. R. Belousovas pažymi, kad Vasilijui Jerošenkai buvo artima vadinamųjų humanistinių rašytojų grupė, kuriai priklausė Akita Udziaku ir kiti bendraminčiai. Pirmajame žurnalo „Tanemaku hito“ („Sėjėjas“) numeryje minima Vasilijaus Jerošenkos pavardė. R. Belousovas atkreipė dėmesį į panašumą tarp šiame žurnale paskelbtos deklaracijos ir vėliau, jau Pekine, jo sukurtos pasakos „Išmintingasis laikas“. R. Belousovas daro prielaidą, kad Vasilijus Jerošenka su pagrindinėmis būsimos deklaracijos nuostatomis susipažino dar prieš jo išsiuntimą iš Japonijos ir pats dalyvavo rengiant šį dokumentą (*Белоусов*, 1961).

Dėl nuolatinio policijos persekiojimo Vasilijus Jerošenka persikelia iš Tokijo į Osaką. 1920 m. pavasarį Vasedos universitetas pakvietė jį dėstytojauti, tačiau tai iškart uždraudė policija. Vis dėlto Vasilijus vėl grįžo į Tokiją ir ėmėsi literatūrinio darbo. Tuo metu jis išleido geriausius savo kūrinius: „Erelio širdis“, „Birmos legenda“ ir kt. Tuo metu Vasilijus Jerošenka daug koncertavo, dėstė esperanto kalbą, įvairiuose žurnaluose publikavo esė, apsakymus, satyrines pasakas. Nepastebimai išsiplėtė jo draugų ratas.

1921 m., suredagavus Akitai Udziaku, buvo išleisti du Vasilijaus Jerošenkos kūrinių rinkiniai japonų kalba – „Aušros dainos“ („Yoakemae no uta“) ir „Paskutinis atodūsis“ („Saigo no tameiki“). Dauguma šių knygų dingo per stipriausią žemės drebėjimą, įvykusį 1923 m. rugsėjo mėnesį. Dabar šios knygos tapo bibliografine retenybe. 1924 m. Tokijuje, žurnalistui Fukuokai Seiti suredagavus tekstus, buvo išleista trečioji kūrinių rinktinė „Žmonijos labui“ („Zinrui no tameni“). Vasilijaus Jerošenkos tuo metu Japonijoje jau nebuvo.

1921 m. gegužės mėnesį įvyko antrasis Gegužės pirmosios minėjimas Japonijos istorijoje. Vasilijus taip pat dalyvavo Socialistų lygos organizuotoje demonstracijoje. Jis turėjo artimų draugų tarp Japonijos socialistų. Tuo metu Vasilijus Jerošenka buvo

Vasilijus Jerošenka su žurnalistu Fukuoka Seiti, Japonija (prieiga internete: https://bel.cultreg.ru/articles/257/slepoi-piligrim-vasilii-eroshenko)

Socializmo tyrimo ir propagavimo draugijos narys ir kartu su kitais svajojo iš turtingųjų rankų išplėšti visuomenę, valstybę, žmoniją, kad Žemėje galima būtų užauginti Laisvės sodą. Po kelių dienų Socialistų lygos II suvažiavimas buvo išvaikytas. Daugelis jo dalyvių, tarp jų Eguchi Kiyoshi ir Vasilijus Jerošenka, atsidūrė policijoje. Netrukus jie buvo paleisti. 1921 m. gegužės 28 d. Japonijos socialistų lyga buvo uždrausta. Tą dieną Vasilijus Jerošenka vėl buvo suimtas. Po dviejų dienų Japonijos vidaus reikalų ministras paskelbė specialų įsakymą išsiųsti Vasilijų Jerošenką iš šalies. Išrašomas orderis Vasilijui Jerošenkai suimti, tačiau draugai poetą paslepia privačiuose namuose. Ano meto Japonijos įstatymai neleido policijai peržengti namų slenksčio, jei šeimininkui negalima pateikti kaltinimo. Žandarai nepažeidė šio įstatymo – jie išlaužė sieną, sumušė poetą ir įmetė jį į kalėjimą.

Pasak Eguchi Kiyoshi, policija su juo elgėsi blogiau nei su valkataujančiu šunimi. Policininkai, suabejoję jo aklumu, grubiai plėšė akių vokus. Vasilijaus draugai net susitiko su vidaus reikalų ministru, pasirašiusiu įsakymą dėl Vasilijaus Jerošenkos išsiuntimo, tačiau tai nepadėjo. Paklausus apie išsiuntimo priežastį, jiems buvo neaiškiai atsakyta: „Jis darė blogą įtaką“ (cit. pagal *Харьковский*, 2012). Vasilijaus Jerošenkos išsiuntimas sulaukė didžiulio visuomenės pasipiktinimo. Ponia Soma Kokko, padedama Eguchi Kan, iškėlė baudžiamąją bylą vietos nuovados administracijai. Policijos vadovas buvo priverstas atsistatydinti.

Įtarus bolševizmu, 1921 m. liepos 4 d. (kitų autorių teigimu – gegužės mėnesį) japonų policija, neleidusi atsisveikinti su draugais ir pasiimti savo daiktų, įsodino Vasilijų Jerošenką į garlaivį, vykstantį į Vladivostoką. Iš Vladivostoko Jerošenka bandė prasiveržti į Sovietų Rusiją, tačiau tik po dviejų mėnesių pateko į Chabarovską, o dėl karo veiksmų buvo priverstas pasukti į Kiniją.

Vasilijus Jerošenka Japonijoje su pertraukomis gyveno septynerius metus – nuo 1914 m. iki 1921 m. Čia jis susiformavo kaip subtilus simbolistas rašytojas, poetas, pasakų ir satyrinių alegorijų autorius, visuomenės veikėjas. Visas jau išspausdintas

Pirmoje eilėje iš kairės į dešinę: menininkas Takehisa Yumeji (1884–1934), su balalaika būsimasis kovos menų meistras Naruse Kanji (1888–1948). Antroje eilėje iš kairės į dešinę: dramaturgas Akita Udziaku (1883–1962), Vasilijus Jerošenka, rankoje laikantis gitarą ir kiti (prieiga internete: https://www.jp-club.ru/vasilij-eroshenko-koncert-v-mito-okonchen/)

Japonijoje trečiojo Vasilijaus Jerošenkos kūrinių rinkinio „Už žmoniją“ arba „Žmonių labui“ tiražas žuvo gaisruose po Tokijuje įvykusio žemės drebėjimo 1923 m. rugsėjo 1 d. Tačiau vienas egzempliorius išliko pas knygos redaktorių ir šio rinkinio rengėją Fukuoka Seiti. Vasilijaus Jerošenkos draugų japonų pagarba jam buvo tokia didelė, kad net po niokojančios nelaimės Tokijuje pagal išlikusį vienintelį leidinio egzempliorių vos po metų (1924 m.) buvo pakartotas šio kūrinių rinkinio leidimas. Po rašytojo deportacijos jo draugai, įdėję daug pastangų, išleido dar dvi Vasilijaus Jerošenkos knygas: „Yoakemae no uta“ („Dainos prieš aušrą“) ir „Saigō no tameiki“ („Paskutinis atodūsis“) (*Аникеев, Такеда*, 2017).

Japonijoje 1959 m. išleistas trijų tomų Vasilijaus Jerošenkos kūrinių rinkinys: pirmame tome spausdinami kūriniai japonų kalba, antrame – esperanto, trečiame – amžininkų straipsniai ir atsiminimai. 1979–1996 m. Japonijoje išleistas šešių tomų Vasilijaus Jerošenkos kūrinių rinkinys esperanto kalba (*Полонский*, 2013). 1995 m. Japonijoje esperanto kalba išleistos išsaugotos Zinaidos Šaminos ir Anatolijaus Masenkos perrašytos iš Brailio rašto keturios Vasilijaus Jerošenkos pasakos, sukurtos šeštojo dešimtmečio pradžioje: „Trys dvyniai“, „Dangiškasis“, „Alikchanas bailys“, „Išminties ąsotis“ (*Патлань*, 2020). **Likusi rašytojo archyvo dalis dingo. Biblioteką, kurią Vasilijus Jerošenka paliko Visos Rusijos aklųjų sąjungos Staryj Oskolo pirminei organizacijai, tuometinis jos pirmininkas Vladimiras Bogdanovas sudegino, nes bijojo turėti užsienio knygų ir žurnalų Brailio raštu. O kažkada būtent Vasilijus Jerošenka išgelbėjo labai jauną apakusį tankistą Bogdanovą nuo minčių apie savižudybę ir padėjo jam įstoti į Kursko aklųjų muzikos mokyklą** (*Патлань*, 2020).

Kelionių aistra ir noras padėti kitų šalių akliesiems nenuoramą rašytoją Vasilijų Jerošenką vėl pakvietė į kelionę. Už keliones į Siamą ir Birmą (dabar Mianmaras) sumokėjo Agnesė Aleksander. Tailandas 1916 m. buvo padalytas į tris dalis: britų, prancūzų ir valdomą Tailando. Birma buvo tik Britų Indijos provincija. Atrasti 1914 m. vasarą Londone vykusio Tarptautinio aklųjų kongreso dokumentai, kuriuose apie Vasilijų kalbėjo jo draugai britai Viljamas Merikas ir Viljamas Fillimoras, leidžia suprasti, kad Vasilijus Jerošenka ieškojo darbo Britų Indijoje. Čia, kaip ir Didžiojoje Britanijoje, europietis, mokantis anglų kalbą ir turintis specialiosios pedagogikos pagrindų mokyti akluosius, galėtų dirbti mokytoju pradinėje misionierių įkurtoje aklųjų mokykloje. Vestminsteryje vykusioje konferencijoje buvo pranešta, kad misionieriška Annos Esquith aklųjų mokykla pietų Indijos Madraso valstijoje ieško aklo mokytojo. Gal todėl Vasilijus Jerošenka Moulmeine bandė mokytis tamilų kalbos (*Усова*, 2020).

Baigęs dvejų metų masažo terapijos kursą Tokijo aklųjų mokykloje, Vasilijus Jerošenka 1916 m. liepos 3 d. išvyksta į tuometinį Siamą. Palydėti susirinko kokie trys šimtai draugų. Vasilijus, stovėdamas laivo denyje, laikė tris šimtus popieriaus juostelių, jungiančių jį su draugais prieplaukoje.

Apie šią kelionę žinoma nedaug. Nuvykęs rašytojas apsigyveno tailandiečio Bunjo namuose. Vasilijus Jerošenka atvyko į Tailandą tuo metu, kai šioje šalyje buvo pradėta riboti visų užsieniečių veikla. Galbūt todėl jo planas įkurti aklųjų mokyklą buvo pasmerktas žlugti. Ar Vasilijus Jerošenka apie tai žinojo? Mažai tikėtina. Jis jautė, kad visi jo bandymai sulaukia pasipriešinimo, bet nesuprato to priežasties. Dar 1916 m. rugpjūčio mėnesį Vasilijus Jerošenka rašė į Japoniją draugams, kad susidūrė su nelauktais sunkumais bandydamas įkurti mokyklą akliems vaikams. Jis stengėsi suburti bendraminčių būrelį. Norėdamas surinkti lėšų šio būrelio veiklai, vakarais grojo gitara rusų restorane.

Iš Vasilijaus Jerošenkos laiško Torijai Tokujiro: „Bankokas, 1916 m. rugpjūtis. Pirmiausia čia galvoju sukurti mažą grupelę (ne akliesiems, o tiems, kurie sprendžia aklųjų problemas). Jei tai pavyks, mano tikslas bus pasiektas... Antra, noriu surinkti lėšų šiam būreliui. Trečia, planuoju du ar tris paauglius išsiųsti į Japoniją arba pasiimti su savimi, kad jie ten įgytų išsilavinimą. Grįžę į Siamą jie galės dirbti su aklaisiais. Tai mano kuklūs planai“ (cit. pagal *Харьковский*, 2012). Tačiau šiems planams nebuvo lemta išsipildyti. Vasilijus Jerošenka planavo keliones į Indiją, norėjo aplankyti Javą. Galima įsivaizduoti, kaip nustebo pareigūnai, kai šis aukštas baltaodis užsienietis kreipėsi į juos jų gimtąja tajų kalba. Nesėkmingai kelionei įtakos galėjo turėti ir tai, kad Vasilijus Jerošenka dažnai aklai pasitikėjo žmonėmis ir negebėjo prisitaikyti prie realybės. Naivus idealistas skaudžiai išgyveno dėl šioje šalyje patirtų nesėkmių.

Kiti šaltiniai teigia, kad, sulaukęs pareigūnų pasipriešinimo, jis atsisakė mokyklos akliesiems įkūrimo idėjos ir du mėnesius su aklųjų grupe keliavo po Tailandą, išbandydamas savo mokymo metodus – mokė juos skaityti ir rašyti Brailio raštu, o pats užrašinėjo tailandietišką folklorą (*Мурашковска, Мурашковский*, 1986–1987).

Yra šaltinių, teigiančių, kad tuometiniame Siame Vasilijus Jerošenka vis dėlto įsteigė pirmąją aklųjų mokyklą ir ten jam buvo pastatytas paminklas. Gražiai apie šį, greičiausiai neegzistuojantį, paminklą yra pasakęs Voronežo rašytojas E. Pašniovas: „Jei žmonės iš pradžių sugalvojo legendą, o paskui ja patikėjo, tai nereikia vykti tikrinti, ar paminklas Vasilijui Jerošenkai Tailande yra, ar ne. Nesvarbu, kad ši skulptūra neturi autoriaus ir kad jos pačios nėra, paminklas vis dar stovi, nes daug kas to nori. Ir dabar šis paminklas stovės amžinai, nes sukurta legenda iš patvaresnės medžiagos nei bronza, granitas ar marmuras. O gal iš tikrųjų koks nors beviltiškas skulptorius rizikuodamas iš paprasto akmens iškalė kiek atloštą galvą ir plačius keliautojo pečius, ir dabar Vasilijus Jerošenka stovi kažkokio egzotiško medžio pavėsyje tame tolimame Siamo krašte, o visi, kas praeina – moksleiviai ir paštininkai, mokytojai ir valstiečiai – deda jam prie kojų egzotiškas gėles“ (*Пашнев*, 1971).

Tailande Vasilijus Jerošenka išbuvo apie šešis mėnesius: trumpai dirbo masažo terapeutu Bankoke viename iš rusų restoranų, bandė prisidėti prie aklųjų mokyklos organizavimo. Neturėdamas reikiamos finansinės ir organizacinės paramos, nesulaukęs

N. Blažkovas. Vasilijaus Jerošenkos biustas
(nenustatyto fotografo nuotrauka)

E. Dzindra. Vasilijaus Jerošenkos biustas
(nenustatyto fotografo nuotrauka)

Europos misionierių paramos, Vasilijus Jerošenka po šešių mėnesių išvyksta į Birmą. Pirmąją aklųjų mokyklą tik 1938–1939 m. Tailande įkūrė Genevieve Caulfield (1888–1972). Šiai panašaus likimo aklai vienuolei prie jos įkurtos aklųjų mokyklos stovi 1983 m. sukurtas paminklas. Kodėl šiai moteriai pasisekė įkurti aklųjų mokyklą Tailande? Galima įžvelgti dvi priežastis: ji buvo amerikietė, be to, mokyklą rėmė savo lėšomis. 1917 m. sausį Vasilijus Jerošenka atvyko į Mianmarą. Apsistojo misionierių Šv. Augustino anglikonų bažnyčios įkurtoje mokykloje akliems berniukams Moulmeine, tuometinėje Birmoje, Britų Indijoje. Šią mokyklą 1900 m. įkūrė aklas Birmos teisininkas ir baptistų mokytojas Maunas Po Dži. Tuo metu mokyklai vadovavo komitetas, kuriame buvo miesto valdžios atstovų, baptistų ir anglikonų misionierių. Vasilijus tuo metu nerimavo, kad net nedidelė dalis aklųjų, baigusių mokyklą Rusijoje, vis dar negali susirasti darbo, o akli muzikantai negali išgyventi muzikuodami. Vasilijus Jerošenka suprato, kad aklųjų ugdymas Rusijoje atsidūrė aklavietėje, net aklųjų mokytojai nežinojo, ką daryti su savo auklėtiniais, kai jie baigs pradinę mokyklą. Rusijoje aukštasis mokslas vis dar buvo neprieinamas akliesiems, nors jau būta išimčių. Tokia išimtimi tapo po nelaimingo atsitikimo trejų metų netekęs regėjimo Aleksandras Ščerbina (1874–1934), kuriam 1918 m. suteiktas profesoriaus vardas (*Патлань*, 2020). Beje, Aleksandras Ščerbina buvo pirmasis neregys profesorius tuometinėje Rusijoje.

Vasilijaus Jerošenkos atvykimas tapo sensacija. Keliavęs be gido, jis atrodė lyg aiškiaregys šventasis, turėjęs žinių apie tradicinę mediciną, akupunktūrą, mokėjęs daug sakralinių budizmo tekstų. Per kelias savaites Vasilijus išmoko šios šalies kalbą. Laisvai kalbėjo angliškai su vyriausybės pareigūnais, birmietiškai su birmiečiais ir pali kalba su vienuoliais. Studijavo budizmą, Birmos folklorą, užrašinėjo legendas ir pasakas, kurias spausdinti siuntė į Japoniją. Vasilijui Jerošenkai buvo pasiūlytos aklųjų mokyklos Moulmeine direktoriaus pareigos. Atsisakęs jų, dirbo eiliniu mokytoju, ieškojo neregių

mokinių Birmos kaimuose. Buvo nelengva įkalbėti tėvus leisti mokytis aklą vaiką. Tai padaryti padėdavo labiau už tėvus apsišvietę vienuoliai (*Панков*, 2017).

Naujasis mokytojas aklus vaikus mokė muzikos, masažo meno, „matyti" ir pažinti pasaulį. Vasilijus Jerošenka gavo leidimą keliauti su neregiais mokiniais po šalį, aplankė nemažai miestų. Mokiniai jį vadino ne „takin" (meistras) kaip kitus mokytojus, o „kokoji" (vyresnysis brolis) (*Харьковский*, 1978).

Vasilijus iš Birmos į Japoniją draugams rašė: „Dabar aš studijuoju tikrai gražias budizmo legendas. Tai yra neišsemiama medžiaga. Prieš mane atsiskleidė visiškai naujas, iki šiol man nežinomas pasaulis. Nuostabiuose personažuose slepiama paslaptinga, mistiška prasmė... Dievybė, atsirandanti šiuose paskesniuose pasauliuose, gali įsikūnyti, o paskutinis, penktasis, dievybės įsikūnijimas pasirodo šiame pasaulyje. <...> krikščionybė, islamas ir kitos religinės doktrinos atrodo kaip naivios vaikų pasakos. Net jei ir visą gyvenimą čia būčiau gyvenęs, aš vis tiek jausčiausi visiškas neišmanėlis" (*Ерошенко*, 1977). Vasilijus Jerošenka iš Birmos draugams rašė, kad įsimylėjo birmiečius, prisirišo prie aklųjų mokyklos mokinių, kurie jam taip pat atsako meile. Mokytojas ir mokiniai rūpinosi vieni kitais kaip vyresni ir jaunesni broliai. Vasilijų Jerošenką žavėjo gražios budizmo legendos. Prieš keliautoją atsivėrė naujas, neištirtas pasaulis. Vienuolynuose jis užrašinėjo Birmos legendas ir pasakojimus, kurie vėliau buvo paskelbti japonų žurnaluose jaunimui. 1917 m. lapkritį Birmoje, sužinojęs apie Vasario revoliuciją Rusijoje, kuri, jo manymu, turėtų atnešti žmonėms laimę ir laisvę, rašytojas nusprendžia bet kokia kaina grįžti į tėvynę. Vasilijus keliauja į Indiją, tikėdamasis iš ten grįžti namo. Jis neįtarė, koks ilgas ir sunkus bus šis kelias namo. 1918 m. kovą jam pavyksta sugrįžti į Birmą, kur vėl mokytojavo aklųjų mokykloje, rašė ir redagavo budizmo legendas.

Ginčas su Rabindranatu Tagore

Mažai liko žinių apie tai, ką Vasilijus Jerošenka veikė Indijoje. Po revoliucijos jis nustojo gauti pinigų iš tėvų Rusijoje (*Патлань*, 2020). 1917 m. lapkritį garlaiviu plaukė į Kalkutą, o iš ten ketino pasiekti Rusiją. Politiniais sumetimais anglų valdžia Indijoje sutrukdė jam išvykti. Jis apsilankė Kalkutos aklųjų mokykloje, norėjo ten įsidarbinti, tačiau negavo leidimo. Vasilijus Jerošenka visą žiemą praleido Indijoje, studijavo hindi kalbą.

1918 m. pabaigoje Vasilijus Jerošenka, lydimas Levo Lapitskio su žmona ir Izraelio Sosnoviko, buvo Šantiniketane, aplankė įžymų indų poetą, kompozitorių, dramaturgą, visuomenės veikėją, Nobelio literatūros premijos laureatą Rabindranatą Tagorę (bengal. Robyndronath Thakur; 1861–1941), su kuriuo susipažino dar Japonijoje, kai šis Tokijuje skaitė paskaitas apie Rytų ir Vakarų religijų ir kultūrų skirtumus. Dar tuo metu tarp jų kilo sensacingas ginčas. Vasilijus Jerošenka užginčijo pagrindinę Tagorės tezę, kad Vakarų civilizacija yra materiali, o Indijos kultūra yra grynai dvasinė. Vasilijus Jerošenka tvirtino, kad indų filosofijai nesvetimas materialumas. Akita Udziaku tai paminėjo savo dienoraštyje, o vėliau Vasilijaus Jerošenkos kūrybos tyrinėtojas japonas Takasugi Ichiro apie tai rašė knygoje „Aklas poetas Jerošenka“. Išsamiai šį ginčą aprašė A. Charkovskis: „Tu turi būti krikščionis“, – sakė Tagorė, džiaugdamasis savo neregio priešininko žiniomis. – Tada tegu budistų šventikas tau prieštarauja. „Ne, aš nesu tikintis“, – atsakė Jerošenka. – Žinote, aš turiu savo požiūrį į bažnyčią. – Netikintis? – nustebo Tagorė. – Bet kas jums kelia nerimą mūsų ginče? – Man atrodė, kad jūs, remdamasis budizmu ir krikščionybe, supriešinate Europos ir Azijos kultūras. Visai kaip R. Kiplingas, rašęs: „Vakarai yra Vakarai, Rytai yra Rytai, ir jie negali susijungti.“ Taigi negaliu su tuo sutikti. Mūsų kultūros turi daug bendro, o jei ne visada suprantame vieni kitus, tai yra todėl, kad nemokame kalbų. Taip pat ir dėl nacionalistų, kurie žmones supriešina... „Papasakok apie save, kas esi“, – pokalbio pabaigoje paprašė indų rašytojas. „Prieš dvejus metus atvykau iš Rusijos, savo pasakas rašau japoniškai, o bendražygiai mane vadina japonų poetu“, – baigė Jerošenka, palydėtas audringais publikos plojimais (*Харьковский*, 2012). 1919 m. pavasarį, po Vasilijaus Jerošenkos apsilankymo Rabindranato Tagorės namuose, Tagorės draugas ir jo darbų redaktorius Čarlzas Andre viename iš Kalkutos žurnalų išspausdino Vasilijaus Jerošenkos kalbą „Kas yra aklumas“, pasakytą anglų kalba dar 1917 m. lapkričio 2 d. Moulmeine (*Патлань*, 2020).

Rabindranatas Tagorė
(prieiga internete: https://sentencijos.eu/rabindranatas-tagore.html)

Indijos policiją pasiekė Vasilijaus Jerošenkos kaip anarchisto, galimai bolševiko, charakteristika. Rašytojas buvo sekamas, jam paskelbtas namų areštas. Gruodį Vasilijus Jerošenka pabėgo iš namų arešto. Kadangi apie Vasilijaus

Jerošenkos gyvenimą Indijoje išliko labai mažai žinių, todėl daugelis autorių, rašiusių apie šį laikotarpį, pasikliauja savo vaizduote: „Naktį policija įsiveržė į viešbučio kambarį, kuriame buvo apsistojęs Jerošenka. Rašytoją nustūmė prie sienos <...> ir ėmė rausti popierius. Iš jo buvo atimti visi asmeniniai laiškai ir išsiųstas aplinkraštis, kuriuo pašto policijos pareigūnams nurodyta perimti visą tolesnį pavojingo ruso susirašinėjimą. Padarė viską, kad Vasilijų Jerošenką atskirtų nuo pasaulio. Šį kartą Indija rašytojui tapo spąstais. Jis pats nebegalėjo iš čia išvykti net į Birmą. Nuo šiol jis galėjo būti tik deportuotas arba įkalintas. Kurį laiką Vasilijaus Jerošenkos draugai ir jis pats siuntė laiškus į niekur, nesuvokdami, kad susirašinėja su policijos departamentu. Galbūt ir dabar Kalkutos policijos departamento archyvuose yra storo popieriaus lapų, išmargintų Brailio raštu angliška rašomąja mašinėle“ (*Пашнев*, 1971).

Tyrinėdamas Indijos gyvenimą ir papročius, rašytojas keliavo po šalį, japoniškai užrašinėjo indų legendas, kurias vėliau išspausdino jaunimo žurnale „Jaunystės klubas“ („Seinen kurabu“). Vasilijus Jerošenka pasiekė Bombėjų, aplankė aklųjų mokyklą. Išgyveno dėl kastų skirtumų: matė, kaip akli skirtingų kastų mokiniai buvo maitinami atskirai, o jei žemesnės kastos atstovas pabūdavo šalia maisto, šis tapdavo nebetinkamas aukštesnės kastos žmonėms. Sužinojo, kad tuo metu visame pasaulyje neregiams labiausiai prieinamas buvo šepečių gamintojo amatas. Indijoje šio amato mokė tik žemiausios kastos akluosius.

Po kelių mėnesių Vasilijus Jerošenka vėl buvo suimtas ir grąžintas į Kalkutą. Rašytojas sužinojo, kad iš Kalkutos į Japonijos Kobės uostą turi išvykti japonų laivas. Jis dėjo daug pastangų, tačiau leidimo vykti šiuo laivu negavo. Tarp keturių sienų jautėsi kaip narve. Ko gero, tada ir gimė alegorinė pasaka „Ankštas narvas“. Šią prielaidą pateikęs Lu Sinis nacionaliniame dienraštyje „Guamin žibao“ („Apšvietos dienraštis“), leidžiamame Kinijoje, rašė: „Aš myliu naivų poetą Jerošenką, kuris pasisako prieš vergišką psichologiją ir smerkia barbarišką *sati* paprotį“ (cit. pagal *Харьковский*, 1978). Sati yra laidotuvių ritualinė induizmo tradicija, kurios laikantis našlė turi būti sudeginama kartu su mirusiu sutuoktiniu ant specialiai sukonstruoto laidotuvių laužo. Šiuo metu šis reiškinys yra retas ir draudžiamas.

Iš kelių išlikusių to meto Vasilijaus Jerošenkos laiškų ir dokumentų apie aklųjų ugdymo istoriją Indijoje galima suprasti, kad rašytojas norėjo aplankyti tas aklųjų misionierių įsteigtas mokyklas, kurios buvo Kalkutoje, Bombėjuje ir Indijos pietuose, Madraso valstijoje. Jį domino mokyklos, kurias įkūrė ir kurioms vadovo patys aklieji: Kalkutoje – aklas baptistų pastorius Lal Bihari Shah, Rangūne – aklas anglikonų pastorius Viljamas Džeksonas, Bombėjuje – aklas induistas chirurgas Nilkantrai Chatrapati. Matyt, jam pavyko apkeliauti šalį, pats užsimena apie apsilankymą Bombėjuje, o savo mokiniui Viktorui Peršinui yra pasakojęs, kad jam tekę gyventi Indijos vandenyno pakrantėje su perlų ieškotojais. Vasilijaus Jerošenkos keliones į Tailandą ir Birmą finansavo amerikiečių bahajų misionierė Agnesė Aleksander. Tačiau 1917 m. lapkritį sutapo du įvykiai – Agnesė iš Japonijos išvyko į JAV, o Rusijoje įvyko revoliucija, kardinaliai pakeitusi kolonijinės britų valdžios požiūrį į Rusijos

piliečius Indijoje. Vasilijus Jerošenka nustojo gauti laiškus ir finansinę paramą ir iš savo šeimos Rusijoje, ir iš Agnesės Aleksander. Indijoje jis pusantrų metų liko be stabilaus pragyvenimo šaltinio (*Патлань*, 2020). Galima daryti prielaidą, kad pritrūkus pinigų Vasilijų Jerošenką galėjo gelbėti turimi masažo ir muzikiniai įgūdžiai. Masažo reikia daugeliui žmonių, o viso pasaulio didmiesčiuose veikiančiuose rusų restoranuose reikėjo ir muzikantų, ir dainininkų.

Būdamas Kalkutoje nuo 1917 m. lapkričio vidurio iki 1918 m. kovo Vasilijus Jerošenka kurį laiką gyveno Kalkutos aklųjų mokyklos įkūrėjo, aklo baptistų pastoriaus Lal Bihari Shah namuose, tikriausiai pakviestas jo sūnaus Arun Kumar Shah. Šiuose namuose buvo didelė biblioteka, joje buvo daug knygų anglų kalba, išspausdintų Brailio raštu. Šias knygas Vasilijus naudojo savišvietai. Tuo metu draugams jis rašė, kad gyvena studentišką gyvenimą. Yra žinoma, kad Vasilijus Jerošenka dalyvavo teosofų susirinkimuose, Indijos nacionalinio kongreso Kalkutos sesijos posėdžiuose ir bandė gauti leidimą išvykti iš šalies. Kai tai nepavyko, 1918 m. kovą jis vėl grįžo į Birmos Moulmeino aklųjų mokyklą ir joje mokytojavo iki rugsėjo vidurio (*Патлань*, 2020). Tačiau dėl revoliucijos Rusijoje ir Birmoje jis tapo nepageidaujamu asmeniu. Visą laiką ten būdamas ieškojo grįžimo į Rusiją galimybių.

1918 m. rugsėjo pradžioje Vasilijus Jerošenka vėl išvyksta į Indiją, tikėdamasis iš ten pasiekti Rusiją. Vėl pasiekia Kalkutą, apsigyvena tame pačiame viešbutyje. Vėl yra sekamas, vėl jam skelbiamas namų areštas.

Ilgai laukęs ir negavęs leidimo išvykti, Vasilijus Jerošenka bando išprovokuoti savo išsiuntimą iš šalies: kino teatre, prieš seanso pradžią, sugieda „Internacionalą“, jo žodžius iš anglų kalbos versdamas į bengalų kalbą. 1919 m. birželio pradžioje britų Indijos valdžia pranešė Japonijos vyriausybei, kad Jerošenka išsiunčiamas iš Britanijos imperijos britų karo laivu kaip bolševikas. Pirmasis uostas, kuriame sustojo anglų laivas, buvo Singapūras. Ten korespondentai, pakilę trapu, kalbėjosi su Vasilijumi Jerošenka ir slapčia perdavė jam ryšulėlį su senovės kinų apranga ir geltonais odos dažais. Šanchajaus uoste aklasis dingo iš laivo. Po to laikraščiai rašė, kad jis pabėgo su maišu ant pečių ir gitara po chalatu. Apie šį neregio pabėgimą išliko dvi publikacijos: 1921 m. gegužę japonų žurnale „Verda utopio“ („Žalia utopija“), o po penkiolikos metų apie tai rašė ir „Enciklopedio de Esperanto“ (*Харьковский*, 1978). Yra ir kita versija, kad iš Indijos Vasilijus Jerošenka keliavo po Okeanijos salas. Įtikinamesnė versija, kad 1919 m. birželio 3 d. rašytojas slapta krovininiu laivu grįžo į Tekančios Saulės šalį (*Рогов*, 1958). Kompensuodami žinių apie rašytojo gyvenimą Indijoje trūkumą, autoriai, rašydami apie šį laikotarpį, įpina galimai tuo laikotarpiu parašytus ar įvykių išprovokuotus Vasilijaus Jerošenkos kūrinius.

Būdamas už Japonijos ribų, Vasilijus Jerošenka nepamiršo nei japonų kalbos, nei pačios šalies. Savo draugams japonams jis nuolat siųsdavo Birmos ir Indijos legendas, kurias noriai skelbdavo žurnalas „Kaiho“ („Išsivadavimas“), kiti žurnalai ir laikraščiai (*Кучер*, 2016).

Kinija: draugystė su kinų literatūros klasiku Lu Siniu

Atvežtas į Vladivostoką Vasilijus Jerošenka siekė kuo greičiau persikelti į europinę Rusijos dalį. Bet toliau kelio nebuvo. Jevgenievkos stoties rajone driekėsi baltagvardiečių Semionovo ir Kappelio būrių pozicijos. Už jų prasidėjo niekieno žemė, kurioje veikė gaujos, užpuldinėjusios ir baltuosius, ir raudonuosius. Be to, keliautojui grėsė karo tribunolas. Bandymas patekti į Sovietų Rusijos teritoriją buvo nesėkmingas. Teko pasukti į pietus, į Kiniją.

Jei Japonija vadinama Tekančios Saulės šalimi, tai Kinija – Gėlių šalimi. Kadangi traukiniai nevažiavo, Charbiną jaunuolis pasiekė pėsčiomis, eidamas geležinkelio pabėgiais. Vieną 1921 m. vasaros dieną suvargęs, be daiktų, tik su gitara ant pečių jis pasibeldė į savo draugo japono Nakane Hiroshi namo, stovėjusio Charbino pakraštyje, duris.

Kinų esperanto draugijos kvietimu 1921 m. spalio 1 d. Vasilijus Jerošenka atvyksta į Šanchajų (*Рогов*, 1958). Tuo metu Šanchajuje gyvenęs japonas esperantininkas Kavakami buvo informuotas apie Vasilijaus Jerošenkos atvykimą, tačiau pasitikti jo negalėjo. Tik po kelių dienų Kavakami su vienu japonu gydytoju surado Vasilijų Jerošenką apsistojusį pigiame pensionate. Neįvardytas gydytojas Šanchajuje suteikė pastogę keliautojui. Julija Patlan, cituodama rašytojo mokinio Viktoro Peršino žodžius, pažymi, kad Šanchajuje Vasilijus Jerošenka pradžioje įsidarbino masažuotoju moterų pirtyje: „Moterų drovumas tylėjo, neprotestavo prieš aklų akių žvilgsnį“ (cit. pagal Patlan, 2020b).

Ši frazė man priminė pokalbį Tokijuje su gide, kurią vadinome Katuri San. Mūsų turistų grupė iš Lietuvos buvo pažymėta ketvirtuoju numeriu. Gidė paklausė, kaip lietuviškai skamba žodis „keturi“. Jauna, simpatiška japonė gidė rankose laikydavo trikampę vėliavėlę su ketvirtuoju numeriu, o kviesdama mus atgal į autobusą, mosikuodavo ta vėliavėle ir garsiai šaukdavo: „Katuri, katuri, katuri!“ Stengdavausi kuo dažniau būti greta gidės ir vis klausinėdavau apie akluosius Japonijoje. Jerošenkos pavardės ji nebuvo girdėjusi. Užėjus kalbai apie aklus masažistus, paklausiau gidės, kokius masažuotojus renkasi ji. Šypsodamasi gidė atsakė, kad ją masažuoja aklasis.

Kinų autorius Hou Zhipingas straipsnyje „Užsienio esperantininkai ir esperantininkų judėjimas Kinijoje“ rašo, jog 1921 m. rudenį žinomas aklas rusų poetas Jerošenka atvyko į Šanchajų ir daug nuveikė Šanchajaus esperantininkų draugijoje. Jerošenka sužinojo, kad ši draugija turi didelių finansinių sunkumų, todėl surengė tarptautinę muzikos šventę, kurioje dalyvavo muzikantai iš Rusijos, Japonijos, Korėjos, Kinijos. Vakarėlyje Jerošenka deklamavo esperanto kalba parašytus eilėraščius, sau akompanuodamas pianinu, esperanto kalba dainavo dainas. Jis sumokėjo nuomą už salę, kurioje vyko šventė, ir apmokėjo draugijos skolas, įsigijęs daug knygų esperanto kalba ir užsienio periodinių leidinių, įsteigė nedidelę esperanto knygų bibliotekėlę

(Hou Zhiping, prieiga internete: http://www.elerno.cn/movado/movado189.htm).

Nuo 1921 m. spalio iki 1923 m. balandžio, su trumpomis pertraukomis, Vasilijus Jerošenka gyveno Kinijoje, daug kūrė, bandė rašyti kinų kalba (*Мурашковска, Мурашковский*, 1986–1987). Tuo metu Kinijoje išleidžiamas Vasilijaus Jerošenkos poezijos rinkinys „Vienišos sielos dejonės“. Įvadiniame rinkinio straipsnyje kinas redaktorius prognozavo, kad „elegantiškas aklo poeto talentas Vakaruose sulauks tokio pat plataus pripažinimo kaip ir Rytuose“. Iš tiesų šis nedidelis pasakojimų ciklas žymėjo Vasilijaus Jerošenkos literatūrinės šlovės pradžią.

Šanchajuje Vasilijus Jerošenka dirbo Pasaulio kalbų institute (*Патлань*, 2000), mokėsi kinų kalbos, bendradarbiavo pažangiuose žurnaluose, leido knygas. Vasilijus Jerošenka prisiminė, kad 1921 m. Šanchajuje jis jautėsi kaip tas Lermontovo aprašytas ąžuolo lapas, kurio nepriėmė rytinis platanas. Net Rusijoje jis susidūrė su dilema: arba išdžiūti ant gimtosios šakos, arba skristi su vėju į svetimus kraštus. Vasilijus Jerošenka pasirinko antrąjį kelią. Prižiūrimas policijos, Šanchajuje kūrė pasakas apie nuvytusį lapą, apie vergę, apie rikšą – vyrą arklį, apie parduotą į viešnamį mergaitę, kad už gautus pinigus būtų galima nupirkti vaistų jos broliui, apie kuprotą elgetą ir kt. (*Харьковский*, 2012).

Hou Zhipingas straipsnyje „Užsienio esperantininkai ir esperantininkų judėjimas Kinijoje“ rašė, kad į Pekiną 1921 m. pabaigoje Vasilijus Jerošenka atvyko pono Cai Yuanpei kvietimu. Pekino universitete Jerošenka dirbo esperanto kalbos dėstytoju, jo klausytojų skaičius pamažu išaugo iki 500 ar 600 žmonių. Be esperanto kalbos mokymo, skaitė paskaitas apie esperanto kalbą ir esperanto literatūrą ne tik universitete, bet ir už jo ribų. Pats kūrė irgi esperanto kalba. Dauguma jo kalbų ir kūrinių buvo išversti į kinų kalbą, skelbiami to meto laikraščiuose, kituose periodiniuose leidiniuose. Jo kūrinius noriai skaitė kinų skaitytojai. 1922 m. gruodžio 15 d. Vasilijus Jerošenka Pekino universiteto jungtinėje esperantininkų konferencijoje, kurioje dalyvavo daugiau nei 2 000 dalyvių, pasakė aistringą kalbą. Konferencijoje jis skambino fortepijonu ir dainavo esperanto kalba dainas, sujaudinusias publiką. Šiuo laikotarpiu Vasilijus Jerošenka dažnai vadovavo Pekino esperantininkų draugijai. 1922 m. Vasilijus Jerošenka dalyvavo XIV tarptautiniame esperantininkų kongrese Helsinkyje kaip Pekino esperantininkų draugijos atstovas. Grįžęs į Pekiną jis pranešė apie didžiąją konferenciją Pekino esperantininkų draugijai ir buvo išrinktas šios draugijos sekretoriumi (Hou Zhiping, prieiga internete: http://www.elerno.cn/movado/movado189.htm).

Tuo metu Pekino universitete buvo įkurta Esperanto kalbos kolegija. Jaunesnysis Lu Sinio brolis, žurnalistas ir rašytojas Zhou Zuoren, kaip ir daugelis kinų kultūros veikėjų iš jo aplinkos, buvo esperantininkas, o pats Lu Sinis pritarė esperantininkams. Vasilijus Jerošenka skaitė paskaitas ir Pekino moterų pedagoginiame koledže (*Патлань*, 2020).

Lu Sinis (Lu Xun) (prieiga internete: https://ru.wikipedia.org/wiki)

Vasilijus Jerošenka (antroje eilėje trečias iš kairės) su Lu Sinio šeimos nariais (nenustatyto fotografo nuotrauka)

Vasilijus Jerošenka (pirmoje eilėje centre) su Lu Siniu (pirmoje eilėje pirmas iš kairės) 1922 m. Pekino esperantininkų draugijoje (Marco Sotgiu nuotauka, prieiga internete: https://blogs.bl.uk/european/2014/12/i-raised-a-fire-in-my-heart-remembering-eroshenko.html)

Vasilijus Jerošenka, Fukuoka Seiti ir Lu Sinio sūnėnas. Pekinas, 1922 m. (prieiga internete: http://www.belgorodbiblioteka.ru/Files/osikov.html)

Vasilijus Jerošenka (su lazda rankoje) tarp kinų esperantininkų. 1923 m. (nuotrauka iš Hou Zhioingo straipsnio „Lu Sinio ir Jerošenkos draugystė“)

Pekino universiteto esperantininkai. V. Jerošenka (pirmoje eilėje penktas iš kairės) ir Lu Sinis (jo kairėje). Pekinas, 1922 m. (prieiga internete: https://eo.wikipedia.org/wiki/Vasilij_Ero%C5%9Denko#/media/Dosiero:Eroshenko_en_Chinio.jpg)

Susidomėjęs jaunuolio likimu, Lu Sinis pakvietė jį į savo namus gyventi ir tapo jo draugu, broliu. Tačiau ir ten jaunuolis neturėjo daug draugų. Pekino universitete jis esperanto kalba dėstė rusų literatūros kursą. Kartais kinų intelektualai išversdavo Vasilijaus Jerošenkos paskaitas iš anglų kalbos į kinų kalbą. Kiti šaltiniai teigia, kad rusų poetas šiame universitete dirbo esperanto kalbos dėstytoju ir ėjo profesoriaus pareigas. Lu Sinio žmona buvo japonė, todėl Vasilijus Jerošenka galėjo laisvai bendrauti su ja, vaikais ir jos seserimi (*Сэйити*, 1962).

1921 m. Kinijos nacionalinis mokytojų kongresas priėmė rezoliuciją dėl esperanto kalbos mokymo mokyklose, todėl nenuostabu, kad esperanto kalba buvo dėstoma Pekino universitete. Vasilijus Jerošenka su studentais bendravo anglų, japonų ir esperanto lalbomis. Į jo paskaitas, kaip minėta, buvo užsiregistravę penki šimtai klausytojų. Jerošenkai buvo priskirtas žmogus, jam skaitęs ir padėjęs rengti paskaitų konspektus. Tuo metu Vasilijus Jerošenka buvo išrinktas Pekino esperanto kalbos lygos sekretoriumi (*Пискаль*, 2012). **Kaip dėstytojui, Jerošenkai buvo skirtas rikša, tačiau jam buvo gėda naudotis rikšos paslaugomis. Šia paslauga poetas naudojosi savotiškai: pats eidavo šaligatviu ir šnekučiuodavosi su greta gatve žingsniuojančiu rikša** (*Безуглова*, 1962). Taip poetas tobulino kinų kalbą, daugiau sužinodavo apie kinų kasdienį gyvenimą. Be šių transporto paslaugų, dėstytojui Vasilijui Jerošenkai buvo skirtas ir berniukas vedlys.

Sunku pasakyti, kas suartino realistą Lu Sinį ir romantiką Vasilijų Jerošenką. Gal platus šio jaunuolio interesų ratas, gal Glinkos, Čaikovskio, Paganinio muzika, kurią puikiai griežDavo smuiku, o gal septinstygės gitaros skambesys? Beveik visas vienas iš Lu Sinio raštų tomas – tai Vasilijaus Jerošenkos kūrinių vertimas. Lu Sinis Jerošenkai dedikavo vieną poetiškiausių savo novelių „Ančių komedija“, kurios pagrindinis veikėjas yra neregys. Galbūt kinų literatūros klasiką Lu Sinį žavėjo jaunatviškas poeto naivumas: „Aš suvokiau tragediją žmogaus, svajojančio, kad žmonės mylėtų vieni kitus, tačiau negalinčio įgyvendinti savo svajonės. Ir man atsivėrė jo naivi, graži ir kartu nereali svajonė. Galbūt ši svajonė – tai šydas, slepiantis menininko tragediją? Aš taip pat buvau svajotojas, tačiau linkiu autoriui neišsiskirti su savo vaikiška, nuostabia svajone“ (*Синь*, 1962). Lu Sinis kinų laikraščiuose paskelbė kelis Vasilijaus Jerošenkos pasakų vertimus.

Žinios apie Vasilijų Jerošenką buvusią Sovietų Sąjungą pasiekė būtent per Lu Sinio apysaką „Ančių komedija“: joje pasakojama apie aklą poetą Vasilijų Jerošenką, kuris, atvykęs į Pekiną su savo septynstyge gitara, dažnai skųsdavosi tyla, jausdavosi lyg dykumoje. Pekine esą net varlės nekurkia, su kuo Lu Sinis nesutiko: lietaus sezono metu Pekine visur girdimas varlių kurkimas. Tačiau Vasilijui Jerošenkai Kinijoje buvo nuobodu. Jis prisiminė savo keliones Indijoje ir Birmoje, cikadų skleidžiamą garsą, gyvačių šnypštimą. Reaguodami į svečio nusiskundimus dėl tylos, Lu Sinio vaikai iš kažkur atnešė ir į savo tvenkinį suleido buožgalvių, kurie užaugę turėjo virsti

Iliustracija Lu Sinio „Ančių komedijai“, 1977 m. (prieiga internete: http://esperanto.cri.cn/2521/2017/04/18/173s192667.htm)

V. Dudnikas. Vasilijus Jerošenka ir Lu Sinis (prieiga internete: https://sokm.org.ru/vystavki/virtualnye-vystavki/825-tvorcheskaya-druzhba)

Vasilijus Jerošenka prie Lu Sinio namo, Pekinas, 1922 m.
(prieiga internete: www.persons-info.com)

varlėmis ir savo kurkimu džiuginti svečią. Poetas Lu Sinio vaikams kartą nupirko ir padovanojo ančiukų. Tie ančiukai ir išgaudė buožgalvius, kuriuos vaikai augino kaip būsimus muzikantus.

Vasilijus Jerošenka pasiilgo savo aplinkos ir išvyko į tėvynę. Atėjo ruduo. Pekine visur kurkia varlės, Vasilijaus nupirktos antys rėkia: „Kria... kria... kria.“ Lu Sinis mąsto, ar jo draugas besugrįš? Štai tokia liūdna buvo „Ančių komedija“.

Lu Sinis darė viską, kad svečio gyvenimas jo namuose būtų įdomus ir malonus. Jie abu dažnai kalbėdavosi vakarais – tokie pokalbiai tęsdavosi ir po vidurnakčio. Vasilijus Jerošenka savo erudicija, literatūros ir kalbų žiniomis, daugelio tautų gyvenimo išmanymu stebino aplinkinius. Netrukus jis suartėjo su kinų rašytoju. Pasak Lu Sinio, jis prisirišo prie Vasilijaus, vertino jaunuolio talentą, originalumą, atvirumą. Lu Sinis, matydamas liūdintį svečią, pasiūlė jam pasikviesti į svečius Vasilijaus Jerošenkos bičiulį japoną studentą Fukuoką Seitį. Svetingasis kinas užtikrino, kad jo namuose visiems draugams užteks vietos.

Didysis kinų rašytojas apie savo draugą skaitytojams papasakojo esė „Tuščios mintys pavasario pabaigoje“. Deja, apie Lu Sinio ir Vasilijaus Jerošenkos bendravimą išsamesnių žinių nėra. Lu Sinis niekada nepamiršo Vasilijaus Jerošenkos – iki pat 1935 m. straipsniuose vis minėdavo savo draugą. Vasilijus Jerošenka neaprašė savo gyvenimo Kinijoje. Grįžęs, matyt, dėl kuklumo niekada nekalbėjo apie draugystę su įžymiuoju Lu Siniu.

Vasilijus Jerošenka tapo plačiai žinomas ne tik kaip rašytojas, bet ir kaip nenuilstantis esperanto kalbos propaguotojas. Tian Hanas (1898–1968), iškilus kinų dramaturgas, režisierius, vertėjas ir poetas, tuo metu gyvenęs Japonijoje, savo pjesėje „Naktis kavinėje“, publikuotoje 1920 m. Tokijuje, panaudojo Vasilijaus Jerošenkos „Popierinio žibinto istorijos“ motyvus. Nors ir nebuvo parašyta Jerošenkos pavardė, tačiau neregys autorius paminėtas.

Kinijoje Vasilijus Jerošenka parašė apsakymą „Ant kranto“, pasakas „Erelio širdis“, „Ankštas narvas“, „Persiko spalvos debesis“, „Pasakos apie sudžiūvusį lapą“. Šiuose kūriniuose yra daug užuojautos Kinijos žmonėms. Lu Sinis ir jo brolis 1922–1924 m. iš esperanto ir japonų kalbų į kinų kalbą išvertė ir išleido knygas „Jerošenkos pasakos“, „Vienišos sielos aimana“, „Bokštas nukristi“, pjesę „Persiko spalvos debesis“, paskaitų rinkinį „Išnykstantys vaiduokliai“ (*Аникеев*, 2006). Vasilijaus Jerošenkos viešnagės metu Lu Sinis pradėjo versti į kinų kalbą geriausią savo draugo pjesę „Persiko spalvos debesis“, kai kurių autorių pavadintą rašytojo išpažintimi ir sielos biografija. Tą dieną, kai Lu Sinis baigė versti pjesę, jo mama apie tai pranešė Vasilijui. Svečias taip apsidžiaugė, kad pradėjo šokti, po to griebė nuo sienos gitarą ir senolei kinei padainavo keletą ukrainiečių ir rusų dainų.

Julija Patlan pažymi, kad įvairūs autoriai, norėdami sureikšminti savo skelbiamus straipsnius, daugiau nei keturiasdešimt metų (1961–2005) publikacijų apie

Vasilijų Jerošenką antraštėse minėjo Lu Sinio vardą: R. S. Belousovas „Lu Sinio draugas“ (1961), A. Šapošnikovas „Lu Sinio draugas“ (1961), vedamasis straipsnis „Mūsų tautietis yra Lu Sinio draugas“ (1961), Ge Baoquan „Lu Sinis ir Jerošenka“ (1961), R. S. Belousovas „Rusų rašytojas V. Jerošenka – Lu Sinio draugas“ (1975), Ge Baoquan „Lu Sinio ir Jerošenkos draugystė“ (1983) ir kt.

Vasilijaus Jerošenkos kūrinių populiarumą XX a. Kinijoje padidino Lu Sinio atlikti jo kūrinių vertimai iš japonų kalbos. Kinijoje kinų kalba buvo išleisti keli Vasilijaus Jerošenkos knygų rinkiniai: „Pasakojimai“ (1922), pjesė „Persiko spalvos debesis“ (1922), paskaitų rinkinys „Išnykstantys vaiduokliai“ ir kiti (1924), išverstas rinkinys „Laivų laimė“ (1931). 1923 m. išleistas gerai žinomas Vasilijaus Jerošenkos kūrinių rinkinys „La ĝemo de unu soleca animo: poemoj, rakontoj kaj skizoj pri Ĥina vivo originale verkitaj de Vaselj Eroŝenko“ („Vienos vienišos sielos dejonė: eilėraščiai, istorijos ir eskizai apie kinų gyvenimą“, kūrinys parašytas esperanto kalba), o Taivane – nedidelis rinkinys esperanto kalba „Tower for Fall“ („Bokštas nukristi“). Vasilijaus Jerošenkos darbai Japonijoje ir Kinijoje retkarčiais vis dar išleidžiami ir dabar (*Патлань*, 2020).

Vasilijus Jerošenka buvo pažadėjęs grįžti į Kiniją ir dar padirbėti Pekino universitete. Savo pažadą rašytojas ištesėjo. Per studentų žiemos atostogas Vasilijus Jerošenka aplankė kelis Kinijos didmiesčius ir visam laikui atsisveikino su Rytais.

„Vasilijaus Jerošenkos pasakos“, kurias išvertė Lu Sinis, Kinijoje buvo išleistos net penkis kartus (*Полонский*, 2013). Nepaisant kūrybinės sėkmės, rašytojas veržėsi į Sovietų Rusiją, nenujautė gulago pavojų, tikėjo, kad po įvykusios revoliucijos gyvenimas ten bus paremtas laisvės, lygybės ir brolybės principais.

Lu Sinis buvo nuoseklus esperanto kalbos ir esperantininkų judėjimo šalininkas. Jo jaunesnysis brolis Zhou Zuorenas mokėjo ne tik japonų, bet ir esperanto kalbą. Likus dviem mėnesiams iki mirties (1936 m. rugpjūčio mėnesio), Lu Sinis sakė: „Esu įsitikinęs, kad aš esu už esperanto kalbą“ (cit. pagal Hou Zhipingą, prieiga internete: http://www.elerno.cn/movado/movado198.htm). Lu Sinis tikėjo, kad esperanto kalba gali suvienyti žmones. Rašytojas akcentavo esperantininkų nesavanaudiškumą. Lu Sinio ir Vasilijaus Jerošenkos nuoširdi draugystė tapo legenda ne tik šiuolaikinėje kinų literatūroje, bet ir Kinijos esperantininkų judėjimo istorijoje (Hou Zhipingas, prieiga internete: http://www.elerno.cn/movado/movado198.htm).

Buvusioje Tarybų Sąjungoje: gulago dvelksmas

Pirmą straipsnį buvusioje TSRS apie Vasilijų Jerošenką „Lu Sinio draugas“ 1958 m. išspausdino žurnalistas ir vertėjas Vladimiras Rogovas (*Владимир Рогов*, 1906–1988), dirbęs Kinijoje 1937–1953 m. ir vertęs Lu Sinio kūrinius. Versdamas Lu Sinio „Ančių komediją“, rado paminėtą rusišką vardą. V. Rogovas buvo pirmasis, bandęs išsiaiškinti, kas yra Vasilijus Jerošenka. Vienas V. Rogovo straipsnio variantų buvo išspausdintas Visos Rusijos aklųjų draugijos žurnale „Mūsų gyvenimas“ („Наша жизнь“) kartu su Lu Sinio ir Vasilijaus Jerošenkos nuotrauka.

Kai tik Kinijos ryšiai su Sovietų Rusija pagerėjo, Vasilijus Jerošenka 1923 m. balandžio 16 d. išvyko į Maskvą (*Рогов*, 1958). Tuo metu rašytojas pabuvojo Maskvoje ir Obuchovkoje, kur po aštuonerių metų išsiskyrimo pasimatė su artimaisiais. Į Obuchovką vyko kartu su jaunu japonu Vadu Kiitiro (1896–1946) ir taip išgelbėjo jį nuo bado. Vados Kiitiro prisiminimai apie šią kelionę neseniai buvo išversti į rusų kalbą ir publikuoti (*Патлань*, 2020). Prisiminimuose „Į Ukrainą su Jerošenka“ jis rašė: „<...> visi gyvena galvodami apie maistą. Visos kalbos apie tai, ką įsimylėti ar kas tave myli, buvo neaktualios. Ar jūs sakote, kad maistas vis dar svarbesnis už meilę? Būtent! Aš nusilpęs, ligotas. Gyvenimas pusbadžiu – baisus dalykas. Jis, žinoma, aklas ir to nemato, bet patvirtindamas savo žodžius ištiesiau jam savo sudžiūvusias rankas, kad jis galėtų jas paliesti“ (*Киитиро*, 2016, 274). Komentuodama šį straipsnį Julija Patlan pažymėjo, kad visi vėlesni įvykiai parodė, jog Jerošenka pasigailėjo japono ir puikiai išsprendė savitarpio pagalbos problemą: jam pačiam ilgoje kelionėje reikėjo reginčio palydovo, o išsekusį japoną buvo būtina gelbėti nuo bado mirties, ką Vasilijus Jakovlevičius darė savo lėšomis. Matyt, Tokijo aklųjų masažuotojų mokykloje įgytos žinios leido lytėjimu nustatyti pašnekovo išsekimo laipsnį.

Rašytojas visą gyvenimą buvo altruistas: Maskvoje visada suteikdavo pastogę atvykusiems neregiams, skolindavo jiems pinigų, gėdydavosi priminti apie skolą, karo metais dalydavosi savo maistu su mokiniais (*Алов*, 1962). Ne vienam žmogui, netekusiam regėjimo, padėjo atsitiesti. Jerošenka sakydavo, kad nematantis žmogus jaučiasi visavertis, kai dirba (*Богданов*, 1962). Tačiau dėl savo altruizmo jam yra tekę ir skaudžiai nukentėti. 1935 m., išvykdamas į Vidurinę Aziją, savo bute leido apsigyventi akliems jaunavedžiams. Vasilijus Jerošenka manė, kad netaktiška kalbėti apie iš esmės pašalinių žmonių teises į gyvenamąją erdvę. Jaunavedžiai nebuvo tokie kuklūs. 1940 m. jie iškeitė butą į didesnį ir tapo visateisiais šio buto savininkais, o Vasilijus Jerošenka, tapęs benamiu, pirmąsias naktis Maskvoje praleido stotyje. Vėliau draugai jį priėmė pas save, bet rašytojas prarado Maskvos registraciją, kurios ilgai negalėjo atnaujinti (*Шамина*, 1961).

Vasilijus Jerošenka dirbo Rytų darbo žmonių komunistiniame universitete vertėju ir dėstytoju, rašė straipsnius žurnalams rusų ir esperanto kalbomis. Kitų

Šiame name Maskvoje buvo įsikūręs Rytų darbo žmonių komunistinis universitetas, kuriame 1924 m. Vasilijus Jerošenka dirbo dėstytoju, vėliau – japonų kalbos vertėju
(prieiga internete: https://www.sensusnovus.ru/culture/2013/07/04/16713.html)

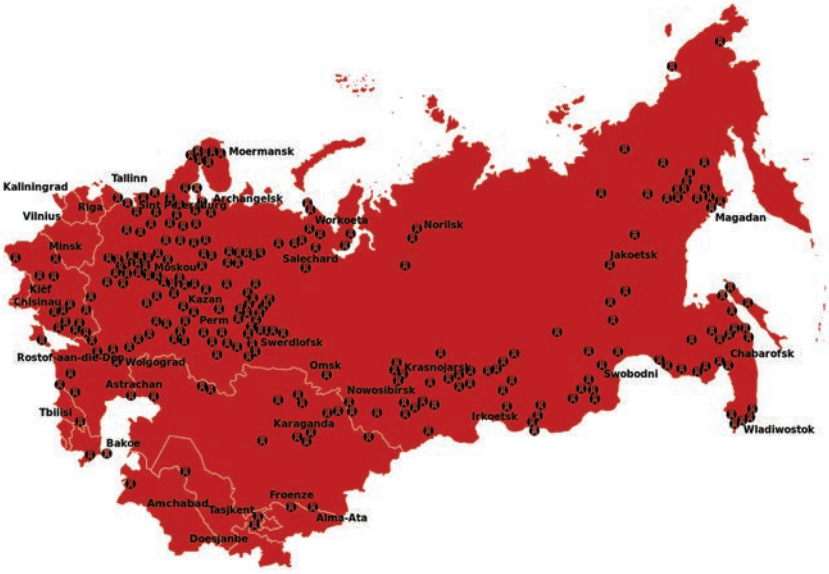

Buvusios Tarybų Sąjungos lagerių (gulagų) žemėlapis
(paveikslas iš: https://polit.reactor.cc/post/4033331)

autorių duomenimis, Vasilijus Jerošenka niekada nerašė rusų kalba, o išspausdinti keli jo darbai rusų kalba yra vertimai iš japonų, kinų, esperanto kalbų. Tuo metu į japonų kalbą jis vertė marksizmo klasikų darbus (*Мурашковска, Мурашковский*, 1986–1987). Darbo universitete Vasilijus Jerošenka atsisakė savo noru, nes nesutiko bendradarbiauti su saugumo tarnybomis: „Tylėjau, vis nesuprasdamas, kur lenkia tie darbuotojai kultūriniams ryšiams. Diplomatija truko neilgai. Arba jie skubėjo,

arba aš jiems atrodžiau pakankamai pasirengęs atlikti subtilias užduotis. Man buvo skirtas informatoriaus vaidmuo. Aš turėčiau klausytis „Maskvos“ viešbučio užsienio svečių telefoninių pokalbių. Mane įpareigojo šnipinėti Udziaku. Aš pasakiau: „Ne“. Ivanas Ivanovičius nustebo. Iš pradžių jis nusprendė, kad aš nesuprantu, kaip tai daroma, ir ėmė ilgai aiškinti, kad man visai nereikės eiti į kiekvieną kambarį, tyliai lįsti į svetimus namus. Technika, anot jų, gana tobula ir leidžia racionaliai panaudoti talentą bei žinias, – taip sakė Ivanas. Ir Piotras, kaip reikalauja jų scenarijus, pataikaudamas pridūrė: „Jūs turite rečiausių žinių, Vasilijau Jakovlevičiau. Jūs, kaip poliglotas, galite pakeisti kelis žmones vienu metu. Nusijuokiau, nes prisiminiau senovės kinų išminčiaus posakį – jį man kartą išvertė Lu Sinis: „Mūsų gyvenimas iš esmės yra lėlių spektaklis. Siūlus tik reikia laikyti rankose, nesupainioti, judinti savo valia ir pačiam nuspręsti, kada vaikščioti, o kada stovėti, neleisti jų kitiems tampyti. Ir tada jūs pakilsite virš scenos.“ Aš nusijuokiau ir vėl pasakiau: „Ne!“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000).

Buvusi kolegė esperantininkė Zinaida Šamina pasakojo, kad represijų metais ji labai bijojo dėl Vasilijaus, nes ne vienas žmogus už ryšį su užsieniečiais jau buvo nubaustas (esperantininkas Viktoras Žavoronkovas, dirbęs su aklaisiais, sušaudytas 1938 m. spalio 3 d.). Zinaida Šamina žinojo, kad Vasilijus Jerošenka net du kartus rašė laiškus laikraščio „Pravda“ redakcijai apie esperantininkų organizacijos uždraudimą tuometinėje Sovietų Sąjungoje (*Шамина*, 1961).

1927 m. Maskvoje Vasilijus Jerošenka susitiko su savo bičiuliu Akita Udziaku, kuris perdavė jam nelinksmą žinią, kad po Japonijoje vykusios kovos su „pavojingomis mintimis“ uždraustos Jerošenkos knygos. Alegorinė kūrinių forma nepaslėpė nuo cenzūros revoliucinių idėjų. Vasilijus Jerošenka ir Rusijoje neturėjo valdžios pasitikėjimo. Kad savo bendravimu nepakenktų Maskvoje viešinčiam Akitai Udziaku, be paaiškinimo, net neatsisveikinęs su juo, dingo iš draugo akiračio. Vėliau daugelis universiteto darbuotojų, tarp kurių buvo ir užsieniečių, atsidūrė gulage (gulagas – speciali priverstinio kalinimo vietų sistema, vadinamosios pataisos darbų stovyklos buvusioje Sovietų Sąjungoje). Gulago Vasilijus Jerošenka išvengė. Galbūt padėjo jo negalė ir didelis atsargumas.

Rašytojas buvo išrinktas į Visos Rusijos aklųjų draugijos tarybą. 1928–1929 m. Vasilijus Jerošenka dirbo visos Rusijos aklųjų draugijos Centro valdyboje Maskvoje. Jis skaitė užsienio esperantininkų laiškus, rengė atsakymus. Nuo 1929 m. rugpjūčio 1 d. iki 1931 m. rugsėjo 1 d. dėstė matematiką ir rusų kalbą Ponetajevo aklųjų profesinėje mokykloje Nižnij Novgorodo srities Ponetajevkos kaime. Vasilijus Jerošenka 1931–1934 m. dirbo Maskvos 19-ojoje reljefinio šrifto spaustuvėje korektoriumi, redagavo aklųjų literatų žurnalą „Almanachas“. Neteko rasti žinių, ar šiame žurnale Vasilijus Jerošenka spausdino savo kūrinius.

„Čiukotkoje“, arba ėjimas žirgu

Apie Vasilijaus Jerošenkos kelionę į Čiukotką apysakoje „Saulė jo vedlys: apysaka apie paprasto žmogaus nepaprastą gyvenimą“ (1971) rašė Eduardas Pašniovas, apie tai rašė ir Aleksandras Charkovskis apysakoje „Žmogus, pamatęs pasaulį“ (1978), Ilga Mechti straipsnyje „Aklas muzikantas“ (2015), Konstantinas Kučer straipsnyje „V. J. Jerošenka. Ką gali pasiekti žmogus su negalia?“ (2016), kiti autoriai, apie tai rašoma ir Esperanto aklųjų istorijoje („Historio de la Esperanto-movado inter la blinduloj 1888–2015“, (2016). Dokumentiniuose filmuose „Žalia Vasilijaus Jerošenkos žvaigždė“ (1990), „Žmogus, kuris pamatė pasaulį“ (Staryj Oskolo mokyklos Nr. 40 kino studija „Auksinis kadras“, 2014) irgi minima rašytojo kelionė į Čiukotką, puikiai panaudojama filmuota archyvinė medžiaga apie to meto čiukčių gyvenimą.

Aleksandras Charkovskis dokumentinėje apysakoje „Žmogus, pamatęs pasaulį“ vaizdingai aprašo Vasilijaus Jerošenkos kelionę į Čiukotką, ten sutiktus žmones, patirtus įspūdžius: „Dabar kiekvieną rytą Vasilijus ir Taurulkotlis važinėjo šunimis į tundrą. Čiukčiai mokė jį pakinkyti ir iškinkyti šunis, rinkti juos į kinkinį. Tai buvo ypatingas mokslas. Skirtingos ištvermės, charakterio, jėgos šunys mėgsta arba vadovauti, arba paklusti – toli gražu ne tas pats, ką ir su kuo statyti šalia. Jerošenka išmoko atskirti šunis pagal balsą, rečiau atpažino juos iš lytėjimo, pagal kailį, nes ne kiekvienam gyvūnui tai patiko. Pagal urzgimą, lojimą, cypimą jis atspėdavo šunų nuotaikas ir ketinimus ne ką prasčiau nei regintieji kajūrai. Tačiau tikra draugystė užsimezgė su lyderiu, galingu Kolymos šunimi, kurį jis pavadino Amiko (Draugas). Jį pirmąjį jis vaišino jukola, per šaltį valė nuo letenų sušalusį ledą. Ir grėsmingas šuo dėkingai laižė jam rankas. Tai, kaip sakoma, prieštarauja visoms taisyklėms, bet, matyt, gyvūnas suprato, kad jo kinkinį vadelioja kažkoks neįprastas kajūras“ (*Харьковский*, 1978, 253).

Vasilijaus Jerošenkos biografijos ir kūrybos tyrinėtoja Julija Patlan pažymi, kad apie Jerošenkos kelionę į Čiukotką beveik nieko nežinoma, nes Čiukotkos kultūros bazės Lavrentijo kaimo archyvas dingo 1943 m., karo metu, evakuojantis jūra į Magadano miestą. Tačiau 2015 m. jai pavyko rasti dokumentus, patvirtinančius, kad nuo 1928 m. gruodžio 15 d. iki 1930 m. vasaros Čiukotkos kultūros bazėje veterinarijos gydytoju tikrai dirbo rašytojo brolis Aleksandras Jerošenka (Patlan, 2015).

Viename iš savo straipsnių Julija Patlan rašo: „Manoma, kad 1929–1930 metus Jerošenka praleido Čiukotkoje. Tačiau tyrimo metu mums nepavyko rasti jokių nepriklausomų dokumentinių įrodymų ar liudininkų pasakojimų. Be to, jo išvykimo ir grįžimo į Maskvą laikas nesutampa su poliarine navigacija. Jo pensijų bylos dokumentuose apie Čiukotką neužsimenama. Manoma, kad Jerošenka sukūrė čiukčių ciklo kūrinius pagal garsiąją Tichono Semuškino knygą „Čiukotka“. Gali būti, kad dėl paaštrėjusios padėties šalyje Jerošenka buvo priverstas išvykti iš Maskvos. **O legenda**

apie Čiukotką, kurią jis pats ir jo artimieji paskleidė vėlesniais metais, tapo viena iš jo išlikimo galimybių“ (*Патлань*, 2020, prieiga internete: http://kidskazka.ru/biblio/6937_Prosvetitel_slepyx_i_skazochnik_Vasilij_Eroshenko.html).

Yra žinių, kad, nesutikęs bendradarbiauti su KGB (*комитет государственной безопасности* / valstybės saugumo komitetas) – klausytis užsieniečių telefoninių pokalbių, Vasilijus Jerošenka pateko valdžios nemalonėn. Gal tuo metu rašytojas sąmoningai stengėsi išvykti kuo toliau iš Maskvos ir pasislėpti nuo nuolatinio persekiojimo. Sukurtą legendą apie Čiukotką ir savo dingimą iš Maskvos rašytojas patvirtinti galėjo tik kūriniais apie šį kraštą ir jo žmones.

Vasilijaus Jerošenkos kelione pas brolį Aleksandrą į Čiukotką patikėjo ne vienas autorius, rašęs apie jį. Neturėdami dokumentinių įrodymų, autoriai rėmėsi Vasilijaus Jerošenkos kūriniais apie Čiukotką, tekstus papildydavo ir savo interpretacijomis, kurios vėliau virto mitais. Pavyzdžiui, kai kurie autoriai rašė, kad Vasilijus orientavimuisi erdvėje nenaudojo lazdos, nors keliose nuotraukose, pateiktose šioje knygoje, rašytojas matomas su lazda rankose. Kai kurie straipsnių autoriai ir paskelbtų konferencijų pranešimų autoriai teigė, kad rašytojas Čiukotkoje net medžiodavęs. **Todėl nenuostabu, kad iš šios kelionės nėra nė vienos nuotraukos.**

1970 m. Anatolijus Masenko ir Aleksandras Pankovas labai rizikuodami samizdato būdu (samizdatas – neoficialus, dažnai ir nelegalus knygų, žurnalų ir kitokių leidinių spausdinimas ar dauginimas Tarybų Sąjungoje) išleido nedidelę Vasilijaus Jerošenkos kūrinių apie Čiukotką knygelę esperanto kalba. Japonijos esperantininkai paruošė šios knygos leidimą Japonijoje. Taip šie rašytojo darbai tapo žinomi ir reginties skaitytojams, ir įvairių šalių tyrinėtojams (*Патлань*, 2020).

Lietuvių esperantininko, tiflotyrininko neregio dr. Valentino Vytauto Toločkos (1930–2019) iniciatyva Vasilijaus Jerošenkos apybraiža „Iš čiukčių gyvenimo“ 1984 m. buvo išleista esperanto kalba Brailio raštu tuometinėje Lietuvos aklųjų draugijos leidykloje.

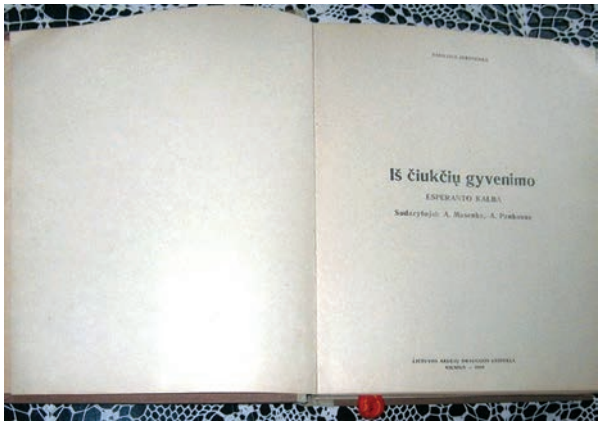

Vasilijaus Jerošenkos apybraiža „Iš čiukčių gyvenimo“, išleista 1984 m. esperanto kalba tuometinėje Lietuvos aklųjų draugijos leidykloje
(nenustatyto fotografo nuotrauka)

Nikolajus Gudskovas pratarmėje V. Jerošenkos knygai „Iš čiukčių gyvenimo“ pažymi, kad dauguma istorijų čiukčių tema 1933 m. buvo paskelbtos Brailio raštu aklųjų žurnale „Esperanta Ligilo“. Pirmosios dvi istorijos savo atmosfera nedaug skiriasi nuo panašių T. Semuškino esė. Visai kitokia „Trijų ėjimų šachmatų problema“ („La trimova šakproblemo“), kurios originalų tekstą autorius buvo praradęs ir atkūręs 1938 m. – Tarybų Sąjungoje siautėjusio didžiojo teroro metais. Novelė iškalbingai paliudija tuo metu visuomenėje tvyrojusią atmosferą. Kaip išdrįso Jerošenka visą istoriją sudėti popieriun ir kaip jam pavyko ją 1947 m., Stalinui dar gyvam esant, paskelbti, yra galvosūkis, kurio sprendimo niekas nežino. Galima tik manyti, kad stalininiai cenzoriai, mokėję esperanto kalbą, nemokėjo skaityti Brailio raštu (Gudskov, 1992).

Pirmą kartą Vasilijaus Jerošenkos esė „Susitikimas Čiukotkoje“ išspausdinta žurnale „Aklųjų gyvenimas“ („Жизнь слепых“) 1930 m. septintajame ir aštuntajame numeriuose.

Taigi Vasilijaus Jerošenkos kelionė į Čiukotką galėjo būti žurnalisto Aleksandro Charkovskio fantazijos vaisius, kuriuo patikėjo daugelis žmonių, rengusių publikacijas apie rašytoją, net dokumentinius filmus apie Vasilijų Jerošenką kūrę scenaristai. Negalima atmesti versijos, kad rašytojas kurį laiką nusprendė pasislėpti nuo saugumo tarnybų persekiojimo ir gresiančio gulago, todėl pats paskleidė legendą, kad išvyksta į Čiukotką. Kad patvirtintų šią legendą, parašė kūrinių apie Čiukotką ir jos gyventojus. Kai kuriems skaitytojams ši versija būtų visai priimtina, nes Lietuvoje, kaip ir kitose Baltijos šalyse, dar yra gyvų žmonių, kurie dėl savo įsitikinimų sovietmečiu, vengdami gulago, slapstėsi visais įmanomais būdais, keitė pavardes ir gyvenamąsias vietas.

Esperanto kalbos propaguotojas

Vasilijus Jerošenka nuo pat 1911 m., kai susipažino su Ana Šarapova, buvo aktyvus esperanto kalbos propaguotojas, mokė kitus šios kalbos, rašė kūrinius šia kalba. Rašytojas vadovavo aklųjų esperantininkų būreliams Maskvoje, į esperanto kalbą išvertė aklų autorių Aleksandro Belorukovo (*Александр Павлович Белоруков*, 1881–1952) ir Fiodoro Šojevo (*Федор Иосипович Шоев*, 1902–1965) kūrinius. Aktyviai dalyvavo tarptautiniame esperantininkų judėjime. 1916 m. balandžio 29 d. dalyvavo III japonų esperantininkų suvažiavime.

Be jau minėto Viljamo Filimoro (William Phillimore, 1844–1934), vienas pirmųjų, propagavusių esperanto kalbą akliesiems, buvo Teofilis Kartas (Théophile Cart, 1855–1931). Prancūzų kalbininkas ir mokytojas esperanto kalba susidomėjo dar 1894 m. ir tapo pagrindine esperanto judėjimo figūra. Jam ir keliems jo kolegoms esperantininkams nauja kalba galėjo padėti „ištraukti" akluosius iš jų dažnai izoliuoto gyvenimo. 1904 m. Teofilis Kartas įkūrė Paryžiuje leidžiamą mėnesinį žurnalą „Esperanta Ligilo" („Esperanto nuoroda"), kuris buvo spausdinamas Brailio raštu, pritaikytu esperanto abėcėlei. Švedas Haraldas Thilanderis (Harald Thilander, 1877–1958) buvo vienas iš Tarptautinės aklųjų esperantininkų lygos (Ligo Internacia de Blindaj Esperantistoj, LIBE) įkūrėjų (Bernhard Struc, 2021).

1922 m. rugpjūčio 8–15 d. Vasilijus Jerošenka dalyvavo XIV pasauliniame esperantininkų kongrese Helsinkyje kaip Pekino esperantininkų lygos delegatas ir įsiliejo į 850 kongreso dalyvių būrį. Tuo pačiu metu jis dalyvavo ir Antrajame aklųjų esperantininkų kongrese, vykusiame Helsinkio aklųjų institute (taip tuo metu buvo vadinamos aklųjų mokyklos Europoje). Rašytojas į kongresą buvo komandiruotas kaip Pekino universiteto profesorius. Kongreso dalyvius jis nustebino suomių ir ten populiarios švedų kalbų mokėjimu. Vasilijus Jerošenka buvo pacifistas. Kongreso dalyviams jis perskaitė savo apsakymą „Pasaulinė taikos diena".

Grįždamas į Kiniją Vasilijus užsuko į gimtąją Obuchovką, kur jį pasitiko tėvas ir seserys. Kodėl nepasiliko tėviškėje? „Žiemos pasakoje" Vasilijus Jerošenka rašė, kad žemė tapo žmonių ir gyvūnų arena, kurioje save matė kaip berniuką su krūtinėje išraižytais meilės hieroglifais, kurį paskui sudegino, kad apšviestų kelią. Vasilijus Jerošenka nenorėjo grįžti į Rusiją, kur jautėsi svetimas. Likęs pasaulis rašytojui buvo dykuma. Japonija liko oaze, meilė Kamichikai – pavasariu. Bet jį iš tos šalies išvarė. Vasilijus Jerošenka „Svajonių žemėje" rašė: „Svajojau apie svajonių žemę, sapne mačiau laimės salą amžinos meilės jūroje, turinčioje draugystės uostą, į šį uostą įteka amžinai graži neišsenkančio džiaugsmo upė, ten žydi pasitikėjimo, ištikimybės gėlės, auga dorybių medžiai, ten kyla laisvės kalnas, ten šviečia tiesos saulė, teisingumo mėnuo, gražių menų žvaigždės"(cit. pagal *Патлань*, 2012). Pjesėje „Persiko spalvos debesis" skamba daina apie laimės šalį kitoje vaivorykštės tilto pusėje, į tokią šalį išvyksta pasakos veikėja – mirštanti mergina Hinoko. Vasilijaus Jerošenkos pasakas uždraudė japonų cenzūra,

Tarptautinės aklųjų esperantininkų lygos, įkurtos 1888 m., emblema (prieiga internete: https://www.scribd.com/document/356493045/Historio-de-La-Esperanto-movado-Inter-La-Blinduloj)

XIV pasaulinio esperantininkų kongreso, vykusio 1922 m. Helsinkyje (Suomija), atributika (prieiga internete: https://alphabetilately.org/Esperanto/intl/1922.jpg)

XIV pasaulinio esperantininkų kongreso dalyviai prie paminklo Kalevalai Helsinkyje, 1922 m. (prieiga internete: https://www.liberafolio.org/2022/10/16/uk-en-1922-kulmino-de-la-juna-movado)

XV tarptautinio esperantininkų kongreso, vykusio 1923 m. Niurnberge, dalyvių nuotrauka (prieiga internete: Wikipedia.org/wikipedia/commons/5/57 UK.1923.Nurenberg.jpg)

įžvelgusi jose revoliucijos užuominų, nors tai buvo ne tiek socialinė, kiek dvasinė revoliucija (*Патлань*, 2012).

1923 m. rugpjūčio mėnesį Vasilijus Jerošenka dalyvavo XV tarptautiniame esperantininkų **kongrese Niurnberge**, į kurį atvyko 4 963 atstovai iš 40 šalių. Tarp jų dalyvavo ir apie 40 esperantininkų iš Lietuvos.

Liko žinių, kad šio kongreso proga buvo išleisti keli atvirukai su rašytojo atvaizdu. Rašoma, kad viename iš jų pavaizduotas Vasilijus Jerošenka, keliaujantis po planetą su drobiniu kelionmaišiu ant pečių. Kitame atviruke pavaizduoti rūmai, kuriuose vyko XV esperantininkų kongresas. Prie rūmų stovi grupelė esperantininkų, o link jų su lazdele rankoje ir kuprine ant pečių eina aklasis rašytojas Vasilijus Jerošenka. Deja, šių atvirukų rasti nepavyko. Kongreso proga Niurnberge išleisti keli pašto atvirukai ir esperanto kalba leidinukas – vadovas po Niurnbergo miestą.

Kongrese vykusiame poezijos konkurse Vasilijus Jerošenka perskaitė pesimizmu dvelkiantį savo eilėraštį (poemą) „Čigonės būrimas“. „Nedrįsau atsisakyti dalyvauti, kad nepagalvotų, jog aš didžiuojuosi, nes suvažiavimo organizatoriai išleido atviruką su mano atvaizdu, tarsi būčiau koks Ivanas Mozžuchinas, kino žvaigždė ar kita įžymybė...

La „Nürnberga Fanelo“ jam multajn sagigis.
Ideojn mirige ĝi jam enkapigis.
Venkeme ĝi ankoŭ la cerboju treboras:
Jes, Esperanto vivas kaj floras!

Pašto atvirukai, skirti XV esperantininkų kongresui Niurnberge, 1923 m. (prieiga internete: https://www.delcampe.net/en_GB/collectables/postcards/)

R. Rudolfas? Vasilijaus Jerošenkos portretas

R. Rudolfas. Vasilijaus Jerošenkos portretas
(nenustatytų fotografų nuotraukos)

Gėdijausi atsisakyti dalyvauti konkurse ir labai nustebau gavęs prizą. Per visą savo gyvenimą tokia šlove buvau pagerbtas tik du kartus: tada Niurnberge ir antrą kartą, kai sieniniame laikraštyje paskelbė mano pasakėčią, kurioje buvo išjuokta viena valdinga ponia iš Aklųjų draugijos. Nebuvo nė vieno aklojo, kuris nebūtų citavęs šios satyros“ (cit. pagal *Поляковский*, 2002). Poezijos konkurso vertinimo komisijos pirmininkas, esperantininkas vengrų poetas Kalmanas Kaločajus (Kálmán Kalocsay, 1891–1976) pažymėjo, jog apdovanojimas skiriamas ne tik už minėtą kūrinį, bet ir už viso gyvenimo kūrybą.

Vasilijaus Jerošenkos palydovas Vokietijoje buvo jo draugas, Rygos aklųjų mokyklos mokytojas, regintis esperantininkas Intas Čače. 1923 m. jis kartu su Vasilijumi Jerošenka dalyvavo III tarptautiniame aklųjų esperantininkų kongrese Niurnberge, dvi savaites gyveno tame pačiame kambaryje, kasdien dalyvavo oficialiuose darbo susitikimuose, kartu vyko į Roterburgą (*Панков*, 2017).

Iš Niurnbergo rašytojas išvyko į Leipcigą, kur apsilankė pasaulinio garso mugėje. Jį lydėjusieji prisiminė, jog Vasilijus ten apčiupinėdavęs ir pirkdavęs įvairius daiktus, vis klausinėdavęs apie aplinką. Vėliau, kai Leipcigo esperanto kalbos instituto profesorius filologijos mokslų daktaras Johanas Dietterle (Johannes Dietterle, 1866–1943) paprašė visų pasidalyti mugės įspūdžiais, pasirodė, jog neregys rašytojas pamatė daugiau nei visi kolegos regintieji. Leipcige jį sudomino didžiausia tuo metu Vokietijoje veikianti aklųjų biblioteka. Vasilijus Jerošenka buvo populiarus, nes būtent jo pozuoti portretui paprašė vokiečių dailininkas R. Rudolfas, nutapęs rašytojo portretą. Minima, kad originalas buvo pristatytas Vasilijui Jerošenkai, vėliau jį saugojo Vera Serdiukova Obuchovkoje. Po to kažkokiu būdu portretas atsirado laikraščio „Путь октября“ („Spalio kelias“) redakcijoje, iš kur paslaptingai dingo. Tolesnis portreto likimas nežinomas. Skiriasi ir autorių, rašiusių apie šį portretą, nuomonė: vieni rašė, kad Vasilijui Jerošenkai buvo padovanotas portreto originalas, kiti rašė, kad padovanota kopija. Lieka daug neaiškumų, todėl nereikia stebėtis, kad V. Jerošenkos knygoje

Grupelė iš 3 400 XVI esperantininkų kongreso dalyvių Vienoje (Austrija), apsirengusių tautiniais drabužiais ir policininkų uniformomis. V. Jerošenka su lazdele rankose, 1924 m. (nenustatyto fotografo nuotrauka)

„Erelio širdis“ (1962), leidinyje „Rašytojas ir publicistas V. J. Jerošenka“ (sudarytoja A. N. Sizova, 1990), straipsnyje „V. J. Jerošenkos gyvenimas ir kūryba. Jerošenka savo amžininkų ir mokinių studijose“ (*Пискаль*, 2012) R. Rudolfo pieštas Vasilijaus Jerošenkos portretas priskiriamas japonų dailininkui Tsurutai Goro. Randama įvairių šio portreto kopijų.

Vasilijaus Jerošenkos portretų klausimu nėra pateikta pagrįstos versijos, todėl šiai temai derėtų skirti atskirą studiją, kad būtų įsitikinta pateiktų versijų teisingumu.

Vasilijus Jerošenka 1924 m. pavasarį pabuvojo Paryžiuje, kur susitiko su pasaulinės aklųjų organizacijos vadovu, klausėsi paskaitų Sorbonos universitete. 1924 m. vasarą Vasilijus Jerošenka dalyvavo Vienoje vykusiame XVI pasauliniame ir IV tarptautiniame aklųjų esperantininkų kongrese, kurio metu buvo įkurta Visuotinė aklųjų esperantininkų asociacija (*Харьковский*, 1978).

Netrukus į esperanto kalbos šalininkų būrį įsiliejo ir aklieji esperantininkai. Nuo 1904 m. Brailio raštu buvo leidžiamas žurnalas „Esperanta ligilo“ („Esperantininkų ryšys“), kasmet nuo 1921 m. (išskyrus 1940–1948 m.) vyko tarptautiniai aklųjų

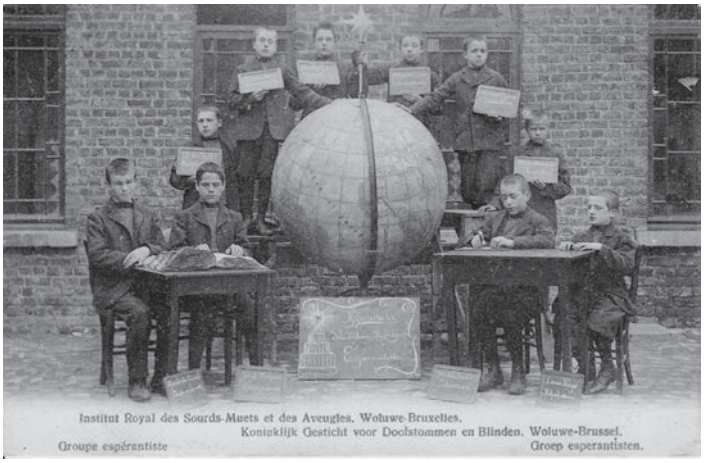

Grupė jaunųjų neregių esperantininkų tuometiniame Briuselio karališkajame kurčiųjų nebylių ir aklųjų institute (prieiga internete: https://www.delcampe.net/en_GB/collectables/postcards/)

Pašto ženklai, skirti VI tarptautiniam proletarų esperanto kongresui. Leningradas, 1926 m. (nenustatyto fotografo nuotrauka)

esperantininkų kongresai (Valenta, 2012). 1951 m. Miunchene įkurta Tarptautinė aklųjų esperantininkų lyga (*International League of Blind Esperantists*), kurios tikslas – skatinti tarptautinę esperanto kalbą tarp aklųjų ir silpnaregių jų asociacijose, bibliotekose, spaustuvėse, konferencijų ir kitų renginių metu; leisti jiems mokytis, publikuoti jų kūrinius Brailio raštu popieriuje ir kompaktiniuose diskuose; suvienyti visus akluosius ir silpnaregius esperantininkus; atstovauti akliems esperantininkams bendraujant su kitomis institucijomis.

Turbūt tarp esperantininkų buvo ir sensorikos sutrikimų turinčių vaikų ugdymo įstaigų pedagogų, kurie esperanto kalbos mokymo idėją skleidė ir savo įstaigose, tuo metu Europoje vadintuose institutais. Šią prielaidą patvirtina atvirukų formatu platintos nuotraukos. Vasilijus Jerošenka esperanto kalbos mokymo idėją paskleidė Pietryčių Azijoje, pradėjęs mokyti esperanto kalbos savo bendramokslius Tokijo aklųjų mokykloje.

Vasilijus Jerošenka dalyvavo ir pasakė kalbą VI tarptautiniame proletarų esperanto kongrese, vykusiame Leningrade 1926 m. rugpjūčio mėnesį. Esperantininkų kongresą organizavo Nenacionalinė pasaulinė asociacija (*Sennacieca Asocio Tutumonda*), kuri tuo metu buvo laikoma proletarine. Šio kongreso proga TSRS buvo

XXIV tarptautinio esperantininkų kongreso, vykusio Paryžiuje 1934 m., dalyviai Sorbonos universiteto didžiajame amfiteatre (prieiga internete: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:UK_1932_malfermo.jpg)

išleisti du pašto ženklai su užrašu esperanto kalba. Jų piešiniuose atvaizduotas Maskvos obeliskas, skirtas sovietinei konstitucijai (*Панков*, 2017).

Vasilijus Jerošenka 1932 m. dalyvavo ir Paryžiuje vykusiame XXIV tarptautiniame esperantininkų kongrese, kuriame iš viso buvo 1 650 dalyvių. Tuo pačiu metu vykusiame Aklųjų esperantininkų suvažiavime buvo aptartas ir kongreso medžiagoje užfiksuotas baltosios lazdelės, kaip aklųjų atpažinimo ženklo, įteisinimo klausimas.

Paryžiuje Vasilijus Jerošenka susitiko ir bendravo su draugijos „Amerikos Brailio spauda“ generaliniu sekretoriumi. Rašytojas siekė įrodyti, kad šios draugijos leidžiama literatūra turėtų pasiekti ir apie tris tūkstančius aklųjų esperantininkų, tačiau dėl politinių priežasčių jam buvo atsakyta. Apie tai Vasilijus Jerošenka rašė esė „Po milijardierių kuoka“, kuri 1932 m. buvo išspausdinta žurnale Brailio raštu „Kartu su reginčiaisiais“ („Вместе со зрячими“).

Aklas rašytojas Vasilijus Jerošenka supantį pasaulį suvokė savaip, kasdienius įvykius paversdavo gražiomis pasakomis, o esperanto ir japonų kalbos tapo jo kūrybos įrankiais, kurie teisėtai priklauso pasaulio kultūrai. Tačiau jo mokymo ir propagandinė veikla, esperanto kalba parašyti darbai įnešė neįkainojamą indėlį į šios kalbos plėtrą ir sklaidą (*Бронштейн*, 2020).

Šachmatai

Vasilijus Jerošenka gerai žaidė šachmatais. Šio žaidimo paslaptimis pradėjo domėtis dar vaikystėje. Būdamas septynerių, gimtojoje Obuchovkoje įveikdavo daugelį savo bendraamžių. Maskvos aklųjų mokyklos direktorius, atsargos karininkas vokietis Georgas Vittė mėgo šachmatus ir net žaisdavo su mokiniais (*Панков*, 2017). A. Charkovskis knygoje „Žmogus, nustebinęs pasaulį“ aprašo šį rašytojo pomėgį. Vasilijaus Jerošenkos mokinys ir šio žaidimo partneris Viktoras Peršinas rašė: „Pasakyti, kad Vasilijus Jakovlevičius nesavanaudiškai mėgo šachmatus, neužtenka. Jis buvo kaip tas knygų mylėtojas, skaitantis tik jam vienam priklausančią retą knygą. Neperdėdami galime pasakyti, kad jis su šachmatais elgėsi taip, kaip su savo turtu elgėsi šykštusis riteris. Jis šachmatus dievino, pakylėjo iki absoliuto“ (cit. pagal *Харьковский*, 1978).

Skaitytojai, nesusidūrę su aklųjų šachmatų ir šaškių sportu, turėtų atkreipti dėmesį į šių stalo žaidimų, skirtų neregiams, nuotraukas, kad susidarytų teisingus vaizdinius. Kad dalis žmonių nėra matę šių neregiams pritaikytų stalo žaidimų, rodo rusų dailininko Genadijaus Dobrovo (*Генадий Михайлович Добров*, 1937–2011) 1970 m. nupieštas paveikslas „Akla šachmatininkė“, kuriame pavaizduota neregė moteris, sėdinti prie įprastinės (lygios) šachmatų lentos. Įprastiniais šachmatais aklasis negali žaisti, nes lytėjimu nejaučia, kur pastatyti figūrą. Galima daryti išvadą, kad dailininkas gal ir matė aklą šachmatininkę, tačiau šachmatų, pritaikytų akliesiems, tikrai nematė. Dailininkas šiuo paveikslu šiek tiek klaidina žiūrovą.

Šachmatai ir šaškės, skirti akliems ir silpnaregiams žmonėms
(prieiga internete: https://www.kainos.lt/paieska/sachmatai-saskes-kaina)

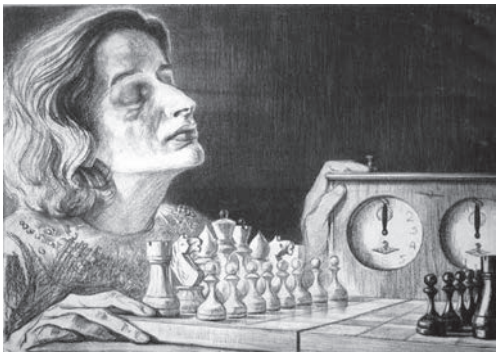

G. Dobrovas. Akla šachmatininkė
(nuotrauka iš autoriaus asmeninio archyvo)

Vasilijus Jerošenka (dešinėje) žaidžia šachmatais. Leningradas, 1938 m. (prieiga internete: www.persons-info.com)

Su šachmatais, pritaikytais akliesiems, Vasilijus Jerošenka nesiskirdavo ir kelionėse. Pasakojama, kad 1932 m. Paryžiuje jam yra tekę žaisti su tuometiniu šachmatų pasaulio čempionu Aleksandru Aliochinu. Štai kaip šį įvykį aprašo A. Charkovskis: „Kartą po esperantininkų kongreso posėdžio Jerošenka užėjo į garsią šachmatų kavinę „Regence“, įsikūrusią Operos alėjoje, kurioje kažkada lankėsi daugelis pasaulio šachmatų čempionų – nuo Fransua-Andre Filidoro (*François-André Danican Philidor*, 1726–1795) iki Aleksandro Aliochino (*Алекса́ндр Алекса́ндрович Але́хин*, 1892–1946). Jam patiko ten tvyrojusi neįpareigojanti atmosfera. Pažįstamas durininkas paėmė Jerošenkos lazdą ir kepurę. Neregys rašytojas užsisakė puodelį kavos ir apelsinų sulčių, o po savo šachmatų lenta pakišo penkis frankus (čia buvo žaidžiama tik iš pinigų) ir ėmė laukti partnerio. Staiga išgirdo linksmą skambų baritoną:

– Laba diena, – tarė nepažįstamasis prancūziškai su pastebimu rusišku akcentu. – Ar sutiksite žaisti su manimi?

– Su malonumu.

– Tokių šachmatų nesu matęs. Lentoje išgręžtos skylės, juodi ir balti kvadratai turi atbrailas?! Paprasta ir šmaikštu, ir labai patogu aklam priešininkui. O kaip dėl taisyklės „palietei figūrą, tai judėk“?

– „Išėmei figūrą iš lizdo – judėk“ – taip, atrodo, parašyta šachmatų taisyklėse. Jei jums nesunku, kiekvieną savo ėjimą pakomentuokite balsu.

– Sutinku, – atsakė nepažįstamasis ir taip pat padėjo po lenta penkių frankų banknotą.

Prie stalo susirinko būrys žiūrovų. Tačiau žaidimas nebuvo labai įdomus. Po kelių apsikeitimų figūromis padėtis taip supaprastėjo, kad varžovas pasiūlė lygiąsias. Jerošenka sutiko. Nepažįstamasis paspaudė ranką, pasiėmė savo banknotą ir išėjo.

– Jums pasisekė, pone, – pasakė padavėjas. – Tik pagalvokit: žaisti su pačiu pasaulio čempionu!

– Vadinasi, tai buvo Aleksandras Aliochinas? – nusivylęs paklausė Jerošenka. Jis ruošėsi išeiti ir padavėjui atidavė savo penkis frankus.

– Ne, pone, aš neimsiu. Jūs taip retai mus aplankote, kad negalėsiu atsilyginti už jūsų dosnumą.

– Nieko, imk laimei.

Su mišriu džiaugsmo ir kartėlio jausmu Jerošenka prisiminė savo žaidimą su Aliochinu. Metams bėgant jam vis labiau atrodė, kad didysis maestro jo, neregio, tiesiog pasigailėjo. O Jerošenka labiausiai nekentė gailesčio“ (*Харьковский*, 1978).

Maskvoje aklieji šachmatininkai susibūrė dar 1924 m., o Vasilijus buvo šios iniciatyvos siela, organizatorius ir aktyvus dalyvis. Nuo to laiko prasideda šachmatų ir šaškių judėjimo istorija Visos Rusijos aklųjų draugijoje. 1938 m. Vasilijus Jerošenka, lydimas sesers Pelagėjos, atvyko į tuometinį Leningradą dalyvauti pirmajame Visos Rusijos aklųjų šachmatininkų turnyre, vykusiame liepos 10–27 dienomis. Vasilijus Jerošenka turėjo II šachmatininkų atskyrį. Jis užėmė trečią vietą ir gavo 250 rublių premiją. Turnyre dalyvavo 15 dalyvių. Pirmąją vietą turnyre užėmė aklas esperantininkas Piotras Gorčakovas (*Патлань*, 2020).

Žurnale „Aklųjų gyvenimas“ („Жизнь слепых“) 1938 m. penkioliktajame numeryje buvo paskelbtas Vasilijaus Jerošenkos straipsnis „Pirmasis aklųjų šachmatų turnyras TSRS“. Straipsnyje išsamiai pasakojama apie kiekvieną iš penkiolikos dalyvių, nurodomi jų surinkti taškai. Aprašoma ir viso turnyro situacija: „Žaidimas buvo žaidžiamas pagal visas šachmatų turnyrų taisykles: su šachmatų laikrodžiu ant stalo, su profesionaliu šachmatų teisėju, į kurį buvo kreipiamasi visais ginčytinais klausimais ir kurio sprendimas buvo laikomas galutiniu. Žaidžiama buvo nuo 10 iki 13 val. Visi žaidė po vieną partiją per dieną, o vakarai buvo laisvi. Po penkių dienų buvo

Vasilijus Jerošenka su seserimi Pelagėja ir draugais Petergofe (Rusija) prie fontanų, 1938 m. (nuotrauka iš Pelagėjos Andronovos, Vasilijaus sesers, archyvo)

laisva diena: turnyro dalyviai ilsėjosi ir vyko į ekskursijas po Leningrado apylinkes.“ Vasilijus su seserimi Pelagėja ir keliais draugais aplankė caro Petro I 1705 m. įkurtą Petergofo miestą, caro rezidenciją, nusifotografavo prie šių rūmų įžymiųjų fontanų. „Turnyro dalyvių paslaugoms buvo biblioteka, muzikos kambarys, telefonas, radijas, sporto salė ir, kas mums svarbiausia buvo tomis karštomis dienomis, – šaltas dušas“ (cit. pagal *Панков*, 2017).

Jei tuo metu aklasis, žaidžiantis šachmatais, kėlė reginčiųjų nuostabą, tai šiandien nieko nenustebinsi tuo, kad veikia Tarptautinė šachmatų asociacija (IBCA) – tarptautinė sporto organizacija, vienijanti nacionalines aklųjų ir silpnaregių šachmatininkų federacijas. Ji priklauso Tarptautinei šachmatų federacijai ir Tarptautinei aklųjų sporto federacijai, organizuojančiai aklųjų šachmatininkų olimpiadas ir aklųjų komandų pasaulio taurės varžybas. Organizacijos būstinė yra Hamburge, Vokietijoje. Šiai organizacijai priklauso daugiau nei 50 šalių.

Turkmėnija: aklų našlaičių vaikų namai

1934 m. rudenį Vasilijus Jerošenka išvyko į Turkmėniją. Iš pradžių jis gyveno Ašchabade, o nuo 1935 m. gegužės mėnesio – Kuškoje, kur Turkmėnijos vyriausybės prašymu organizavo pirmąją šioje respublikoje aklųjų internatinę mokyklą, kuriai vadovavo nuo 1935 m. iki 1942 m., vėliau ėjo direktoriaus pavaduotojo pareigas, paskui iki 1945 m. dirbo mokytoju. Būtent čia Vasia Klyč (taip turkmėnų vaikai vadino Jerošenką) padėjo tiflopedagogikos Centrinėje Azijoje pagrindus. Išmokęs turkmėnų kalbą, Vasilijus Jerošenka sudarė turkmėnų Brailio rašto abėcėlę ir parengė pirmuosius nacionalinius vadovėlius akliesiems pagal to meto bendrojo lavinimo mokyklų mokymo programas. Parengė ir rusų–turkmėnų kalbų žodyną, kurį vakarais skaitydavo vaikams (*Патлань*, 2020).

Pasakojama, kad Vasilijus Jerošenka pats parinko vietą vaikų namams. Jis parengė ir mokymo programą, kurioje, be bendrojo lavinimo dalykų, buvo plaukimas, gimnastika, vaistažolių rinkimas. Vasilijus Jerošenka auklėjo savo mokinius siekdamas, kad jie taptų visaverčiais, sveiko kūno ir sveikos sielos žmonėmis. Jis pats buvo puikus pavyzdys savo mokiniams. Visas savo jėgas Vasilijus Jerošenka atidavė vaikų namams, o sunkesniais laikais atiduodavo ir direktoriaus atlyginimą, už savo pinigus pirkdavo maistą, taip papildydamas kortelėmis skiriamus menkus maisto davinius. Vadinti jį direktoriumi įprasta to žodžio prasme negalima, nes jis ne tik neturėjo direktoriaus kabineto, bet neturėjo netgi atskiro kambario. Direktorius miegojo kartu su mokiniais ne todėl, kad namuose nebuvo galima rasti jaukaus kampelio. Jis buvo įsitikinęs, kad tokiu būdu bus arčiau savo mokinių, jiems bus suprantamesnis. Paklaustas, ar vaikai jo nevargina, šypsodamasis atsakė: „Kodėl vaikai turėtų mane varginti? Juk jie naktimis miega“ (cit. pagal *Першин*, 1971).

Tuo pačiu metu Vasilijus Jerošenka kūrė poeziją ir prozą, žaidė šachmatais. Laiškuose draugams jis rašė, kad gyvena prie Afganistano sienos, norint čia patekti reikia specialaus leidimo. Prašė draugų rašyti rusiškai, nes esperanto kalba kėlė daug įtarimų. Saugumiečiai niekada nepaliko Vasilijaus Jerošenkos ramybėje dėl gausaus susirašinėjimo daugeliu pasaulio kalbų. Dėl tos priežasties Vasilijus Jerošenka tuo metu nutraukė susirašinėjimą su draugais užsienyje. Indijoje jis buvo laikomas vokiečių šnipu, Japonijoje – sovietų šnipu, Kinijoje – radikaliu anarchistu. Nežinoma, kokiu šnipu jis buvo laikomas buvusioje Tarybų Sąjungoje, kodėl buvo nuolat stebimas, kodėl jo laiškai buvo atplėšiami, o pats Vasilijus Jerošenka buvo ne kartą tardomas, kodėl sunaikinti jo archyvai? Į šiuos klausimus bus atsakyta tik tada, kai bus išslaptinti KGB archyvai. Prasidėjus karui nepatikimam direktoriui buvo patikėtos tik mokytojo pareigos, o įstaiga netrukus perkelta toliau nuo sienos su Afganistanu.

Vasilijus Jerošenka nuolat rūpinosi vaikų namų darbuotojų komplektavimo klausimais. Nelengva buvo iš didmiesčių į gilią provinciją privilioti dirbti Antoną

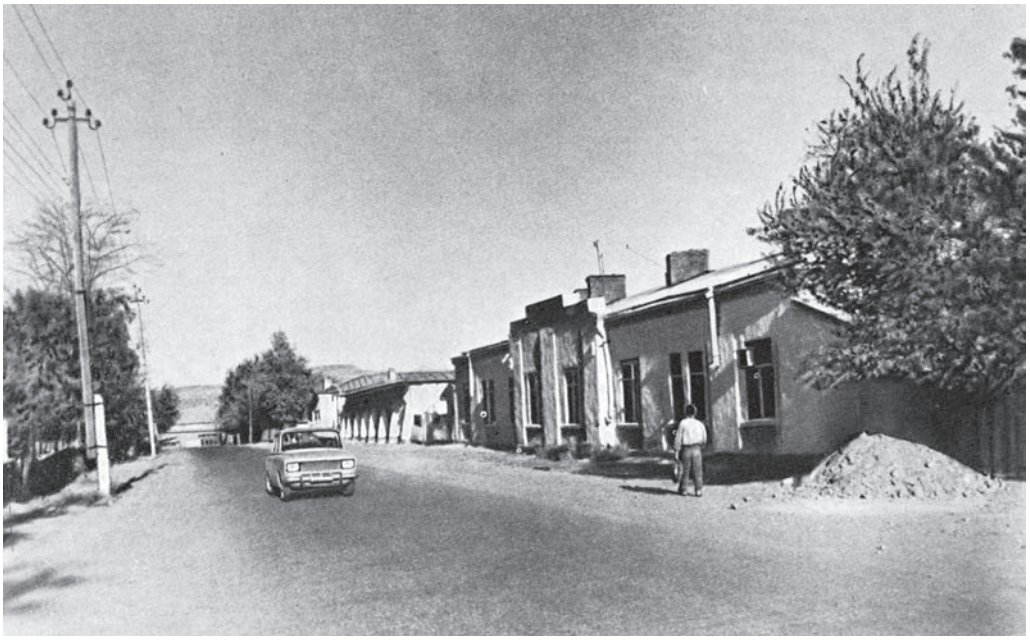

Šiame pastate Morgunovkos kaime netoli Kuškos miesto buvo įsikūrę respublikiniai aklų vaikų namai (nuotrauka iš knygos „Rašytojas ir publicistas V. J. Jerošenka“, sudarytoja A. I. Sizova, Maskva: Visos Rusijos aklųjų draugija, 1990)

Ivanovą, Zinaidą ir Aleksandrą Šaminus, kitus darbuotojus. Metus įstaigos finansus tvarkyti padėjo Vasilijaus Jerošenkos sesuo Nina. Vasilijus Jerošenka stengėsi, kad vaikai įgytų ne tik žinių, bet ir praktinių įgūdžių: „Žinoma, patyrusių žmonių iš Maskvos į Kušką atvilioti tikrai ne kiekvienam pavyktų... Bet net ir neraštinga Anna Roščupkina, kurią jis įkalbėjo vienų savo vasaros atostogų metu ir atvežė iš greta Obuchovkos esančio kaimo, vaikams buvo auksinis radinys: akla, ji ne tik pati galėjo megzti kojines, kumštines pirštines, šalikus, bet ir nuostabiai to mokė vaikus. Dešimtys siuntinių su šiltais, jo „bejėgių“ vaikų rankų darbo daiktais buvo išsiųsta į frontą!“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000).

Kaip kadaise Birmoje, taip ir čia Vasilijus Jerošenka savo būsimus mokinius rinko iš tolimų aulų. Tėvai nenoriai vaikus išleisdavo į mokyklą, jie įsivaizdavo, kad šie vaikai yra jų nelaimė, todėl norėjo patys juos prižiūrėti, o raštas, jų manymu, akliesiems nebus reikalingas.

1935 m. rugsėjo 1 d. pirmoji Turkmėnijos aklųjų vaikų mokykla pradėjo mokslo metus. Vasilijus Jerošenka mokė istorijos ir rusų, turkmėnų, anglų kalbų. Mokyti akluosius nebuvo lengva – daugelis jų jau seniai buvo viskuo praradę susidomėjimą. Vasilijus Jerošenka mokė vaikus to, ką mokėjo pats: vaikščioti be vedlio, mylėti saulę,

Vasilijus Jerošenka (penktas iš kairės antroje eilėje) tarp kolegų ir aklųjų vaikų namų mokinių Turkmėnijoje, 1939 m. (prieiga internete: http://eroshenko.org.ru/eroshenko-glazami-ego-sovremennikov)

žemę, vandenį, judėjimą, nepasiduoti sunkumams, aistringai skaityti, žaisti šachmatais, plaukti – jis pats puikiai plaukė ir nardė net ledinėje kalnų upėje.

Be pamokų, Vasilijus Jerošenka organizuodavo vaikų užimtumą. Vaikai muzikuodavo, dainuodavo, vaidindavo, koncertuodavo vietos gyventojams. Vasilijus, kaip patyręs keliautojas, mokė vaikus vaikščioti kalnuose, plaukioti, saugiai perbristi kalnų upę. 1940 m. įstaigoje jau veikė pirma ir antra klasės. Buvo naudojami Vasilijaus Jerošenkos parengti Brailio raštu vadovėliai turkmėnų kalba. Jo atkaklumo dėka vadovėliai išspausdinti Maskvoje.

Mokiniai Vasilijų Jerošenką gerbė ir mylėjo, o jis visada buvo geranoriškas, gerbė mokinius, stengėsi ugdyti jų savarankiškumą. Vaikams tai ypač patiko. Mokytojas dažnai ateidavo pas juos vakarais, sekdavo pasakas, papasakodavo įdomių istorijų apie savo keliones po įvairias šalis.

Pavasarį ir vasarą mokiniai su savo mylimu mokytoju daug laiko praleisdavo gamtoje. Jis mokė vaikus atpažinti augalus, orientuotis erdvėje. Laikai buvo sunkūs ir alkani. Kad išgyventų, patys mokiniai prižiūrėjo sodą, augino daržoves, dirbo kitus darbus. Mokykla turėjo pagalbinį ūkį: apie trisdešimt avių, arklį, du asilus, maždaug hektarą žemės, augino miežius ir daržoves. Visi mokiniai dirbo ūkyje. O vakarais, dar nesutemus, kai cikados savo garsais užpildydavo seną pietų tvirtovę, prie Jerošenkos susirinkdavo ir maži, ir suaugusieji, ir aklieji, ir regintieji. Jis mokėjo pasekti

daug pasakų, tik niekas nenutuokė, kad jas visas pats buvo ir sukūręs! Jo stebuklingose pasakose švietė Teisingumo mėnulis ir Laisvės saulė, bolavo Laimės kalnai ir mėlynai spindėjo Grožio jūra. **Vaikai niekada negalvojo, kaip jie gyvens, kai ateis laikas palikti našlaičių namus. Gyvenimas be Vasilijaus Jakovlevičiaus – jiems tokia mintis neatėjo į galvą, nes visiems jis buvo ir mokytojas, ir mama, ir tėvas. Viską, ką jie žinojo, viską, ką mokėjo daryti, apie ką svajojo, ko tikėjosi – visą jų dabartinį ir būsimą gyvenimą galima pavaizduoti apskritimais, kurių centras buvo Vasilijus Jakovlevičius** (cit. pagal *Поляковский*, 2000).

Lidija Reunova, neregė iš Ašchabado, apie Vasilijų Jerošenką, savo pirmąjį mokytoją, po penkiasdešimties metų pasakojo: „Vasilijus Jakovlevičius išmokė mus nuspalvinti naktį... Mes jį nesavanaudiškai mylėjome ir gerbėme kaip tėvą, turkmėniškai vadindami jį urus ata – rusų tėvas."

Bendradarbė Zinaida Šamina prisimena, kad pedagogus ir kitus darbuotojus Vasilijus Jerošenka rinkdavosi iš „žemesniųjų sluoksnių", sakydamas, kad „sąžiningas žmogus yra geriau nei išsilavinęs nesąžiningas darbuotojas". Tačiau jis pats, kaip ūkio vadovas, nebuvo labai praktiškas, todėl daugelis jį apgaudinėdavo (*Панков*, 2017). Zinaida Šamina ne kartą Jerošenką apibūdino kaip švelnų ir lyg vaikas patiklų žmogų. Kai nesąžiningas ūkvedys paliko vaikų namus be duonos, mokytojai pasiūlė direktoriui nedelsiant atleisti vagį iš darbo. Tačiau jis gynė ūkvedį, nes šis buvo savo šeimos maitintojas. Tada mokytojai juokais pasiūlė direktoriui kompensuoti trūkumą iš savo kišenės. Pasirodo, Jerošenka jau buvo būtent tai ir padaręs.

Turkmėnijoje Vasilijus Jerošenka rengė vaikų koncertus ukrainiečių kalba Morgunovkos kaimo žmonėms, imigrantams iš Ukrainos, o jauniausiems tautiečiams – operą vaikams „Koza Dereza". Operos sėkmė buvo didžiulė. Žiūrovai negalėjo patikėti, kad visi spektaklyje dalyvaujantys vaikai yra akli (*Харьковский*, 1978).

Nuo 1934 m. lapkričio iki 1945 m. rugsėjo Vasilijus Jerošenka gyveno Turkmėnijoje, auluose ieškojo vaikų į Turkmėnijos švietimo liaudies komisariato respublikinius aklųjų našlaičių namus Nr. 1. Šie maži našlaičių namai (13–22 auklėtiniai), kuriuose veikė stalių, virvių ir krepšių gaminimo dirbtuvės, suvaidino svarbų vaidmenį kovojant su vaikų benamyste ir nepriežiūra. Vaikai buvo ne tik akli ar silpnaregiai – daugelio tėvai buvo represuoti kaip liaudies priešai. Vaikai Vasilijų Jerošenką su dėkingumu prisiminė visą gyvenimą (prieiga internete: http://kidskazka.ru/biblio/6937_Prosvetitel_slepyx_i_skazochnik_Vasilij_Eroshenko.html).

Nuo 1935 m. balandžio 1 d. iki 1942 m. liepos 19 d. Vasilijus Jerošenka dirbo paties įkurtų pirmųjų aklų vaikų namų Turkmėnijoje direktoriumi, o nuo 1942 m. liepos iki 1945 m. birželio 1 d. – mokytoju, nes dėl rastų finansinių trūkumų buvo pažemintos jo pareigos. Vėliau, vadovaujant ne specialistui, ugdymo įstaiga prarado specifiškumą ir ėmė panašėti į įprasto tipo ugdymo įstaigą. Galima daryti prielaidą, kad dėl šios priežasties 1945 m. Vasilijus Jerošenka paliko vaikų namus. Manoma,

kad vegetarui rašytojui tiko gyventi Turkmėnijoje, kur auginama daug daržovių ir vaisių (*Панков*, 2017).

1945 m. Vasilijus Jerošenka išvyksta iš Turkmėnijos. Jis išliko savo auklėtinių atmintyje kaip be galo sąžiningas, tiesą mylintis žmogus, įdomus pasakotojas. Prisiminimus apie mokytojo keliones mokiniai suprato kaip pasakas, jos jiems atrodė tokios neįprastos ir įdomios. Su kai kuriais mokiniais Vasilijus Jerošenka visą gyvenimą susirašinėjo, domėjosi auklėtinių likimais.

1945–1946 m. Vasilijus Jerošenka dirbo kare apakusių suaugusiųjų Zagorsko (dabar Sergijev Posadas) muzikos mokykloje, kurioje suaugusiuosius mokė Brailio rašto, rusų kalbos ir literatūros, muzikos. Čia jis dirbo neilgai, o mokykla gyvavo tik iki 1951 metų.

Vėl į Vidurinę Aziją rašytojas atvyko 1948 m. – dalyvavo Uzbekijos aklųjų suvažiavime. Grįždamas aplankė Ašchabadą, Krasnovodską, keliavo Kaspijos jūra, Volgos upe.

Nuo 1946 m. spalio 1 d. iki 1948 m. birželio 16 d. dirbo anglų kalbos mokytoju Maskvos aklųjų vaikų mokykloje, kurią pats buvo baigęs dar prieš revoliuciją. Buvęs jo mokinys Jevgenijus Agejevas interviu, panaudotame dokumentiniame filme „Žalia Vasilijaus Jerošenkos žvaigždė“ (1990), papasakojo epizodą iš mokyklos gyvenimo: išgirdęs mokyklos kieme triukšmingai žaidžiančius, šokinėjančius vienas per kitą berniukus, mokytojas Vasilijus Jerošenka pasidomėjo, ką jie čia žaidžia. Turbūt žaidimo pavadinimas jam nieko nesakė, todėl mokytojas paprašė paaiškinti tiksliau. Tada Jevgenijus pasiūlė mokytojui pasilenkti, o pats peršoko per jį. Viską matė mokyklos direktorius. Kilo skandalas. Dėl šio „didžiulio pedagoginės etikos pažeidimo“ Vasilijus Jerošenka buvo atleistas iš mokytojo pareigų. Pastebėję, kad Vasilijus Jerošenka labai draugiškai bendrauja su mokiniais, mokyklos vadovai panoro surasti solidesnį mokytoją. Natų Brailio raštu vadovėlio autorė Zinaida Šamina, palaikiusi bičiuliškus santykius su Vasilijumi nuo grįžimo į Sovietų Rusiją iki mirties dienos, prisimena, kad Vasilijus Jerošenka buvo nepakantus ne tik savo trūkumams, bet ir kitiems neatleisdavo klaidų, nemėgo nutylėjimų, perdėtos pagarbos rangui, kompromisų (*Шамина*, 1961).

1949 m. Vasilijus Jerošenka dirbo Uzbekijos aklųjų draugijos Taškento mažaraščių aklųjų mokykloje (*Мурашковска, Мурашковский*, 1986–1987).

Buvusioje Tarybų Sąjungoje Vasilijus Jerošenka publikavo nedaug straipsnių rusų kalba ir tik akliesiems skirtuose žurnaluose, spausdinamuose Brailio raštu. Iš jų kol kas žinomi tik šeši: esė „Vakarų ir Rytų aklieji“ („Aklųjų gyvenimas“, 1927, Nr. 11), „Susitikimai Čiukotkoje“ („Aklųjų gyvenimas“, 1930, Nr. 7–8), „Už ką aklieji kovoja užsienyje“ („Kartu su reginčiaisiais“, 1931, Nr. 1), „Po milijardierių kuoka“ („Kartu su reginčiaisiais“, 1932, Nr. 3), „Pirmasis aklųjų šachmatų turnyras TSRS“ („Aklųjų gyvenimas“, 1938, Nr. 15), „Laiminga vaikystė“ („Aklųjų gyvenimas“, 1938, Nr. 19)

(*Патлань*, 2020). Be abejonės, neįvertintas Rusijoje rašytojas jautė didžiulį nusivylimą: „Aš nepakilau virš scenos, mane tiesiog nustūmė nuo jos. Kaip sako šaškių žaidėjai, tai vadinama „fuk“. Kodėl ne siužetas? Bet mes, pasakų kūrėjai, bjaurimės tokiomis tiesmukiškomis istorijomis – jos pernelyg aiškios, kad jomis tikėtume. Ar ne taip, Laumžirgi? Gyvenimas tamsoje išmokė kitus akluosius viskuo tikėti ir niekur nesikišti. Dauguma mano bendražygių, tikėjusių viskuo, ką sakė mokytojai, dabar pasitiki kiekvienu valdžios žodžiu. Jie užėmė gerą padėtį visuomenėje, juos supo artimųjų rūpestis ir meilė. O aš taip nieko ir nepasiekiau. Klaidžioti tamsoje, viskuo abejoti... Dvigubo kalėjimo – aklumo ir vienatvės – įkaitas“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000).

Tėviškėje: svetimas tarp savų

Rašytojas 1950 m. nusprendė aplankyti savo buvusius mokinius. Vien Turkmėnijoje susirinko apie penkiasdešimt jo mokinių. Vasilijus Jerošenka buvusiam mokiniui Nurumui Mamijevui yra sakęs, kad tęstinumą jis rado per savo mokinius ir dėl to esąs laimingas. Vasilijus Jerošenka Turkmėnijoje išbuvo vienuolika metų – tiek laiko mokė mažuosius turkmėnus aklomis akimis pamatyti pasaulį. Mokyklą Kuškoje jis laikė vienu iš pagrindinių savo gyvenimo dalykų. Grįžęs iš Turkmėnijos Vasilijus ketino su šunimi vedliu iš Obuchovkos pėsčiomis nukeliauti iki Vladivostoko. Nepavyko. Šį planą įgyvendinti sutrukdė liga.

1951 m. Vasilijus Jerošenka grįžo į Obuchovką. Čia rašė ir sistemino savo darbus. Rašytojo sveikata smarkiai pablogėjo. Gydytojas, asistentui pagarsinęs tuo metu mirtiną diagnozę „cancer“ (vėžys), net neįtarė, kad šis kuklus aklas kaimo ligonis moka daug kalbų, įskaitant ir lotynų kalbą, kuria buvo paskelbtas nuosprendis. Vasilijus Jerošenka leidosi į paskutines keliones – atsisveikinti su artimaisiais. Aplankė Jakutiją, Kareliją, Charkovą ir Donbasą.

Iš Taškento 1951 m. liepos mėnesį jis dešimčiai dienų išvyko į Jakutiją, ten bandė įsidarbinti anglų kalbos mokytoju aštuonmetėje kaimo aklųjų mokykloje, bet be išsilavinimo dokumentų jo nepriėmė, nors mokytojo mokyklai labai reikėjo. Jakutijoje Vasilijus Jerošenka domėjosi XIX a. pabaigoje britų slaugytojos Ketės Marsden įkurta raupsuotųjų kolonija, esančia Sosnovkos vietovėje, netoli Viluisko miesto. Ši kolonija gyvavo iki 1960 metų. Atrodo, kad Vasilijus Jerošenka norėjo ten įsidarbinti (*Патлань*, 2019).

Tikroji šio drąsaus ir tvirto žmogaus tragedija buvo ne aklumas, kurį jis įveikė, o pakartotinis unikalių archyvų, kuriuose buvo saugomi jo nepublikuoti darbai, susitikimų su iškiliais Europos ir Azijos žmonėmis pasakojimai, laiškai, sunaikinimas. Istorija žino ne vieną tragišką žymių žmonių rankraščių likimą: Ciolkovskio rankraščiai ne kartą buvo niokojami gaisrų, pirmasis N. Ostrovskio romanas dingo siuntimo metu, dingo kai kurios Bacho ir Paganinio partitūros, Borodino Pirmosios simfonijos partitūrą prarado jo artimas draugas Stasovas (*Мурашковска, Мурашковский*, 1986–1987). **Jerošenkos rankraščių praradimai dar skaudesni.** Kuškos ugdymo įstaigoje buvo likusios dvi spintos su knygomis iš Vasilijaus Jerošenkos asmeninės bibliotekos – knygas jis surinko per daugelį metų keliaudamas po įvairias šalis. Buvo daug draugų dovanotų knygų su autografais – iš tikro labai reti leidiniai. Vaikų globos namų auklėtiniai ir mokytojai turėjo padėkoti Vasilijui Jerošenkai, palikusiam šį turtą dar keleriems metams. Tačiau atsitiko priešingai: kai rašytojas sugrįžo į Kušką pasiimti knygų, jis pasibaisėjo supratęs, kad spintos tuščios. Jo mokinė Zinaida Tokareva savo atsiminimuose prisiminė liūdną frazę, kurią Vasilijus Jerošenka ištarė prie tuščių spintų: „Tai buvo praėjusių metų prisiminimai. O jie jomis kūreno krosnis“ (*Пашнев*, 1971). Turkmėnijos aklų vaikų namuose buvo sudegintos asmeninės jo bibliotekos knygos – 1948 m. čia atvykęs rašytojas jų jau nerado (*Токаева*, 1962).

Pajutęs paskutinės valandos artėjimą, Vasilijus Jerošenka baigė tvarkyti savo archyvą, surinko ir susistemino užrašus. Likus trims dienoms iki mirties Vasilijus Jerošenka baigė paskutinį savo kūrinį. Rašytojas buvo numatęs archyvus palikti aklųjų draugijai. Anksčiau jo archyvai Maskvoje ir Kuškoje jau buvo sudegę. Paskutiniai Jerošenkos žodžiai buvo: „Aš galiu ramiai mirti. Čia yra mano ilgo svarstymo vaisiai“ (cit. pagal *Першин*, 1991, 9). Dukterėčia Vera Serdiukova, dirbusi mokytoja Obuchovkos mokykloje, dėdės prašymu išsiuntė baigtą rankraštį į Maskvą Anos Lvovnos Sterlinos vardu. Baigęs rašyti rankraštį, po trijų dienų (1952 m. gruodžio 23 d.), eidamas 63-uosius metus Vasilijus Jerošenka mirė nuo vėžio. Žinia apie jo mirtį Maskvą pasiekė greičiau nei rankraštis. **Ana Sterlina, bijodama, kad vėžiu galima užsikrėsti net per popierių, įmetė jai atsiųstą rankraštį į krosnį**. Tai buvo didžiausia neregio rašytojo netektis. Paskutinis Vasilijaus Jerošenkos rankraštis, į kurį jis sudėjo visą savo sielą ir širdį, virto pelenais, niekam neatskleidęs savo turinio (*Красюк*, 1998). Rašytojas net neįtarė, kad jo ilgi paskutiniai apmąstymai išnyks be pėdsako, o paskutinis kūrinys niekada nebus perskaitytas.

Žinodamas, kad artėja pabaiga, Vasilijus Jerošenka surinko savo archyvą, supakavo ir surašė testamentą: archyvas atitenka Visos Rusijos aklųjų draugijai. Iki viršaus prikrautas sunkvežimis ZIS-5 išvežė rašytojo archyvą iš Obuchovkos į Staryj Oskolą. **Pirmoji archyvo likimo versija** – dėl biurokratinio aplaidumo jo archyvas nebuvo perduotas aklųjų draugijai, bet nugabentas į aklųjų draugijos įmonę Staryj Oskole ir sudegintas katilinėje. **Antroji versija** – archyvas buvo sudegintas saugumo (КГБ) rūsiuose. Yra ir **trečioji versija**. Viename 2011 m. sausio mėnesio laikraščio „Оскольский край“ („Oskolo kraštas“) numerių žurnalistas Vladimiras Žeretnikovas (*Владимир Жеретников*) straipsnyje „Poetas, mokytojas, pilietis“ atskleidžia žmogaus, sudeginusio Vasilijaus Jerošenkos archyvą, vardą ir pavardę. Straipsnyje rašoma, kad rašytojas sukrautą į sunkvežimį ZIS-5 archyvą nusiuntė tuometiniam Staryj Oskolo aklųjų draugijos vadovui Vladimirui Bogdanovui (*Владимир Богданов*). Pokalbyje, vykusiame prieš 25 metus, Vladimiras Bogdanovas prisipažino žurnalistui: „Karą perėjau, baimės nejaučiau, o čia išsigandau ir sudeginau visus popierius.“ Ši versija buvo pagarsinta ir Svetlanos Matuškinos dokumentiniame filme „Garsusis neregys“ (telekompanija „Мир Белогорья“, 2012).

Panašaus likimo sulaukė ir A. Charkovskio apysaka „Žmogus, kuris pamatė pasaulį“ (Maskva, 1978) apie Vasilijų Jerošenką – buvo uždrausta emigravus jos autoriui. Tačiau knyga spėjo įžengti į laisvąjį pasaulį: 1983 m. Tokijuje išleistas jos vertimas japonų kalba, o pjesė apie Vasilijaus Jerošenkos gyvenimą „Blindsight“ („Aklas regėjimas“) sulaukė sėkmės Niujorko teatre „La Mama“ (*Харьковский*, 2012).

Galima sunaikinti rankraščius, sudeginti visus archyvus, tačiau užgesinti kūrybinės dvasios ugnies neįmanoma. Anot Vasilijaus Jerošenkos mokinio Viktoro Peršino, „jis praturtino sutiktus žmones, tarsi šildė juos papildoma šviesa ir šiluma. Jis

buvo ir rečiausio vidinio perlo, traukiančio kitas sielas, nešėjas“ (*Першин*, 1991, 9). Japonijoje ir Kinijoje Vasilijaus Jerošenkos parašyti kūriniai iki pat 1962 m. buvusioje Tarybų Sąjungoje nebuvo nei verčiami į rusų kalbą, nei publikuojami. Iki šiol KGB archyvuose įslaptinta Vasilijaus Jerošenkos byla. Informacija, slypinti šiame dokumente, padėtų papildyti rašytojo biografiją.

Nenuostabu, kad rašytojui simbolistui Vasilijui Jerošenkai buvo artima romantiko Michailo Lermontovo (1814–1842) kūryba. Neabejotinai jis buvo skaitęs romaną „Mūsų laikų didvyris“ (1840), pasaką su aklumo motyvais „Ašik Kerib“ (1837), o eilėraštį „Burė“ (1832), kurį iliustruodamas M. Lermontovas nuliejo akvarelę, Vasilijus Jerošenka mėgo deklamuoti. Tolumoje boluojanti vieniša burė – amžino klajūno, vienatvės ir laisvės alegorija. Galimas dalykas, kad Vasilijus, skaitydamas šį eilėraštį, pats jautėsi kaip vieniša burė.

M. Lermontovas „Burė“ („Boluoja burė vieniša“)

Белеет парус одинокой	Boluoja burė vieniša
В тумане моря голубом!..	Jūros mėlynos rūke!..
Что ищет он в стране далекой?	Ko ieško ji šaly svečioj?
Что кинул он в краю родном?..	Ką ji paliko savo žemėje gimtoj?..
Играют волны – ветер свищет,	Žaidžia bangos – švilpia vėjas,
И мачта гнется и скрыпит...	Ir stiebas linksta ir girgžda...
Увы! он счастия не ищет	Deja! neieško laimės ji
И не от счастия бежит!	Ir ne nuo laimės bėga!
Под ним струя светлей лазури,	Po ja žydrynės srautas,
Над ним луч солнца золотой...	Virš jos auksinis saulės spindulys...
А он, мятежный, просит бури,	Ir ji, maištaujanti, prašo audros,
Как будто в бурях есть покой!	Tarsi audroj yra ramybė!

Perskaitęs šį eilėraštį, Vasilijus Jerošenka yra pasakęs: „Dieve mano, apie mane parašyta, ne kitaip! Tiesą sakant, priešingai nei įprastas žmogaus troškimas – ramybės, mano siela visada ieškojo audrų“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000).

Paskutiniais gyvenimo metais Vasilijus Jerošenka jautė didžiulę nuoskaudą: „Niekas, išskyrus mane, nepataisys akivaizdžios neteisybės, kurios vis dėlto negalima pavadinti neteisybe. Aš apraudu šį faktą būdamas šešiasdešimties, o ašarų priežastis yra tik viena: Vasilijus Jerošenka, tuščiai save priskiriantis prie literatų, neturi nė vienos net mažytės knygelės rusų kalba. Rusams aš neegzistuoju. Mano knygos buvo išleistos japonų, kinų kalbomis, esperantininkai skaitė mano kūrinius“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000). Vasilijaus Jerošenkos kolegė Zinaida Šamina, su kuria

Paskutinė Vasilijaus Jerošenkos nuotrauka. Obuchovka, 1952 m.
(nuotrauka iš B. Osykovo asmeninio archyvo, prieiga internete: http://www.belgorodbiblioteka.ru/Files/foto.html)

jis kartu dirbo Turkmėnijos vaikų namuose, 1952 m. rudenį iš rašytojo gavo vietos fotografo darytą paskutinę jo nuotrauką: Vasilijus Jerošenka sėdi gilioje pintoje kėdėje, atsirėmęs į pagalves, susiraukšlėję, sudžiūvę pirštai tvirtai laiko Brailio raštu prirašytą sąsiuvinį, tarsi bijodami kažką praleisti, kas vis dar sieja jį su gyvenimu, veidas ramus, bet susikaupęs, tarsi klausytųsi praeities garsų, tarsi prisimintų nueitą kelią (*Шамина*, 1961).

Belgorodo neregė poetė Lidija Ruckaja (*Лидия Руцкая*) savo pagarbą rašytojui išsakė tokiomis eilėmis:

Ерошенка Василий	Jerošenka Vasilijus,
Наш земляк боевой	Mūs tautietis kovingas,
Отдал все свои силы,	Atidavė visas jėgas,
Чтоб во сне стать звездой,	Kad sapne taptų žvaigžde,
Чтоб сиять излучая	Kad švytėtų spinduliuodamas
И любовь, и тепло,	Ir meile, ir šiluma,
Чтоб от края до края	Kad nuo krašto iki krašto
Мир весь помнил его.	Visas pasaulis prisimintų jį.

Dabar, po daugelio metų, pasirodo pamiršti Vasilijaus Jerošenkos kūriniai rusų (dalis jų – Brailio raštu), kinų, japonų ir esperanto kalbomis, išsibarstę įvairiuose žurnaluose. Tačiau iki šiol ne visi jo darbai yra išversti iš japonų, kinų ir esperanto kalbų.

Japonijoje Vasilijus Jerošenka buvo vadinamas Ero San, Kinijoje – ponu Ailo ar Ailosenke. Aklieji Birmos vaikai jį vadino kokodži – vyresniuoju broliu, o Turkmėnijos aklųjų mokyklos auklėtiniai pagarbiai vadino urus ata – rusų tėvu. Visi šie vardai priklauso vienam asmeniui – rašytojui, keliautojui, esperantininkui, mokytojui, muzikantui, šachmatininkui Vasilijui Jerošenkai.

Žemiškasis nenuilstančio keliautojo kelias baigėsi **1952 m. gruodžio 23 d.** Obuchovkoje, likus savaitei iki naujųjų 1953 metų. Vasilijus Jerošenka mirė visų pamirštas, beveik skurde. Rašytojas palaidotas Obuchovkos kaimo kapinėse. **„Gyvenau, keliavau, rašiau“ – štai ką teks iškalti ant mano antkapio. Niekada negalvojau apie šlovę. Rašymas man visada buvo toks pat natūralus kaip kvėpavimas. Gyvenimas yra pagrindinis menas, nes pats gyvenimas yra drama, o jos didžiojoje scenoje kiekvienas žmogus atlieka savo vaidmenį** (cit. pagal *Поляковский*, 2000). Obuchovkos gyventoja Klaudija Charitonova (*Клавдия Харитонова*) prisimena, kad laidojo rašytoją labai kukliai. Paminklo ilgą laiką nebuvo. Kita Obuchovkos gyventoja Ana Šapovalova (*Анна Шаповалова*) teigia, kad paminklas rašytojui buvo pastatytas tik tada, kai į Maskvą atvykę japonai pradėjo domėtis Vasilijumi Jerošenka.

Tuometinės draugijos „Japonija – TSRS“ pirmininko pavaduotojo Matsujiro Tanakos (田中松次郎, 1899–1979) prašymu buvęs Maskvos universiteto aspirantas Tecuo Jonekava (米川哲夫, 1925–2020) laišku kreipėsi į Obuchovkos kaimo tarybos

pirmininką, prašydamas atsiųsti Vasilijaus Jerošenkos kapo nuotrauką. Tai patvirtina Staryj Oskolo aklųjų organizacijos nario Aleksandro Agejevo (*Александр Агеев*) interviu, kuris panaudotas filme „Žalia Vasilijaus Jerošenkos žvaigždė“ (1990). Šis žmogus pasakojo, kad 1957 m. pas jį atvyko rajono komunistų partijos sekretorius Aleksandras Achanosovas (*Александр Аханосов*) ir klausinėjo apie Vasilijų Jerošenką. Sekretorius buvo gavęs nurodymą iš Maskvos surasti Jerošenkos kapą, pažiūrėti, kaip atrodo paminklas. Šį nurodymą sekretorius perdavė Aleksandrui Agejevui, kuris, nuvykęs į Obuchovką, su vietinio gyventojo pagalba vos surado rašytojo kapą apleistose, gyvulių ištryptose kapinaitėse su išvartytais kryžiais. Buvo padarytas kapo kauburėlis, užsakytas paminklas. Vėliau paminklo nuotrauką nuvežė į Maskvoje buvusią Rašytojų sąjungos būstinę, kur jos laukė keturi japonai, iš kurių vienas puikiai kalbėjo rusiškai. Japonas paklausė, kaip Vasilijus Jerošenka gyveno paskutiniaisiais metais, ar gaudavo pensiją. Aleksandras Agejevas patvirtino, kad pensiją gaudavo, nors invalidumo pensijos rašytojas negaudavo. Tuo metu buvusioje Tarybų Sąjungoje vaikystėje netekę regėjimo žmonės invalidumo pensijos negaudavo. Iš labai mažos senatvės pensijos buvo sunku išgyventi. Likus trims mėnesiams iki mirties Vasilijus Jerošenka buvo gavęs vienkartinę materialinę pagalbą. Sunku įsivaizduoti, iš ko ir kaip gyveno sergantis rašytojas, grįžęs į tėviškę. Paskutiniais Vasilijaus Jerošenkos gyvenimo mėnesiais juo rūpinosi Obuchovkos mokyklos pradinių klasių mokytoja, rašytojo sesers Pelagėjos duktė Vera Serdiukova (*Вера Ивановна Сердюкова*, 1915–1969).

Jeigu ne japonų draugų domėjimasis rašytoju, Vasilijaus Jerošenkos tėviškėje niekas nebūtų prisiminęs. Vasilijaus Jerošenkos gyvenimo istorija primena lietuvių rašytojo, muzikanto, Lietuvos kariuomenės savanorio Prano Daunio (1900–1962) gyvenimo kelią. Pranas Daunys, kovodamas už Lietuvos laisvę, neteko regėjimo. Tarybiniais metais buvo pamirštas, gyveno skurde. Tik Lietuvai atgavus nepriklausomybę Kaune 2014 m. jam pastatytas paminklas.

Pavėluotas kūrybos įvertinimas

Vasilijus Jerošenka buvo įvairiapusis rašytojas. Jo plunksnai priklauso pasakos, legendos, pasakojimai, eilėraščiai, publicistinės esė. Rusijoje tik 1962 m. pasirodė Belgorodo knygų leidyklos išleistas pirmasis šio rašytojo kūrinių rinkinys „Erelio širdis“, o 1964 m. šį leidinį pakartojo leidykla „Просвещение“ („Švietimas“). 1969 m. knyga, pavadinta „Teisingumo gėlė“, išėjo Kijeve ukrainiečių kalba. A. Charkovskis pažymi, kad Vasilijus Jerošenka į tėvynę grįžo ne kaip žymus rašytojas (apie jį žinojo daugiausia esperantininkai), ne kaip garsus keliautojas (pasakojimai apie tai liko Rytų šalių žurnaluose), o kaip vienas iš tūkstančio paprastų aklųjų (*Харьковский*, 1978).

Jau Japonijoje buvo pastebėta, kad Vasilijaus Jerošenkos kūryba išsiskiria meninės koncepcijos, kalbos ir kompozicijos originalumu (*Аникеев, Такеда*, 2017). Japonijoje pirmasis Vasilijaus Jerošenkos kūrinių rinkinys „Yoakemae no uta“ („Priešaušrio dainos“), redaguotas Akitos Udziako, buvo išleistas 1921 metais. Jame 14 kūrinių: „Semai kago“ („Ankštas narvas“), „Sakana no kanashimi“ („Žuvelės skausmas“), „Gakusha no Atama“ („Mokslininko galva“), „Numa no hotori“ („Prie pelkės“), „Ippon no nashi no ki“ („Kriaušės medis“), „Washi no Kokoro“ („Erelio širdis“), „Matsu no Ko“ („Pušelė“), „Haru no yoru no yume“ („Pavasario nakties sapnas“), „Kawarineko“ („Keista katė“), „Mokusei no Ningenshin“ („Žmonės-dievai ant Jupiterio“), „Oncho no rampi“ („Iššvaistytos malonės“), „Musukyosha no junshi“, („Kankiniška bedievio mirtis“), „Kofuku no fune“ („Laimės laivelis“), „Canaria no shi“ („Kanarėlės mirtis“).

Tais pačiais metais išleistas antrasis rinkinys „Saigō no tameiki“ („Paskutinis atodūsis“). Be keturių Vasilijaus Jerošenkos darbų – eilėraščių esperanto kalba ir jų vertimo į japonų kalbą „Jipusionna no Yogen“ („Čigonės būrimas“), trijų veiksmų pjesės vaikams „Momoiro no Kumo Dowageki sammaku“ („Persiko spalvos debesis“), „Umi no ojo to ryoshi“ („Jūrų karalienė ir žvejys“), „Futatsu no chiisana shi“ („Dvi mažos mirtys“), jame yra prisiminimų apie Vasilijų Jerošenką, parašytų jo bičiulio Eguti Kan, ir rinktinės sudarytojo, redaktoriaus Udziaku Akitos komentaras apie pjesę „Persiko spalvos debesis“.

1922 m. Japonijoje išleista Vasilijaus Jerošenkos kūrinių rinktinė „Paskutinis atodūsis“. Trečiąjį rinkinį „Jinrui no tame ni“ („Žmonijos labui“) 1923 m. liepos mėnesį parengė leidykla „Kaijosha“, tačiau viskas dingo gaisre per stiprų žemės drebėjimą (*Аникеев, Такеда*, 2017). Manytina, kad Vasilijaus draugų pastangų dėka šis rinkinys po metų buvo atkurtas pagal likusį vienintelį egzempliorių. 1942 m. šis rinkinys buvo pakartotas.

1953 m. Vasilijaus Jerošenkos pasakos buvo įtrauktos į Japonijoje leidžiamą daugiatomį „Japonų vaikų literatūros biblioteka“. 1956 m. Tokijuje pasirodė japonų profesoriaus Ihiro Takasugi parengta rašytojo biografija „Aklas poetas Jerošenka“.

1959 m. šis autorius parengė ir tritomę rinktinę „Jerošenkos kūriniai“. Pirmąjį tomą sudarė kūriniai japonų kalba, antrąjį – kūriniai esperanto kalba, trečiąjį – straipsniai ir atsiminimai apie V. Jerošenką japonų ir esperanto kalbomis (1974 m. pakartotas leidimas dvitomyje). 1982 m. publikuotas pataisytas ir papildytas Itiro Takasugi knygos „Aušros daina“ leidimas. Japonijoje ir Kinijoje publikuota daug Vasilijaus Jerošenkos darbų esperanto kalba. 1979–1996 m. išleistas šešių tomų Vasilijaus Jerošenkos kūrinių rinkinys, kurį redagavo ir sudarė Mine Yoshitaka. 1989 m. išleista Shōzō Fujii knyga esperanto kalba „Jerošenkos istorija: 1920-ieji, Tokijo, Šanchajus, Pekinas“.

Kinijoje 1934 m. ir 1966 m. Lu Sinio išversta Vasilijaus Jerošenkos pjesė „Persiko spalvos debesis“ išleista atskiru leidiniu. Deja, ši pjesė iki šiol dar nebuvo publikuota nei ukrainiečių, nei rusų kalbomis.

Iš esperanto į kinų kalbą Hu Yu-chi išvertė „Sudžiūvusio lapo pasakas“ ir kitus kūrinius, 1924 m. išleistus Šanchajuje. Tuo pačiu metu Pekine išleistas Vasilijaus Jerošenkos skaitytų paskaitų rinkinys „Išnykstantys vaiduokliai“, iš esperanto į kinų kalbą išverstas Vasilijaus Jerošenkos pasakų rinkinys „Bokštas nukristi“. Lu Sinio išverstos „Jerošenkos pasakos“ buvo išleistos Kinijoje 1922, 1938, 1948, 1950, 1978 metais. Kinijoje buvo išleistos penkios Vasilijaus Jerošenkos knygos:

„Ailuoxianke tonghuaji“ („Jerošenkos pasakos“), Sanhajo, Shanwuyin Shuguan, 1922 m.;

„Taosedeyun“ (pjesė „Persiko spalvos debesis“), Beixin Shuju, 1922 m.;

„Ĝemo de Unu Soleca Animo“ („Vienišos sielos dejonė“) – kūrinių rinkinys esperanto kalba, Sanhajo, 1923 m.;

„Turo por Fali“ („Bokštas nukristi“) – pasaka esperanto kalba, paskelbta žurnalo „La Verda Ombro“ priede („Žalias šešėlis“), Taipėjus, 1923 m.;

„Guoqude youling jiqita“ („Išnykstantys vaiduokliai“) – Pekino universitete Vasilijaus Jerošenkos skaitytų paskaitų konspektai, Mingzhi Shuju, 1924 m. (*Аникеев, Такеда*, 2017).

Daugiausia Vasilijaus Jerošenkos kūrinių išspausdinta esperanto kalba. V. Taraniuk ir E. Kovtoniuk 2020 m. sudarytame „Vasilijaus Jerošenkos bibliografiniame kataloge“ nurodyta 60 Vasilijaus Jerošenkos kūrinių, publikuotų esperanto, 34 – japonų, 23 – kinų kalbomis. Kūriniai ukrainiečių, rusų ir kitomis kalbomis yra minėtų kūrinių vertimai.

Kinų literatas ir vertėjas Chu Jui-Čži Vasilijaus Jerošenkos knygos „Vienišos sielos šauksmas“, išleistos Šanchajuje 1923 m., pratarmėje rašė: „Japonijoje ir Kinijoje Jerošenka iškart tapo žymiu rašytoju, tačiau Europoje mažai kas girdėjo jo vardą. Tikimės, kad šios nedidelės knygos išleidimas prisidės prie to, kad subtilus neregio poeto talentas taps plačiai žinomas Vakaruose kaip ir Rytuose“ (*Юй-Чжи*, 1962, 181).

Vasilijaus Jerošenkos darbai yra slavų ir Rytų dvasinių tradicijų, romantizmo ir simbolizmo sintezės pavyzdys, jie organiškai pateko į tūkstantmečio senumo rafinuotos Japonijos ir Kinijos kultūros iždą (*Патлань*, 2000). Lu Sinis Vasilijų Jerošenką

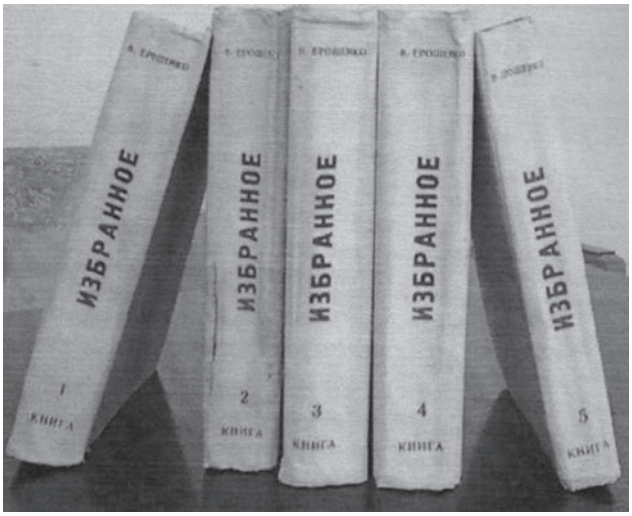

Vasilijaus Jerošenkos kūrinių rinktinė, 1977 m. išleista Brailio raštu (nenustatyto fotografo nuotrauka)

Plakatas, skirtas XXIV Ukrainos esperantininkų asociacijos kongresui, vykusiam 2018 m. Lvive. Viršutinėje plakato dalyje – šio kongreso emblema, apatinėje – Vasilijui Jerošenkai skirtos memorialinės lentos, atidengtos kongreso metu, nuotrauka. Memorialinėje lentoje yra V. Jerošenkos portretinis bronzinis bareljefas, užrašytas jo vardas ir pavardė ukrainiečių ir esperanto kalbomis, gimimo ir mirties metai (nuotrauka iš autoriaus asmeninio archyvo)

Vasilijaus Jerošenkos vardu pavadintos gatvės plakatas (nenustatyto fotografo nuotrauka)

pavadino „visiškai skaidriu didelės sielos svajotoju“ (*Ерошенко*, 1977, 28). Daugelis tų, kurie apie jį rašė buvusioje Tarybų Sąjungoje, reikalavo atsiriboti nuo jo naivumo, priekaištavo dėl pasaulėžiūros nenuoseklumo, visuotinai priimtų realizmo kanonų stokos. Bet ar galima kaltinti naivų žmogų, knygoje „Mergaitė mažomis kojomis“ rašiusį: „Norint eiti gyvenimo keliu, jums reikia ne didelių kojų, bet didelės širdies. Norint laimėti gyvenimo mūšyje, reikia ne tigro letenų, eržilo kanopų, o stiprios valios, šviesios minties, drąsios širdies, teisingos ir sąžiningos dvasios, gilaus pasaulio pažinimo“ (*Ерошенко*, 1977, 117).

Vasilijaus Jerošenkos darbų publikacijos rusų ir ukrainiečių kalbomis jau seniai tapo bibliografine retenybe (*Патлань*, 2000). Viena iš daugelio užmaršties šio rašytojo tėvynėje priežasčių buvo jo kūrinių gilaus vidinio dvasingumo neįvertinimas. Tai, kas teikė jam jėgų palikti Rytuose ryškų pėdsaką savo draugų ir gerbėjų širdyse, per daugelį metų tėvynėje atsisuko prieš jį patį. Tarptautinė esperanto kalba Vasilijui Jerošenkai tapo raktu į pasaulį, tačiau kartu ji ribojo jo kūrinių kelią į platesnį skaitytojų ratą, smarkiai sunkino jo gyvenimą dėl esperantininkų persekiojimo buvusioje Tarybų Sąjungoje.

Kelionės padėjo Vasilijui Jerošenkai „pamatyti“ pasaulį, daugelio kalbų mokėjimas leido suprasti ir atskleisti pasaulį simbolinėse pasakose, tačiau visa tai tapo įtarimų ir persekiojimų priežastimi Indijoje, Japonijoje, net tėvynėje. Vasilijus Jerošenka nebuvo anarchistas, bet buvo atleistas iš Rytų komunistinio universiteto dėl anarchistinių pažiūrų. Jis atsisakė klausytis užsieniečių telefoninių pokalbių Maskvos viešbučiuose, bet buvo apkaltintas šnipinėjimu dėl susirašinėjimo daugeliu kalbų nesuprantamu Brailio raštu. Jis studijavo religijos istoriją ir filosofiją, užrašė daugelio tautų legendas ir pasakas, tačiau būtent jo pasaulėžiūra, paremta Rytų dvasine tradicija, krikščionybe, budizmu, Levo Tolstojaus mokymais, buvo priežastis neskelbti daugelio jo darbų: iki šiol į rusų ir ukrainiečių kalbas išversta tik penktadalis to, ką jis parašė dvidešimtajame dešimtmetyje (*Кищенко*, 1991). Vasilijus Jerošenka savo gyvenimu ir kelionėmis XX a. tęsė aklų ukrainiečių pasakotojų, kobzarų, klajojančių šviesuolių, kurių vienas ryškiausių atstovų buvo poetas, keliaujantis filosofas Grigorijus Skovoroda (*Григорий Саввич Сковорода*, 1722–1794), tradicijas (*Патлань*, 2000).

Vasilijaus Jerošenkos kūryba pasižymi subtilia simbolika ir primena Nikolajaus Rericho (*Никола́й Константи́нович Ре́рих,* 1874–1947) literatūrinį braižą. Saulės, ugnies, liepsnos simboliai yra svarbiausi daugelyje jo apsakymų ir pasakų („Erelio širdis“, „Žiemos pasaka“, „Pasaulio ugnis“, „Ant kranto“). Rašytojas meistriškai panaudojo pakartojimus, žodžio ritmą, pavyzdžiui, pasakoje „Erelio širdis“, kurios leitmotyvas – erelių daina, svajojant pasiekti „amžinai šiltą ir amžinai šviesią saulę“. „Topolio berniuko“ veikėjas sako: „Užaugęs turiu virsti malkomis arba tapti fakelu, kad, atiduodamas savo šviesą ir šilumą, sušildyčiau ar apšviesčiau šį pasaulį. Tai topolio paskirtis. O kad degtum šviesiau ir švytėtum ryškiau, tau reikia ženklo –

meilės ženklo“ (*Ерошенко*, 1977, 94). Vasilijus Jerošenka mums neatskleidžia, koks tai ženklas, tačiau paaiškinimu gali tapti Nikolajaus Rericho žodžiai: „Širdies ir meilės kalba yra ta pati. Jei pykčio ženklas yra minusas, aštrus kaip strėlė, tai meilės ženklas yra pliusas, amžinai žėrintis kryžius, kuris nuo neatmenamų laikų apšvietė sąmonę ir prisidėjo prie gyvenimo pakylėjimo“ (*Рерих*, 1998, 346).

Skaitome Indijos pasakojimus apie Baitalą, pasakojimus apie Budą-Gautamą, Birmos legendą, kurią V. Jerošenka įrašė vietinėmis kalbomis ir paskelbė japonų kalba. Didysis princas atveria krūtinę, kad krauju palaistytų jo auginamą Teisingumo gėlę. Galinga letena tigras atidaro narvus, kuriuose, bijodamos laisvės, merdi avys. Vaikinas eina į Svajonių šalį Vaivorykštės tiltu. Ereliai kyla vis aukščiau, svajodami nuskristi į saulę. Tai tik keli vaizdai iš V. Jerošenkos pasakų. O už viso to slypi tikėjimas, kad visi žmonės yra broliai, o aklieji gali gyventi ir keliauti šiame pasaulyje ne prasčiau nei regintieji (*Харьковский*, 2012).

Šiandien Vasilijus Jerošenka minimas greta keliautojų, padėjusių užmegzti artimesnius ryšius su Rytų valstybių žmonėmis. Tokiais žmonėmis buvo muzikantas Gerasimas Lebedevas (*Гера́сим* Степа́нович *Ле́бедев,* 1749–1817), teatro Indijoje įkūrėjas Vasilijus Mamalyga (*Василий Пантелеймонович Мамалыга*, 1865–?), suorganizavęs sukilimą prieš kolonizatorius Indonezijoje, Osipas Goškevičius (*Иосиф* (*Осип*) *Антонович Гошкевич,* 1814–1875), triskart apkeliavęs Žemės rutulį ir paskyręs savo gyvenimą Japonijai (*Шагинян*, 1985). Vasilijus Jerošenka Rytų šalyse išgyveno apie dešimt metų, ryškiausią pėdsaką paliko Japonijoje ir Kinijoje.

1987 m. rugsėjo mėnesį, jau perestroikos įkarštyje, Ašchabado aklųjų mokyklos mokytojo Nikolajaus Osipenkos (*Николай Осипенко*) pastangomis Ašchabade buvo įkurtas aklų mokinių klubas „Поиск“ („Paieškos“), kurio tikslas – surinkti kuo daugiau žinių apie Vasilijų Jerošenką. Šio klubo nariai užfiksavo nemažai prisiminimų. Tokių paieškų teigiama ypatybė buvo tai, kad akli mokiniai bendravo su aklais suaugusiaisiais, buvusiais Vasilijaus Jerošenkos mokiniais, kas didino respondentų pasitikėjimą ir atvirumą (*Патлань*, 2019). Dešimtajame XX a. dešimtmetyje Ašchabado aklųjų mokykla vienu metu vadinosi Vasilijaus Jerošenkos vardu, veikė minėtasis informacijos apie Vasilijų Jerošenką paieškos klubas. Nikolajus Osipenko pažymi, kad savo laiku dėl sustiprėjusios naujosios Turkmėnijos vyriausybės nacionalistinės politikos buvo pakeisti ankstesni miestų, gatvių, įmonių, mokyklų ir net metų mėnesių pavadinimai. Aklųjų mokyklos valdyba buvo atnaujinta, 2004 m. pakeistas ir mokyklos pavadinimas – jame nebeliko Jerošenkos pavardės (prieiga internete: http://www.libe.slikom.info/Erosxenko Konkurso/Nikolaj%20Osipenko%20(Rusio).htm). Jo vardo neišsaugojo ir Maskvos aklųjų vaikų internatinė mokykla Nr. 1, kurioje mokėsi Vasilijus Jerošenka.

Kad šio žmogaus vardas nenueitų užmarštin, daug pastangų dėjo jį pažinoję rašytojai japonai. Profesorius Takasugi Ichiro, tyrinėdamas Vasilijaus Jerošenkos kūrybą, skatino poeto gimtinėje įkurti jam skirtą muziejų. Savo laiškuose profesorius

Aščhabado aklųjų mokyklos mokiniai prie A. Sachatovo tapyto Vasilijaus Jerošenkos portreto (nenustatyto fotografo nuotrauka)

Vimpelai Vasilijaus Jerošenkos 100-osioms gimimo metinėms pažymėti, 1990 m. (nenustatyto fotografo nuotraukos)

Vasilijaus Jerošenkos labdaros fondo „Espero“, įkurto 2007 m., emblema (nenustatyto fotografo nuotrauka)

Nenustatyto autoriaus sukurtas Vasilijaus Jerošenkos ženklas (prieiga internete: http://ay.by/lot/znak-vasilij-yakovlevich-eroshenko-esperantist-pisatel-simvolist-1890-1952-5029817215.html)

kreipėsi į Staryj Oskolo vadovus. 1990 m. sausio 13 d., minint 100-ąsias gimimo metines, Obuchovkos kaime buvo atstatytas Vasilijaus Jerošenkos namas-muziejus, kuris yra Staryj Oskolo kraštotyros muziejaus filialas. Muziejuje eksponuojami asmeniniai rašytojo daiktai: nuotraukos, biustai, knygos, baldai, dokumentai. Japonų profesoriaus Takasugi Ichiro laiškai yra vertingiausi šio muziejaus dokumentai.

1995 m. Japonijoje esperanto kalba išleistos Zinaidos Šaminos išsaugotos ir Anatolijaus Masenko perrašytos iš Brailio rašto trumparaščio Vasilijaus Jerošenkos šeštojo dešimtmečio pradžioje sukurtos keturios pasakos: „Trys dvyniai“, „Dangiškoji“, „Alikhanas bailys“, „Išminties ąsotis“ (*Патлань*, 2012c).

110-ųjų gimimo metinių proga muziejaus darbuotojai mokiniams paskelbė rašinio apie rašytoją Vasilijų Jerošenką konkursą. Konkursą laimėjusi vienuoliktokė Natalija Borisova esė „Sielos akys“ rašė: „Jis neregys. Jo akys nemato. Jos nemato nei dangaus, nei saulės, nei veidų. Taip lėmė likimas: pastebėjęs jį, atėmė akis. Jis toks. Laikydamas save sąžiningu, jis pasakė: „Šis žmogus turi per daug turtų, todėl atimsiu iš jo akis.“ Jam netapo blogiau, nes jis turėjo kitą regėjimą. Labai jautrios buvo jo sielos akys. Jo sielos akys matė viską: ir dangų, ir saulę, ir veidus. Jis neregys?!“ (*Пискаль*, 2000, 4).

Vasilijaus Jerošenkos vardas dažnai prisimenamas esperantininkų kongresuose. 2007 m. išleistas atminimo medalis su Vasilijaus Jerošenkos atvaizdu skirtas Jokohamoje (Japonija) vykusiam 96-ajam tarptautiniam esperantininkų kongresui. Jo averse pateiktas rašytojo atvaizdas pagal japonų dailininko Tsuruto Goro piešinį.

2018 m. spalio 19–21 d. vykusiame XXIV Ukrainos esperantininkų kongrese Lvive Ukrainos esperantininkų asociacijos ir Vasilijaus Jerošenkos labdaros fondo prezidentas Euhenas Koftonjuk perskaitė pranešimą apie Vasilijaus Jerošenkos gyvenimą ir kūrybą. Rašytojo atminimas įamžintas kongreso metu Lvive atidengta

Atminimo medalis su Vasilijaus Jerošenkos atvaizdu, skirtas 96-ajam esperantininkų kongresui, vykusiam Jokohamoje 2007 m. (nenustatyto fotografo nuotrauka)

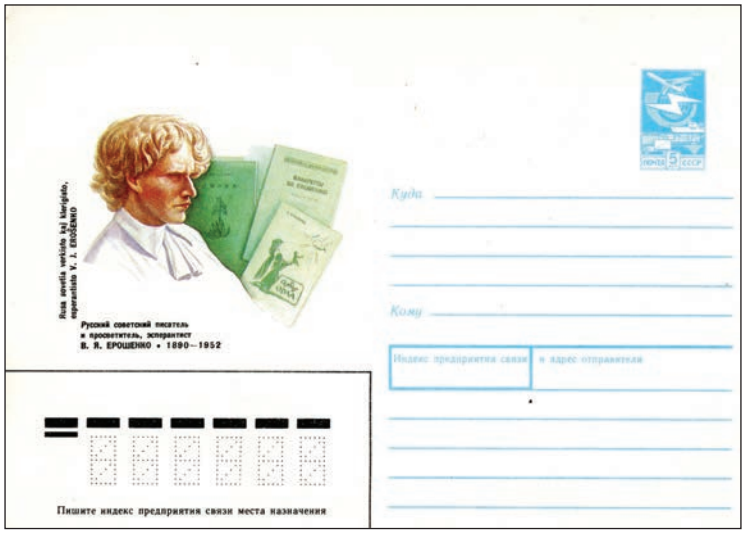

Proginis vokas, skirtas Vasilijui Jerošenkai, 1989 m. Dailininkas V. Zaicevas; ant voko V. Jerošenkos portretas jo knygų fone; užrašai rusų ir esperanto kalbomis: „Rusų tarybinis rašytojas ir švietėjas, esperantininkas V. J. Jerošenko. 1880–1952“ (nuotrauka iš asmeninio autoriaus archyvo)

Proginis vokas, skirtas Vasilijui Jerošenkai. Dailininkė O. Žuravel. Ant voko V. Jerošenkos portretas senovės japonų architektūros fone ir jo eilėraščio posmas, užrašas: „Vasilijus Jerošenko 1880–1952“ (nuotrauka iš asmeninio autoriaus archyvo)

Proginis vokas su Vasilijaus Jerošenkos labdaros fondo „Espero“ plakatu, kuriame panaudotas Tsuruto Goro 1920 m. tapytas Vasilijaus Jerošenkos portretas. Šio fondo vadovo užrašas ranka esperanto kalba: „Gerbiamam profesoriui ponui Vytautui Gudoniui su nuoširdžiu sveikinimu nuo Euheno Kovtonjuk, 2020“ (nuotrauka iš asmeninio autoriaus archyvo)

Pašto ženklai, išleisti 2007 m. Ukrainos pašto Vasilijaus Jerošenkos vardo labdaros fondo „Espero“ iniciatyva su rašytojo atvaizdais
(nenustatyto fotografo nuotraukos)

atminimo lenta. Jo vardu pavadinta ne tik pati ilgiausia gatvė gimtajame Obuchovkos kaime, Staryj Oskolo ir Lvivo miestuose, bet ir Belgorodo valstybinė aklųjų biblioteka, Tarptautinis neregių esperantininkų pagalbos fondas. Kijeve Richardo Zorgės gatvės pavadinimas pakeistas Vasilijaus Jerošenkos vardu (Koftonjuk, 2023). Su jo atvaizdu buvo išleisti pašto ženklai ir proginiai vokai.

Pagal J. Kokoškos scenarijų apie rašytoją 1990 m. Rostovo kino kronikos studijoje sukurtas režisierės Ados Lazo dokumentinis filmas „Vasilijaus Jerošenkos žalioji žvaigždė“. Japonų režisierius Rikis Simidziu yra pastatęs pjesę apie Vasilijų Jerošenką. Nors Vasilijus Jerošenka sukūrė tik vieną pjesę „Persiko spalvos debesis“, tačiau specialistai įžvelgia, kad ir kiti jo kūriniai tinka dramos, lėlių teatrų scenoms.

Apie Vasilijaus Jerošenkos gyvenimą ir darbus paskelbta daug publikacijų. Be nedidelio pluoštelio straipsnių apie Vasilijų Jerošenką esperanto, japonų, kinų, rusų kalbomis, didžioji dalis publikacijų pasirodė po jo mirties.

Paminėti tik tie autoriai, kurie yra paskelbę daugiau nei vieną publikaciją, nes tai rodo, kad jie Vasilijaus Jerošenkos fenomenu domėjosi kiek giliau ir ilgesnį laiką: Alov, 1937, 1962, 1964; Andrianova, 1968, 1967, 1968, 1970; Andrianova-Gordienko, 1968, 1973, 1977, 2004; Anikejev, 2004, 2005; Beznosik, 2003, 2005: Bezuglova, 1962, 1964; Belousov, 1961, 1962, 1963, 1964; 1969, 1975, 1977, 1985; Bogdanov, 1962, 1964; Charkovskij, 1968, 1973, 1974, 1977, 1978; Čmil, 1982, 1988; Glebov, 1964, 1970; Elšin, 1974, 1979; Goro, 1962, 1964, 1969, 1977;

Gudonis, 1985, 1986, 1889, 1990a, 1990b, 1991, 2001, 2004, 2008, 2020a, 2020b, 2023a, 2023b, 2023c, 2023d, 2023e, 2023f, 2023g, 2023h, 2023i, 2023y; Itchiro, 1956, 1972, 1993; Jui-Čži, 1962, 1964, 1969, 1977; Kepok, 1987, 1988; Kepov, 1961, 1962, 1963; Kicenko, 1988, 1989; Kiesi, 1921, 1962, 1964, 1977; Kovtoniuk, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2010, 2020; Korotkevič, 1963, 1969, 1970, 1990; Lu Sinis, 1921, 1922, 1953, 1961, 1962, 1963, 1964, 1967, 1969, 1971, 1977, 1991; Olifirenko, 2001, 2005; Osikov, 1969, 1970, 1973, 1978, 1980, 1990; Pankov, 1970, 1973, 1976, 1990, 2002; **Patlan**, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006, 2012a, 2012b, 2012c, 2013, 2014a, 2014b, 2014c, 2015, 2016, 2017a, 2017b, 2017c, 2017d, 2018, 2019, 2020, 2020a, 2020b, 2020c, 2021 ir kt.; Pašniov, 1971, 1973, 1989, 2002; Peršin, 1964, 1989, 1991, 1998, 2004; Poliakovskij, 1989, 1990, 2000, 2001, 2002, 2004; Prochorov, 1971, 2000, 2002, 2005, 2006; Seiti, 1962, 1964; Solomonov, 1992, 2004; Stadnikova, 1989, 1990; Šamina, 1961, 1962, 1964; Šechovcov, 1982. 1984, 1988, 1990, 1994; Šojev, 1963, 1964; Taraniuk, 2005, 2009, 2010, 2012, 2020; Tokariova, 1961. 1962; Udziaku, 1935, 1962, 1977; ir kt. Tenka apgailestauti, kad esant rašytojui gyvam buvo publikuota tik nedidelė dalis straipsnių.

1986 m., minint rašytojo 100-ąsias gimimo metines, jo gimtinėje, (Obuchovka, V. Jerošenkos g. 15) buvo atidarytas „Vasilijaus Jerošenkos“ namas-muziejus. Rekonstruotas namas stovi 0,24 ha sklypo centre. 84 kvadratinių metrų ploto pastate

Vasilijaus Jerošenkos namas-muziejus Obuchovkoje, įkurtas 1986 m., minint 100-ąsias rašytojo gimimo metines (prieiga internete: https://www.shkolazhizni.ru/biographies/articles/75937/)

Vasilijaus Jerošenkos namo-muziejaus Obuchovkoje ekspozicija 1 (prieiga internete: http://www.museum.ru/M2847)

yra keturios parodų salės, kuriose lankytojai gali apžiūrėti pasiturinčio XX a. pradžios Rusijos valstiečio namą ir asmeninius Vasilijaus Jerošenkos daiktus, knygas, dokumentus. 120 metų Vasilijaus Jerošenkos gimimo sukakčiai paminėti muziejaus kiemelyje buvo atidengtas skulptoriaus V. Kolesnikovo sukurtas rašytojo biustas. Sode pasodintos obelys, o tarp jų matyti iš metalo pagaminti Vasilijaus Jerošenkos pasakų personažai.

Vasilijaus Jerošenkos namo-muziejaus Obuchovkoje ekspozicija 2 (prieiga internete: https://oskol.city/news/culture/10624/)

Vasilijaus Jerošenkos namo-muziejaus Obuchovkoje ekspozicija 3 (prieiga internete: https://oskol.city/news/culture/10624/)

Projekto „Jerošenka 125“ emblema (Yazimos Hirosi piešinys) (prieiga internete: http://www.espero.com.cn/2015-01/29/content_34686145.htm)

2015 m. sausio 12 d. projekto „Jerošenka 125“ nariai „Nakamurajos“ restorane pažymėjo Vasilijaus Jerošenkos gimtadienį (prieiga internete: http://www.espero.com.cn/2015-01/29/content_34686145.htm)

Kaip minėta, ypatingą dėmesį Vasilijaus Jerošenkos atminimui skyrė japonų kultūros atstovai. Būtent jų iniciatyva buvo sutvarkytas rašytojo kapas, įkurtas jo namas-muziejus Obuchovkoje, Japonijoje minimos jo gimimo ir mirties metinės. Buvęs aklųjų mokyklos, kurioje anksčiau mokėsi Vasilijus Jerošenka, direktorius Hikita Akio, buvusi tos pačios mokyklos mokytoja Isaki Michiko ir Kazuyo de Murata parengė projektą „Jerošenka 125“, skirtą 125-osioms rašytojo gimimo metinėms paminėti.

Vasilijaus Jerošenkos 125-mečio minėjimo projekto vykdomasis komitetas (pirmininkas Junichi Shibayama) išleido „Neišverstus Jerošenkos kūrinius“. Tai 15 Vasilijaus Jerošenkos kūrinių, parašytų japonų kalba ir dar neverstų į esperanto kalbą. Juos išvertė šiame projekte dalyvavę esperantininkai, redagavo Junichi Shibayama, Hisashi Kudo ir Jun Hoshida. Šio projekto iniciatyva 2015 m. Tokijuje esperanto ir japonų kalbomis išleistas autorių Tatjanos Novikovos, Anatolijaus Masenko, Tanabe Kunio, Sasaki Teruhiro, Shi Chengtai, Aoyama Tooru, Julijos Patlan straipsnių rinkinys apie Vasilijaus Jerošenkos biografiją ir kūrybą.

Projektas įkvėpė ir daugiau iniciatyvų: Vasilijaus Jerošenkos kūriniai buvo pradėti intensyviai skaitmeninti, buvo organizuojamos paskaitos, parodos, pažymėtas Vasilijaus Jerošenkos gimtadienis „Nakamurajos“ restorane (Kazuyo de Murata, 2015). Pagal Yazimos Hirosi emblemos piešinį Japonijoje buvo išleistas ženkliukas.

Vasilijaus Jerošenkos biografijos ir kūrybinio paveldo tyrinėjimai

Pirmoji mums žinoma publikacija apie Vasilijų Jerošenką yra straipsnis „Rusų neregio kelionė į Londoną“, publikuotas 1912 m. iš karto dviejuose žurnaluose: „Вокруг света“ („Aplink pasaulį“) ir „Слепец“ („Aklasis“). Tuo metu ši kelionė prilygo sensacijai – aklas žmogus keliauja be palydovo!

Pirmasis buvusioje TSRS apie Vasilijų Jerošenką 1958 m. straipsnį „Rusų draugas Lu Sinis“ parašė sinologas, vertėjas ir žurnalistas Vladimiras Rogovas. Straipsnis buvo išspausdintas žurnaluose „Знамя“ („Vėliava“) ir „Жизнь слепых“ („Aklųjų gyvenimas“). Publikacija žurnale „Знамя“ sukėlė susidomėjimą ir kelis kartus buvo perspausdinta Kinijoje ir Japonijoje. Informacija, iš kurios japonai sužinojo apie tikslią Vasilijaus Jerošenkos mirties datą, tapo rašytojo atminimo įamžinimo priežastimi. Tokijuje įvyko įsimintinas Vasilijaus Jerošenkos draugų susitikimas, kuriame buvo nuspręsta jo kūrinius surinkti ir perspausdinti. 1959 m. japonų profesorius Ichiro Takasugi išleido trijų tomų visų Jerošenkos kūrinių leidinį. Ir buvusioje TSRS pamažu ėmė rastis publikacijų apie Vasilijų Jerošenką. 1960 m. gruodžio 30 d. Aleksandras Kepovas parengė esė apie Jerošenką, skirtą jo 70-mečiui, ir paskelbė jį Staryj Oskolo regioniniame laikraštyje „Путь октября“ („Spalio kelias“). 1961 m. balandį Charkovo žurnalas „Труд слепых“ („Aklųjų darbas“) perspausdino Lu Sinio „Anties komediją“ su komentaru „Apie autorių ir herojų“, skirtą Vasilijui Jerošenkai, ir išleido Brailio raštu. Tačiau šie straipsniai regioniniuose, nedidelio tiražo žurnale „Слепец“ („Aklasis“) ir užsienio leidiniuose liko nepastebėti. Naują postūmį Vasilijaus Jerošenkos studijų raidai davė aktorės ir rašytojos Jelizavetos Auerbach (*Елизаве́та Бори́совна Ауэрба́х*, 1912–1995) straipsnis „Poeto likimas“, paskelbtas laikraštyje „Московская правда“ („Maskvos tiesa“) 1961 m. gegužę. Būtent ji sudomino jauną „Литературная газета“ („Literatūros laikraštis“) darbuotoją, sinologą Romaną Belousovą, vėliau radusį daug vertingų dokumentų apie Vasilijų Jerošenką (prieiga internete: http://ru-jp.org/belousov_arhiv_01.htm). R. Belousovas paskelbė publikacijų apie Vasilijų Jerošenką: „Lu Sinio darugas“ laikraštyje „Литературная газета“ (1961 m. rugsėjis), „Engiamųjų užtarėjas“ Visos Rusijos aklųjų draugijos biuletenyje (1962), „Rašytojo likimas“ – „Восточный алманах“ („Rytų almanachas“, 1962), „Neregys rašytojas Vasilijus Jerošenka“ laikraštyje „Волжская заря“ („Volgos aušra“, Brailio raštu, 1962), „V. J. Jerošenka“ knygoje „V. Jerošenka. Erelio širdis“ (1962), „Pasakojimas apie vieną gyvenimą“ knygoje „Tūkstančiuose hieroglifų“ (1963), „V. J. Jerošenka“ knygoje „V. Jerošenka. Erelio širdis“ Brailio raštu (1964), „Rusų rašytojas V. Jerošenka – Lu Sinio draugas“ žurnale „Проблемы Дальнего востока“ („Tolimųjų Rytų problemos“, 1975), „Klajūno svajonės“ knygoje „V. J. Jerošenka. Rinktinė“ (1977) ir kt.

Praėjus dešimčiai metų po Vasilijaus Jerošenkos mirties, 1962 m. Belgorodo knygų leidykla išleido rašytojo knygą „Erelio širdis“, o 1964 m. šį leidinį pakartojo leidykla „Просвещение“ („Švietimas“). 1969 m. minėta knyga, pavadinta „Teisingumo gėlė“, buvo išleista Kijeve ukrainiečių kalba. 1977 m. leidykla „Наука“ („Mokslas“) išleido Vasilijaus Jerošenkos kūrinių rinktinę („Избранное“), apie jį pradėtos leisti knygos: N. N. Gordienko-Andrianovos „Uždegiau ugnį širdyje“ (Kijevas, 1973, 1977), A. S. Charkovskio dokumentinė apysaka „Žmogus, pamatęs pasaulį“ (1978), Vasilijaus Jerošenkos 100-ųjų gimimo metinių proga išleista B. I. Osykovo brošiūra „Muzikantas, keliautojas, poetas, mokytojas“ (1989), A. I. Sizovos „Vasilijaus Jakovlevičiaus Jerošenkos 100-osioms gimimo metinėms“ (1990), V. J. Lazarevo ir V. G. Peršino knyga „Jerošenkos impulsas“ (1991), A. Poliakovskio „Aklas piligrimas“ (1998), „Pasaulio žmogus“ – leidinys, skirtas paminėti Vasilijaus Jerošenkos 120-ąsias gimimo metines (2010), T. S. Novikovos ir T. A. Zacharovo „Jerošenka“ (2018), 2014 m. ir 2016 m. Belgorode buvo išleisti Vasilijaus Jerošenkos pasakų rinkiniai su rašytojo biografija. 2018 m. Belgorode išleista knyga „Jerošenka“ (serija „Belgorodo šeimos biblioteka“) (*Парасюк*, 2018). Daugėja straipsnių, kuriuose aprašomas Vasilijaus Jerošenkos gyvenimas ir kūrybinė veikla. Tokie straipsniai publikuojami Lietuvos, Rusijos, Ukrainos, Vokietijos ir kitų šalių periodiniuose leidiniuose.

Pradėtos rengti Vasilijaus Jerošenkos darbų bibliografijos: E. Usovos rusų kalba sudaryta „Vasilijaus Jerošenkos darbų bibliografinė rodyklė“ (2020), V. Taraniuk ir E. Kovtonjuk ukrainiečių ir esperanto kalbomis sudaryta „Vasilijaus Jerošenkos darbų bibliografinė rodyklė“ (2020).

S. M. Prokhorovo (Kolomna) ir Nacionalinio liaudies kultūros centro „Ivano Gončaro muziejus“ darbuotojos J. Patlan (Kijevas) iniciatyva suburta tarptautinė tyrėjų grupė „Vasilijus Jerošenka ir jo laikmetis“. Nuo 2002 m. ši grupė vienija Rusijos, Ukrainos, Japonijos, Vokietijos ir JAV mokslininkus, tyrinėjančius Vasilijaus Jerošenkos kūrybinį paveldą, šia tema organizuojamos konferencijos.

Pirmoji grupės užduotis buvo Vasilijaus Jerošenkos detalesnės bibliografijos sudarymas bei straipsnių apie jį esperanto, japonų, kinų, rusų, ukrainiečių, anglų ir kitomis kalbomis sąrašo sudarymas. Šiuo metu Vasilijaus Jerošenkos biografijos ir kūrybos tyrinėtojai sprendžia tokias užduotis:

1. Archyvinių dokumentų apie rašytoją identifikavimas Rusijos, Ukrainos, daugelio Europos šalių (Didžiosios Britanijos, Vokietijos, Suomijos, Prancūzijos), Japonijos ir Kinijos archyvuose.

2. Istorinių šaltinių, tarp jų ir esperanto bei japonų kalbomis, analizė, leidžianti užpildyti cenzūros padarytas spragas sovietinėse knygose ir straipsniuose apie rašytoją.

3. Orientalistų V. Aleksejevo, R. Belousovo, V. Rogovo, L. Pozdnejevos, V. Semanovo ir kitų archyvų ir publikacijų apie Vasilijų Jerošenką identifikavimas (*Патлань*, 2014c).

Prie žymiausių Vasilijaus Jerošenkos biografijos ir rašytojo kūrybinio paveldo tyrinėtojų reikėtų priskirti filologę, Ukrainos liaudies kultūros centro „Ivano Gončaro muziejus“ vyresniąją mokslo darbuotoją Juliją Patlan. Ji nuo 1997 m. verčia rašytojo kūrinius iš esperanto ir japonų kalbų, aktyviai publikuoja tyrimų rezultatus, organizuoja įvairius mokslo forumus rašytojo gyvenimo ir kūrybos klausimais. Julija Patlan bendradarbiauja su Vasilijaus Jerošenkos namo-muziejaus Obuchovkoje ir su Staryj Oskolo kraštotyros muziejaus darbuotojais, susirašinėja su esperantininkais Japonijoje, kur gyveno ir kūrė rašytojas.

Julijos Patlan rankose skulptūrėlė su Vasilijaus Jerošenkos atvaizdu (prieiga internete: https://vk.com/patlan_yu?z=photo22926822_237139986%2Falbum22926822_0%2Frev)

Julijos Patlan sudarytoje bibliografijoje yra daugiau nei tūkstantis straipsnių apie Vasilijų Jerošenką. Rašytojo tekstų poetikos analizė leido pagrįstai teigti, kad jo tekstai priklauso simbolizmo literatūrai. 2010 m. Tarptautinė aklųjų esperantininkų lyga ir Rusijos esperanto aklųjų asociacija surengė esė konkursą apie Vasilijaus Jerošenkos vaidmenį aklųjų gyvenime. 2012 m. paskelbtas geriausio literatūrinio Vasilijaus Jerošenkos eilėraščių vertimo į rusų kalbą konkursas. Gauta vertimų iš Rusijos, Ukrainos, Portugalijos (*Патлань*, 2013).

Tokius pat tikslus sau kelia ir neregių esperantininkų organizacija, kurios nariai iš japonų kalbos į esperanto kalbą išvertė 14 šio autoriaus pasakų (Sabelli, 2019). Prie rašytojo paveldo populiarinimo prisideda ir kitos visuomeninės organizacijos:

Profesorius Ichiro Takasugi su žmona forume, skirtame Vasilijaus Jerošenkos 100-osioms gimimo metinėms (nenustatyto fotografo nuotrauka)

2000 m., minint 110-ąsias rašytojo gimimo metines, Rusijos valstybinė aklųjų biblioteka Maskvoje surengė „Jerošenkos skaitymus“;

2002 m. 50-ųjų rašytojo mirties metinių proga vyko konferencija „Vasilijus Jerošenka ir jo laikmetis“;

2006 m. balandžio mėnesį konferencijoje „Mitologija ir kasdienybė – literatūra ir žiniasklaida: tautosaka – literatūra – komunikacijos priemonės“ Sankt Peterburge perskaitytas J. V. Patlan ir S. M. Prochorovo pranešimas „Pirmojo tyrimo prielaida kuriant mitą apie poetą“;

2007 m. rugsėjo 28–30 d. tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Jeseninas ir pasaulio kultūra“, vykusioje Konstantinove, perskaityti J. V. Patlan ir S. M. Prochorovo

pranešimai „Vasilijaus Jerošenkos mokyklos gyvenimas“ ir „Apie Vasilijaus Jerošenkos pasaulėžiūrą“;

2010 m. Belgorode įvyko pirmasis forumas, skirtas rašytojui Vasilijui Jerošenkai;

2012 m. V. Jerošenkos 100-mečiui paminėti Belgorode surengtas antrasis forumas „Pasaulio žmogus“, į kurį susirinko daugiau nei 200 dalyvių, tarp jų ir svečiai iš Maskvos, Kursko, Kijevo, Charkovo. Forumas vyko įvairiose vietose. Forumo metu buvo skaitomi pranešimai, vyko mokymai, seminarai ir kiti renginiai.

Japonų profesorius Ichiro Takasugi dar 1959 m. Japonijoje sudarė penkis „Jerošenkos užbaigtų darbų“ tomus, kuriuos išleido Misuzu Shobo. Profesoriui pavyko įgyvendinti savo seną svajonę – aplankyti Belgorodą, Staryj Oskolą ir Obuchovką. Šioje kelionėje jį lydėjo 2002 m. spalį miręs Vasilijaus Jerošenkos mokinys Viktoras Peršinas. Viena iš jo esė pavadinta „Liūdesio spalvos atmintis“.

2012 m., minint Vasilijaus Jerošenkos 60-ąsias mirties metines, Ukrainoje vykusiame 78-ajame tarptautiniame aklųjų esperantininkų kongrese apie Vasilijaus Jerošenkos gyvenimą pranešimą skaitė Tekančios Saulės šalies esperantininkas Tanebe Kuno (Valenta, 2012).

2012 m., minint rašytojo 60-ąsias mirties metines, surengtas Jerošenkos eilėraščių vertimo iš esperanto į rusų ir kitas kalbas konkursas (dalyvavo ir vertėjai iš Ukrainos, Portugalijos).

2014 m. spalio 21–22 d. Belgorode surengtas trečiasis Vasilijaus Jerošenkos forumas. Forumo programoje – tarpregioninis muzikos festivalis „Mes kartu – mes stiprūs!“, silpnaregių ir kitų negalių turinčių žmonių kūrybinių darbų paroda-mugė, paralimpinių sportininkų galerijos „Olimpo herojai“ pristatymas, surengtos „Kovos be taisyklių“ su BelSU nacionalinio tyrimų universiteto medicinos kolegijos studentais.

2016 m. balandžio 20–21 d. Belgorode vyko ketvirtasis Vasilijaus Jerošenkos forumas, kurio pagrindinis organizatorius buvo Belgorodo valstybinė specialioji aklųjų biblioteka.

2018 m. Belgorode vyko penktasis Vasilijaus Jerošenkos forumas, kurio pagrindinis organizatorius buvo Belgorodo valstybinė specialioji aklųjų biblioteka.

2020 m. gruodžio 18 d., minint Vasilijaus Jerošenkos 130-ąsias gimimo metines, ir memorialinio muziejaus Obuchovkoje įkūrimo 30-mečio proga Staryj Oskolo miesto administracijos kultūros skyrius ir Staryj Oskolo kraštotyros muziejaus darbuotojai suorganizavo tarptautinę mokslinę praktinę konferenciją „Didysis neregys“ ir publikavo pranešimų medžiagą.

Japonijoje leidykla „Japana Esperanto Librokooperativo“ išleido Jerošenkos apsakymų ir pasakų knygų, parašytų esperanto arba japonų kalbomis: „Lumo kaj Ombro“ („Šviesa ir šešėlis“, 1979), „La tundo ĝemas. El vivo de Ĉukĉoj“ („Tundra dejuoja. Iš čiukčių gyvenimo“, 1980), „Cikatro de Amo“ („Meilės randas“, 1996), „Malvasta

kaĝo“ („Siauras narvas“, 1981); „Stranga kato“ („Keista katė“, 1983), „La kruĉo de la Saĝeco“ („Išminties ąsotis“, 1995) ir kt. (Kerziouk, 2014).

Julija Patlan mini, kad išleista kūrinių rinktinė „Vasilijaus Jerošenkos Sibiro istorijos“. Japonijos esperantininkų leidyklos japonų kalba išleistame rinkinyje yra visi keturi rašytojo tekstai apie Čiukotką. 2019 m. rudenį didžiausio japonų tyrinėtojo Ichiro Takasugi, sulaukusio beveik šimto metų (mirusio 2008 m.), archyve jo mokinys Oota aptiko V. Jerošenkos kūrinio „Trys šachmatų ėjimai“ (1947) vertimą į japonų kalbą. Šį tekstą, parašytą esperanto kalba, į japonų kalbą išvertė Ichiro Takasugi po to, kai neregys esperantininkas Anatolijus Masenko ir jo draugas Aleksandras Pankovas perrašė tekstą iš esperanto kalbos Brailio raštu ir 1970 m. viduryje SSRS išleido samizdato būdu. Taigi tekstas, dabar jau prieinamas ir regintiems skaitytojams, pirmiausia atkeliavo iš Japonijos. Čia „Mine Yoshitaka“ darbų leidėjas įtraukė jį į antrąjį parengtą Vasilijaus Jerošenkos tekstų leidinį „La Tundro ĝemas“ („Tundros aimana“, 1983) esperanto kalba. Ši brošiūra ilgą laiką buvo bibliografinė retenybė. Rastas Ichiro Takasugi vertimas jau buvo paskelbtas Misuzu Shobo leidyklos visų Jerošenkos kūrinių rinkinio antrajame tome (1974), tačiau šis leidimas seniai išparduotas. Grupė japonų esperantininkų, ilgai ir vaisingai bendradarbiavusių su Japonijos aklųjų mokyklomis, 2015 m. išleido rinkinį „Gyveno, keliavo, rašė“ japonų ir esperanto kalbomis, skirtą rašytojo 125-mečiui. Minėti entuziastai parengė, o leidykla „Misuzu Shobo“ japonų kalba išleido rastus dar tris Jerošenkos „Čiukotkos“ kūrinių tekstus. Rinkinį papildo vyriausios profesoriaus Ichiro Takasugi dukters Yasuko Tanakos esė „Prisiminimai apie mano tėvą Ichiro Takasugi“. Naujasis leidimas buvo nemokamai išsiųstas į 73 Japonijos aklųjų mokyklas (Patlan, 2021).

Apie Vasilijų Jerošenką rašė japonų, kinų, rusų, lietuvių autoriai, jo kūriniai buvo publikuojami Japonijoje, Kinijoje, Lietuvoje, o pastaraisiais metais kiek daugiau jo kūryba susidomėta ir Ukrainoje. Viena didžiausių jo kūrinių publikacijų Tekančios Saulės šalyje – jo kūrinių tritomis, Mine Jositakos redaguotas Vasilijaus Jerošenkos raštų šešiatomis ir keletas knygų apie jį. Daugelis, pažinoję Vasilijų Jerošenką, vadino jį šviesiu žmogumi. Iš epitetų, išsakytų apie autorių, galima susidaryti gana išsamų šio žmogaus paveikslą: engiamųjų draugas (Hu Yuzhi), įsimylėjęs gyvenimą (Z. Šamina), mentorius (Z. Tokajeva), paprastas ir humaniškas (D. Alov), šviesus žmogus (M. Bezuglova), kuklus, žavus (F. Burtseva). „Žmogus jaučiasi visavertis tik dirbdamas“ – taip netekusiam regėjimo V. Bogdanovui yra sakęs Vasilijus Jerošenka (cit. pagal *Мурашковска, Мурашковский*, 1986–1987). **Manoma, kad Vasilijus Jerošenka turėjo tris tikslus, kurių siekė visą gyvenimą:**

1) sukurti ir įdiegti aklųjų švietimo ir mokymo sistemą, leidžiančią jiems pasiekti reginčiųjų išsilavinimo lygį;

2) politinėmis priemonėmis kovoti už teisingumą;

3) kurti teisingumo literatūrą (*Мурашковска, Мурашковский*, 1986–1987).

Pozityviai vertintina tai, kad atsiranda autorių, bandančių net keliais aspektais įvertinti Vasilijaus Jerošenkos veiklą. Tokiu pavyzdžiu gali būti Ingrida ir Julijus Muraškovskiai, 1986–1987 m. paskelbę straipsnį „Aš uždegiau ugnį savo širdyje“. Galima pasidžiaugti autorių bandymu interpretuoti kai kuriuos rašytojo gyvenimo faktus, tačiau straipsnyje yra ir nepagrįstų išvadų vertinant Vasilijaus Jerošenkos pedagoginį indėlį:

Pedagoginiai rezultatai:

1. Sukurta kompleksinė aklųjų ugdymo ir mokymo sistema, pagrįsta jų praktine veikla.

2. Dviejose mokyklose ir daugelyje atskirų institucijų ši sistema buvo praktiškai įdiegta ir išbandyta.

3. Sukurtas turkmėnų kalbos Brailio raštas.

4. Sukurti nauji užsienio kalbų mokymo principai (*Мурашковска, Мурашковский*, 1986–1987).

Šiose išvadose nepagrįstai tvirtinama, kad Vasilijus Jerošenka sukūrė kompleksinę aklųjų ugdymo ir mokymo sistemą, nes nei pats autorius, nei kiti autoriai tokios sistemos nėra aprašę. Tą patį galima pasakyti ir apie jo užsienio kalbų mokymo principus. Dėl Brailio rašto autoriai tikriausiai norėjo pasakyti, kad Vasilijus Jerošenka sudarė reljefinę šešiataškę turkmėnų kalbos abėcėlę. Galima visiškai sutikti su teiginiu, kad Vasilijaus Jerošenkos aklų vaikų ugdymas ir mokymas buvo grindžiamas praktine veikla, kuri vaizdžiai aprašyta paties autoriaus.

Kur kas įtikinamesnės, išskyrus kai kuriuos momentus, minėtų autorių mintys apie Vasilijaus Jerošenkos literatūrinio įdirbio vertinimą. Literatūriniai rezultatai:

1. Pirmosios romantizmo apraiškos Rytų literatūroje.

2. Pirmą kartą romantizmas paremtas plačiu folkloriniu pagrindu, Rytų šalims būdinga alegorijų sistema.

3. Su V. Jerošenkos kūryba į Rytų literatūrą ateina satyrinės pasakos žanras (panašu į Saltykovo-Ščedrino pasakas).

4. Pirmą kartą japonų literatūroje atsiranda naujo tipo herojus – užsienietis.

5. Nemažai išplėtota Rytams tuo metu aktuali antikolonializmo ir socialinio teisingumo tema. Tai buvo daroma remiantis vietine tautosaka.

6. Pirmą kartą ir taip plačiai folklorinis romantizmas atsispindėjo esperantininkų literatūroje.

Beveik visose išvadose kategoriškai akcentuojama „pirmą kartą“. Kad būtų galima pagrįsti tokius teiginius, reikia puikiai išmanyti visą Rytų šalių ir Europos romantizmo literatūrą. Kai tokių žinių trūksta, pirmumo klausimo negalima nei paneigti, nei jam pritarti. Galima būtų sutikti su šių autorių daromomis prielaidomis, kad „Europoje atgyvenęs romantizmas ten negali būti populiarus, juolab kad jis remiasi europiečiams menkai pažįstamais Rytų folkloro simboliais. Vasilijaus Jerošenkos darbai europietiškam skoniui atrodo kiek supaprastinti, mentoriški“. Patvirtinti ar paneigti šias prielaidas galima būtų

tik atlikus Vasilijaus Jerošenkos kūrinių skaitytojų apklausą. Vasilijus Jerošenka puikiai išmanė rusų ir pasaulinę literatūrą, todėl neatsitiktinai jo kūrinių herojai panašūs į Maksimo Gorkio Danko, Oskaro Vaildo ir Antuano de Sent Egziuperi Princus, Aleksandro Grino Asol. Jo pasakojimai, kuriuos jis vadino pasakomis, yra ne pasakos, o greičiau alegorijos ir palyginimai. Nepaisant viso savo paprastumo, jo tekstai labai gilūs, prieštaringi ir kupini pačių įvairiausių Europos ir Rytų simbolių (Nevzorova, 2020).

Prie rašytojo paveldo populiarinimo prisideda literatūrologai, tiflologai, visuomeninės organizacijos. Todėl norisi tikėti, kad mažės baltų dėmių rašytojo Vasilijaus Jerošenkos biografijoje, o kūryba sulauks išsamaus literatūrologų vertinimo.

Baltos dėmės biografijoje

Suprantama, kad Vasilijaus Jerošenkos biografija laukia patikslinimo ir papildymo, o kūrybinis paveldas – išsamaus tyrinėjimo. Ypač daug vilčių dedama į tarptautinę tyrėjų grupę „Vasilijus Jerošenka ir jo laikmetis“, kurioje nuo 2002 m. dalyvauja mokslininkai iš Japonijos, JAV, Rusijos, Ukrainos ir Vokietijos.

Hou Zhipingas straipsnyje „Lu Sinio ir Jerošenkos draugystė“, parašytame kinų kalba, pažymi, jog Lu Sinis nusprendė plačiau supažindinti Kinijos visuomenę su šio aklo poeto kūryba. Pirmasis jo išverstas kūrinys yra „Ankštas narvas“, kuriame jis, pristatydamas kūrinį, išanalizavo aklo poeto išvarymo iš šalies priežastis. Lu Sinis tikėjo, kad Japonija ir Didžioji Britanija yra sąjungininkės, todėl palaiko draugiškus santykius. Kadangi Jerošenka buvo išsiųstas iš Didžiosios Britanijos, jis taip pat turėjo būti išsiųstas ir iš Japonijos. Tačiau šį kartą prisidėjo jo įžeidinėjimai ir mušimas. Lu Sinis rašė: „Pasakose, kurias Jerošenka parašė japonams Japonijoje, nėra pavojingų idėjų kvapo. Jis turi tik vaikišką, bet gražią ir tyrą širdį. Pasaulio ribos negali apriboti jo svajonių“ (cit. pagal Zhipingą, prieiga internete: http://www.elerno.cn/movado/movado198.htm). Pirmą kartą literatūroje apie Vasilijų Jerošenką minima, kad jis buvo išsiųstas iš Didžiosios Britanijos. Lieka neaišku, kodėl Vasilijus Karališkojoje aklųjų akademijoje mokėsi tik du mėnesius. Galima daryti prielaidą, kad Vasilijus Jerošenka Lu Siniui atskleidė trumpo mokymosi aklųjų ugdymo įstaigoje priežastis, o grįžęs į tuometinę Tarybų Sąjungą apie tai kalbėti nenorėjo arba negalėjo. Norisi tikėti, kad rašytojo biografijos ir kūrybos tyrėjai ras Vasilijaus Jerošenkos priėmimo ir pašalinimo iš Londono aklųjų ugdymo įstaigos dokumentus ir kad tiesa paaiškės.

Tarp probleminių rašytojo biografijos klausimų iki šiol lieka neaiškus Vasilijaus Jerošenkos tautybės klausimas. Jo tėvai persikėlė iš Ukrainos į tuometinę Rusijos Kursko guberniją. Rusai jį laiko rusų rašytoju, ukrainiečiai – ukrainiečių. Obuchovkoje ant paminklinio akmens yra užrašas: „Jerošenka Vasilijus Jakovlevičius (1890–1952). Žymus rusų rašytojas, poetas, pedagogas, keliautojas, visuomenės veikėjas“.

Kai kurie autoriai pažymi, kad Vasilijus Jerošenka niekada nerašė rusų kalba. Kiti tvirtina priešingai. Publikuotos knygos rusų kalba yra dažniausiai jo kūrinių vertimai iš japonų ar esperanto kalbų. Apkeliavęs pusę pasaulio, mokėdamas daug kalbų, Vasilijus Jerošenka niekada nepamiršo savo vaikystės kalbos. Jis lankėsi Kijeve, Charkove, Černigove, gerai išmanė ukrainiečių literatūrą, ją labai mėgo, pats dainavo ukrainiečių liaudies dainas, gerbė ukrainiečius už vaišingumą ir svetingumą: „Aš beveik nekalbu ukrainietiškai, bet mėgstu ir prisimenu ukrainietiškas dainas. Tai instinkto atmintis. Dainos nepasirinkau, ji pati išplaukė, priminė apie save ir viliojo sekti“ (cit. pagal *Поляковский*, 2000). Aspirantūros Sankt Peterburge laikais knygos autoriui teko gyventi bendrabutyje su aspirantu biologu buriatu Bairu Šakdurovu, nemokėjusiu buriatų kalbos, bet visada save laikiusiu buriatu. Suprantama, kodėl

užsienyje Vasilijų Jerošenką vadino rusu. Dauguma užsieniečių manė, kad buvusioje Tarybų Sąjungoje gyvena tik rusai. Tai teko patirti ir šios knygos autoriui. Ne kartą konferencijose užsienyje, prisistatydamas, kad esu iš Lietuvos, ir atsiprašydamas už menką anglų kalbos mokėjimą, sakydavau, jog anglų – tai trečioji mano kalba, antroji yra rusų. Neretai tuomet sulaukdavau klausimo, o kokia yra mano pirmoji kalba. Tada, lyg įsižeidęs, atsakydavau, kad esu lietuvis, gyvenu Lietuvoje ir mano gimtoji kalba yra lietuvių. Todėl nenuostabu, kad „Enciklopedio de Esperanto“ („Esperanto enciklopedija“) Jerošenkos biografijoje rašoma, jog jis yra rusas.

Iki šiol sunku atsakyti, kokią tautybę – ukrainiečių ar rusų – buvo pasirinkęs Vasilijus Jerošenka. Daugiau žinomų faktų kalba apie tai, kad rašytojas save priskyrė ukrainiečiams. Taip tvirtino ir rašytojo sesuo Marija: Vasilijus save laikė ukrainiečiu. Marijos atvirlaiškyje, siųstame 1967 m. gruodžio 2 d., rašoma, kad „Vasia visada rašė „ukrainietis“ todėl, kad senelis ir tėvas buvo ukrainiečiai ir visada namuose kalbėjo ukrainietiškai“.

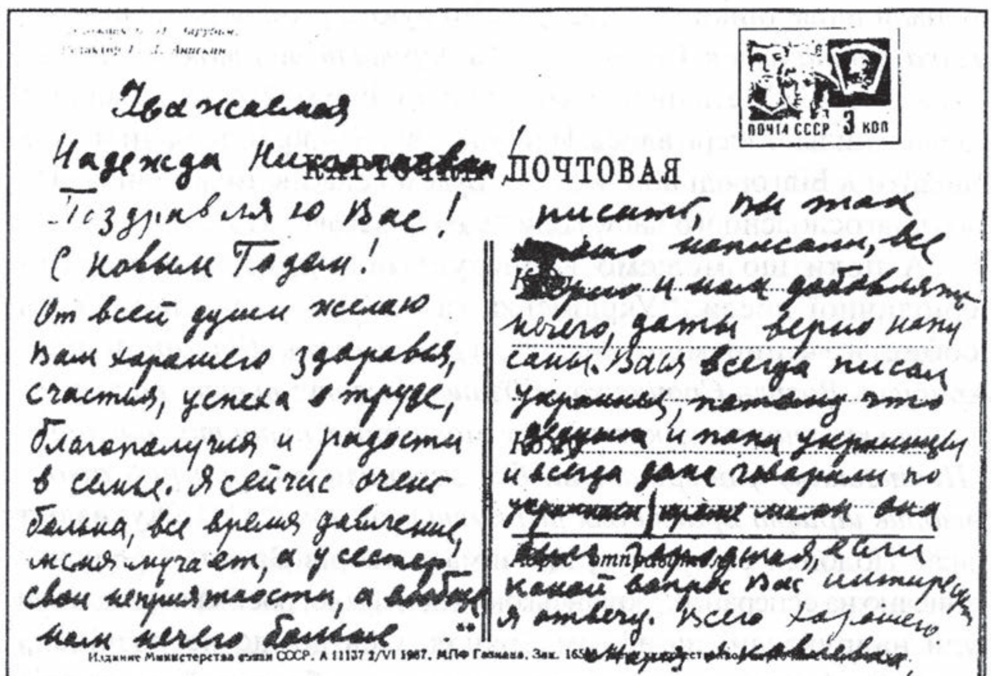
ПОЧТА СССР 3 коп

ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА

Дорогая
Надежда Ник...
Поздравляю Вас!
С Новым Годом!
От всей души желаю
Вам хорошего здоровья,
счастья, успеха в труде,
благополучия и радости
в семье. Я сейчас очень
больна, все время давление
меня мучает, а у сестер
свои неприятности, а вообще
нам нечего больше

писать, вы так
... написали, все
верно и нам добавить
нечего, даты верно напи-
саны. Вася всегда писал
украинец, потому что
дедушка и папа украинцы
и всегда дома говорили по
украински ...
... Если
какой вопрос Вас интересует,
я отвечу. Всего хорошего.

Vasilijaus sesers Marijos atvirlaiškis, rašytas 1967 m. gruodžio 2 d.
(nuotrauka iš N. Andrianovos-Gordienko archyvo)

Sertifikatas apie V. Jerošenkos vardo suteikimą žvaigždei Mergelės žvaigždyne, 2008 m. (nenustatyto fotografo nuotrauka)

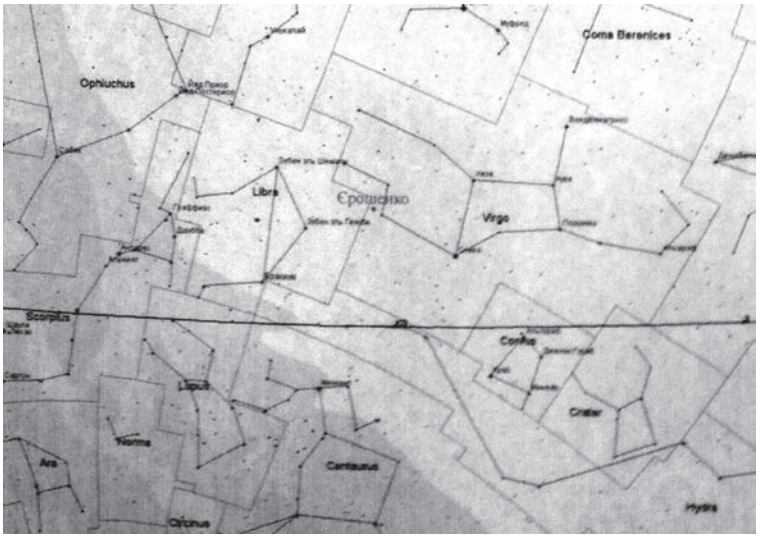

2008 m. žvaigždėto dangaus dalis su Jerošenkos žvaigžde Mergelės žvaigždyne (nenustatyto fotografo nuotrauka)

Viena iš pagrindinių **Vasilijaus Jerošenkos biografijos ir kūrybos tyrėjų darbo krypčių yra daugelio mitų apie rašytoją ir istorinių jų atsiradimo priežasčių peržiūra.** Tyrėjai išskiria kelis mitus:

1. Mitas apie Jerošenką kaip apie japonų vaikų literatūros klasiką (gyvuojantis Rusijoje ir Ukrainoje).

2. Jerošenkos kaip ukrainiečių rašytojo mitas (egzistuoja Ukrainoje, per pastaruosius 20 metų buvo kruopščiai atgaivintas žurnalistinių ir studentiškų tekstų lygmeniu).

3. Mitas apie Jerošenką kaip apie aklą rusų poetą. Šis mitas įtvirtintas Japonijoje Ichiro Takasugi 1956 m. ir 1982 m. parašytų monografijų apie rašytoją pavadinimuose (*Патлань*, 2016).

Charkovskis dokumentinėje apysakoje „Žmogus, pamatęs pasaulį“ rašė, jog „Akita ir daugelis Jerošenkos draugų klaidingai manė, kad Jerošenkos tėvynė – ne Rusija, o Ukraina“ (*Харьковский*, 1978, 77). Akita Udziaku ir jo draugai Japonijoje istorijos apie Ukrainą patys sugalvoti negalėjo. Labiau tikėtina, kad Vasilijus Jerošenka jiems buvo kalbėjęs apie savo tautybę. Kitas faktas, iš dalies patvirtinantis prielaidą, kad Vasilijus Jerošenka buvo ukrainietis, yra tai, kad 2008 m., įamžinant rašytojo atminimą, jo vardu buvo pavadinta žvaigždė. Tarptautiniame sertifikate, liudijančiame, kad Mergelės žvaigždyne viena žvaigždė pavadinta rašytojo pavarde (*Єрошенко Василь Яковлевич*), kaip ir žvaigždėlapyje, jo pavardė įrašyta ukrainietiškai (*Єрошенко*).

1952-uosius metus Vasilijus Jerošenka sutiko Maskvoje, Šaminų šeimoje. Apie savo ligą jis niekam nieko nesakė, bet visi matė, kad yra išblyškęs ir labai sulysęs. Kai jo paprašė ką nors padainuoti, jis ukrainietiškai uždainavo: „Як умру, то поховайтэ мэнэ на могыли, сэрэд стэпу шырокого на Вкраини мылий“ („Kai numirsiu, palaidokit mane kape plačiojoj stepėj mieloj Ukrainoj“) (*Харьковский*, 1978, 276). **Iki šiol ukrainiečiai, spausdindami vokus su Vasilijaus Jerošenkos atvaizdu, rašo, kad jis yra ukrainietis, o rusai rašo, kad yra rusas.** Ukrainoje tautybės mito pagrindas remiasi ukrainietiška pavarde ir Jerošenkos kilme. Nors tyrėja Julija Patlan vienoje Vasilijaus Jerošenkos anketoje grafoje „Tautybė“ rado įrašą „Rusas“, tačiau pati autorė pažymi, kad skirtingose gyvenimo situacijose rašytojas galėjo save priskirti ir kilusiam iš Slobožanščinos ukrainiečiui, ir rusui – kaip Rusijos imperijos piliečiui, kaip gimusiam mišrioje šeimoje (*Патлань*, 2014c).

Pirmasis Vasilijaus Jerošenkos biografas buvo japonas Takasugi Ichiro (高杉一郎,1908–2008, tikrasis vardas Ogawa Goro) – literatūros kritikas, romanistas ir vertėjas, nuo 1929 m. – esperantininkas. Gimė Šidzuokos prefektūroje. 1932 m. įstojo į Tokijo humanitarinių ir gamtos mokslų universiteto Pedagogikos skyrių, baigęs šias studijas, perėjo į to paties universiteto Anglų literatūros skyrių. 1933 m. dirbo žurnalo „Kaizo“ redakcijoje, vėliau dirbo žurnalo „Bungėjus“ vyriausiuoju redaktoriumi. 1944 m. mobilizuotas ir išsiųstas į Mandžiūriją. Po Japonijos kariuomenės pasidavimo netoli Charbino pateko į nelaisvę ir 1945–1949 m. buvo Japonijos karo belaisvių lageryje netoli Taišeto, Irkutsko srityje. Apie tai parašė knygą „Po šiaurės pašvaistės šešėliu“ (1950). Grįžęs į Japoniją nuo 1950 m. dėstė anglų kalbą ir literatūrą Šidzuokos universitete, ėjo profesoriaus pareigas. 1956 m. atskira knyga publikavo Vasilijaus Jerošenkos biografiją (*Аникеев, Такеда*, 2017). Tokiu būdu Japonijos skaitytojai anksčiau negu Vasilijaus Jerošenkos tėvynėje sužinojo apie rašytojo gyvenimą. Nors dar 1956 m. Vasilijaus Jerošenkos biografija Japonijoje išleista atskira knyga, tačiau iki šiol šio rašytojo, aklųjų mokytojo ir keliautojo gyvenimo istorijoje lieka daug klausimų, į kuriuos turėtų atsakyti šių dienų tyrinėtojai.

Net tris Vasilijaus Jerošenkos biografijos variantus yra parašęs japonas Ichiro Takasugi. Kaip teigia Anikejevas ir Takeda, visos trys Jerošenkos biografijos versijos yra išgalvotos istorijos, nes jų pagrindas – prisiminimai tų žmonių, kurie pažinojo Vasilijų Jerošenką arba apie jį buvo girdėję iš kitų. Ichiro Takasugi 1982 m. rašytoje biografijoje pirmą kartą įtraukė ištisas pastraipas iš Jerošenkos „memuarų“ ar „dienoraščio“, pasiskolintas iš knygos „Žmogus, kuris matė pasaulį“ (1978). Šios knygos autorius, sovietų žurnalistas, miręs 2019 metais JAV, Aleksandras Charkovskis taip atsakė į kolegų klausimą: „Rašiau V. J. (Vasilijaus Jerošenkos) dienoraštį, kuris, matyt, buvo toks įtikinantis, kad Takasugi jį iš manęs perėmė. Aš parašiau apysaką, o ne mokslinį tyrimą“ (*Аникеев, Такеда*, 2017). Galbūt profesorių Ichiro Takasugi suklaidino po A. Charkovskio knygos pavadinimo skliausteliuose pateiktas įrašas: „Dokumentinė apysaka apie V. J. Jerošenką“.

Būtų galima taip griežtai nevertinti Ichiro Takasugi pateiktų rašytojo biografijos faktų, nes Vasilijus Jerošenka nebuvo parašęs išsamios savo biografijos, todėl kiekvienas

bandymas parašyti šio žmogaus biografiją vertintinas teigiamai. Šios knygos autoriaus, kaip tiflopedagogo, tiflopsichologo ir žmogaus, tiesiogiai daug metų dirbusio su neregiais, manymu, net dokumentinė Aleksandro Charkovskio apysaka „Žmogus, pamatęs pasaulį“ (1978) yra puikus naratyvas apie rašytoją, keliautoją, aklųjų mokytoją, skaitytojui suteikiantis daug žinių apie aklo žmogaus potencines galimybes. Ne vieną kartą skaitant šią knygą, niekur neteko aptikti neadekvataus aklo žmogaus vaizdavimo. Siekdamas skaitytojui pateikti kuo spalvingesnį Vasilijaus Jerošenkos paveikslą, šios knygos autorius irgi naudojasi adekvačiomis aklo žmogaus charakteristikomis, kurias A. Charkovskis priskiria Vasilijui Jerošenkai.

Todėl nederėtų menkinti Ichiro Takasugi įdirbio. Profesorius nuosekliai darbavosi rinkdamas medžiagą, lankėsi buvusioje Tarybų Sąjungoje, rūpinosi rašytojo biografijos išleidimu atskira knyga ir rado galimybę su žmona atvykti į Vasilijaus Jerošenkos tėviškę, dalyvauti rašytojo jubiliejaus minėjime, aplankyti jo kapą.

Lieka neaiškumų, kaip Vasilijus Jerošenka rašė savo kūrinius. Galima daryti prielaidą, kad Vasilijus Jerošenka diktavo savo kūrinius Kamichikai, Udziaku, gal ir kitiems draugams, o šie viską užrašė hieroglifais ir perdavė leidėjams.

Profesorius Ichiro Takasugi prie Vasilijaus Jerošenkos kapo su senuoju antkapiu (prieiga internete: https://izi.travel/fr/d46a-v-pamyat-v-ya-eroshenko/ru)

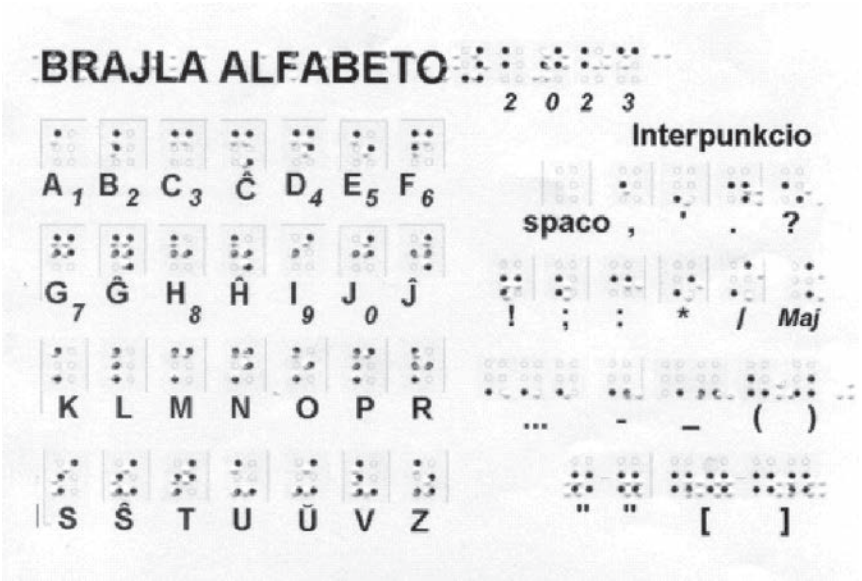

Nuotrauka iš asmeninio autoriaus archyvo

	あ段 *a dan*	い段 *i dan*	う段 *u dan*	え段 *e dan*	お段 *o dan*	
あ行 *a gyō* *bare vowels*	あ *a*	い *i*	う *u*	え *e*	お *o*	
	● ○ ○ ○ ○ ○	● ○ ● ○ ○ ○	● ● ○ ○ ○ ○	● ● ● ○ ○ ○	○ ● ● ○ ○ ○	
か行 *ka gyō: k-* *dan + dot 6*	か *ka*	き *ki*	く *ku*	け *ke*	こ *ko*	
	● ○ ○ ○ ○ ●	● ○ ● ○ ○ ●	● ● ○ ○ ○ ●	● ● ● ○ ○ ●	○ ● ● ○ ○ ●	
さ行 *sa gyō: s-* *dan + dots 5&6*	さ *sa*	し *shi*	す *su*	せ *se*	そ *so*	
	● ○ ○ ● ○ ●	● ○ ● ● ○ ●	● ● ○ ● ○ ●	● ● ● ● ○ ●	○ ● ● ● ○ ●	
た行 *ta gyō: t-* *dan + dots 3&5*	た *ta*	ち *chi*	つ *tsu*	て *te*	と *to*	
	● ○ ○ ● ● ○	● ○ ● ● ● ○	● ● ○ ● ● ○	● ● ● ● ● ○	○ ● ● ● ● ○	
dな行 *na gyō: n-* *dan + dot 3*	な *na*	に *ni*	ぬ *nu*	ね *ne*	の *no*	
	● ○ ○ ○ ● ○	● ○ ● ○ ● ○	● ● ○ ○ ● ○	● ● ● ○ ● ○	○ ● ● ○ ● ○	
は行 *ha gyō: h-* *dan + dots 3&6*	は *ha*	ひ *hi*	ふ *fu*	へ *he*	ほ *ho*	
	● ○ ○ ○ ● ●	● ○ ● ○ ● ●	● ● ○ ○ ● ●	● ● ● ○ ● ●	○ ● ● ○ ● ●	
ま行 *ma gyō: m-* *dan + dots 3,5&6*	ま *ma*	み *mi*	む *mu*	め *me*	も *mo*	ん *n*
	● ○ ○ ● ● ●	● ○ ● ● ● ●	● ● ○ ● ● ●	● ● ● ● ● ●	○ ● ● ● ● ●	○ ○ ○ ● ● ●
や行 *ya gyō: y-* *dan lowered* *+ dot 4*	や *ya*		ゆ *yu*		よ *yo*	*-y-*
	○ ● ○ ○ ● ○		○ ● ○ ○ ● ●		○ ● ○ ● ● ○	○ ● ○ ○ ○ ○

ら行 *ra gyō: r-* *dan + dot 5*	ら *ra*	り *ri*	る *ru*	れ *re*	ろ *ro*	
わ行 *wa gyō: w-* *dan lowered*	わ *wa*	ゐ *wi*		ゑ *we*	を *wo*	*-w-*

Japonų kalbos skiemeninė Brailio abėcėlė
(prieiga internete: https://en.wikipedia.org/wiki/Japanese_Braille)

Tikėtina, kad Vasilijus Jerošenka Tokijo aklųjų ugdymo įstaigoje išmoko naudotis dar 1890 m. sudaryta japoniška Brailio rašto abėcėle, plačiai naudojama aklųjų mokyklose. Galima daryti prielaidą, kad Vasilijus Jerošenka siuntė savo kūrinius, parašytus Brailio raštu, nuo 1920 m. buvusioje Čekoslovakijoje leidžiamam esperantininkų žurnalui akliesiems „Aŭroro“ („Aušra“). Tokijo aklųjų mokykloje Brailio raštu buvo leidžiamas žurnalas „Mutsuboshi no hikari“ („Šešių žvaigždžių šviesa“) (*Патлань*, 2020). Šiam žurnalui Vasilijus Jerošenka galėjo siūlyti kūrinius, parašytus japonų kalba Brailio raštu.

Vis dar neaišku, kaip aklo rašytojo kūriniai pasiekdavo reginčiųjų skaitytojų žurnalų redakcijas. Minimas tik vienas atvejis, kai Vasilijus padiktavo savo kūrinį Kamichikai, o ši užrašė jį japoniškai ir pateikė žurnalo redakcijai. Galimas dalykas, kad Vasilijui Jerošenkai talkino jo draugas japonas Udziaku, kurio tėvas buvo aklas. Galbūt Udziaku mokėjo japonų kalbos Brailio raštą ir Vasilijaus tekstus, perrašęs reginčiųjų hieroglifais, pateikdavo redakcijoms. Vis dėlto manytina, kad dažniausiai kūrinius rašytojas diktuodavo savo draugams japonams, o šie juos užrašinėdavo. Kiti draugai jo kūrinius versdavo iš esperanto į japonų kalbą.

Literatūroje apie Vasilijų Jerošenką niekur neteko rasti net užuominos, kokiu būdu jis susirašinėjo. Akliems kolegoms galėjo rašyti Brailio raštu. Galima daryti prielaidą, kad regintiems draugams jis diktavo laiškus, kuriuos užrašinėdavo reikiamą kalbą mokantis žmogus. Gautus laiškus reginčiųjų raštu skaitydavo jam regintieji. Kiek daugiau žinių išliko apie rašytojo keliones.

Tik apytiksliai įmanoma atsekti Vasilijaus Jerošenkos kelionių maršrutus, gyvenimo vietas ir veiklos pobūdį, nes kai kuriuos įvykius įvairūs autoriai žymi skirtingomis datomis.

1890 m. sausio 12 d. Obuchovkos kaime, Kursko gubernijoje, gimė Vasilijus Jakovlevičius Jerošenka.

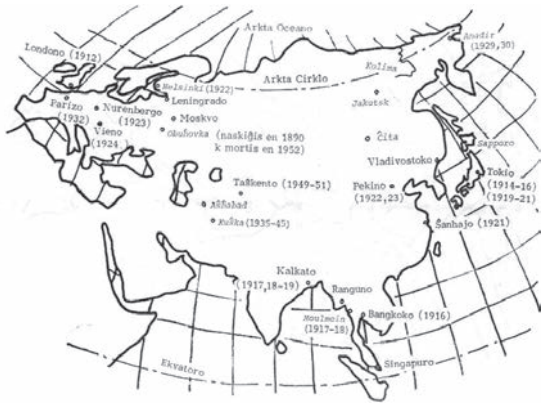

V. Jerošenkos kelionių geografijos žemėlapis (nuotrauka iš knygos esperanto kalba „V. Erošenko. La tundro gemas“, Tokijas, 1980)

1894 m. žiemą, būdamas ketverių metų, apako nuo tymų.

1899–1907 m. mokėsi Maskvos aklųjų mokykloje.

1907–1914 m. grojo aklųjų orkestre Maskvoje. Ana Šarapova jį mokė esperanto kalbos.

1911 m. vasarą su orkestru keliavo po Kaukazą.

1912 m. vasaris–rugsėjis – kelionė į Angliją. Mokėsi Karališkajame aklųjų institute.

1913 m. mokėsi japonų kalbos, ruošėsi kelionei į Japoniją.

1914 m. balandį išvyko į Japoniją.

1914 m. rugsėjis – 1916 m. birželis – mokslas Tokijo aklųjų mokykloje.

1915 m. susipažino su japonų dramaturgu Akita Udziaku. Skaitė paskaitas esperantininkų susirinkimuose.

1915 m. vasarą išvyko į Japonijos Hokaido salą.

1916 m., padedamas Akitos Udziaku, skelbė savo kūrinius japonų kalba.

1916 m. balandžio 29 d. dalyvavo III japonų esperantininkų suvažiavime.

1916 m. gegužė – ginčas su Rabindranatu Tagore Tokijuje, išgarsinęs Vasilijų Jerošenką. Šį ginčą knygoje „Aklas Japonijos poetas“ aprašė profesorius Takasugi Ichiro.

1916 m. liepos 3 d. išvyko į Pietryčių Aziją.

1916 m. liepa – 1917 m. sausis – Bankoke (Tailandas) bandė įkurti aklųjų mokyklą. Nepavykus įkurti, keliavo po šalį.

1917 m. sausio–lapkričio mėnesiais dirbo Birmos Moulmeino aklųjų mokyklos direktoriumi.

1917 m. lapkritis – 1918 m. kovas – gyvenimas Kalkutoje.

1918 m. rugsėjis – 1919 m. birželis – gyvenimas Indijoje. Areštas ir deportacija. Pabėgimas iš laivo Šanchajuje.

1919 m. liepos 3 d. grįžo į Japoniją.

1920 m. japonų dailininkai Nakamura Tsune ir Tsuruta Goro nutapė Vasilijaus Jerošenkos portretus.

1921 m. gegužės 1 d. dalyvo Gegužės pirmosios demonstracijoje. Pirmasis Vasilijaus Jerošenkos areštas.

1921 m. gegužės 9 d. dalyvo Japonų socialistų lygos II suvažiavime. Antrasis Vasilijaus Jerošenkos areštas.

1921 m. gegužės 28 d. – trečiasis Vasilijaus Jerošenkos areštas ir deportacija iš Japonijos į Vladivostoką (Rusija).

1921 m. birželio 6 d. atvyko į Vladivostoką.

1921 m. birželio mėnesį keliavo po Primorę (Rusija).

1921 m. liepos–spalio mėnesiais gyveno Charbine (Kinija).

1921 m. spalio 7 d. – 1922 m. vasario 17 d. dirbo Pasaulio kalbų institute Šanchajuje (Kinija).

1922 m. vasario 24 d. Vasilijus Jerošenka atvyko į Pekiną, apsigyveno Lu Sinio namuose.

1922 m. vasaris – 1923 m. balandis – Pekino universiteto ir šio universiteto Moterų koledžo dėstytojas.

1922 m. liepos mėnesį išvyko į Suomiją, kur, kaip Kinijos atstovas, dalyvavo XIV tarptautiniame esperantų kongrese Helsinkyje.

1922 m. po kongreso vėl susitiko su Vada Kiitiro ir, jo lydimas, aplankė gimtąją Obuchovką.

1922 m. lapkričio 4 d. grįžo į Pekiną. Vėl dėstė rusų literatūrą Pekino universitete ir šio universiteto Moterų koledže.

1923 m. studentų atostogų metu keliavo po Kiniją.

1923 m. balandžio 16 d. iš Kinijos grįžo į Rusiją.

1923 m. liepos–rugpjūčio mėnesiais dalyvavo XV tarptautiniame esperantininkų kongrese Niurnberge.

1923 m. rugpjūtis – 1924 m. rugpjūtis – kelionės po Europą. Vasilijus Jerošenka gyveno Paryžiuje, Getingene, Leipcige.

1924 m. liepos–rugpjūčio mėnesiais dalyvavo XVI tarptautiniame esperantininkų kongrese ir aklųjų esperantininkų suvažiavime Vienoje. Dalyvavo įkuriant Aklųjų esperantininkų asociaciją.

1924 m. rugsėjo–gruodžio mėnesiais gyveno Obuchovkoje (Rusija).

1924 m. gruodžio 20 d. – 1927 m. birželis – vertėjo darbas Rytų darbininkų komunistiniame universitete Maskvoje.

1927 m. vertėjavo Akitai Udziaku Maskvoje.

1927 m. rugsėjo 15 d. – 1932 m. – darbas Visos Rusijos aklųjų draugijos Centro valdyboje Maskvoje.

1929 m. – „Kelionė į Čiukotką“, Sibiras. Šis faktas nepatvirtintas nei nuotraukomis, nei kitais dokumentais.

1929–1931 m. dirbo mokytoju Novgorodo aklųjų profesinėje technikos mokykloje.

1932 m. dalyvavo XXIV tarptautiniame esperantininkų kongrese Paryžiuje. Atsitiktinai susitikęs žaidė šachmatais su tuometiniu pasaulio šachmatų čempionu Aleksandru Aliochinu.

1932 m. rugsėjo 10 d. – 1934 m. – korektorius valstybinėje Brailio rašto spaustuvėje Maskvoje.

1933 m. redagavo aklųjų literatų žurnalą „Almanachas“.

1933 m. su seserimi Marija ir jos vyru pėsčiomis nuėjo dalį Gruzinų karo kelio.

1934 m. ruduo – gyvenimas Ašchabade (Turkmėnija).

1935 m. balandžio 1 d. – 1942 m. liepos 19 d. – Vasilijus Jerošenka – pirmosios aklųjų mokyklos Turkmėnijoje direktorius.

1942 m. liepa – 1945 m. birželio 1 d. – šios mokyklos mokytojas.

1945–1946 m. dirbo Brailio rašto, rusų kalbos ir literatūros mokytoju Zagorsko kare apakusių suaugusiųjų muzikos mokykloje.

1946 m. spalio 1 d. – 1948 m. balandžio 16 d. – anglų kalbos mokytojas Maskvos aklųjų mokykloje.

1946 m. žiemą dalyvavo visasąjunginiame aklųjų šachmatininkų turnyre Leningrade.

1948 m. keliavo į Vidurinę Aziją, kur vyko Uzbekijos aklųjų suvažiavimas. Grįždamas aplankė Ašchabadą ir Krasnovodską, keliavo Kaspijos jūra ir Volgos upe.

1949 m. gruodžio 12 d. – 1951 m. liepos 7 d. – mokytojas Aklųjų neraštingumo likvidavimo mokykloje Taškente (Uzbekija). Kiti šaltiniai teigia, kad į Taškentą jis išvyko 1950 m. rugpjūtį, įkūrė aklųjų vakarinę mokyklą, kurioje mokė užsienio kalbų.

1951–1952 m. – paskutinės kelionės į Jakutiją, Donbasą, Kareliją.

1952 m. rugpjūčio mėnesį atvyko į Obuchovką. Tvarkė savo archyvus, rašė paskutinį kūrinį.

1952 m. gruodžio 23 d. Vasilijus Jerošenka mirė.

Sudaryta pagal knygą „Žmogus, pamatęs pasaulį“ (*Харьковский*, 1978), straipsnių rinkinį „Gyveno, keliavo, rašė“, skirtą Vasilijaus Jerošenkos 125 metų jubiliejui (2015), papildyta Julijos Patlan ir kitų autorių duomenimis. Įvairių autorių pateikiami duomenys skiriasi. Norisi tikėti, kad Vasilijaus Jerošenkos biografijos tyrėjai ateityje patikslins pateiktus rašytojo gyvenimo faktus.

Galima daryti prielaidą, kad Vasilijaus Jerošenkos dažnų kelionių geografija galėjo turėti ir neigiamų pasekmių pačiam rašytojui – jis galėjo patekti į tuometinės valdžios nepatikimų žmonių sąrašą, dėl to negalėjo tikėtis geros darbo vietos. Dabar galima suprasti tai, kad, pasak amžininkų, paskutinis Vasilijaus Jerošenkos gyvenimo laikotarpis buvusioje Tarybų Sąjungoje sukėlė jam daug didelių ir mažų nemalonumų (*Шамина*, 1962).

Nenustoju žavėtis dviem genialiais žmonėmis – Luisu Brailiu, reljefinės šešiataškės abėcėlės akliesiems sudarytoju, ir esperanto kalbos kūrėju Liudviku Zamenhofu.

Reljefinis Brailio raštas, nors ir ne iš karto, bet paplito visame pasaulyje. Labai gaila, kad pasaulio žmonės tinkamai neįvertino esperanto kalbos. Lieka pasvajoti, kas būtų, jei viso pasaulio mokyklose vaikai mokytųsi esperanto kalbos. Būtų išnykę trukdantys komunikaciją kalbos barjerai. Žaviuosi to meto esperantininkų vienybe ir altruizmu.

Galima daryti prielaidą, kad altruizmo sėklą pasėjo pats esperanto kalbos kūrėjas Liudvikas Zamenhofas, kuris vertėsi medicinos praktika Veisiejuose Lietuvoje ir Varšuvoje Lenkijoje. Nors jo šeima nebuvo pasiturinti, daug vargšų gydė nemokamai, rėmė varginguosius. Anatolo Kohei knygoje „Mano prisiminimai apie daktarą Zamenhofą“ rašoma: „Daktaras Zamenhofas buvo vienintelis gydytojas Varšuvoje, kuris vieną dieną per savaitę nemokamai gydė vargšus“ (cit. pagal Ping Xiao, prieiga internete: http://www.elerno.cn/movado/movado174.htm). Matyt, L. Zamenhofo altruizmą perėmė ir jo pasekėjai esperantininkai.

Lygiai taip pat ne vienas esperantininkas padėjo Vasilijui Jerošenkai: teikė pastogę, maistą ir kitokią paramą. Vasilijų Jerošenką buvo priėmę gyventi:

Londone 1912 m. anglų kalbos mokytojas Viljamas Fillimoras,

Londone 1912 m. aklas esperantininkas Viljamas Merikas,

Tokijuje 1914 m. esperantininkas profesorius Nakamura Kijo,

Tokijuje 1915 m., 1919 m., 1920 m. parduotuvės ir restorano „Nakamuraja“ savininkė Soma Kokko,

Bankoke 1916 m. tailandietis Bunji,

Kalkutoje 1917 m. aklas babtistų šventikas Lal Bihari Shah,

Osakoje 1919 m. aklas japonų studentas Ivachasi Takeo,

Vladivostoke 1921 m. esperantininkas Vanago,

Charbine 1921 m. japonas Nakane Hiroshi,

Šanchajuje 1921 m. esperantininkas Hujucz,

Pekine 1922 m. kinų rašytojas Lu Sinis,

Leipcige 1923 m. vokietė esperantininkė Marta Bungė.

O kiek dar liko neįvardytų geradarių?

Džiaugiuosi ir šių laikų esperantininkais – dėl knygos vertimo į esperanto kalbą tarpininkavusiu Šiaulių miesto garbės piliečiu Zenonu Sabaliu ir esperantininke Gražina Opulskiene, geranoriškai padėjusia išvysti šią knygą esperanto kalba, esperantiškąjį knygos variantą redagavusiu škotų esperantininku Edu Robertsonu, Lietuvos esperantininkų sąjungos Valdybos pirmininku Povilu Jegorovu, padėjusiu išleisti šią knygą.

***

Rinkdamas medžiagą knygai sužinojau, kad vienas iš daugelio Vasilijaus Jerošenkos mokinių buvo pedagogikos mokslų kandidatas, nusipelnęs kultūros darbuotojas, Maskvos

žurnalistų sąjungos narys, žurnalistikos veteranas, Visos Rusijos aklųjų draugijos Centro valdybos garbės narys neregys Jevgenijus Dmitrijevičius Agejevas (1930–2018). J. Agejevas 1967–2009 m. vadovavo žurnalui „Наша жизнь“ („Mūsų gyvenimas“), kuris anksčiau buvo leidžiamas „Жизнь слепых“ („Aklųjų gyvenimas“) pavadinimu. Studijuojant stacionarinėje aspirantūroje tuometiniame Leningrado A. Gerceno valstybiniame pedagoginiame institute, mane su šiuo žmogumi supažindino vienas iš tuometinių mano mokytojų, tiflopedagogikos katedros vedėjas, profesorius, habilituotas psichologijos daktaras Aleksejus Grigorjevičius Litvakas (1937–1999). Jevgenijus Agejevas paliko intelektualaus, inteligentiško, tolerantiško ir geranoriško žmogaus įspūdį. Labai domėjosi mano rengiama pirmąja disertacija apie suaugusių aklųjų mokymosi motyvus, siūlė publikuotis jo vadovaujamame žurnale. Suprantama, šio pasiūlymo neatsisakiau. Jis neleido savęs vadinti tėvavardžiu, sakė žinantis, kad Lietuvoje tėvavardžiai nesakomi, lietuviams sunku juos įsiminti. Vos suradęs žinutę, kad Jevgenijus Agejevas buvo Vasilijaus Jerošenkos mokinys, puoliau ieškoti šio žmogaus. Deja, internete radau tik jo nuotrauką su juodu kaspinėliu ir trumpą žinutę, kad 2018 m. Jevgenijus Agejevas mirė. Apmaudui nebuvo ribų. Praradau atsiminimus apie Vasilijų Jerošenką iš jo mokinio lūpų. Galbūt kitomis spalvomis būtų nušvitusi ir ši knyga...

***

Akita Udziaku, apibūdindamas Vasilijaus Jerošenkos pažiūras, pavadino jį visišku humanistu, romantiku ir individualistu. Iš tiesų ankstyvuosiuose rašytojo kūriniuose atsispindėjo „amžinosios temos“: meilė ir mirtis („Jūros princesė ir žvejys“), tobulumo siekis („Kibosi dievybė“, „Laimės laivas“), žmonių vienybė („Vardan žmonijos“, „Sapnas pavasario naktį“). Kartais jo kūriniuose jaučiami filosofiniai, budistiniai, bahajų motyvai („Lyja lietus“). Žmonės ankstyvosiose Jerošenkos pasakose skirstomi ne į vargšus ir turtinguosius, o į geruosius ir bloguosius, ir visi jie, pasak autoriaus, gyvendami santarvėje su gamta ir tarpusavyje, ilgainiui gali pasiekti tobulumo ir laimės. Šia prasme simboliškai atrodo pasakos „Sapnas pavasario naktį“ finalas: gyvenimo keliu susikibę eina aristokratė mergina ir valstietis vaikinas. O „Keistos katės“ veikėjas tvirtina, kad visi žemėje, tarp jų šeimininkai ir tarnai, yra broliai. „Gyvenu tam, kad kiekvienam pastatyčiau auksinį laivą“, – sakė „Laimės laivo“ veikėjas. „Vardan žmonijos“ – taip vadinasi ir pasaka, ir Jerošenkos kūrinių rinktinė. Jų autoriaus širdis kaip ugnis spindėjo visiems žmonėms. Tam tikras vaizdų abstraktumas būdingas daugelio rašytojų romantiniams kūriniams. Eguchi Kan teisingai pažymėjo, kad pasaulis, kuriame gyveno rašytojas ir jo herojai, buvo ne visai tikras. Tai gražios ateities šalis, utopinė laisva žemė – poetiškas, beveik pasakų pasaulis. Tačiau laikui bėgant pasakiškasis Jerošenkos pasaulis vis labiau ėmė atspindėti tikrąjį pasaulį, rašytojas matė skirtumus tarp vargšų ir turtingų žmonių, suprato

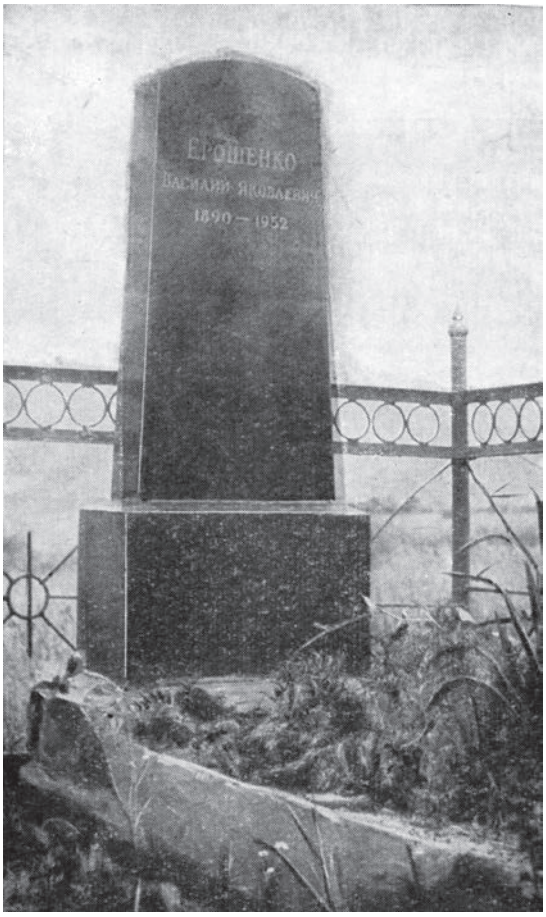

Pirmasis ir dabartinis Vasilijaus Jerošenkos antkapiai Obuchovkos kaime
(prieiga internete: http://neinvalid.ru/vasilij-eroshenko-slepoj-puteshestvennik/)

nuskriaustųjų kovą už savo teises. Knygoje „Bokštas nukristi“ valstiečiai su panieka žiūri į aristokratus, statančius pompastiškus rūmus, bandančius pralenkti vienas kitą (*Харьковский*, 1978).

Kodėl buvusioje Tarybų Sąjungoje ilgai nebuvo vertinama Vasilijaus Jerošenkos kūryba? Į šį klausimą randame atsakymą S. Anikejevo ir A. Tokomados analitiniame straipsnyje apie Vasilijų Jerošenką. Autoriai pažymi, kad to laikotarpio Tarybų Sąjungoje kultūrinio gyvenimo kontekste toks santūrumas ar atsargumas paskelbiant naujų autorių vardus nestebina, situaciją pagerino „politinio atšilimo“ laikotarpis, bet ir tada susipažinti su rašytoju, grįžusiu ar repatrijuotu, dešimt metų gyvenusiu užsienyje ir nieko nerašiusiu rusiškai, buvo rizikinga. Be to, rašytojo idėjos niekaip nederėjo su socializmo statybos ir sovietinio patriotizmo 1960–1970 m. uždaviniais. Rytų kultūros tyrėjus varžė griežtos ideologinės gairės, o šis laisvės trūkumas ribojo mokslinių tyrimų temų pasirinkimą.

Taigi tuo metu tyrėjams imtis Jerošenkos temos būtų buvę neapdairu ir net pavojinga, nes ant grįžusio į tėvynę Vasilijaus Jerošenkos jau krito nepasitikėjimo šešėlis: internacionalistas, pacifistas, anarchistas, kosmopolitas, esperantininkas – viskas oficialaus mokslo fone buvo nepageidaujamas tyrimo objektas (*Аникеев, Токомада*, 2017).

Vasilijaus Jerošenkos šeima XX a. antruoju ir trečiuoju dešimtmečiais labai nukentėjo vykstant socialiniam ir politiniam šalies persitvarkymui: 1920 m. buvo padegtas ir sudegintas namas su parduotuve, gaisro metu tėvas smarkiai apdegė ir vos nežuvo. XX a. antrojo dešimtmečio pabaigoje dėl to, kad šeima nenorėjo stoti į kolūkį, iš jų buvo atimta žemė ir turtas. Kurį laiką šeima gyveno pas gimines. Vėliau tėvai gyveno pas vyriausiąjį sūnų Aleksandrą Voskresenske, netoli Maskvos, ir Džeirakh kaime Čečėnijoje, paskui grįžo į Obuchovką. Vis dar lieka neaiškus Vasilijaus Jerošenkos brolių likimas. Pasak anūko, Aleksandras Jerošenka buvo suimtas 1941 m. ir mirė kažkuriame lageryje. Labiau paplitusi versija, kad jis dingo arba žuvo Turkmėnijoje, konfiskuodamas žmonių arklius fronto reikmėms. Beveik nieko nežinoma ir apie jauniausiąjį brolį Ivaną, kuris kelerius metus kalėjo už spekuliaciją ir, pasak seserų bei kaimo gyventojų, liko gyventi kažkur šiaurėje (*Патлань*, 2020). Vasilijus Jerošenka naiviai tikėjo, kad Didžiosios Prancūzijos revoliucijos šūkis „Laisvė, lygybė, brolybė“, kurį citavo ir rusų revoliucionieriai, bus įgyvendintas po revoliucijos Rusijoje. Jis kvietė žmones į jo sugalvotą Vaivorykštės šalį. Rašytojo tragedija buvo ta, kad jis ir pats nežinojo kelio į šią šalį. Ar nuolat sekamas, pasitikėjimo nenusipelnęs rašytojas Vasilijus Jerošenka gyvenimo pabaigoje suprato, kad Vaivorykštės šalis, kur visiems žmonėms gera, tėra iliuzija? Vasilijus Jerošenka tikrai nebuvo nei anarchistas, nei marksistas. Jis naiviai tikėjo, kad galima įgyvendinti teisingumo, vienybės ir lygybės idėją. Visos šios idėjos atsispindėjo jo kūriniuose. Vasilijaus Jerošenkos tekstai yra unikalūs daugeliu atžvilgių ir gali sudominti japonų kalbininkus, rusų simbolizmo poetikos, aklųjų psichologijos tyrinėtojus (*Патлань*, 2014c).

Nukentėjus Vasilijaus šeimai nuo naujosios valdžios lieka neaišku, ar, susidūręs su negailestinga realybe, gyvenimo pabaigoje jis liko ištikimas jaunystėje puoselėtoms viso pasaulio žmonių laisvės, lygybės ir brolybės idėjoms. Gal apie tai jis rašė savo paskutiniame kūrininyje, kuris, deja, buvo sudegintas.

Prieš pat mirtį Albertas Poliakovskis, apysakos apie V. Jerošenką „Aklas piligrimas“ autorius, iš Turkmėnijos persikėlė į Pereslavlį Zalesskį. Netrukus savaitraštis „Алфавит“ („Abėcėlė“) paskelbė jo atsiminimus apie piligriminę kelionę į dabartinį Belgorodo regioną kartu su aštuoniasdešimtmečiu Tokijo universiteto profesoriumi Ichiro Takasugi. Šis garbingas kelių biografijų apie Vasilijų Jerošenką autorius ilgai susimąstęs stovėjo prie jo kapo, o paskui tyliai pacitavo Lu Sinį: „Supratau žmogaus, kuris svajojo, kad žmonės mylėtų vienas kitą, tragediją“ (cit. pagal *Бухтияров*, 2012).

Baigiant dar kartą norisi pažymėti, kad tikrojo pripažinimo Vasilijus Jerošenka sulaukė 1920 m., kai jis už išraiškingą žodį Tekančios Saulės šalyje buvo pavadintas

Skulptoriaus V. Kolesnikovo paminklas Vasilijui Jerošenkai Obuchovkoje. Ant biusto postamento po vardo, pavardės, tėvavardžio, gimimo ir mirties datų yra užrašas: „Gyveno, keliavo, rašė“ (prieiga internete: https://verdalampo.info/stati/sxtrihi.html)

poetu, subrendusiu tarp japonų literatų. Japonijoje pastebėta, kad Vasilijaus Jerošenkos kūryba išsiskiria meninės koncepcijos, kalbos ir kompozicijos originalumu (*Аникеев, Такеда*, 2017). Jo pavardė greta žymiausių rašytojų ir kultūros veikėjų įrašyta į šiuolaikinės japonų literatūros ir esperanto literatūros enciklopedijas. Šie faktai – aukščiausias Vasilijaus Jerošenkos kūrybos įvertinimas, o visas jo gyvenimas liudija didžiules aklų žmonių potencines galimybes.

Rašytojo simbolisto, pacifisto Vasilijaus Jerošenkos pripažinta bahajų tikėjimo esminė idėja, kad žmonija yra viena šeima, jo sukurtas ir pasakų forma perteiktas idealaus pasaulio ir žmonių bendravimo modelis šiandien skaudžiai kontrastuoja su gyvenimo realijomis. Suabejoji, ar išties esame protingi žmonės. Homo sapiens pasirodė nebrandus, kai atsisakė tarptautinės esperanto kalbos, savo mokslo atradimus pritaikė ginklams gaminti, kai taip ir neišmoko spręsti konfliktų taikiai, neišmoko branginti ir saugoti savo planetos Žemės. Tenka sutikti su rašytojų fantastų nuomone, kad mūsų planetai reikia kito šeimininko, galinčio sukurti ir išsaugoti Žemėje harmoniją. Šiandien humanistui Vasilijui Jerošenkai priimti šias gyvenimo realijas būtų kur kas skaudžiau negu mums.

Literatūra

A World Language: why not Esperanto?, by Margaret L. Blaise. London: The link, 1916. Prieiga internete: https://www.bl.uk/collection-items/world-language-why-not-esperanto (žiūrėta 2023-03-21).

Agnes Alexander (1875–1971) – amerikiečių rašytoja, iškili bahajų tikėjimo propaguotoja. Prieiga internete: https://prabook.com/web/agnes.alexander/3775994#gallery (žiūrėta 2022-05-01).

Andrew F. Jones (2011). Developmental Fairy Tales: Evolutionary Thinking and Modern Chinese Culture. Harvard: Harvard University Press, 2011, 272 p.

Aoyama Tooru. (2015). Rakontoj de Velkinta Folio. Kolekto de Artikoloj „Vivis, Vojagis, Verkis". Tokio, Japanio, p. 36–38.

Bernhard Struc (2021). „I kindled a fire in my heart". A blind Esperanto wanderer, Japanese anarchists, and a Moravian Eskimo chief. Prieiga internete: https://www.transnationalhistory.net/esperanto/en/2021/12/10/vasilij-eroschenko/ (žiūrėta 2023-07-11).

Braille Louis (1809–1852) – prancūzų pedagogas, vargonininkas, reljefinės taškinės abėcėlės akliesiams sudarytojas. Prieiga internete: biography https://louisbraillebio.weebly.com/biography.html (žiūrėta 2022-04-12).

Chengtai, Shi (2017). La akrvida blindula poeto. Prieiga internete: http://esperanto.cri.cn/2521/2017/04/18/173s192667.htm (žiūrėta 2023-06-23).

Enciklopedio de Esperanto. Red. Ivan G. Širjaev, Lajos Kökény, Vilmos Bleier. Literatura Mondo, 1933. (Pakeista skaitmenine forma 2006 m.)

Eroŝenko, V. (1977). En Izbranna.1977. Kunmetite de R. Belousov. Moskva, izdatelstvo Nauka. P. 262 Ilustrita, 21 cm. Esperanto lingvo.

Eroŝenko, V. (1984). El vivo de la čukčoj. Originale Verkita en esperanto. Kompilis A. Masenko, A. Pankov. [Brailio raštas] 1984. 1 knyga, Vilnius: Lietuvos aklųjų draugijos leidykla.

Eroŝenko, V. (2021). Eroŝenko no Shiberia monogatori.2021. Eldonejo: Itiro Tagasuki. Osako: japana Esperanta kooperativo. P. 113.

Eroŝenko, V. (1992). El vivo de la Chukchi: originale verkita en Esperanto. Kompilis: A. Masenko, A. Pankov. 1992. Moskvo, Rutenio. P. 47.

Eroŝenko, V. (1980). La tundra ĝemo. El vivo de čukĉoj, 1980. Eldonejo: Mine Yositaka. Toyonaka-si: japana Esperanta kooperativo. P. 82.

Eroŝenko, V. (1979). Lumo kaj ombro, 1979. Eldonejo: Mine Yositaka.TOYONAKA-si: japano Esperanta kooperativo. P. 94.

Eroŝenko, V. (1995). La unua eksterlanda voyago, 1995. Origino: Toyonaka.

Eroŝenko, V. (1923). La ĝemo de unu soleca animo:poemoj kaj skizoj pri ĉina vivo kreita en la originalo. 1923. Eldonejo: REN SONKIO. Ŝanhajo: Orienta Esperanto – Propagando instituto. P. 90.

Eroŝenko, V. (1981). Malvasta kaĝo. 1981. Eldonejoj: Mine Yositaka. Miyamoto Masao (1913–1989). Toyonaka-si: Japana Esperanta Kooperativo. P. 86.

Eroŝenko, V. (2015). Ruĝa bileto. 2015. Eldonisto Vadym Karpenko, Kyiv. P. 54.

En ukraina Esperanto.

Eroŝenko, V. (1995). La kruĉo da saĝeco: verkoj. 1995. Kompilis Mine Yositaka, eldonita de Japana Esperanta kooperativo.

Eroŝenko, V. (1983). Stranga kato. 1983. Kompilis Mine Yositaka, eldonis: Japana Esperanto Eldonkoperativo. P. 82.

Eroŝenko, V. (1930). Turo por fali. Ca 1930. 29 paĝoj. Ŝanhajo:La verda librejo.

Eroŝenko, V. (1962). Serdce orla. 1962. Preparis: R. S. Belousov. Belgorod, knižnoje izdatelstvo. P. 212.

Esperanto Brailio raštas. Prieiga internete: https://eo.wikipedia.org/wiki/Esperanta_brajlo (žiūrėta 2022-09 28).

Esperanto kalbos kūrėjo Liudviko Leizerio Zamenhofo biustas Veisiejų dvaro parke (Lietuva). Prieiga internete: https://www.lazdijai-turizmas.lt/lankytinos-vietos/esperanto-kalbos-kurejo-liudviko-lazario-zamenhofo-biustas/ (žiūrėta 2022-09-16).

Esperanto-Numismatika. Prieiga internete: Asocio http://ena.frali.bplaced.net/ (žiūrėta 2022-12-28).

Goze no Yurei – The Yurei of the Blind Female Musician. Prieiga internete: https://hyakumonogatari.com/2013/10/15/goze-no-yurei-the-yurei-of-the-blind-female-musician/ (žiūrėta 2023-03-22).

Gudonis, V. (1990a). Aklasis, nustebinęs pasaulį. [Apie neregį esperantininką, rašytoją simbolistą, keliautoją, tiflopedagogą Vasilijų Jerošenką, 1890–1952]. *Šiaulių naujienos*, laikraštis, lapkričio 11, p. 9.

Gudonis, V. (1989). Aklieji fenomenai. [Apie neregį esperantininką, rašytoją simbolistą, keliautoją, tiflopedagogą Vasilijų Jerošenką, 1890–1952]. *Šiaulių naujienos*, laikraštis, liepos 4, p. 3.

Gudonis, V. (2023c). Anglijoje: „Sužinojau, kad *chuliganas* – anglų kalbos žodis“. [Apie neregį esperantininką, rašytoją simbolistą, keliautoją, tiflopedagogą Vasilijų Jerošenką, 1890–1952]. *Atolankos. Šiaulių krašto* laikraščio kultūros, meno, literatūros leidinys – priedas, vasario 18, p. 7, 8.

Gudonis, V. (2023f). Baltos dėmės Vasilijaus Jerošenkos biografijoje. [Apie neregį esperantininką, rašytoją simbolistą, keliautoją, tiflopedagogą Vasilijų Jerošenką, 1890–1952]. *Atolankos. Šiaulių krašto* laikraščio kultūros, meno, literatūros leidinys – priedas, kovo 28, p. 7, 8.

Gudonis, V. (1991). Blykstelėjęs lyg meteoras. [Apie neregį esperantininką, rašytoją simbolistą, keliautoją, tiflopedagogą Vasilijų Jerošenką, 1890–1952]. *Po paskaitų*, laikraštis, lapkričio 15, p. 3, 6.

Gudonis, V. (2023b). Esperanto kalba – lyg Aladino lempa. [Apie neregį esperantininką, rašytoją simbolistą, keliautoją, tiflopedagogą Vasilijų Jerošenką, 1890–1952]. *Atolankos. Šiaulių krašto* laikraščio kultūros, meno, literatūros leidinys – priedas, sausio 31, p. 7, 8.

Gudonis, V. (2023h). „Čiukotkoje“, arba ėjimas žirgu. [Apie neregį esperantininką, rašytoją, keliautoją, tiflopedagogą, Vasilijų Jerošenką, 1890–1952]. *Atolankos. Šiaulių krašto* laikraščio kultūros, meno, literatūros leidinys – priedas, balandžio 29, p. 7, 8.

Gudonis, V. (1990b). Jerošenkos fenomenas. [Apie neregį esperantininką, rašytoją simbolistą, keliautoją, tiflopedagogą Vasilijų Jerošenką, 1890–1952]. *Mūsų žodis.* žurnalas, Vilnius: LAD l-kla, 3, p. 13–15.

Gudonis, V. ir kt. (2001). Jerošenka Vasilijus. Kn. Tiflologijos vardų žodynas, p. 183–188.

Gudonis, V. (2008). Jerošenka Vasilijus. Kn. Enciklopedinis tiflologijos žodynas, t. I, p. 667–672.

Gudonis, V. (1985). Lietuvos tiflopedagogikos istorija. Vilnius: Lietuvos aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos Leidybinė redakcinė taryba.

Gudonis, V. (2023e). Meilės istorija, arba meilės keturkampis. [Apie neregį esperantininką, rašytoją, keliautoją, tiflopedagogą Vasilijų Jerošenką, 1890–1952]. *Atolankos. Šiaulių krašto* laikraščio kultūros, meno, literatūros leidinys – priedas, kovo 14, p. 7, 8.

Gudonis, V. (2020a). Neregys ukrainietis – japonų rašytojas [Apie neregį esperantininką, keliautoją, tiflopedagogą Vasilijų Jerošenką, 1890–1952]. *Atolankos. Šiaulių krašto* laikraščio kultūros, meno, literatūros leidinys – priedas, sausio 30, p. 7, 8.

Gudonis, V. (2023a). Pakeliui su aklais elgetomis? [Apie neregį esperantininką, rašytoją simbolistą Vasilijų Jerošenką, 1890–1952]. *Atolankos. Šiaulių krašto* laikraščio kultūros, meno, literatūros leidinys – priedas, sausio 14, p. 7. 8.

Gudonis, V. (2023y). Pavėluotas kūrybos įvertinimas. [Apie neregį esperantininką, rašytoją simbolistą Vasilijų Jerošenką, 1890–1952]. *Atolankos. Šiaulių krašto* laikraščio kultūros, meno, literatūros leidinys – priedas, sausio 14, p. 7. 8.

Gudonis, V. (2004). R. Rudolf. Vasilijaus Jerošenkos portretas. *Mūsų žodis.* žurnalas, Vilnius: LAD l-kla, 8, p. 22.

Gudonis, V. (2023g). Šachmatai ir geriausias draugas. [Apie esperantininką, rašytoją, keliautoją, tiflopedagogą Vasilijų Jerošenką, 1890–1952]. *Atolankos. Šiaulių krašto* laikraščio kultūros, meno, literatūros leidinys – priedas, balandžio 16, p. 7, 8.

Gudonis, V. (2023d). Tekančios Saulės šalis: pilnaverčio gyvenimo pradžia. [Apie neregį esperantininką, keliautoją, tiflopedagogą, rašytoją Vasilijų Jerošenką, 1890–1952]. *Atolankos. Šiaulių krašto* laikraščio kultūros, meno, literatūros leidinys – priedas, vasario 28, p. 7, 8.

Gudonis, V. (2023i). Tėviškėje: svetimas tarp savų. [Apie neregį esperantininką, rašytoją, keliautoją, tiflopedagogą Vasilijų Jerošenką, 1890–1952]. *Atolankos. Šiaulių krašto* laikraščio kultūros, meno, literatūros leidinys – priedas, gegužės 16, p. 7, 8.

Gudonis, V. (2020b). Vasilijus Jerošenka (1890–1952) Vytauto Gudonio monografijoje „Negalia visuomenėje ir vaizduojamajame mene“, p. 277–291; 470–471.

Gudonis, V. (1986). Ukrainietis – japonų rašytojas. [Apie neregį esperantininką, keliautoją, tiflopedagogą, rašytoją Vasilijų Jerošenką, 1890–1952]. *Nemunas*, žurnalas, Nr. 2, p. 58–59.

Gudskov, N. (1992). Antaŭparolo. En: Vasil Erošenko. El vivo de la čukčoj. Kompilis: A. Masenko, A. Pankov. M.: Impeto – Ruthenia, 1992, p. 3–5.

Harari, Y. N. (2019). 21 pamoka XXI amžiui. Vilnius: Kitos knygos, 2019, p. 289.

Hou Zhioing. Lu Sinis ir esperanto. 鲁迅与世界语 侯志平. Prieiga internete: http://www.elerno.cn/movado/movado197.htm (žiūrėta 2023-10-09).

Hou Zhioing. Lu Sinio ir Jerošenkos draugystė. (侯志平 鲁迅与爱罗先珂的友谊) Prieiga internete: http://www.elerno.cn/movado/movado198.htm (žiūrėta 2023-10-08).

Hou Zhiping. Užsienio esperantininkai ir esperantininkų judėjimas Kinijoje. 外国世界语者与中国的世界语运动 侯志平. Prieiga internete: http://www.elerno.cn/movado/movado189.htm (žiūrėta 2023-10-09).

Historio de la Esperanto-movado inter la blinduloj 1888–2015. En kvar volumoj. Redaktis I–II Joseph Kreitz, 1972, 1981. III Raymond Gonin kaj Rudolf Krchňák, finredaktis Attila Varró,

1990. IV Ritva Sabelli, 2016. Eldonis Ligo Internacia de Blindaj Esperantistoj (LIBE) kun financa subteno de s-ino Ritva Sabelli. Presejo: Keuruskopio Oy, 2016 (žiūrėta 2023-06-22).

Ichiko Kamichika. (神近 市子, Ichiko Kamichika, 1888–1981) – japonų žurnalistė, feministė, rašytoja, vertėja ir kritikė. Prieiga internete: https://en.wikipedia.org/wiki/Ichiko_Kamichika (žiūrėta 2022-09-11).

Ito Noe (伊藤 野枝, 1895–1923) japonų anarchistė, kritikė, rašytoja ir feministė. Prieiga internete: https://libcom.org/article/noe-ito-1895-1923 (žiūrėta 2023-03-13).

Jan, J. E., Reger, E., Freman, D., Scott, E. P. (1977). Visual impairment children and adolescents. New York: Grune and Stration. Prieiga internete: Japanese Braille https://en.wikipedia.org/wiki/Japanese_Braille (žiūrėta 2022-11-11).

Jegorovas, P. (2019). Liudvikas Zamenhofas ir Lietuva 160-osioms tarptautinės esperanto kalbos kūrėjo metinėms. Prieiga internete: https://alkas.lt/2019/10/22/p-jegorovas-liudvikas-zamenhofas-ir-lietuva-160-osioms-tarptautines-esperanto-kalbos-kurejo-gimimo-metinems/ (žiūrėta 2023-03-13).

Kazuyo de Murata. (2015). Kio estas la projekto „Erošenko 125“? Prieiga internete: http://www.espero.com.cn/2015 01/29/content_34686145.htm (žiūrėta 2023-06-23).

Kerziouk, O. (2014). „I raised a fire in my heart“: remembering Eroshenko. Prieiga internete: https://blogs.bl.uk/european/2014/12/i-raised-a-fire-in-my-heart-remembering-eroshenko.html (žiūrėta 2022-04-23).

Keziouk, O. (2010). Erošenko en Anglio. Prieiga internete: https://legacy.esperanto.org.uk/lbe/arkivo/969/05.html (žiūrėta 2023-03-21).

Liudviko Leizerio Zamenhofo biustas Veisiejų dvaro parke. Prieiga internete: https://tyt.lt/picture/33045/category/2150-veisieju-dvaro-parkas-2019-vasara

Kijoo Nakamura. Verkoj de D-ro Nakamura, 2007 https://www.vastalto.com/librejo/VeDNa/VeDNa.html (žiūrėta 2022-12-15).

Lu Sinis (Lu Sinis, Lu Xun 1881–1936) – iškilus Kinijos rašytojas, poetas, vertėjas, literatūros kritikas. Prieiga internete: https://www.wikiwand.com/ru/%D0%9B%D1%83_%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D1%8C (žiūrėta 2022-03-20).

Machida Noribumi (町田 則文, also read as Machida Norifumi, December 22, 1856 – November 23, 1929) was a Japanese educator during the Meiji era, Taisho era and early Showa era. https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Machida_Noribumi (žiūrėta 2023-11-02).

Masenko, A. (2015). Vasilij Erošenko kaj Esperanto. Kolekto de Artikoloj „Vivis, Vojagis, Verkis“. Tokio, Japanio, p. 16–23.

Matsujiro Tanaka (田中松次郎, 1899–1979). Prieiga internete: https://mairi.me/-/1108610 (žiūrėta 2023-03-10).

„Mėlynosios kojinės“ – tai išsilavinusios moterys, iš pradžių priklausiusios XVIII a. „Mėlynųjų kojinių“ draugijai iš Anglijos, kuriai vadovavo šeimininkė ir kritikė Elizabeth Montagu (1718–1800). Prieiga internete: https://en.wikipedia.org/wiki/Bluestocking (žiūrėta 2022-09-11).

Miškinytė, J. (2018). Andalūzija. Tegyvuoja šventė! *Moteris*, žurnalas, 2018, 2 vasaris, p. 172–175.

Monetos, medaliai, banknotai su L. Zamengofo atvaizdu. Prieiga internete: https://verdalampo.info/muzeo/mono.html (žiūrėta 2022-11-14).

Murko, M. (1951). Tragom srpsko-hrvatske narodne epike Putovanja u godima 1930–1932. Knj. I, Zagreb.

Nakamura Tsune (Nakamura Tsune, 中村彝, jap., 1887–1924). Prieiga internete: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Tsune_Nakamura#/media/File:Nakamura_Tsune_Self-Portrait_-_Google_Art_Project.jpg (žiūrėta 2022-12-16).

Nakamura Kijo (Nakamura Kiyoo,中村 精男, 1855–1930). Prieiga internete:

https://ja.wikipedia.org/wiki/%E4%B8%AD%E6%9D%91%E7%B2%BE%E7%94%B7 (žiūrėta 2022-12-13).

Nekrašius, J. (2022). Prieš 30 metų Lietuva Japonijoje priimta į FISAE narius. *Šiaulių kraštas*, *Atolankos*, *Šiaulių krašto* laikraščio kultūros, meno, literatūros leidinys – priedas, lapkričio 26, p. 7.

Novikova, T. (2015). Pri la ekspozicio de la Erošenko-Domo-Muzeoen Obuhovka. Kolekto de Artikoloj „Vivis, Vojagis, Verkis“. Tokio, Japanio, p. 3–15.

Ōsugi Sakae (大杉 栄, 1885–1923) – radikalus japonų anarchistas. Prieiga internete: https://en.wikipedia.org/wiki/%C5%8Csugi_Sakae (žiūrėta 2023-03-13).

Patlan, J. (2015). Nom de I fajr – estas am al liber“: por 125-jariĝo de la naskiĝo de Vasilij Erošenko. En kolekto de artikoloj „Vivis, Vojagis, Verkis“. Presis en Tokio, Japanio, p. 39–43.

Pilar Requejo de Lamo. (2021). Vasilij Eroschenko (1890–1962) 'I kindled a fire in my heart' – A blind Esperanto wanderer, Japanese anarchists, and a Moravian Eskimo chief. Prieiga internete: https://www.transnationalhistory.net/esperanto/en/2021/12/10/vasilij-eroschenko/ (žiūrėta 2023-07-11).

Ping Xiao (Xiao Ping). Zamenhofas ir jo gyvenimas. Prieiga internete: http://www.elerno.cn/movado/movado174.htm (žiūrėta 2023-10-09).

Sabelli, R. (2019). La 85-a Internacia Kongreso de Blindai Esperantistoj či-foje kubut-al kubute kun la UK Esperanto 112-a, 1138 (9), p 174–175.

Sasaki Teruhiro. (2015). Esperanto kiel „Universitato por Erošenko“ Kolekto de Artikoloj „Vivis, Vojagis, Verkis“. Tokio, Japanio, p. 28–32.

Shi Chengtai. (2015). La akrvida blindula poeto. Kolekto de Artikoloj „Vivis, Vojagis, Verkis“. Tokio, Japanio, p. 33–35.

Tagorė, R. (1898–1968) – žymus indų poetas, kompozitorius, prozininkas, dramaturgas, visuomenės veikėjas. Prieiga internete: https://lt.wikipedia.org/wiki/Rabindranatas_Tagor%C4%97 (žiūrėta 2022-03-20).

Takasugi, I. (高杉一郎, 1908–2008) – literatūros kritikas, mokytojas, anglų kalbos vertėjas ir esperantininkas. Prieiga internete: https://ja.wikipedia.org/wiki/%E9%AB%98%E6%9D%89%E4%B8%80%E9%83%8E (žiūrėta 2022-12-05).

Tanabe, K. (2015). Edukista dimensio de Erošenko. Kolekto de artikolo „Vivis, Vojagis, Verkis“. Tokio, Japanio, p. 24–27.

Tarptautinė aklųjų esperantininkų lyga (International League of Blind Esperantists). Prieiga internete: https://uiaorg.translate.goog/s/or/en/1100060569?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=lt&_x_tr_hl=lt&_x_tr_pto=sc (žiūrėta 2011-06-29).

Tarptautinė aklųjų šachmatininkų organizacija. Prieiga internete: https://ru.wikipedia.org/wiki (žiūrėta 2022-12-05).

Ten Han (1898–1968) – iškilus kinų dramaturgas, režisierius, kinematografas, vertėjas ir poetas. Prieiga internete: https://persons-info.com/persons/TIAN_KHan (žiūrėta 2022-03-25).

Tsuruta, G. (Gorō Tsuruta, 1890–1969). Prieiga internete: https://en.wikipedia.org/wiki/Gor%C5%8D_Tsuruta (žiūrėta 2022-12-15).

Ujaku Akita (秋田 雨雀, *Akita Ujaku*, 30-01- 1883 – 12-05-1962) was the pseudonym of Tokuzō Akita (秋田 徳三, *Akita Tokuzō*), a Japanese author and Esperantist. He is best known for his plays, books, and short stories for children. https://en.wikipedia.org/wiki/Ujaku_Akita (žiūrėta 2023-11-02).

Ujaku Akita (1929). Wakaki Soueto Roshiya. Published by Tokyo: Sobunkaku, 1929. https://www.abebooks.com/Wakaki-Soueto-Roshiya-Ujaku-Akita-Tokyo/31114120534/bd (žiūrėta 2023-11-02).

Valenta, A. (2012). Savaitė Ukrainos žemėje. *Mūsų žodis*, žurnalas, 2012, Nr. 8. Prieiga internete: http://www.musuzodis.lt/mz/201208/turinys.php (žiūrėta 2022-06-28).

Zhao Jianpingas. Esperanto ir Jungtinės Tautos. Prieiga internete: http://www.elerno.cn/movado/movado183.htm (žiūrėta 2023-10-10).

Акита, У. (1962). Весна не может не наступить. В кн. В. Ерошенко. Сердце орла. Белгород: Белгородское книжное издательство, с. 175–176.

Алов, Д. (1962). Простой и гуманный. В кн. В. Ерошенко. Сердце орла. Белгород: Белгородское книжное издательство, с. 188–191.

Аникеев, С. Такеда, А. Русский писатель В. Я. Ерошенко. Онлайн – доступ: https://cyberleninka.ru/article/n/russkiy-pisatel-v-ya-eroshenko/viewer (žiūrėta 2022-05-17). Ауэрбах, Е. (1961). Судьба поэта, *Московская правда*, 28 мая. Подготовка текстов к печати и комментарии – Юлия Патлань. Prieiga internete: http://www.eroshenko-epoko.narod.ru (žiūrėta 2023-03-07).

Безуглова, М. (1962). Светлой души человек. В кн. В. Ерошенко. Сердце орла. Белгород: Белгородское книжное издательство, с. 192–195.

Белоусов, Р. (1961). Друг Лу Синя. *Литературная газета*, 26 сентября, с. 4.

Белоусов, Р. С. (1963). Рассказ об одной жизни. В кн. Р. С. Белоусов. В тысячах иероглифов. М.: Издательство восточной литературы, с. 215–259. Онлайн – доступ: https://www.vos.org.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=2419:mat-journal-our-life-2012-11-06&catid=282&Itemid=176 (žiūrėta 2022-04-10).

Богданов, В. (1962). Он вселил веру в жизнь. В кн. В. Ерошенко. Сердце орла. Белгород: Белгородское книжное издательство, с. 196–198.

Бронштейн, М. (2020). Эсперантист Василий Ерошенко. В кн. Великий незрячий – сборник материалов муждународной научно-практической конференции, посвященной 130-летию Василия Яковлича Ерошенки и 30-летию его мемориального музея в селе Обуховка 18 декабря 2020 года. Старый Оскол 2020.

Бурцева, Ф. (1962). Скромный, обаятельный. В кн. В. Ерошенко. Сердце орла. Белгород: Белгородское книжное издательство, с. 199–200.

В Белгороде представили тактильный портрет Василия Ерошенко. Онлайн – доступ: https://www.belpressa.ru/culture/iskusstvo/30291.html# (žiūrėta 2023-03-17).

В Бирме он узнает, что в России революция. Онлайн – доступ: http://www.vokrugsveta.com/S4/proshloe/eroshenko2.htm (žiūrėta 2022-04-11).

Боржковский, В. В. (1889). Лирники. *Киевская старина*, журнал, 26, с. 653–708.

Бухтияров, В. (2012). Во тьме одиночества. *Наша жизнь*, журнал, 11, с. 65–69.

В память В. Я. Ерошенко. Онлайн – доступ: https://izi.travel/ru/d46a-v-pamyat-v-ya-eroshenko/ru (žiūrėta 2022-09-13).

Василевский, А. (1900). Современная Галиция. СПб, 1900.

Василий Ерошенко: «Концерт в Мито окончен...» Перевод с эсперанто Юлии Патлань. Онлайн – доступ: https://www.jp-club.ru/vasilij-eroshenko-koncert-v-mito-okonchen/ (žiūrėta 2022-08-17).

Василий Ерошенко: Слепой путешественник. Онлайн – доступ: http://neinvalid.ru/vasilij-eroshenko-slepoj-puteshestvennik/ (žiūrėta 2022-03-18).

Василий Яковлевич Ерошенко. Онлайн – доступ: https://uramdb.ru/writters/writter/5257443-vasilij-eroshenko.html (žiūrėta 2022-04-11).

Василий Ерошенко: слепой Ломоносов XX века: 10 фактов из жизни русского писателя. Онлайн – доступ: https://eksmo.ru/interview/vasiliy-eroshenko-slepoy-lomonosov-xx-veka-ID3793345/ (žiūrėta 2022-10-24).

Василий Яковлевич Ерошенко глазами его современников. Онлайн – доступ: http://eroshenko.org.ru/eroshenko-glazami-ego-sovremennikov (žiūrėta 2022-04-10).

Выставка «Невольник сказочной мечты» к 130-летию со дня рождения путешественника, писателя, тифлопедагога В. Я. Ерошенко с 12 февраля 2020 года в Белгородском государственном литературном музее. Онлайн – доступ: https://afishka31.ru/actions/vernisaz/num29598/ (žiūrėta 2023-03-17).

Гордієнко-Андріанова, Н. Н. (1977). Запалив я у серці вогонь... Київ: Веселка.

Дашевский, О. (2022). За эсперанто – срок. Онлайн – доступ: https://jewish.ru/ru/interviews/articles/198473/ (žiūrėta 2022-11-21).

Дмитриева, Ю. (2021). Жизнь и творчество незрячего писателя, педагога, музыканта, эсперантиста. III Крупенковские чтения: от белгородской старины к современному краеведению. Сборник материалов научно-практической конференции (с международным участием), посвященной 70-летию А. Н. Крупенкова г. Белгород, 13–14 мая 2021 года, с. 71–74. Онлайн – доступ: https://beliro.ru/uploads/attachedfiles/199/sbornik-materialov-chteniy-ispravlenny.pdf (žiūrėta 2022-12-26).

Документы из архива Романа Белоусова о работе над сборником произведений Ерошенко Василия Яковлевича. Белгородская энциклопедия. Гл. ред. В. В. Овчинников. Белгород, 2000, с. 154.

Ерошенко «Сердце орла». Подготовка текстов к печати и комментарии – Юлия Патлань, руководитель международной научно-исследовательской группы «Василий Ерошенко и его время». Онлайн – доступ: http://ru-jp.org/belousov_arhiv_01.htm (žiūrėta 2022-09-20).

Ерошенко В. Я. – директор детского дома-интерната в Туркмении. Онлайн – доступ: https://izi.travel/sv/browse/05886c8e-e1b4-4953-9341-55b0ecd728bc (žiūrėta 2022-04-15).

Ерошенко, В. (1969). Квітка справедливості. Київ: Молодь.

Ерошенко, В. (1962). Сердце орла. Белгород: Белгородское книжное издательство.

Ерошенко, В. Избранное. Перевод с японского, китайского и эсперанто. Сост. Р. Белоусов. М.: Наука, 1977, 263 с.

Ёнэкава Тэцуо (米川哲夫, 1925–2020) – японский русист, специалист по творчеству А. С. Пушкина. Сын Ёнэкава Масао (米川正夫, 1891–1965) – переводчика полного собрания сочинений Ф. М. Достоевского на японский язык. Онлайн – доступ: https://ja.wikipedia.org/wiki/%E7%B1%B3%E5%B7%9D%E5%93%B2%E5%A4%AB (žiūrėta 2023-03-10).

Жизнь и судьба Василия Ерошенко (к 50-летию со дня смерти). Онлайн – доступ: http://miresperanto.com/pri_esperantistoj/jeroshenko.htm (žiūrėta 2022-03-20).

Иванов, К. Слепой пилигрим. Онлайн – доступ: http://miresperanto.com/eminentuloj/piligrim.htm (žiūrėta 2022-04-01).

Итиро Такасуги 高杉一郎盲目の詩人エロシェンコ 一時間文庫東京新潮社: [Итиро Такасуги. Слепой поэт Ерошенко. Дневники современников. Токио: Синтося], 1956, 236 р. Итиро Такасуги 高杉一郎著夜あけ前の歌:盲目詩人エロシェンコの生涯東京岩波書店 [Итиро Такасуги. Предрассветная песнь: жизнь слепого поэта Ерошенко. Токио: Иванами сётэн], 1982, 402 р.

Как слепой странник из России Василий Ерошенко стал известным поэтом в Японии. Онлайн – доступ: https://kulturologia.ru/blogs/240818/40220/ (žiūrėta 2022-04-12).

Каравелов, Л. (1930). Записки за България и българите. София.

Киитиро, В. (2016). На Украину с Ерошенко. *Вісник Дніпропетровского університету імені Альфреда Нобеля*, журнал, серия «Філологічні науки». 2016. № 1 (11), с. 271–279. Онлайн – доступ: https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2016/1/41.pdf (žiūrėta 2022-12-26).

Киитиро, В. (2017). На Украину с Ерошенко (Окончание. Начало в № 1 (11) – 2 (12) за 2016 г.). На Украину с Ерошенко. *Вісник Дніпропетровского університету імені Альфреда Нобеля*, журнал, серия «Філологічні науки», 2017, № 1 (13) 267 літературна вітальняю. Prieiga internete: https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2017/1/41.pdf (žiūrėta 2023-03-13).

Kovtonjuk, E. (2023). Strato en Kievo ekde nun portas la nomon de fama esperantisto. *Esperanto,* revuo, 1384 (11) Novembro 2023, p. 235.

Крякова, С. Е. (2010). Из плеяды славных сынов Белгородчины. Первые Топоровские чтения на Белгородчине. Белгород: БИЦ БГУНБ, 2010, с. 34–41. Онлайн – доступ: https://sitenew.bgunb.ru/vmethodist/index.files/resource/1topchten.pdf (žiūrėta 2022-12-26).

Кустов, Г. М. (1978). Лина По: жизнь и творчество слепого скульптора. Москва: ВОС.

Кучер, К. (2016). В. Я. Ерошенко. Чего может добиться человек с ограниченными возможностями? Онлайн – доступ: https://www.shkolazhizni.ru/biographies/articles/75937/ (žiūrėta 2023-03-07).

Лермонтов, М. Ю. (1988). Парус («Белеет парус одинокой...»). В кн. Сочинения в 2-х томах. Т. 1. М.: Правда, 1988.

Лермонтов, М. Ю. (1990). Сказка „Ашик-Кериб“. В кн. Сочинения в 2-х томах. Т. 2. М.: Правда, 1990.

Лу Синь. (1962). Роковая мечта. В кн. В. Ерошенко. Сердце орла. Белгород: Белгородское книжное издательство.

Мехти, И. (2015). Слепой музыкант. Онлайн – доступ: https://www.hronikatm.com/2015/11/slepoy-muzyikant/ (žiūrėta 2022-12-26).

Михайлова, К. (2004). О семантике странствующего певца-нищего в славянской народной культуре. В кн. Язык культуры: семантика и грамматика. М.: РАН институт славяноведения, с. 138–156.

Мищерина, С. М., Новикова, Т. С., Захарова, Т. А. (составители, 2020). Сборник материалов международной научно-практической конференции «Великий незрячий», посвященной 130-летию Василия Яковлевича Ерошенко и 30-летию его мемориального музея в селе Обуховка, 18 декабря 2020 года. Управление культуры администрации Старооскоьского городского округа, МКУК «Старооскольский краеведческий музей». Составители: Мищерина, С. М., Новикова, Т. С., Захарова, Т. А. Старый Оскол, 2020.

Мурашковска, И. Н., Мурашковский, Ю. С. (1986–1987). Я зажег в своем сердце огонь. Онлайн – доступ: http://www.trizminsk.org/e/25002.htm (žiūrėta 2022-03-21).

Матић, С. (1964). Наш народни еп и наш стих. Нови Сад.

Наши замечательные земляки. Сост.: Н. А. Кузнецов, Б. И. Осыков. Белгород: Облтипография, 1974.

Невзорова, Н. П. (2020). Книги имеют свою судьбу... В кн. Великий незрячий – сборник материалов муждународной научно – практической конференции, посвященной 130-летию Василия Яковлевича Ерошенки и 30-летию его мемориального музея в селе Обуховка 18 декабря 2020 года. Старый Оскол, 2020.

Осыков, Б. И. (1989). Музыкант, путешественник, поэт, педагог. 1890–1990: к 100- летию со дня рождения Василия Яковлевича Ерошенко. Белгород, 1989, 47 с.

Осыков, Б. И., Осыков, А. И. (2014). Ерошенко. В кн. Родное Белогорье. – Белгород : Константа, 2014.

Осыков, Б. И. (2002). Слепой музыкант, шахматист и японский писатель... *Памятники Отечества*, , журнал, 2002, № 50, с. 132–135. Онлайн – доступ: https://nsportal.ru/ap/library/drugoe/2014/10/07/issledovatelskaya-rabota-zhiznennyy-i-tvorcheskiy-put-vya-eroshenko (žiūrėta 2022-03-31).

Панков, А. А. (2017). По следам Василия Ерошенко. *Школьный вестник*, журнал, 2017, № 4, с. 86–87.

Парасюк, И. (2018). Василий Ерошенко. «Жил, путешествовал, писал», *Партнер*, журнал, № 8 (251), 2018. Онлайн – доступ: http://sokm.org.ru/vystavki/virtualnye-vystavki/421-vse-ne-naprasno (žiūrėta 2022-05-16).

Патлань, Ю. В. (2017а.). Василий Ерошенко в Шантиникетане у Тагора. Научно-культурологический журнал *Relga*, 2017, № 15[333], 25-12-2017. Онлайн – доступ: http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/w...;level1=main&level2=articles.

Патлань, Ю. В. (2015а). Василь Єрошенко. «Орлині душі»: статья. White Phoenix (Камянець-Подільський), 2015, Вип. 3, с. 46–50. Патлань, Юлія. Василь Єрошенко.

Орлині душі: вступна стаття. *Музейний простір України*, журнал, 2015, 15 березня. Онлайн – доступ: http://prostir.museum/ua/post/3460.

Патлань, Ю. (2020a). Василий Ерошенко: от «Цветка Справедливости» до «Цветка Совершенства». Онлайн – доступ: http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu www.woa/wa/Main?textid=6105&level1=main&level2=articles (žiūrėta 2022-09-12).

Патлань, Ю. В. (2014b). Василий Ерошенко и его время. Итоги и результаты международных исследований. *Научно-культурологический журнал,* 2014, № 13 (286). Онлайн – доступ: http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=4038&level1=main&level2=articles (žiūrėta 2022-04-02).

Патлань, Ю. В. (2019). Василий Ерошенко как создотель и руководитель первого республиканского детского дома для слепых детей Туркменской ССР (1935–1945). *Вісник університету імені Альфреда Нобеля,* журнал, серія «Філологічні науки», 2019, № 2 (18), с. 98–137. Онлайн – доступ: https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2019/2/7.pdf (žiūrėta 2022-04-01).

Патлань, Ю. (2016 перевод). Василий Ерошенко: «Концерт в Мито окончен ...». Онлайн – доступ: https://www.jp-club.ru/vasilij-eroshenko-koncert-v-mito-okonchen/ (žiūrėta 2022-04-05).

Патлань, Ю. В. (2020b). Василий Ерошенко: путь к самостоятельности. Сборник материалов по итогам VI межрегионального Ерошенковского форума. Белгород. Онлайн – доступ: http://www.belgorodbiblioteka.ru/Files/forum/trudi1_2020.html (žiūrėta 2022-04-18).

Патлань, Ю. (2015b). Возвращаются ветры на круги своя... Онлайн – доступ: http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=4487&level1=main&level2=articles (žiūrėta 2023-07-09).

Патлань, Ю. (2017b). Ерошенко у Тагора. *Наш Белгород*, газета, 2017, 22 декабря, № 50 (1736), с. 20. Онлайн – доступ: http://www.belnovosti.ru/nb/eroshenko-u-tagorahttp://media-belnovosti.s3.amazonaws.com/bngazeta/501736.pdf.

Патлань, Ю. В. (2003). Жизнь и судьба Василия Ерошенки (к 50-летию со дня смерти). Онлайн – доступ: http://ru-jp.org/patlan01.htm (žiūrėta 2022-10-24).

Патлань, Ю. В. (2020c). Жил, путишевствовал, писал. Онлайн – доступ: https://tiflo.info/blogs/zhil-puteshestvoval-pisal/ (žiūrėta 2022-04-11).

Патлань, Ю. ...Имеет право быть всегда. Онлайн – доступ: http://ru-jp.org/patlan03.htm (žiūrėta 2023-10-22).

Патлань, Ю. В. (2017). «Как Я носил вас как бы на орлиных крыльях, и принес вас к Себе»: о жанровой природе «Орлиных Душ» В. Я. Ерошенко и о влиянии протестантизма на становление образования слепых (статья первая). *Вісник університету ім. Альфреда Нобеля,* журнал, серія «Філологічні науки», 2017с, № 2 (14), с. 86–108. Онлайн – доступ: http://phil.duan.edu.ua/images/stories/Files/2017/2-2017/15.pdf.

Патлань, Ю. В. (2017d). «Как Я носил вас как бы на орлиних крыльях, и принес вас к Себе»: о жанровой природе «Орлиных Душ» В. Я. Ерошенко и о влиянии протестантизма на становление образования слепых (статья вторая). *Вісник*

університету ім. Альфреда Нобеля, журнал, серія «Філологічні науки», 2017d., № 1 (15), с. 68, 105. Онлайн – доступ: http://phil.duan.edu.ua/images/stories/Files/2018/9.pdf.

Патлань, Ю. (2012). Кулуары конференции к 100-летию поездки Василия Ерошенко в Лондон. Онлайн – доступ: https://subscribe.ru/archive/lit.writer.1a2b3c/201202/19000604.html (žiūrėta 2022-03-19).

Патлань, Ю. В. (2014c). О проблемах научного ерошенковедения на современном этапе. Онлайн – доступ: http://ru-jp.org/patlan06.htm (žiūrėta 2022-04-05).

Патлань, Ю. В. (2020c). Ориентировка в пространстве и мобильность незрячих сто лет назад на примере В. Я. Ерошенко. В кн.: Сборник материалов международной научно-практической конференции «Великий незрячий», посвященной 130-летию Василия Яковлевича Ерошенко и 30-летию его мемориального музея в селе Обуховка, 18 декабря 2020 года. Управление культуры администрации Старооскоьского городского округа, МКУК «Старооскольский краеведческий музей». Составители: Мищерина, С. М., Новикова, Т. С., Захарова, Т. А. Старый Оскол, 2020, с. 14–22.

Патлань, Ю. В. (2012b). Орлиные души (вступительная статья к переводу). Ерошенко В. Орлиные души. Пер. с япон., вст. ст. Ю. Патлань. *Окно в Японию*, E-mail бюллетень Общества Россия-Япония (Москва), 2012, № 03, 15 января; № 4, 22 января. Онлайн – доступ: http://ru-jp.org/patlan04.htm.

Патлань, Ю. (2012a). Орлиные души. *Наш Белгород*, газета, 2012, 22 декабря, № 95 (1385), с. 13. Патлань, Ю. Орлине серце і душа орлина, Грінченко-інформ, 2018, 3 січня. Онлайн – доступ: http://grinchenko-inform.kubg.edu.ua/orlyne-sertse-i-dusha-orlyna.

Патлань, Ю. (2015c). Остро видящий незрячий поэт. Онлайн – доступ: https://gazetanb.ru/2016/01/ostro-vidyashhij-nezryachij-poet/ (žiūrėta 2022-12-26).

Патлань, Ю. (2013). Поездка В. Я. Ерошенко в Англию по комплексу вновь выявленных публикаций 1912–1920 годов, *Белгородский краеведческий вестник*, журнал, 2013, № 10, с. 80–90. Онлайн – доступ: http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=4038&level1=main&level2=articles (žiūrėta 2022-04-03).

Патлань, Ю. (2012c). Просветитель слепых и сказочник Василий Ерошенко. Онлайн – доступ: http://kidskazka.ru/biblio/6937_Prosvetitel_slepyx_i_skazochnik_Vasilij_Eroshenko.html (žiūrėta 2022-07-06).

Патлань, Ю. В. (2014). Роль Н. И. Фельдман в истории издания сборника произведений В. Я. Ерошенко «Серце орла». Сборник V конференции молодых японоведов «Новый взгляд», 12–13 декабря 2013 г., Москва. Отд. яп. культуры «Japan Foundation» ВГБИЛ, отделение востоковедения НИУ ВШЭ, Российская ассоц. японоведов. М.: Алетейя, 2014, с. 280.

Патлань, Ю. В. (2014a). Роль Н. И. Фельдман в истории издания сборника произведений В. Я. Ерошенко «Сердце орла», *Белгородский краеведческий вестник*, журнал, Белгород: Константа, 2014, Вып. 11, с. 71–78.

Патлань, Ю. В. (2012). Сердце орла. К 50-летию издания книги В. Ерошенко «Сердце орла» и 60-летию смерти Василия Ерошенко. Окно в Японию. E-mail бюллетень Общества ‚Россия-Япония' (Москва), 2012, № 45, 23 декабря. Онлайн – доступ: http://ru-jp.org/patlan05.htm.

Патлань, Ю. В. (2018). Силу відновлять, крила підіймуть, немов ті орли, *Шкільна бібліотека плюс*, журнал, 2018, Лютний, № 2.

Патлань, Ю. В. (2017). „Ті, хто надію складає на Господа, силу відновлять, крила підіймуть, немов ті орли“: про біблійні та британські впливи у житті та творчості Василя Єрошенка. Ю. В. Патлань. Інформація та культура в забезпеченні сталого розвитку людства: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 15 листоп, 2017 р. Маріупольський державний університет; за заг. ред. Г. І. Батичко. Маріуполь: МДУ, 2017, с. 68–71.

Патлань, Ю. (2021). Три новости о творчестве Василия Ерошенко. Онлайн – доступ: https://tiflo.info/blogs/yuliya-patlan-tri-novosti-o-tvorchestve-vasiliya-eroshenko/ (žiūrėta 2022-03-14).

Пашнев, Э. (1971). Солнце – его поводырь: повесть о необыкновенной жизни обыкновенного человека. Онлайн – доступ: http://eroshenko.1gb.ru/Artiklo/pashnev.htm (žiūrėta 2022-12-20).

Пискаль, И. Л. (2012). Жизнь и деятельность В. Я. Ерошенко в исследованиях его современников и учеников. Онлайн – доступ: https://belstory.ru/goroda/belgorod/zhizny-i-deyatelynosty-v-ya eroshenko-v-issledovaniyah-ego-sovremennikov-i-utchenikov.html (žiūrėta 2022-03-31).

Позднеева, Л. Д. (1957). Лу Синь. Серия: Жизнь замечательных людей. М.: Издательство Молодая гвардия, 287 с.

Полонский, И. (2013). Василий Ерошенко: певец больного завтра. Онлайн – доступ: https://www.sensusnovus.ru/culture/2013/07/04/16713.html (žiūrėta 2022-12-18).

Поляковский, А. (2000). Слепой пилигрим. (В 7 книгах). Книга написана рельефно-точечным шрифтом Брайля. Онлайн – доступ: https://www.smartaids.ru/catalog/product/polyakovskiy-a-slepoy-piligrim-o-v-ya-eroshenko-v-7-knigakh/.

Поляковский, А. (2000). Слепой пилигрим. *Школьный вестник*, журнал. Онлайн – доступ: http://www.s-vestnik.ru/node/622 (žiūrėta 2022-05-01).

Покушение на кандзи: успехи и неудачи реформ иероглифической системы (2017). Онлайн – доступ: https://www.nippon.com/ru/nipponblog/m00131/?cx_recs_click=true (žiūrėta 2022-09-16).

Поляковский, А. (1998). Слепой пилигримм, *Альянс, журнал,* 1998, № 7. Онлайн – доступ: http://eroshenko.1gb.ru/Artiklo/piligrim.htm (žiūrėta 2022-05-02).

Прохоров, С., Патлань, Ю. (2011). О писателе Василии Ерошенко с позиции исследователей. Онлайн – доступ: https://www.kavicom.ru/pages-view-2872.html (žiūrėta 2022-06-28).

Рогов, В. (1958). Русский друг Лу Синя, *Жизнь слепых*, журнал, № 12, с. 31–37.

Сидоров, А. (2012). Российское дореволюционное эсперанто-движение: успехи и достижения. Онлайн – доступ: http://historio.ru/antaurev-movado-ru.php (žiūrėta 2022-08-19).

Синь, Лу, (1971). Утиная комедия в кн. Повести и рассказы. М.: Художественная литература.

Странствующий в кромешной тьме. (2014). Онлайн – доступ: https://www.belpressa.ru/6257.html (žiūrėta 2022-03-14).

Соломонов, Ю. (1992). Классик японской литературы из деревни Обуховка, *Начало*, журнал, 1992, № 23, с. 30–34.

Соломонов, Ю. (2004). Слепой сказочник, *Российская газета*, 2004, № 11.

Токаева, З. (1962). Наставник. В кн. В. Ерошенко. Сердце орла. Белгород: Белгородское книжное издательство, с. 186–187.

Токаева, З. (1961). Письмо второе. Наставник. «Письма о Ерошенко (Читатель продолжает разговор)», *Труд слепых*, журнал (Харьков), 1961, № 7. Подготовка текстов к печати и комментарии – Юлии Патлань. Онлайн – доступ: http://www.eroshenko-epoko.narod.ru (žiūrėta 2023-03-09).

Усова, Е. (сост.) (2020). „Если не мои друзья" к 130-летию со дня рождения В. Я. Ерошенко (2020). МКУК «Старооскольская ЦБС» Центральная библиотека им. А. С. Пушкина, сектор краеведческой литературы. Онлайн – доступ: http://www.osk cbs.ru/doc/esli_b_ne_moi_druzjya.pdf (žiūrėta 2023-03-15).

Фукуока, С. (1962). В Пекине. В кн. В. Ерошенко. Избранное. М.: Наука, с. 246–248. Харьковский, А. С. (2012). Василий Ерошенко: слепой путешественник. Онлайн – доступ: http://neinvalid.ru/vasilij-eroshenko-slepoj-puteshestvennik/ (žiūrėta 2022-03-14).

Харьковский, А. С. (1978). Человек, увидевший мир: документальная повесть о В. Я. Ерошенко. Ответственный редактор М. Е. Шнейдер. М.: Главная редакция Восточной литературы издательства „Наука".

Харьковский, А. С. (2020). (Нью-Йорк). Японский поэт Василий Ерошенко. Онлайн – доступ: http://miresperanto.com/pri_esperantistoj/jeroshenko.htm (žiūrėta 2022-03-15).

Усова, Е. (сост.) (2020). «Если бы не мои друзья... » к 130-летю со дня рождения В. Я. Ерошенко, библиографический указатель, Старый Оскол, 2020. Онлайн – доступ: http://www.oskcbs.ru/doc/esli_b_ne_moi_druzjya.pdf (žiūrėta 2022-03-07).

Ху Юй-чжи (1977). Друг угнетенных. В кн. В. Ерошенко. Избранное. М.: Наука, с. 249–250. Шамина, З. (1962). Влюбленный в жизнь. В кн. В. Ерошенко. Сердце орла. Белгород: Белгородское книжное издательство, с. 182–185.

Щербина, А. Онлайн – доступ: https://rosbs.ru/uploads/documents/2019/alex_scherbina.pdf (žiūrėta 2022-10-20).

Шамина, З. (1961). Листая страницы времени. Письма о Ерошенко (Читатель продолжает разговор). *Труд слепых* , журнал (Харьков), 1961, № 9. Подготовка текстов к печати и комментарии – Юлии Патлань. Онлайн – доступ: http://www.eroshenko-epoko.narod.ru (žiūrėta 2023-03-09).

Шаповалова, И. А. (2020). К истории создания портрета В. Ерошенко (художники Валерий Голышев и Павел Шляпников). Сборник материалов международной научно-практической конференции «Великий незрячий», посвященной 130-летию Василия Яковлевича Ерошенко и 30-летию его мемориального музея в селе Обуховка, 18 декабря 2020 года. Управление культуры администрации Старооскоьского городского округа, МКУК «Старооскольский краеведческий музей». Составители: Мищерина С. М., Новикова Т. С., Захарова Т. А. Старый Оскол: 2020. Онлайн – доступ: https://sokm.org.ru/download/eroshenko-130-let.pdf (žiūrėta 2023-10-17).

Шевцов, О. (2020). В Белгороде представили тактильный портрет Василия Ерошенко. Онлайн – доступ: https://www.belpressa.ru/culture/iskusstvo/30291.html# (žiūrėta 2023-03-17).

Priedai

1 priedas

Dokumentiniai filmai ir televizijos programos apie Vasilijų Jerošenką

Aktyviai padedant V. J. Jerošenkos namo-muziejaus darbuotojams, buvo filmuojamos televizijos programos ir dokumentiniai filmai:

Dokumentinis filmas apie Vasilijų Jerošenką „Žalioji Vasilijaus Jerošenkos žvaigždė“ (1990, Rostovo dokumentinio kino studija, režisierė Ada Lazo).

Dokumentinis filmas apie Vasilijų Jerošenką „Garsusis neregys“. Autorė Svetlana Matuškina. Telekompanija „Мир Белогорья“, 2012. Prieiga internete: https://www.youtube.com/embed/BbEQHq0JiQA (žiūrėtas 2022-04-18).

„Žmogus, kuris pamatė pasaulį“ (Staryj Oskolo mokyklos Nr. 40 kino studija „Auksinis kadras“, 2014).

Dokumentinis filmas apie Vasilijų Jerošenką „Vasilijus Jerošenka: kelias į saulę“. Režisierė Jekaterina Dorofejeva, kino kompanija „ATK Studio“, 26 min., 2015 m. Filmas buvo nominuotas ir gavo pagrindinį prizą kaip „Geriausias dokumentinis trumpametražis filmas“ Kazanės tarptautiniame kino festivalyje, tapo Novosibirsko kino festivalio „Rusijos elementarus kinas – 2015“ finalininku (prieiga internete: https://www.youtube.com/embed/BbEQHq0JiQA (žiūrėta 2022-04-18).

Kino kompanijos „ATK Studio“ režisierės Jekaterinos Dorofejevos 26 min. dokumentinio filmo „Vasilijus Jerošenka: kelias į saulę“ afišos, 2015 m.

2 priedas

Vasilijaus Jerošenkos autorinių knygų ir apie jį išleistų knygų pavyzdžiai

Ekslibrisas – knygos ženklas, identifikuojantis knygos savininką; kultūros bei meno vertybė. Be ekslibrisui būdingų požymių, Vasilijaus Jerošenkos knygos ženkle atsispindi ne tik jo priklausymas esperantininkams, pomėgis keliauti, groti smuiku, žaisti šachmatais, bet ir jo ypatumai: subtiliai šešėliu pridengtos neregės akys, lytėjimu skaitoma knyga. Neabejoju, kad būtent dėl minėtų ypatumų šis knygos ženklas papuoštų Tarptautinės ekslibrisininkų dailininkų ir mėgėjų asociacijos FISAE (International Federation of Ex-Libris Societies) fondus.

V. V. Kuzminas. Vasilijaus Jerošenkos ekslibrisas

V. Jerošenka. „Jerošenkos pasakos“ (Pekinas, 1922)

V. Jerošenka. „Persiko spalvos debesis“ (Pekinas, 1923)

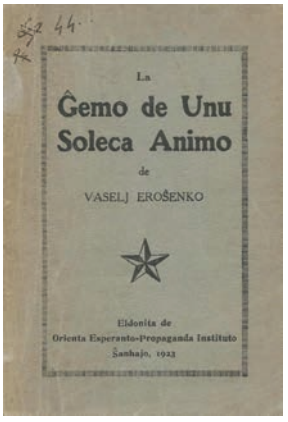

V. Jerošenka. „Vienišos sielos atodūsis“ (Šanchajus, 1923)

V. Jerošenka. „Išnykstantys vaiduokliai“ (Pekinas, 1924)

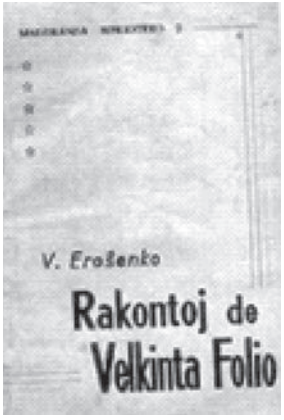

V. Jerošenka. „Nudžiūvusio lapo pasakojimai“ (Kansajus, 1953)

V. Jerošenka. „Erelio širdis“ (Belgorodas, 1962)

V. Jerošenka.
„Teisingumo gėlė“
(Kijevas, 1969)

Mūsų įžymūs
žemiečiai. Sudarytojai
N. A. Kuznecovas,
B. I. Osykovas
(Belgorodas, 1974)

V. Jerošenka.
„Nudžiūvusio
lapo pasakojimai“
(Pekinas, 1977)

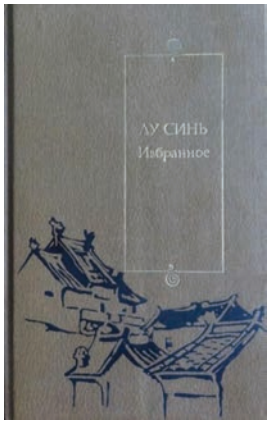

Lu Sinis. „Rinktinė“
(Maskva, 1989)

V. Jerošenka. „Rinktinė“
(Maskva, 1977)

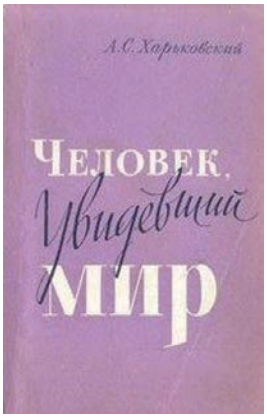

A. S. Charkovskis.
„Žmogus, pamatęs
pasaulį“ (Maskva, 1978)

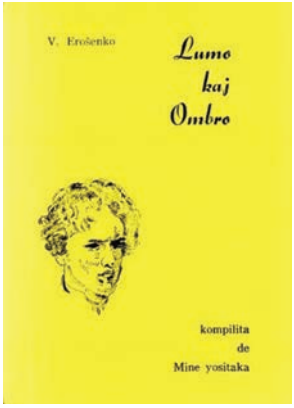

Pirmoji Vasilijaus Jerošenkos kūrinių rinktinė „Šviesa ir tamsa“ (viršelis esperantininko Mine Yoshitaka, sudariusio ir redagavusio šią spaudinių seriją, 1979)

1979–1996 m. šešių tomų rinktinių V. Jerošenkos kūrinių rinkinys, kurį redagavo ir sudarė Mine Yoshitaka

V. Pu. „Takelis per Uzuną“. Apysakos ir apsakymai (Ašchabadas, 1983)

I. Osykovas. „Muzikantas, keliautojas, pedagogas“ (Belgorodas, 1989)

„Rusų grynuolis“. V. J. Jerošenkos 100-osioms gimimo metinėms (Belgorodas, 1989)

A. I. Sizova. „Vasilijus Jakovlevičius Jerošenka“ (Maskva, 1990)

V. Jerošenka. „Teisingumo gėlė“ (Taškentas, 1991)

V. J. Lazarevas, V. G. Peršinas. „Jerošenkos impulsas: pamačiusio pasaulį aklojo poeto pasakos“ (Maskva, 1991)

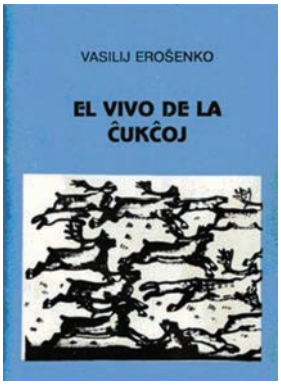

V. Jerošenka. „Iš čiukčių gyvenimo“. Originalas esperanto kalba. N. Gudskovo pratarmė, sudarė A. Masenko, A. Pankovas (Maskva, 1992)

V. J. Jerošenka. „Pasakos“ (Belgorodas, 1992)

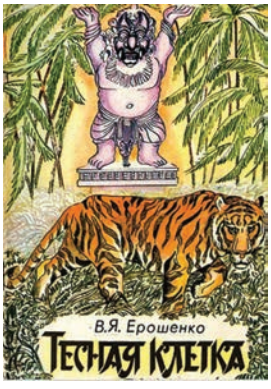

V. J. Jerošenka. „Ankštas narvas“ (Belgorodas, 1992)

V. Jerošenka.
„Teisingumo gėlė“
(Belgorodas, 1992)

B. Šerginas, S. Pisakovas,
V. Jerošenka. „Šiaurės
pasakos“ (Saratovas, 1993)

S. Šerginas, S. Pisakovas,
E. Čestiakovas,
V. Jerošenka. „Šiaurės
pasakos“ (Saratovas, 1993)

I. Takasugi. „Jerošenkos
pasakų rinktinė“
(Tokijas, 1993)

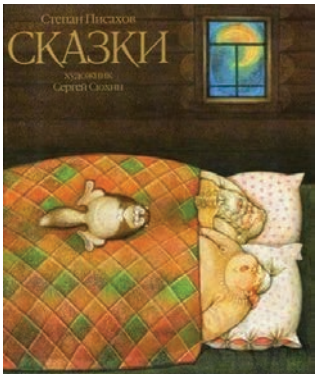

E. Čestniakovas,
V. Jerošenka, B. Šerginas,
S. Pisakovas. „Pasakų
rinkinys“ (Saratovas, 1993)

V. Jerošenka.
„Pasakos ir legendos“
(Kijevas, 2004)

V. Jerošenka. „Pasakos ir legendos“ (Kijevas, 2006)

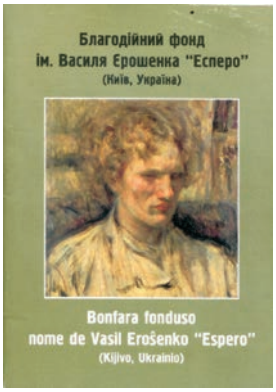

Vasilijaus Jerošenkos labdaros fondas „Espero“ (sudarytojas M. V. Vološinas, Luckas, 2008)

T. B. Burik, T. G. Plotnikova, D. I. Balandinas. „Pasaulio žmogus: skiriama 120-osioms Vasilijaus Jakovlevičiaus Jerošenkos gimimo metinėms“ (Staryj Oskolas, 2010)

V. Jerošenka. „Trijų ėjimų šachmatų problema“ (Vasilijaus Jerošenkos labdaros fondo „Espero“ 2007 m. išleista knyga)

2010 m. ukrainiečių kalendoriaus titulinis puslapis, kuriame pateikta informacija apie V. Jerošenkos 120-ąsias gimimo metines

V. J. Jerošenka. „Pasakų knyga“ (Belgorodas, 2014)

Osykov, A. Osykov. Gimtoji Belgorodije (Belgorodas, 2014)

V. J. Jerošenka. „Popierinio žibinto pasakojimas“ (kraštotyros metodinė priemonė, Staryj Oskolas, 2015)

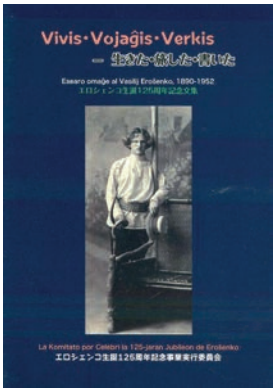

„Gyveno, keliavo, rašė“. Straipsnių rinkinys ir Vasilijaus Jerošenkos esė (Tokijas, 2015)

„Ne viskas veltui!“ Vasilijaus Jerošenkos pasakų pasaulis (sudarytojas I. Parasiuk, Belgorodas, 2016)

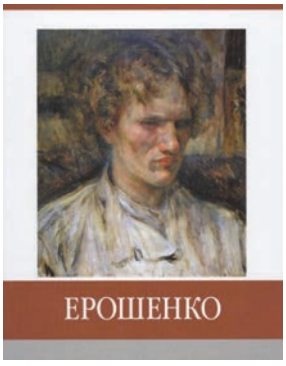

T. S. Novikova, T. A. Zacharova. „Jerošenko“ (Rybinskas, 2018)

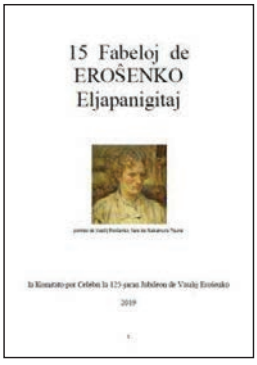

Penkiolika V. Jerošenkos apsakymų, išverstų iš japonų kalbos (Tokijas, 2019)

Tarptautinės konferencijos, skirtos V. Jerošenkos 130-osioms ir V. Jerošenkos muziejaus 30-osioms metinėms paminėti, medžiaga (Staryj Oskolas, 2020)

V. Taraniuk, E. Kovtonjuk. Vasilijus Jakovlevičius Jerošenka: bibliografinė rodyklė / Vasil Eroshenko: Bibliografia konsultlibro (Teren, 2020)

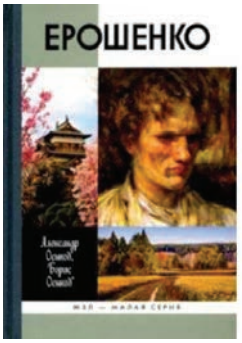

Osykov, B. Osykov. „Jerošenka: gyveno, keliavo, rašė“ (Maskva, 2020)

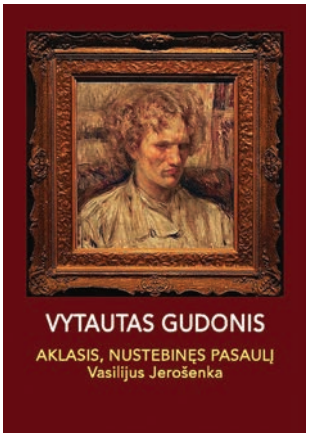

V. Gudonio knyga „Aklasis, nustebinęs pasaulį“ yra dvikalbė knyga – publikuota lietuvių ir esperanto kalbomis

2 priedas sudarytas ir papildytas knygos autoriaus pagal „Не все напрасно! Мир сказок Василия Ерошенко“, сост. И. Парасюк, 2018. Prieiga internete: http://sokm.org.ru/vystavki/virtualnye-vystavki/421-vse-ne-naprasno (žiūrėta 2022-09-12).

Vytautas Gudonis su monografijos „Negalia visuomenėje, literatūroje ir vaizduojamajame mene“ antru tomu rankose, 2022 m. (Artūro Staponkaus nuotrauka)

Apie autorių

Vytautas Gudonis – socialinių mokslų (psichologija) habilituotas daktaras, profesorius. Parašė apie 900 mokslinių ir publicistinių straipsnių, 44 atskirus leidinius, iš jų 7 monografijas (tarp kurių dviejų tomų monografija „Negalia visuomenėje ir vaizduojamajame mene“, I t., Šiauliai, Šiaulių universitetas, 2020, 640 p.; „Negalia visuomenėje, literatūroje ir vaizduojamajame mene“. Monografija, II t., Šiauliai, Vilniaus universiteto Šiaulių akademija, 2022, 666 p.); 6 žodynus (tarp kurių: V. Gudonis (sudarytojas). „Defektologijos žodynas“. Du tomai, Maskva–Voronežas, I tomas – 808 p., II tomas – 798 p.; V. Gudonis (sudarytojas). „Enciklopedinis tiflologijos žodynas“. Du tomai. I tomas A–J, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2008, 710 p., V. Gudonis (sudarytojas). „Enciklopedinis tiflologijos žodynas“. II tomas K–Ž, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2009, 915 p).

Moksliniai interesai: visuomenės požiūrio į negalią ir neįgaliuosius pokyčiai; neįgaliojo įvaizdžio mene, kaip specifinio socialinio statuso, išraiškos tyrimai; specialiosios pedagogikos ir psichologijos terminija.

1972 m. baigė Šiaulių pedagoginį institutą, įgijo specialiojo pedagogo ir logopedo specialybę, 1977 m. – aklųjų mokyklos pradinių klasių mokytojo specialybę.

1975–1978 m. studijavo Sankt Peterburgo A. Gerceno valstybinio pedagoginio instituto stacionarinėje aspirantūroje, kur 1979 m. apgynė pedagogikos mokslų daktaro disertaciją „Sutrikusio regėjimo dirbančio jaunimo ir suaugusių mokymosi motyvai“. 1986 m. suteiktas docento vardas. 1995 m. Rusijos pedagogikos mokslų akademijos Korekcinės pedagogikos tyrimų institute (Maskva) apgynė habilituoto

daktaro disertaciją „Socialiniai ir psichologiniai-pedagoginiai aklųjų integracijos pagrindai“. 1996 m. suteiktas profesoriaus vardas.

Nuo 1985 m. skaitė paskaitas ne tik Šiaulių, Kauno, Klaipėdos, Vilniaus (Lietuva), bet ir Abakano, Almetjevsko, Jaroslavlio, Jelabugos, Machačkalos, Naberežnyje Čelnų (Rusija), Vroclavo (Lenkija) institutuose ir universitetuose.

1997 m. sausio 27 d. Rusijos pedagoginių ir socialinių mokslų akademija suteikė nario korespondento, o tų pačių metų gruodžio 26 d. – tikrojo nario (akademiko) vardą.

Dalyvavo rengiant mokslininkus: buvo rengiamų pedagogikos ir psichologijos daktaro disertacijų vadovu, Lietuvoje ir užsienyje 233 kartus dalyvavo socialinių mokslų pedagogikos ir psichologijos habilitacijų, daktaro disertacijų gynimo procedūrose, kur buvo disertacijų gynimo tarybos / komisijos pirmininku, oponentu ar nariu.

Dalyvavo mokslo žurnalų „Specialusis ugdymas“, „Socialinis ugdymas“, „Pedagogika“, „Mokytojų ugdymas“, „Jaunųjų mokslininkų darbai“, „Ugdymo psichologija“, „Profesinės studijos: teorija ir praktika“, „International journal of psichology: biopsichosocial approach“, „ATEE Spring University“, „Topical Issues of Pedagogy, Psychology and Professional Education“ redaktorių kolegijų darbe.

Nuo 17 metų sukaupė 6 000 meno kūrinių reprodukcijų kolekciją „Aklųjų įvaizdis mene“. Šių darbų buvo ieškoma ne tik Lietuvos, bet ir Anglijos, Armėnijos, Azerbaidžano, Baltarusijos, Brazilijos, Bulgarijos, Čekijos, Danijos, Egipto, Estijos, Filipinų, Graikijos, Gruzijos, Indijos, Ispanijos, Italijos, Izraelio, Japonijos, Kinijos, Latvijos, Malaizijos, Norvegijos, Nyderlandų, Portugalijos, Prancūzijos, Rusijos, Singapūro, Slovakijos, Švedijos, Tadžikistano, Turkijos, Turkmėnijos, Ukrainos, Uzbekijos, Vengrijos, Vietnamo muziejuose ir paveikslų galerijose.

20 metų (1998–2018) 240 Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos žurnalo „Mūsų žodis“ numeriuose buvo publikuotos reprodukcijos iš šios kolekcijos su V. Gudonio paveikslų aprašymais.

1992–1995 m. dalyvavo tarptautinėje TEMPUS programoje, nagrinėjusioje specialiųjų poreikių vaikų integruoto ugdymo problemas. Žinias gilino stažuotėse: 1992 m. Mančesterio universitete, 1994 m. – Šefildo aklųjų mokykloje (Didžioji Britanija); 1993 m. – Grenoblio mokytojų institute (Prancūzija); 1995 m. – Karališkajame nacionaliniame aklųjų institute Londone (Didžioji Britanija); 1999 m. – Kvebeko reabilitacijos centre (Kanada); 2004 m. – Lake Grove specialiojoje mokykloje (JAV); 2004, 2005 m. – Ukrainos medicinos mokslų akademijos V. Filatovo akių ligų ir audinių terapijos mokslinio tyrimo institute (Ukraina); 2009, 2019 m. – Vroclavo universitete (Lenkija).

Savo tyrimų rezultatus pristatė įvairiuose mokslo forumuose.

Tarptautinės sutrikusios regos asmenų švietimo ir reabilitacijos tarybos (*International Council* for Education and Re/habilitation of People with Visual Impairment ICEVI) konferencijose: Budapešte (Vengrija, 1996), San Paule (Brazilija, 1997), No-

ordvijkerhoute (Nyderlandai, 2002), Sankt Peterburge (Rusija, 2010).

Tarptautiniuose psichologų kongresuose: XXVII – Stokholme (Švedija, 2000), XXVIII – Pekine (Kinija, 2004), XXX – Keiptaune (Pietų Afrikos Respublika, 2012), XXXI – Jokagamoje (Japonija, 2016).

Dailės terapija tarptautinėse konferencijose: Obzore (Bulgarija, 2012, 2013), Šiauliuose (Lietuva, 2013).

Europos mokytojų rengimo asociacijos (The Association for Teacher Education in Europe, ATEE) konferencijose Klaipėdoje (Lietuva, 2005, 2007).

Lietuvos psichologų kongresuose: Vilniuje (2002, 2010, 2011, 2013, 2015, 2016), Klaipėdoje (2012), Kaune (2014).

Kitose tarptautinėse ir nacionalinėse konferencijose: Minske (Baltarusija, 1995, 1997, 2003, 2008), Klaipėdoje (2005), Kėdainiuose (2006), Rygoje (Latvija, 2004, 2011), Kaune (2008, 2018), Panevėžyje (2013), Šiauliuose (2012, 2014, 2015, 2017, 2018), Vilniuje (2013), Rėzeknėje (Latvija, 2013, 2014, 2015, 2016, 2018, 2019, 2020, publikuota konferencijų medžiaga), Daugpilyje (Latvija, 2016, 2018), Maskvoje (Rusija, 2019).

Greta mokslinio tiriamojo, akademinio darbo su studentais dirbo aklųjų mokytoju ir psichologu. Kauno suaugusių aklųjų mokyklos Šiaulių skyriuje mokė akluosius Brailio rašto, Šiaulių Petro Avižonio regos centre teikė psichologinę pagalbą ikimokyklinio amžiaus vaikams, turintiems regėjimo sutrikimų, bei staiga netekusiems regėjimo po traumų ar iš lėto netenkantiems regėjimo dėl diabeto ir kitų ligų suaugusiems Klaipėdoje (Lietuva).

E. p.: vytautasgudonis80@gmail.com

Aklasis, nustebinęs pasaulį. Vasilijus Jerošenka / Vytautas Gudonis. Kaunas: Pasaulio lietuvių centras [2024]. – 176 p.

ISBN 978-609-8167-97-9

Knygoje aprašomas Vasilijaus Jerošenkos (1890–1952), rašytojo simbolisto, esperantininko, aklųjų mokytojo, humanisto, žurnalisto, vertėjo, muzikanto, dainininko, šachmatininko, poligloto, gyvenimas ir kūryba. Šis nuostabus žmogus, vaikystėje netekęs regėjimo, apkeliavo daug pasaulio šalių, sukūrė daugybę pasakų, legendų, eilėraščių, straipsnių. Tai vienas nuostabiausių XX amžiaus žmonių.

Vytautas Gudonis

AKLASIS, NUSTEBINĘS PASAULĮ
Vasilijus Jerošenka

Lietuvių kalbos redaktorė Ligita Mykolaitienė
Esperanto kalbos vertėja Gražina Opulskienė
Esperanto kalbos redaktorius – škotų esperantininkas Edas Robertsonas
Maketavo Virginija Jokubkaitė
Viršelis grafikės, dizainerės Vaivos Kovieraitės-Trumpės

Išleido Pasaulio lietuvių centro leidykla,
S. Daukanto g. 11-3, LT-44305 Kaunas
El. p.: info@lwc.lt

Spausdino „Booksfactory“, Cukrowa 22,
71-004 Szczecin, Poland
Tiražas 300 egz.